

JUSTITIE-OMBUDSMANNENS
EMBETS-BERÄTTELSE,

afgifven vid lagtima riksmötet år 1873;

samt Tryckfrihets-Komiténs Berättelse.

STOCKHOLM,
G. W. Blomqvists Boktryckeri, 1873.

INNEHÅLL.

	Sid.
Inledning	1.
Redovisning för åtal, anställda emot	
1) En länsman inom Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härads fögderi, för underlåtenhet att verkställa en för sådant ändamål till honom öfverlemnad laga kraftvunnen dom	2.
2) Polismästaren i Stockholm, för förment olaga häktning (forts. från sidd. 7—18 i 1872 års embetsberättelse).	10.
3) Rådstufvurätten i Sala, för orätt dom	10.
4) Magistraten i Sundsvall, för dröjsmål med afslutandet af val till för utseende af ledamot i Riksdagens Andra Kammare för valkretsen Sundsvall—Östersund (forts. fr. 1872 års embetsberättelse sidd. 63—66)	12.
5) Landshöfdinge-embetet i Wester-Norrlands län, för felaktigt beslut angående förvandling af böter	12.
6) En tillförordnad Domhafvande i Bollnäs tingslag, för förment oriktigt beslut om fastställande af ackord i konkurs (forts. från 1872 års embetsberättelse sidd. 68—73)	14.
7) En länsman i Östra Göinge härad, för fylleri under tjensteutöfning	”
8) En tillförordnad Domhafvande i Öfver-Luleå tingslag, för förment oriktigt domslut i fråga om rättegångskostnader (forts. från 1872 års embetsberättelse sidd 48 och följande)	15.
9) Konungens Befallningshafvande i Malmöhus län, för förment olaga häktning m. m.	”
10) Advokatfiskalen i Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge, för dröjsmål med afhängiggörandet och utförandet af ett åtal	21.
11) Magistraten i Gefle, för dröjsmål med anställande af auktion å rättigheter till försäljning af spirituösa drycker	23.
12) Domhafvanden i Norra Ångermanlands domsaga, för förment dröjsmål med insändande för verkställighet af utslag rörande häktad person	27.
13) Domhafvanden i Tunge, Stångenäs, Sörbygdens och Sotenäs härad, för d:o d:o	28.
14) En tillförordnad Domhafvande i Hammarkinds och Skärkinds härader, för d:o d:o	29.
15) Landssekreteraren i Elfsborgs län, för underlåtenhet att tillse behöriga verkställandet af ett utslag angående en häktad	29.
16) Borgmästaren i Hjo, för fel vid expedierandet af ett utslag angående en häktad person	33.
17) En tillförordnad Domhafvande i Sköllersta härad, för oriktig förvandling af böter	34.
18) Dåvarande Polisintendenten i Stockholm, för ett af honom meddeladt förment oriktigt beslut	36.
19) Domhafvanden i Norra Ångermanlands domsaga, för åtskilliga försummelse i hans embetsförvaltning	42.
20) Kronofogden i Öster- och Wester-Rekarne härads fögderi, för dröjsmål med befordrande till verkställighet af ett utslag angående en häktad person	46.
Betraktelser angående lagskipuingens tillstånd	48.
Om fängelseväsendet	54.
Om Domkapitels skyldighet att till Hofrätt insända dombok	123.

Kongl. Maj:ts svar å Justitie-ombudsmannens und. hemställan i fråga om utländsk handelsresandes skyldighet att vara försedd med pass	125.
Sammandrag af Revisionssekreterarnes arbetsredogörelse för år 1871	127.
Uppgift å de under år 1872 handlagda klagomål och förordnade åtal	130.
Embetsresan år 1872	»
Anmälan, att icke någon lagförklaring blifvit, i den ordning 19 § Regeringsformen föreskrifver, af Kongl. Maj:t sedan sistlidna Riksdags början meddelad	133.
Om de från Statsdepartementen inkomna uppgifter, som äro intagna i Bilagau	»

B I L A G A :

Uppgifter från Kongl. Stats-departementen på de af Riksdagen år 1872 aflättna underdåniga skrivelser och de i anledning deraf hos Kongl. Maj:t vidtagna åtgärder	3.
» å de i nyssberörda underdåniga skrivelser omtämda ärenden, som ännu icke blifvit afgjorda	18.
» å de genom föregående Riksdagars till Kongl. Maj:t aflättna underdåniga skrivelser anhängiggjorda ärenden, hvilka i Justitie-ombudsmannens senaste embetsberättelse finnas upptagna såsom i sin helhet eller till någon del hos Kongl. Maj:t oafgjorda; afvensom å de åtgärder, hvilka sedermera blifvit med dem vidtagna	21.
Tabell öfver förstberörda uppgifter	35.
Berättelse, afgifven af Kommitterade för tryckfrihetens vård	37.

TRYCKFEL OCH RÄTTELSE.

Sid 32 raden 12	uppifrån	<i>står:</i> uppdroge,	<i>läs:</i> uppdrog
» 55 » 9	»	» Persylvania-	<i>läs:</i> Pennsylvanien-
» » » 9	nedifrån	bör det först i raden förekommande ordet	<i>som</i> uteslutas.
» 56 » 5	»	<i>står:</i> utståndet i straffcell,	<i>läs:</i> utståndet straff i cell.
» 61 » 16	uppifrån	» hvilka,	<i>läs:</i> hvilken
» » » 17	»	» straff-fängen,	<i>läs:</i> straff-fångarne
» 70 » 6	»	» borde,	<i>läs:</i> torde
» » » 16	»	» bestända,	<i>läs:</i> bestående
» 71 » 10	nedifrån	» dess,	<i>läs:</i> deras

Desutom förekomma några bokstafs fel och oriktigheter i interpunktionen, hvilka dock icke böra vålla otydlighet.

Till Riksdagen.

Vid afgifvande af den redogörelse för embetets förvaltning, som i 14 § af instruktionen för Justitie-Ombudsmannen föreskrifves, har jag denna gång att först anmäla, det jag till följd af sjukdomsförfall nödgats, med den rätt, 25 § af nyss åberopade instruktion tillstäd, påkalla till embetets förrättande den man, Riksdagen utsett att mig efterträda; och har af sådan anledning Herr Revisionssekreteraren, Riddaren af Kongl. Nordstjerne-orden Carl Frithiof Svedelius, under min vistelse vid badort å

rikets vestra kust, förvaltad Justitie-ombudsmans-embetet från och med den 21 Juni till och med den 9 Augusti nästlidne år.

Denna redogörelse omfattar icke destomindre jemväl hvad som under nämnda tid i embetet förelupit, på sätt det der förda diarium, som kommer att till Lag-Utskottet öfverlemnas, närmare utvisar, och börjar, såsom vanligt, med framställning af de åtal, i hvilka under det förflutna året åtminstone *en* domstols utslag fallit.

Uti en till Justitie-ombudsmans-expeditionen den 3 Juni 1871 inkommen skrift klagade Organisten och Klockaren i Hjernarp P. Paulsson deröfver, att — sedan han den 3 Januari 1870 till en då tillförordnad och derefter, den 9 April samma år, till ständige Kronofogden B. i Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härads fögderi för verkställighet inlemnad Bjäre Häradsrätts laga kraftvunna dom den 5 Oktober 1869, hvarigenom Häradsrätten ålagt enkan Agneta Lindau att fardagen den 14 Mars 1870 till Paulsson afträda en arrenderad lägenhet å klockareboställets i Hjernarp mark samt att hafva med sina tillhörigheter derifrån afflyttat, vid äfventyr att Paulsson eljest egde att, på enkan Lindaus bekostnad, låta genom vederbörande exsekutor de å lägenheten befintliga åbyggnader borttagas, hvarjemte enkan Lindau förpligtats vid utmätningstvång till Paulsson genast utgifva ersättning, för det hon under då innevarande år lägenheten innehaft, med det i arrendekontraktet bestämda belopp femton riksdaler samt att godtgöra Paulsson hans kostnader i målet med tjugo riksdaler — Kronofogden B. skulle underlåtit att berörda dom verkställa; och att, ehuru, efter det Paulsson häröfver besvärat sig hos Konungens Befallningshafvande i Kristianstads län, Landshöfdinge-embetet i utslag den 22 Mars 1871 förklarar hinder för de ifrågavarande åbyggnadernas borttagande ej vidare möta, samt Paulsson inlemnad detta utslag till Kronofogden B. den 26 påföljande April, någon verkställighet af Häradsrättens dom ännu icke skett den dag, å hvilken den till mig ingifna skriften var daterad, eller den 20 Maj 1871; i anledning hvaraf Paulsson yrkade å Kronofogden B. ansvar och ersättningsskyldighet.

Det här ofvan åberopade Landshöfdinge-embetets utslag af den 22 Mars 1871 innehöll kortligen att, i anledning af Paulssons hos Konungens Befallningshafvande framställda yrkande om Kronofogden B:s förpligtande att borttaga meranämnda åbyggnader, enkan Lindau och bemålde Kronofogde varit hörde och hufvudsakligen anført: *den förra*, att Paulsson redan, innan Bjäre Häradsrätts omförmälda dom fallit, till Smeden A. Braun, enligt kontrakt den 30 November 1868, på två år öfverlåtit den jordlägenhet, på hvilken enkan Lindaus byggnader vore belägna, hvadan

Paulsson sålunda skulle saknat all rätt så väl att vid Häradsrätten föra talan i målet som ock att få samma Rätts dom i fråga om åbyggnadernas borttagande verkställd; och *den senare* åter, att, då Länsmannen T. den 18 Maj 1870 inställt sig hos enkan Lindau för att verkställa domen, bemålde Braun, med företeende af ett kontrakt, hvarigenom han af Paulsson fått å sig öfverlåten besittningsrätten till just den jordlägenhet, hvarå enkan Lindaus åbyggnader voro uppförda, bestridt byggnadernas borttagande, i följd hvaraf Länsmannen T. ansett sig ej kunna domen i det afseendet verkställa; och yttrade Landshöfdinge-embetet i sitt berörda utslag att, enär den besittningsrätt, Smeden Braun, enligt kontrakt den 30 November 1868, förvärfvat till jordlägenheten, hvarå ifrågavarande husbyggnader voro belägna, dåmera enligt kontraktets innehåll upphört att vara gällande, samt hinder för verkställande af Häradsrättens dom med afseende å husbyggnadernas borttagande, sålunda icke vidare mötte, ärendet återförvisades till exsekutor, som hade att på begäran af Paulsson domen uti omförmälda hänseende i laga ordning verkställa.

Det emellan Paulsson och Smeden Braun den 30 November 1868 upprättade kontrakt innehöll, att den deri omnämnda lägenhet bortarrenderades till Braun »under nästa tvenne åren.»

I den förklaring, jag i anledning af Paulssons klagoskrift infortrade från Kronofogden B., återopade denne till en början ett vid samma förklaring fogadt utdrag ur det å kronofogde-kontoret förda exsekutions-diarium, innehållande:

att Bjäre Häradsrätts ifrågavarande dom dit inlemnades första gången den 3 Januari 1870, då Inspektoren P. F. Flink å Lundsmölla, som fått domen å sig transporterad, begärde verkställighet af densamma endast i afseende på ådömda ersättningsbeloppet, tretiofem riksdaler;

att, efter det enkan Lindau vid det hos henne i anledning deraf anställda utmättningsförsök den 15 Februari 1870 befunnits sakna tillgångar, handlingarne blifvit den 23 i samma månad af fordringsegaren återtagna;

att Häradsrättens dom derpå den 9 April 1870 utaf bemålde Flink, genom Paulsson, åter inlemnats för verkställighet i sin helhet, i följd hvaraf ersättningsbeloppet uttagits, hvaremot Länsmannen T., till hvilken domen den 20 April 1870 af Kronofogden remitterats för verkställighet, uti ett den 18 påföljande Maj dateradt förrättningsinstrument, beträffande vräkningen eller borttagandet af omförmälda husbyggnader, förklarar sådant då ej kunna ske af orsak, att Smeden Braun, på förut uppgifna skäl, bestridt, att samma byggnader finge borttagas;

att, sedan Landshöfdinge-embetet i länet den 22 Mars 1871 meddelat omförmälda utslag i anledning af Paulssons besvär öfver Länsmannen T:s

berörda förrättning den 18 Maj 1870, så vidt denna afsett vräknings-åtgärden, samma utslag blifvit den 27 April 1871 af Paulsson till kronofogdekontoret inlemnadt för verkställande af den ifrågasatta vräkningen;

att, som Kronofogden af andra tjensteärenden varit hindrad att sjelf taga vidare befattning med ärendet, utslaget derefter blifvit redan den 27 April 1871 eller samma dag, det inlemnades, remitteradt till Länsmannen H. för verkställande af den äskade vräkningen;

samt att Länsmannen H., i följd häraf, instält sig hos enkan Lindau den 20 Maj 1871 för att borttaga ifrågavarande husbyggnader, men, på sätt det af H. öfver förrättningen upprättade instrument utvisade, funnit sig lagligen förhindrad att den påkallade verkställighetsåtgärden vidtaga, emedan enkan Lindau styrkt, att hon hos Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge fullföljt talan emot Landshöfdinge-embetets utslag den 22 Mars 1871; hvaruppå Paulsson den 24 Maj 1871 återfått handlingarne.

Kronofogden B. anförde vidare i sin förklaring: att han hoppades det sålunda utredda förhållandet ådagalägga, att honom icke till last komme någon försumlighet i afseende å ifrågavarande doms befordrande till verkställighet; och gåfve, efter Kronofogdens förmenande, klagoskriften derut-öfver icke anledning till vidare yttrande i saken, än huruvida Länsmännen T. och H. vid förrättningstillfällena den 18 Maj 1870 och den 20 Maj 1871 kunde anses hafva handlat rätt eller ej derutinnan, att den ifrågasatta vräkningen förklarats icke kunna verkställas;

Hvad härvid först beträffade Länsmannen T., kunde Kronofogden ej annat än obetingadt gilla hans förfarande, alldenstund det genom åberopade kontraktet af den 30 November 1868 styrktes, att ingalunda Paulsson, utan i stället Smeden Braun vid tillfället egt dispositionsrätt öfver den jord, hvarest eukan Lindaus ifrågavarande husbyggnader funnits uppförda, samt bemälde Braun, långtifrån att påyrka byggnadernas borttagande, tvärtom bestridt, att sådant finge ske; och syntes det Kronofogden jemväl otvetydigt framgå af ordalydelsen i Landshöfdinge-embetets ofvannämnda utslag den 22 Mars 1871, att Landshöfdinge-embetet varit af samma åsigt, som nu blifvit antydd;

Vidkommande derefter Länsmannen H:s förrättningsåtgärd den 20 Maj 1871, åberopades ett Kronofogdens förklaring bilagdt, från bemälde Länsman infordradt yttrande i ämnet; och androg Kronofogden med afseende derå att, då i Landshöfdinge-embetets utslag den 22 Mars 1871 besvärshänvisning lemnats, och enkan Lindau styrkt, att hon, i enlighet med samma hänvisning, uti Kongl. Hofrätten fullföljt talan emot utslaget, samt berörda besvärstalan ostridigt skulle hafva blifvit utan ändamål, derest den ifrågasatta vräkningen fullgjorts. Kronofogden ej kunde finna, det Läns-

mannen H:s förfarande varit af den beskaffenhet, att något ausvar derfor lagligen borde ifrågakomma.

I det af Länsmannen H. afgifna yttrandet anmärkte denne till en början, att Paulsson i sin klagoskrift rört sig utom hufvudsakens område, då han klandrat underexsekutors uraktlåtenhet att verkställa Bjäre Häradsrätts dom den 5 Oktober 1869, ehuru exsekutors åtgärd med afseende å Landshöfdinge-embetets utslag den 22 Mars 1871 väl vore att betrakta såsom föremålet för Paulssons missnöje; och framställde Länsmannen H. ur nu angifna synpunkt den frågan: egde underexsekutorn att fästa sig vid den af Landshöfdinge-embetet meddelade besvärshänvisning eller skulle han lemna den å sido? — Toges den omständigheten i betraktande, att enkan Lindau, med begagnande af den henne i Landshöfdinge-embetets utslag gifna hänvisning, hos Kongl. Hofrätten anfört besvär öfver samma utslag, berodde svaret å den ofvan framställda frågan på två omständigheter: antingen skulle Kongl. Hofrätten förklara sig icke kunna upptaga enkan Lindaus besvär till pröfning och således undauröjda den af Landshöfdinge-embetet lemnade besvärshänvisningen, i hvilket fall anledningen till klagandens missnöje följaktligen icke kunnat af underexsekutor afhjelpas, eller ock komme Kongl. Hofrätten att fastställa — motsatsen kunde ej gerna antagas — Landshöfdinge-embetets utslag, respekterande den meddelade besvärshänvisningen, i hvilket fall underexsekutor väl äfven bort respektera densamma. I båda fallen vore underexsekutor alltså saklös.

Uti häröfver afgifna påminnelser, daterade den 19 och 24 Augusti 1871, fortsatte Paulsson sina ansvars- och ersättningspåståenden, hvilka han riktade emot Kronofogden B. eller vederbörande Länsmän; varande vid påminnelserna fogade

dels Kongl. Hofrättens öfver Skåne och Blekinge utslag den 9 Juni 1871 uppå enkan Lindaus besvär öfver Landshöfdinge-embetets oftanämuda utslag den 22 Mars samma år; och hade Kongl. Hofrätten förklarat skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i det öfverklagade utslaget;

dels ock Landshöfdinge-embetets utslag den 14 Juli 1871 uppå besvär öfver den af Länsmannen H. den 20 nästförutgångna Maj, på sätt ofvan är anfördt, verkställda förrättning; innehållande detta utslag, bland annat, att den omständighet, att enkan Lindau anfört besvär öfver Landshöfdinge-embetets utslag den 22 Mars 1871, icke bort utgöra hinder för verkställighet af Häradsrättens merberörda dom angående borttagande af enkan Lindaus husbyggnader.

I sådant skick tedde sig saken för min pröfning; och som Kronofogden B. med ärendet icke tagit annan befattning, än att han till vederbörande Länsman öfverlemnat de till honom för verkställighet ingifna

handlingarne, nemligen dels Bjäre Häradsrätts dom den 5 Oktober 1869, dels ock Landshöfdinge-embetets utslag den 22 Mars 1871, och härvid hvarken eftersättande af tjenstepligt eller obehörigt dröjsmål syntes hafva kommit Kronofogden till last, samt, hvad beträffade Länsmannen T., beskaffenheten af det arrendekontrakt, Smeden Braun vid förrättningstillfället den 18 Maj 1870 uppvisat, kunde anses hafva gifvit skäligen anledning till den utgång, samma förrättning erhållit, så fann jag Paulssons klagan emot nu nämnde tjenstemän icke förtjena vidare afseende.

Hvad deremot angick Paulssons klagan öfver den af Länsmannen H. den 20 Maj 1871 verkställda utmätningförrättningen, ansåg jag bemälda Länsmans förfarande dervid icke kunna lemnas opåtaladt. Enligt det vid förrättningen hållna protokoll, åberopade Länsmannen H. såsom grund för sin tjensteåtgärd Kronofogden B:s honom meddelade ordres att till laga verkställighet befordre Landshöfdinge-embetets utslag den 22 Mars 1871, som föreskrefve, att »en å egorna till klockarebostället i Hjernarp belägen, enkan Agneta Lindan tillhörig husbyggnad skulle genom exsekutors försorg nedrifvas och undanskaffas samt kostnaderna härför hos Lindau uttagas.» Nyssberörda ordres funnos ej i handlingarne till sin ordalydelse återgifna, men Landshöfdinge-embetets utslag var ej af den lydelse, förrättningsprotokollet sålunda upptog. Det innehöll deremot, att, som det af Smeden Braun vid det föregående utmätningstillfället företedda arrendekontrakt dämera upphört att vara gällande, samt hinder för verkställande af Bjäre Häradsrätts dom den 5 Oktober 1869, med afseende å husbyggnadernas borttagande, sålunda icke vidare mötte, alltså funne Landshöfdinge-embetet skäligen återförvisa ärendet till exsekutor, »som hade att på begäran af Paulsson i omförmälda hänseende i laga ordning verkställa förenämnda dom.» Det var således Häradsrättens dom, ej Landshöfdinge-embetets utslag, Länsmannen H. hade att vid tillfället verkställa. Vidare hette det i förr berörda förrättningsprotokoll, att vid Länsmannen H:s ankomst till stället enkan Lindau anträffades, att utslaget för henne upplästes och att hon derefter aflemnade ett utdrag af det i Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge hållna diarium öfver inlemnade skrifter, hvaraf inhemtades, att hon genom besvär, som den 10 i då innevarande månad till Kongl. Hofrätten inkommit, öfverklagat Landshöfdinge-embetets utslag, samt att exsekutor vid sådant förhållande funnit sig lagligen förhindrad att den påkallade verkställighetsåtgärden vidtaga. Det var emellertid icke emot Häradsrättens dom, hvilken skulle verkställas, som besvären voro anförda; denna dom var ostridigt laga kraftvunnen och hade förty bort verkställas, utan afseende å hvad emot Landshöfdinge-embetets utslag kunde förekomma. *Detta* hade varit den riktiga uppfattningen af det förhållande, som

var för handen. Men äfven med den oriktiga uppfattning, Länsmannen H. hyste, eller den, att det var Landshöfdinge-embetets utslag, han hade att verkställa, handlade han i strid mot gällande föreskrifter. Kongl. Brefvet den 2 December 1741 stadgar nemligen att; då en part uti någon sak, som är vid Domstol eller Konungens Befalningshafvande anhängig, företer antingen bevis, att han fört klagan å högre ort eller ock sjelfva kommunikations-resolutionen öfver sådan klagan, uppskof derföre icke skall göras uti det förut anhängiga målets fortgång, utan så är, att kommunikations-resolutionen eller remissen innehåller uttrycklig inhibitorial; dock att Konungens Befalningshafvande eger pröfva, huruvida serskilda omständigheter nödvändigt kunna fordra, att uppskof i målet bör göras. Utan sådant inhibitorial, vare sig från Öfverrätt eller Konungens Befalningshafvande, kunde alltså underexsekutor uppenbarligen icke inställa den anbefalda verkställigheten äfven af Landshöfdinge-embetets utslag, sådant Länsmannen H. uppfattade detsammis innehåll. Dertill komme ock, att Länsmannen H. utan uppgifven orsak dröjt med den anbefalda utmätningståtgärden från den 27 April, då Kronofogdens ordres utfärdades, till den 20 påföljande Maj.

Andragande detta, begärde jag i skrifvelse *den 9 September 1871* till Konungens Befalningshafvande i Kristianstads län, att bemälda myndighet måtte förordna lämplig, närboende person att såsom allmän åklagare vid vederbörlig domstol anhängiggöra och utföra åtal emot Länsmannen H., dervid åklagaren skulle, under åberopande af de skäl jag i nyssberörda skrifvelse utvecklat, och för hvad jag i samma skrifvelse lagt H. till last å denne yrka ej allenast ansvar efter lag och sakens beskaffenhet utan ock förpligtelse att godtgöra den skada, som af Länsmannen H:s fel och försummelse för Paulsson uppkommit; och borde förty Paulsson beredas tillfälle att varda i målet hörd och få framställa sina anspråk på skadestånd, dem åklagaren, i mån af deras befogenhet, borde understödja.

Sedan Konungens Befalningshafvande i följd häraf förordnat Landsfiskalen Gustaf Paulsson i Engelholm att åtalet utföra, anhängiggjordes detta vid Bjäre Häradsrätt, hvarest klaganden Paulsson förde sin målsegandetalan och yrkade ersättning såväl för den förlust honom tillskyndats derigenom att han icke kommit i besittning af den utaf Agneta Lindau innehafda torplägenhet i sådan tid, att han kunnat under år 1871 begagna den dertill hörande jord, jemte de kostnader, Paulsson fått vidkännas i och för förrättningen den 20 Maj 1871 samt i ändamål att få rättelse i det vid samma förrättning meddelade beslut, som ock för utgifterna i rättegången; hvarförutan Länsmannen A. J. Palm, hvilken, i anseende till Landsfiskalen Paulssons sjukdom, i hans ställe vid ett rättegångstillfälle förde

talán i málet, yrkade áläggande för H. att återgálda Kongl. Maj:t och Kronan förskjutén godtgörelse för Palms instállelse vid Háradsráttén med tjugosju riksdaler.

Háradsráttén meddelade utslag i málet *den 1 Juni 1872* och yttrade, beträffande hufvudsaken: att, ehuru Lánsmannen H. vid den förrättning, som enligt Kronofogden B:s ordres den 20 Maj 1871 af Lánsmannen H. med biträde företagits i ändamál att till verkställighet befordra Landshöfdinge-embetets i lánet utslag den 22 Mars 1871, icke bort af den omständighet, att enkan Lindau hos Kongl. Hofráttén anfört besvär öfver samma utslag, underláta att enligt föreskrift i utslaget verkställa Háradsrátténs deri omförmállda ostridigt laga kraftvunna dom den 5 Oktober 1869, hvarigenom enkan Lindau förpligtats att den 14 Mars 1870 till klaganden Paulsson afträda en af henne bebodd lágenhet á egorna till klockarebostället i Hjernarp samt med tillhörigheter derifrån afflytta, vid äfventyr att Paulsson eljest egde láta genom vederbörande exsekutors försorg på enkan Lindaus bekostnad borttaga de á lágenheten befintliga ábyggnader; likväl och som, då vid omnämnda tillfälle fråga yppade sig, huruvida det hinder, som vid en den 18 Maj 1870 för domens verkställande företagen förrättning förefunnits, ännu fortfore eller icke, Lánsmannen H. derigenom att han, med fästadt afseende á Landshöfdinge-embetets i dess utslag meddelade besvärshänvisning och enkan Lindaus i enlighet dermed hos Kongl. Hofráttén fullföljda talán mot utslaget, förklarar sig vara förhindrad att enkan Lindaus ábyggnader borttaga, icke kunde anses hafva uppsåtligen eller af försummelse, vårdslöshet eller oskicklighet sin tjenstepligt eftersatt, helst i lag stadgades, att dom eller utslag icke finge verkställas, såvida derigenom ändringssökande blefve onyttigt, samt det af mig áberopade Kongl. Brevet den 2 December 1741, om det än vore på förevarande fall tillámpligt, förutsatte såsom möjligt, att doms och utslags verkställighet borde till följd af besvär deröfver instállas och följaktligen icke kunde anses hafva utgjört ovilkorligt hinder för Lánsmannen H. att nu átalade átgärd vidtaga; ty och då Lánsmannen H. icke látit komma sig till last olagligt dröjsmál vid förrättningens företagande, funne Háradsráttén H. icke hafva vid ifrågavarande tillfälle begått fel eller försummelse i sin tjenst af sådan beskaffenhet, att på grund deraf ansvar eller ersättningskyldighet till klaganden Paulsson lagligen kunde honom ádömas, hvadán áklagarens ansvarstálán och de af klaganden Paulsson mot Lánsmannen H. framstállda ersättningsanspråk icke kunde af Háradsráttén bifallas, vid hvilken utgång af saken yrkandet, att Lánsmannen H. måtte ersätta Kongl. Maj:t och Kronan det till Lánsmannen Palm förskjutna ofvan omförmállda belopp.

belopp, ogillades; likasom Länsmannen H:s emot klaganden Paulsson riktade påstående om godtgörelse för lösen af Häradsrättens utslag samt klaganden Paulssons under rättegången framställda yrkande om ansvar å Länsmannen H. för missfirmligt skrif sätt af Häradsrätten lemnades utan afseende.

Detta Häradsrättens utslag kunde icke anses nöjaktigt. Länsmannen H:s åtalade och af Häradsrätten jemväl ogillade förfarande borde icke, då skada derigenom uppstått, ithy att klaganden Paulsson blifvit i sin rätts utfående uppehållen, utan ansvarspåföljd för Länsmannen H. aflöpa, hvarföre genom skrifvelse *den 8 Juni 1872* åt Advokatfiskals-embetet i Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge uppdrogs att fullfölja talan emot Häradsrättens utslag och, under yrkande om ändring deri, emot Länsmannen H. framställa laga ansvarspåstående; hvarjemte klaganden Paulssons anspråk på ersättning borde, i mon af dess befogenhet, utaf Advokatfiskals-embetet understödjas.

Besvär öfver Häradsrättens utslag anfördes derpå af såväl Advokatfiskals-embetet som af klaganden Paulsson; Och har *Kongl. Hofrätten* genom utslag *den 21 Oktober 1872* sig utlåtit: att, enär ostridigt vore, att den skrifvelse från Kronofogden B., uti hvilken Länsmannen H. erhållit uppdrag att vidtaga den verkställighetsåtgärd, som genom Landshöfdinge-embetets ofvan anmärkta utslag den 22 Mars 1871 blifvit bemälde Kronofogde anbefald, icke kommit Länsmannen H. tillhanda förr än den 28 April nämnda år, samt klaganden Paulsson vid Häradsrätten medgifvit, att han hos Länsmannen H. anhållit om »ett par dagars» uppskof med samma åtgärd, Kongl. Hofrätten, lika med Häradsrätten, funne Länsmannen H. icke kunna anses hafva gjort sig till ansvar förfallen, för det han först den 20 Maj 1871 för vidtagande af ifrågavarande åtgärd instält sig i Hjernerp; men emedan, beträffande åtalet i öfrigt, Länsmannen H. af den omständighet, att enkan Lindau vid förrättningsstillfället sistnämnde dag företett bevis, att hon i Kongl. Hofrätten öfverklagat Landshöfdinge-embetets ofvanberörda utslag, så mycket mindre bort hemta lagligt stöd för sin underlåtenhet att från ifrågakomna torplägenhet afhysa enkan Lindau och borttaga de derå uppförda byggnader, som samma utslag otvetydigt innefattat åläggande för exsekutor att i omförmälda afseende verkställa Häradsrättens dom den 5 Oktober 1869; ty och som hvad Länsmannen H. till sitt fredande från påföljd af åtalet i öfrigt anført icke förtjenade afseende, dömdes Kongl. Hofrätten, med ändring af Häradsrättens utslag i denna del, jemlikt 25 kapitlet 17 och 22 §§ Strafflagen, Länsmannen H. för sålunda visadt oförstånd i utöfningen af sin tjenstebefattning att böta femtio riksdaler till kronan; hvarförutom Länsmannen H. förpligtades att dels till

Kongl. Maj:t och Kronan återgälda det till Länsmannen Palm för hans inställelse vid Häradsrätten förskjutna belopp, tjugosju riksdaler, dels ock godtgöra klaganden Paulsson ej mindre den förlust, denne lidit derigenom, att han icke den 20 Maj 1871 kommit i besittning af torplägenheten och förthy icke kunnat under nämnda år begagna den dertill hörande jord, hvilken förlust skäligen icke kunde skattas lägre, än den afgift, enkan Lindau, enligt hvad hos Kongl. Hofrätten företedda handlingar utvisade, varit pligtig att för brukningsrätten af lägenheten under den tid, densamma varit åt henne upplåten, årligen till Paulsson utgifva, eller femton riksdaler, än äfven de kostnader, som klaganden Paulsson måst vidkännas för förrättningen den 20 Maj 1871 äfvensom å förevarande åtal, hvilka i Kongl. Hofrättens utslag närmare specificerade kostnader utgjorde i bestämdt belopp sextioen riksdaler 84 öre, jemte skjutslega för en häst fram och åter för två resor mellan klaganden Paulssons hemvist och kronofogdekontoret samt för fem resor emellan Paulssons hemvist och Bjäre härads tingsställe; och blef slutligen Häradsrättens utslag, såvidt derigenom klaganden Paulssons yrkande om ansvar å Länsmannen H. för missfirmligt skrifsätt lemnats utan afseende, af Kongl. Hofrätten fastställt; hvarjemte Kongl. Hofrätten förklarade, det klaganden Paulsson sjelf finge vidkännas sina i Kongl. Hofrätten å målet använda kostnader.

Då min senaste embetsberättelse afslutades, hade ännu icke kommit mig tillhanda Kongl. Maj:ts utslag i anledning af min, genom Advokatfiskals-embetet i Kongl. Svea Hofrätt, underdånigst fullföljda talan emot nämnde Hofrätts utslag den 14 Februari 1871 angående ett af mig emot dåvarande Polismästaren i Stockholm anställt åtal för det sätt, hvarpå Kongl. Stadgan angående försvarslöse m. m. den 29 Maj 1846 blifvit af honom tillämpad med afseende å en här i staden tillfälligtvis sig uppehållande person, vid namn Oskar Rudolf Möllman, för hvilket åtal närmare redogöres i 1872 års embetsberättelse (sidd. 7—18). Efter mottagande af Kongl. Maj:ts *den 31 Augusti 1871* meddelade utslag i målet, har jag nu endast att tillkännagifva, det Kongl. Maj:t ej funnit skäl vara anfördt, som i Hofrättens öfverklagade utslag kunde verka ändring.

Af Rådstufvurättens i Sala den 20 December 1869 gifna utslag, hvilket till följd af anmärkning vid fångförteckningarnes granskning infordrades,

erfor jag, att Rådstufvurätten genom samma utslag, under åberopande af 20 kap. 2, 3, 4 och 18 §§ Strafflagen, dömt Hyttarbetaren Johan Peter Holmgren att för snatteri första resan från husbonde hållas till fängelse i två månader samt att vara medborgerligt förtroende förlustig under fem år.

Påminnande, att den af Rådstufvurätten åberopade 18 § i 20 kap. Strafflagen icke föranledde dertill, att den, som gjort sig förfallen till straff för olofligt tillgrepp, skulle dömas förlustig medborgerligt förtroende i annat fall, än då tillgreppet vore att till stöld hänföra, begärde jag Rådstufvurättens yttrande öfver denna anmärkning. Med anledning häraf inkom till en början gemensamt utlåtande af de båda ledamöter, hvilka jemte Borgmästaren deltagit i beslutet; och anfördes af dem, att, då Holmgrens brott varit af beskaffenhet, att detsamma bort hänföras under 3 och 4 §§ i 20 kap. Strafflagen, samt omständigheterna vid brottets föröfvande ansetts föranleda tillämpning af den strängare straffbestämmelsen, fängelse, i stället för böter, desse Rådstufvurättens ledamöter jemväl, enligt 18 § i nämnda kapitel, ålagt Holmgren förlust af medborgerligt förtroende, för hvilket förfaringssätt de såsom grund endast kunde åberopa, att de, till följd af brottets beskaffenhet, ej kommit att fästa afseende vid det tillgripnas värde.

Borgmästaren, hvilken till följd af frånvaro i offentligt uppdrag icke kommit att yttra sig öfver anmärkningen gemensamt med de begge andre Rättsledamöterna, afgaf sedermera serskild förklaring af innehåll, att straffpåföljden, förlust af medborgerligt förtroende under fem år, vid det ifrågavarande utslagets meddelande tillkommit af förbiseende, hvilket Borgmästaren måste tillskrifva den omständighet, att han, som näst före målets handläggning hos Rådstufvurätten en längre tid varit sjuk, i anledning hvaraf han jemväl åtnjutit tjänstledighet, nödgats, i följd af den tjänstförrättande Borgmästarens hastigt inträffade sjukdom, i tjänstgöring inträda samt företaga behandlingen af meranämnda ransakning, innan han blifvit till helsan så återsteld, att han återfått kropps- och själskrafter.

• Då lagstridigheten af det domslut, som här utgjorde föremål för anmärkning, var uppenbar och af vederbörande ej heller bestridd, samt följden deraf blifvit en persons olagliga stämplande såsom vanfrejdad under fem års tid, fann jag mig icke kunna fästa afseende vid hvad af Rådstufvurättens ordförande och ledamöter i deras förklaringar blifvit andraget, utan förordnade genom skrifvelse *den 8 Augusti 1871* till Advokatfiskals-embetet i Kongl. Svea Hofrätt åtal emot dem, hvilka i egenskap af ordförande och ledamöter i Rådstufvurätten beslutat nämnda utslag.

På det åtal, Advokatfiskals-embetet i följd deraf anställde, har Kongl. Hofrätten meddelat utslag *den 6 Mars 1872*, och enär, på sätt ofvan blif-

vit förmäldt, Rådstufvurätten, i strid mot lag, dömt Holmgren för snatteri från husbonde till, jemte ansvar i öfrigt, förlust af medborgerligt förtroende, samt berörda beslut icke kunde anses hafva tillkommit annorledes än af förbiseende, förthy dömdes, under åberopande af 25 kap. 17 och 21 §§ Strafflagen, Rådstufvurättens ordförande och ledamöter, hvilka beslutet fattat, att för sålunda visad vårdslöshet i embetet böta enhvar tjugofem riksdaler riksmünt till kronan.

Detta utslag har vunnit laga kraft.

I min senaste embetsberättelse (sidd. 63—66) omnämndes ett af mig förordnad åtal emot Magistraten i Sundsvall för dröjsmål med afslutandet af val för utseende af ledamot i Riksdagens Andra Kammare för valkretsen Sundsvall och Östersund, och redogjordes då jemväl för de skäl, på grund af hvilka jag hos Kongl. Maj:t fullföljde underdånig talan emot Kongl. Svea Hofrätts i detta mål gifna utslag. Enligt nådigt utslag, meddeladt *den 11 Juni 1872*, har *Kongl. Maj:t*, emedan, om än Magistraten genom åtalade förfarandet oriktigt tillvägagått, Magistratens ledamöter likväl icke derigenom kunde anses hafva ådagalagt vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i tjensten, ej funnit skäl göra ändring i det slut, hvori Hofrätten i målet stannat.

I följd af gjord anmärkning vid granskningen af fänglistorna från länsfängelset i Hernösand för år 1870, blefvo nödiga handlingar infördrade, och fann jag af dessa, att, sedan ynglingen Anders Backlund, född den 16 Januari 1853, blifvit af Rådstufvurätten i Sundsvall genom utslag den 22 Juli 1870 dömd att för fylleri och ringare misshandel böta tillhoppa tretio riksdaler men befunnits sakna tillgång till böternas gäldande, Landshöfdinge-embetet i Wester-Norrlands län, medelst resolution den 23 i sistnämnde månad, förordnat, att Backlund skulle för böterna undergå sex dagars fängelse vid vatten och bröd, hvilken bestraffning sedermera från och med den 24 till den 30 Juli 1870 är vorden verkställd. Efter det jag med anledning häraf uti skrifvelse till Konungens Befallningshafvande i länet den 30 December 1871 anmärkt, att Backlund sålunda fått undergå förvandlingsstraff af fängelse vid vatten och bröd, änskönt han vid tiden för straffets verkställande icke uppnått den i 2 kap. 11 § Strafflagen bestämda ålder af aderton år, inkom Landshöfdinge-embetet den 30 Ja-

nuari nästlidna år med yttrande öfver berörda anmärkning; och erkände Landssekreteraren, hvilken jemte Landskamereraren deltagit i förvandlingsbeslutet, anmärkningens riktighet, under förklarande, att han ansåge sig ensam böra för beslutet ansvara; hvarförutan Landshöfdinge-embetet anförde, att det anmärkta felet tillkommit genom förbiscende och att, i händelse prestbetyg för Backlund medföljt Rådstufvurättens utslag, när detta för böternas förvandling kom Konungens Befallningshafvande till handa, hvilket emellertid icke varit förhållandet, ett dylikt fel antagligen icke skulle hafva egt rum.

Då emellertid i följd af omförmälda förvandlingsbeslut Backlund kommit att undergå straff af en svårare art, än det som med hänsyn till hans dåvarande ålder lagligen kunnat å honom tillämpas, ansåg jag mig icke böra underlåta att för det felaktiga beslutet ställa Landshöfdinge-embetet till ansvar. Om ock, i fall prestbetyg åtföljt den förpassning, med hvilken Backlund insändes till häktet, förvandlingsbeslutet ej blifvit sådant det blef, kunde detta ej lända Landshöfdinge-embetet till ursäkt, emedan när slikt betyg saknades, Landshöfdinge-embetet haft så mycket större skäl att göra sig underrättadt om den straffskyldiges ålder genom anställande af förhör med denne och, derest skälig anledning till misstroende mot hans uppgift i berörda afseende yppat sig, genom prestbetygs infor drande. I följd häraf uppdrog jag uti skrifvelse af *den 10 Februari 1872* åt Advokatfiskals-embetet i Kongl. Svea Hofrätt att lagligen tilltala Landssekreteraren och Landskamereraren för det tjenstefel, de i ofvanberörda mätto låtit komma sig till last, och att å dem yrka ansvar enligt lag och sakens beskaffenhet, detta ansvar dock lämpadt efter den större eller mindre delaktighet, den ene eller andre kunde anses ega i den begångna förseelsen.

Vid utförandet af detta åtal yrkade Advokatfiskals-embetet, att för det felaktiga beslutet, det der i första rummet måste läggas till last föredraganden, Landssekreteraren, såsom skyldig att tillse ärendets vederbörliga utredande, innan detsamma i Länsstyrelsen till afgörande anmäldes, men för hvilket beslut Landskamereraren, såsom deri delaktig, vore, ehuru blott i ringa mån, ansvarig, Landssekreteraren och Landskamereraren måtte dömas att böta i enlighet med grunderna i 25 kap. 17 och 21 §§ Strafflagen.

Genom *utslag den 28 Maj 1872*, hvilket sedermera vunnit laga kraft, har Kongl. Hofrätten afgjort målet och, jemlikt de af Advokatfiskals-embetet åberopade lagrum, dömt Landssekreteraren och Landskamereraren att för åtalade förseelsen böta, den förre tjugo riksdaler och den senare tio riksdaler.

I min senaste embetsberättelse (sidd. 68—73) redogöres för ett af mig anställt åtal emot en tillförordnad Domhafvande i Bollnäs Tingslag för bemälda Tingslags Häradsrätts beslut angående fastställande af ackord i en konkurs. Hänvisande till nämnda redogörelse för åtalets beskaffenhet, för Kongl. Svea Hofrätts utslag deri samt för de skäl, hvilka jag ansåg föranleda mig att i underdånighet fullfölja talan emot samma utslag, har jag nu endast att meddela, det *Kongl. Maj:t* enligt *utslag den 12 Juni 1872* ej funnit skäl vara anfördt, som kunde föranleda ändring i Hofrättens öfverklagade utslag.

Den 15 Juli 1871 inlemnade Folkskoleläraren i Åraslöf Nils Månsson till mig en skrift, uti hvilken han, som skulle blifvit dertill uppmanad af hemmavarande bönder, anhöll, att jag måtte i vederbörlig ordning till laga näpst befordra Länsmannen L. i Östra Göinge härad af Kristianstad län, hvilken, då han haft att föra nämnda härads beväringssundom för år 1871 till exercisplatsen Ljungbyhed och derunder den 3 Juni berörda år inträffat i Åraslöf, der beväringen skulle för natten inqvarteras, varit af starka drycker öfverlastad, så att han icke kunnat sköta sin befattning, samt jemväl dagen derpå, före afmarschen, å det ställe, der han varit inqvarterad, ånyo försett sig med rusdrycker till den grad, att han blifvit, såsom klaganden uttryckte sig, »en skam för hvarje ordentlig och redbar svensk;» Och uppgaf klaganden såsom vittnen för att bestyrka sin angifvelse tre personer, boende i Åraslöf.

Denna klagoskrift öfverlemnade jag till Konungens Befallningshafvande i nämnda län med skrifvelse, i hvilken jag anhöll, att Konungens Befallningshafvande, efter hållen undersökning, måtte vidtaga de åtgärder, som af dervid sig yppande omständigheter föranleddes, samt om ärendets förlopp mig underrätta. Sedermera blef, enligt hvad Konungens Befallningshafvande hos mig anmälde, Kronofogden, vice Häradshöfdingen A. O. Bergengren förordnad att i följd af förberörde klagan vid Vestra Göinge Häradsrätt anställa åtal mot Länsmannen L. för fylleri under tjenstutöfning, hvilket åtal jemväl anhängiggjordes vid Häradsrätten, som deröfver meddelade utslag *den 9 April 1872*. Detta utslag innehöll, att Häradsrätten väl funne emot Länsmannen L:s bestridande fullständig bevisning icke vara åvägabragt derom, att L. ofvanberörde 3 Juni 1871 i öfverlastadt tillstånd anträffats ute å väg, gata eller annat allmänt ställe, der enligt lag fylleri medförde ansvar, eller derom, att L. påföljande morgon vid beväringens uppställning till afmarsch från Åraslöf varit rusig; men enär genom åtskilliga vitt-

nens intyg vore styrkt, att L. söndagen den 4 Juni 1871 under fortsättningen af förenämnda resa såväl å bygatan i Mellby som ock vid framkomsten till Åbbarp, varit af starka drycker öfverlastad, dömde Häradsrätten, jemlikt 7 kap. 4 § samt 18 kap. 15 § Strafflagen, L. att för fylleri böta tjugo riksdaler till kronan.

Enligt hvad Konungens Befallningshafvande jemväl anmälde, hade den tillförordnade åklagaren icke funnit skäl att öfverklaga berörda utslag.

Under den 13 Februari 1872 har Kongl. Maj:t meddelat utslag uppå de besvär, Advokatfiskals-embetet i Kongl. Svea Hofrätt, efter förordnande af mig, i underdånighet anfört öfver bemälde Kongl. Hofrätts utslag den 29 Augusti 1871, i anledning af det åtal, jag anstält emot en tillförordnad Domhafvande i Öfver-Luleå tingslag för ett af nämnda Tingslags Häradsrätt meddeladt, af mig såsom felaktigt anmärkt domslut rörande rättegångskostnadsersättning, för hvilket åtal redovisas uti min till 1872 års riksdag afgifna embetsberättelse (sid. 48 och följande); och har Kongl. Maj:t funnit skäl icke vara anfördt, som i Hofrättens öfverklagade utslag kunde verka ändring.

Först nu är jag i tillfälle att redogöra för ett åtal, som af mig förordnades redan under år 1869 i följd af klagomål, hvilka vidrörde förhållanden, som då ådrogo sig en allmännares uppmärksamhet i landet. Orsaken till detta dröjsmål återfinnes i det åtal, som följer näst efter detta. Advokatfiskals-embetet i Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge hade nemligen så länge dröjt med ifrågavarande åtals anhängiggörande och utförande, att jag därför nödgades föra ansvarstalan emot bemälda embete.

Sakförhållandet i nu förevarande åtal var detta:

Den 4 Augusti 1869 ingafs till mig en klagoskrift, undertecknad af förre Korporalen Samuel Tullberg, med hvilken, enligt påskrift, förenade sig Eskil Larsson och Bengt Larsson i Stockholmsgården samt Johannes Andersson i Skäggestorp, i hvad nämnda skrift innehölle rörande de tre sistnämnde öfvergångna förmenta rättskränkingar. I skriften fördes klagan deröfver, att samtliga ofvanbemälda personer skulle blifvit på föranstaltande af Konungens Befallningshafvande i Malmöhus län utan giltig anledning häktade, Tullberg den 16 Februari 1869 och de tre öfrige den 18 i samma

månad, samt införpassade till länsfängelset i Malmö, der de någon tid i häkte kvarhållits, innan de stälts på fri fot, hvilket med Johannes Andersson icke egt rum, förrän han blifvit med fångtransport afsänd till Christianstad; hvarjemte klagandena gemensamt angåfvo den våldsamma behandling från vederbörandes sida, för hvilken de skulle varit föremål såväl vid häktningen som under inforslandet till länsfängelset, och Tullberg serskildt, att visitation i hans hus, på befallning af Landssekreteraren i länet, egt rum ett par dagar efter hans häktande och att vid det tillfället både våld å hans egendom och andra olagligheter skulle hafva förelupit.

Då jag imellertid, efter tagen kännedom af klagoskriften, af Landssekreterarens deröfver till mig afgifna yttrande med de vid detsamma fogade bilagor samt af de påminnelser, som från klagandena inkommo, ansåg någon min embetsåtgärd icke påkallas af klagandenas angifvelser mot åtskilliga i klagoskriften uppgifne personer, emedan klagandena sjelfve vore oförhindrade att emot desse personer efter befogenhet i laga ordning föra talan, samt Tullbergs och Eskil Larssons klagan, såvidt den var riktad emot Landssekreteraren, icke kunna till åtal emot denne tjänsteman föränleda, blefvo endast Bengt Larssons och Johannes Anderssons häktande och inforslande till länsfängelset i Malmö samt den sistnämndes försändande med fångtransport derifrån till Christianstad föremål för åtal; och kommer alltså icke mer än hvad som omedelbart rörer sistbemälda klagandes behandling att ur den vidlyftiga skrifvexlingen här intagas.

Vid omförmälda af Landssekreteraren till mig afgifna yttrande voro fogade ej mindre afskrifter af åtskilliga af Konungens Befallningshafvande i Malmöhus län till Kongl. Civildepartementet ingifna rapporter rörande de oroligheter, hvilka under senare åren förefallit bland en del af frälsbönderna inom nämnda län, än ock utdrag af protokoll, hållna inför Konungens Befallningshafvande vid förhör med ofvanbemälda fyra klagande, hvilka handlingar innehöllo bland annat: att, sedan Godsegaren och Kommandören m. m. Herr Grefve Arvid Fredriksson Posse och Åboen Måns Berggren i Östra Herrestad, uti serskilda skrifter, hos Kongl. Justitie-kanslers-embetet angifvit Tullberg och Eskil Larsson att hafva genom svikligt förfarande bedragit sig till penningar samt förlust deraf annan tillskyndat, Justitie-kanslers-embetet den 12 Februari 1869 förordnat vice Härads höfdingen J. Eneroth att, i egenskap af serskild åklagare, emot Tullberg och Eskil Larsson vid vederbörlig domstol anställa och utföra åtal för det emot dem sålunda angifna brott mot 22 kap. 1 § Strafflagen, äfvensom, i händelse ytterligare angivelse mot Tullberg eller Eskil Larsson hos bemälda vice Härads höfding anmäldes eller annorledes emot dem förekomme

anledning

anledning till brottsligt förhållande af beskaffenhet att lagligen kunna till åtal föranleda, jemväl i fråga derom anställa och utföra talan, i anledning af hvilken Justitie-kanslers-embetets åtgärd Landshöfdinge-embetet i länet återkallat sina derförinnan för t. f. Landsfiskalen N. C. Holmström och förre Länsmannen W. Ljungberg utfärdade förordnanden att emot Tullberg utföra åtal för brott af nämnda beskaffenhet; att Tullberg, om hvilken inmanande i häkte Landshöfdinge-embetet jemväl förordnat, i följd deraf blifvit häktad den 16 Februari 1869, då han å hemmanet Tranebygget i Kristianstads län anträffades af Länsmannen A. Gyllensvärd och vice Härads höfdingen Eneroth, hvilken sistnämnde samma dag äfven fogat anstalt om Eskil Larssons gripande; att personer, dem vice Härads höfdingen Eneroth i sådant afseende utsändt, den 17 Februari på aftonen, efter att hafva för ordföranden i Stehags sockens kommunalstämma, Inspektoren Laséen på Rönneholm, uppvisat Eneroths förordnande om Eskil Larssons häktande, hvilken sistnämnde uppehöll sig uti Tullbergs hus i Kärrstorp, beläget omkring tre åttendedels mil från Stehags jernvägsstation, för detta ändamål erhållit biträde af Laséen, genom hvilken försorg Tullbergs bostad blifvit under påföljande natt bevakad af folk, utställt på afstånd derifrån; att emellertid, såsom det synts, omkring tjugo personer, beväpnade med skjutgevär och käppar, i afsigt att hindra Eskil Larssons häktande tillbragt natten i huset, hvarifrån skott aflossats emot de bevakande; att, då på morgonen den 18 Februari folk börjat samlas och hotfullt tal förts emot bevakningen samt skott åter lossats, Inspektoren Laséen begifvit sig till jernvägsstationen och för Stationsinspektoren A. G. Bergholtz omtalat hvad som förefallit, hvarefter, då det förmärkts, att bud blifvit utsända för att tillkalla flere af Tullbergs anhängare, och folksamlingen alltjemt ökats, Bergholtz afåtit telegram till Landshöfdinge-embetet med underrättelse om förhållandet; att i anledning deraf och sedan ytterligare telegram från Stehag ingått till Landshöfdinge-embetet, eu hos Kommandanten i Malmö reqvirerad militärstyrka, bestående af femtiofyra husarar med hästar och femtiofyra man infanteri, klockan half ett på dagen blifvit afsänd med extratåg till Stehag och vidare förd till Kärrstorp, hvarvid Landssekreteraren medföljt; att af de personer, hvilka tillbragt natten i Tullbergs hus, endast två då anträffats, nemligen klagandena Bengt Larsson och Johannes Andersson, båda från Kristianstads län; att desse blifvit stälde under bevakning af medförde polisbetjenter och sedermera, liksom Eskil Larsson, hvilken redan före Landssekreterarens och militärstyrkans ankomst till Kärrstorp frivilligt begifvit sig till jernvägsstationen, befordrade till Malmö med det bantåg, som på aftonen återförde militärman-

skapet, samt tillsvidare insatte i länsfängelset; att vid derstädes med dem hållna förhör Bengt Larsson och Johannes Andersson uppgifvit, den förre, att han ankommit till Kärrestorp den 17 Februari emellan klockan nio och tio på aftonen med hästar och vagn, för att hemta sin broder Eskil Larsson, men, då denne icke velat medfölja, varit nödsakad att tillbringa natten i Tullbergs hus, samt Johannes Andersson, att han, som af Tullberg blifvit använd såsom underhandlare med frälsebönderne och icke hade stadigt hemvist i Malmöhus län, den 17 Februari om aftonen, på begäran af drängen Hans Jönsson, hvilken skulle i Tullbergs hus afhemta handlingar, dit åtföljt Hans Jönsson samt, då denne derefter smugit sig undan, icke vågat ensam återvända till sin bostad i Pinkarmöllan, af fruktan för den utställda bevakningen; samt att Konungens Befallningshafvande dels den 20 Februari förordnat, att Bengt Larsson skulle ställas på fri fot, dels ock den 22 i samma månad beslutit, att, som skäl icke vore för handen att i häkte kvarhålla Johannes Andersson, denne, hvilken tillhörde Kristianstads län och i Malmöhus län hvarken hade stadigt hemvist eller känd lofflig sysselsättning, skulle med påföljande dags fängtransport föras till Kristianstad och öfverlemnas till vidare förordnande af Konungens Befallningshafvande derstädes.

I sin till mig ingifna förklaring förmälde Landssekreteraren, beträffande den våldsamma behandling, Bengt Larsson och Johannes Andersson skulle hafva undergått, då de infördes till länsfängelset, att, då de förutnämnde 18 Februari på aftonen å Stehags jernvägsstation, kort före tågets afgang och sedan militärmanskapet intagit sina platser, skulle i vagnarne införas, de bevakande polisbetjenterna, i anseende till den rådande skymningen och då bangården varit uppfylld af folk, hvaraf många förmodades hafva deltagit i de oordningar, som förut på dagen egt rum i Kärrestorp, samt tiden icke medgifvit att erhålla soldater till betäckning, icke vågat föra fångarne ofängslade öfver bangården och derföre pålagt dem så kallade engelska handbojor, hvilka desse dock burit endast under det de fördes genom folkmassan; men att Landssekreteraren före sin återkomst till Malmö varit okunnig derom, att fängsel sålunda blifvit användt, hvilket han, om han varit tillstädes, skulle hafva förekommit.

I skrifvelse *den 30 November 1869* till Advokatfiskals-embetet vid Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge förklarade jag mig hafva funnit Bengt Larssons och Johannes Anderssons häktande och införpassande till Malmö samt Johannes Anderssons försändande med fängtransport till Kristianstad — hvilken sistnämnda åtgärd syntes hafva varit anbefald af Herr Landshöfdingen i Malmöhus län — såsom under nyssbeskrifna omständigheter icke egande stöd i lag, böra leda till ansvar och ersättnings-

skyldighet för vederbörande, hvarföre jag uppdrog åt Advokatfiskals-embetet att inför Kongl. Hofrätten anställa och utföra den ansvars- och ersättnings-talan, hvartill omständigheterna kunde föranleda; för hvilket ändamål Bengt Larsson och Johannes Andersson borde beredas tillfälle att framställa och styrka sina ersättningsanspråk, dem Advokatfiskals-embetet i mån af deras befogenhet hade att understödja, hvarjemte, för Kongl. Maj:ts och kronans räkning, borde påyrkas godtgörelse för Bengt Larssons och Johannes Anderssons inforslande till länsfängelset och underhåll derstädes samt för den senares försändande från Malmö till Kristianstad.

Sedan Advokatfiskals-embetet derpå *den 9 April 1870* afgifvit anmärkningsmemorial, infortrade Kongl. Hofrätten förklaringar deröfver från Herr Landshöfdingen och Landssekreteraren, hvilka, med åberopande af de omständigheter, under hvilka åtalade häktingarne egt rum, och då Bengt Larsson samt Johannes Andersson skäligen varit misstänkte för delaktighet uti det brott, hvarför Tullberg och Eskil Larsson befunnits tilltalade, hemstälde, att åtalet icke måtte till någon påföljd föranleda.

Klagandena Bengt Larsson och Johannes Andersson åter påstodo, uti en till Kongl. Hofrätten ingifven skrift, att, som de vid ifrågavarande tillfälle blifvit olagligen häktade och dervid belagde med jernbojor samt, under det de suttit häktade i mörk cell, lidit smälek och svält hvarföretau de blifvit beröfvade handlingar till värde af fem tusen riksdaler, Herr Landshöfdingen och Landssekreteraren derfor måtte ej mindre dömas till ausvar, Landssekreteraren enligt 11 kap. 8 och 11 §§ samt 25 kap. 13 § Strafflagen till embetets förlust och lifstids fängelse, än äfven förpligtas gemensamt till Bengt Larsson och Johannes Andersson utgifva ersättning med fem tusen riksdaler för de dem främtagna handlingar och med åtta hundra riksdaler för dem tillskyndad skada, smälek och lidande.

De infortrade förklaringarne remitterades derpå af Kongl. Hofrätten *den 7 November 1870* till Advokatfiskals-embetet, som sedermera *den 1 November 1871* till Kongl. Hofrätten inkom med slutpåstående i målet, deruti Herr Landshöfdingen och Landssekreteraren till last fördes, den senare att hafva utan laga skäl häktat Bengt Larsson och Johannes Andersson, samt Herr Landshöfdingen jemte Landssekreteraren, att, sedan skäl till Johannes Anderssons kvarhållande i häkte förklarats icke vara för handen, hafva likaledes utan laglig anledning låtit med fängtransport afföra Johannes Andersson till Kristianstad; i anseende hvartill Advokatfiskals-embetet yrkade, att Herr Landshöfdingen och Landssekreteraren måtte dömas till ansvar, hvar för den mot honom angifna felaktighet, i enlighet med 25 kap. 17 § Strafflagen, samt förpligtas att till Kongl. Maj:t och kronan utgifva ersättning, Landssekreteraren för den kostnad, Bengt Lars-

sons och Johannes Anderssons inforslande till länsfängelset medfört och för deras underhåll under den tid, de varit häktade, samt Herr Landshöfdingen och Landssekreteraren gemensamt för utgifterna i följd af Johannes Anderssons försändande till Kristianstad; hvarförutan Advokatfiskals-embetet hemstälde, att skälig godtgörelse för det genom anmärkta åtgärderna tillskyndade lidande måtte varda Bengt Larsson och Johannes Andersson tillerkänd att gäldas af Herr Landshöfdingen och Landssekreteraren, i den mon, de dertill varit vållande.

Efter det vederbörande häröfver blifvit hörde och fått sig slutligen yttra, meddelade Kongl. Hofrätten utslag i målet *den 18 Juni 1872* af innehåll: att emedan upplyst blifvit, att Bengt Larsson och Johannes Andersson befunnit sig bland den med skjutgevärför beväpnade folkhop, som under natten emellan den 17 och 18 Februari 1869 samt påföljande dag, då Bengt Larssons broder Eskil Larsson, på grund af tillförordnade åklagaren, vice Häradshöfdingen Eneroths förordnande, skulle i häkte tagas, varit samlad vid Eskil Larssons dåvarande vistelseort i Kärrstorp och medelst skott och hotelser ådagalagt sin afsigt att förhindra Eskil Larssons häktande, samt Landssekreteraren sålunda, då han den 18 Februari 1869 på eftermiddagen lät taga Bengt Larsson och Johannes Andersson i fängsligt förvar och dem till länsfängelset i Malmö afföra, haft skälig anledning att misstänka Bengt Larsson och Johannes Andersson för sådan brottslighet, hvarom i 7 och 8 §§ af 10 kap. Strafflagen förmäldes; ty funne Kongl. Hofrätten, jemlikt 5 och 6 momenten af 19 § i Kongl. Förordningen den 16 Februari 1864, den Landssekreteraren till last förda åtgärden att hafva häktat Bengt Larsson och Johannes Andersson och dem i häkte qvarhållet, till dess närmare upplysning angående de vid Eskil Larssons gripande förefallne oordningar vunnits, icke vara af beskaffenhet att kunna för Landssekreteraren medföra ansvar eller ersättningsskyldighet; och beträffande anmärkta förfarandet, att Johannes Andersson, efter det skäl till hans qvarhållande i häkte ansetts icke vara för handen, blifvit med fängtransport afförd till Kristianstad, funne Kongl. Hofrätten likaledes, enär Johannes Andersson vid det tillfälle, då han häktades, icke visat sig innehafva laga försvar eller varit försedd med pass eller sådant tillståndsbevis, som i 26 § 4 momentet af Kongl. Stadgan den 29 Maj 1846 förmäldes, och med hänsyn jemväl till öfriga i målet upplysta omständigheter, åtalet i denna del emot Herr Landshöfdingen och Landssekreteraren icke böra till någon påföljd föranleda; hvarjemte Kongl. Hofrätten, då Bengt Larsson och Johannes Andersson icke styrkt, att de i häktet blifvit på olagligt sätt behandlade eller att några dem tillhöriga handlingar dem beröfvats, lemnade

Bengt Larssons och Johannes Anderssons derutinnan framställda ersättningsanspråk utan afseende.

Sedan detta utslag blifvit hit insändt, har genom skrifvelse *den 26 Juni 1872* Advokatfiskals-embetet erhållit uppdrag att deremot hos Kongl. Maj:t fullfölja underdånig talan.

Såsom af redogörelsen för nyssomförmälda åtal inhentas, aflät jag *den 30 November 1869* skrifvelse till Advokatfiskals-embetet vid Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge med uppdrag till bemälda embete att emot Herr Landshöfdingen samt Landssekreteraren i Malmöhus län anställa och utföra samma åtal. Uti den från Advokatfiskals-embetet till mig insända uppgift angående de fiskaliska åtal, som efter remiss från mig blifvit af embetet handlagda under år 1870, erfor jag sedermera, att, efter det min ofvan omförmälda skrifvelse af den 30 November 1869 kommit Advokatfiskals-embetet till handa *den 6 December 1869*, memorial i ämnet icke förr än *den 9 April 1870* till Kongl. Hofrätten ingifvits; hvarefter och sedan vederbörandes förklaringar infor drats samt Kongl. Hofrätten *den 7 November 1870* beslutit öfverlemnna handlingarne för vidare åtgärd till Advokatfiskals-embetet, som ock *näst-påföljande dag* fått handlingarne emottaga, målet i förrberörda uppgift antecknats vara vid 1870 års utgång på sistbemälda embetes åtgärd beroende. Då emellertid utslag på åtalet icke afhöordes, begärde jag i skrifvelse till Advokatfiskals-embetet den 19 Oktober 1871 underrättelse om orsaken dertill och erhöll då från Herr Advokatfiskalen i skrifvelse den 4 påföljande månad det besked, att Advokatfiskals-embetets slutpåstående blifvit till Kongl. Hofrätten inlemnadt den 1 i samma månad, d. v. s. *den 1 November 1871*; hvarjemte Advokatfiskalen tillkännagaf, att han icke vore i tillfälle att styrka något förhållande, som kunde utgöra giltig ursäkt med hänseende till den långsamhet, med hvilken åtalet fortskridit.

Vid sådant förhållande ansåg jag mig icke kunna lemna opåtalad Advokatfiskals-embetets försumlighet, ådagalagd ej allenast i det nära årslånga dröjsmålet med slutpåståndets afgifvande utan ock i ett mer än fyra månader långt uppskof med åtalets anhängiggörande; i följd hvaraf jag uti skrifvelse till bemälda Kongl. Hofrätt *den 20 November 1871*, anmärkte Advokatfiskals-embetets berörda försumlighet, och, då icke utredt vore, huruvida allenast ständige Advokatfiskalen under ifrågavarande tider förvaltats samma embete, anhöll, att Kongl. Hofrätten måtte dels lemna

mig uppgift på den eller dem, som förestått Advokatfiskals-embetet under tiden emellan den 6 December 1869 och den 9 April 1870 samt emellan den 8 November 1870 och den 1 November 1871, dels ock från denne eller dessa personer infordra och till mig insända förklaring öfver hvad i ofvan antydda måtto blifvit anmärkt. I anledning deraf tillkännagaf Kongl. Hofrätten i skrifvelse *den 22 Januari 1872*, att Advokatfiskals-embetet under förenämnda tider förvaltats af ständige Advokatfiskalen, utom under tiden från och med den 7 till och med den 20 Mars 1870 samt från och med den 17 till och med den 26 April 1871, då embetet bestridts af tillförordnade; varande vid Kongl. Hofrättens skrifvelse derjemte fogade förklaringar i ämnet från såväl de båda personer, hvilka innehaft förordnanden att utöfva Advokatfiskals-embetet under nämnda kortare tider, som ock från ständige Advokatfiskalen, hvilken inskränkte sig till att åberopa hvad han förut hos mig anfört, hvaremot de båda andra förklarandena erinrade, att, då de endast under helt korta tider haft förordnanden att bestrida Advokatfiskals-embetet, det icke bort kunna skäligen fordras, att de skulle hafva tagit befattning med ett ärende af den omfattande beskaffenhet som det ifrågavarande.

Uti ytterligare till Kongl. Hofrätten aflåten skrifvelse *den 14 Februari 1872* anförde jag, att jag af de till mig inkomna förklaringsarnes innehåll ej funnit anledning frånträda den åsigt, jag redan uttalat, att Advokatfiskals-embetet gjort sig skyldigt till försumlighet genom obehörigt dröjsmål, på sätt ofvan blifvit omförmäldt, med anhängiggörandet och utförandet af det utaf mig förordnade åtalet; samt att ständige Advokatfiskalen, hvilken under de tider, målet varit på Advokatfiskals-embetets åtgärd beroende, förvaltats samma embete, med undantag endast af helt korta tider vid två serskilda tillfällen, syntes mig ensam böra för den anmärkta försummelsen ansvara; hvarföre jag inför Kongl. Hofrätten tilltalade Advokatfiskalen för den försummelse i embetsförvaltning, han sålunda låtit komma sig till last, under yrkande, att han därför måtte, jemlikt 25 kap. 17 § Strafflagen, fällas till det bötesansvar, Kongl. Hofrätten kunde finna skäligt bestämma; och tillät jag mig, i fråga om den åtalade förseelsens straffvärdhet, serskildt framhålla, hurusom ett dylikt fel måste betinga ett drygare ansvar, när det blifvit begånget af en embetsman, som sjelf, i egenskap af åklagare, hade till uppgift att öfvervaka och beifra tjänsteförsummelse af domare och andra embetsmän och således i sitt embetes beskaffenhet hade en serskild erinran att sjelf icke utsätta sig för enahanda förseelse.

Sedan Advokatfiskalen deröfver blifvit hörd och sig förklarat, afgjorde Kongl. Hofrätten detta åtal genom utslag *den 14 Juni 1872*, som sedermera vunnit laga kraft och hvarigenom Kongl. Hofrätten, emedan utredt blifvit,

att Advokatfiskalen, på sätt jag emot honom anmärkt, låtit komma sig till last försumlighet vid handhafvandet af sitt embete, dömde Advokatfiskalen, i förmågo af 25 kap. 17 § Strafflagen, att därför böta etthundrafemtio riksdaler till kronan.

Uti en till Justitie-ombudsmans-expeditionen inlemnad skrift hade Fr. Nordström, i uppgifven egenskap af ombud för handelsfirman A. W. Nordströms sterbhus, under återopande af föreskrifterna i Kongl. Förordningen den 21 Maj 1869, att genom Magistraternas i städerna försorg auktion skall hållas å de rättigheter till försäljning af spirituösa drycker, som för kommande försäljningsår, räknadt från den 1 Oktober, böra föruttras, och att denna auktion bör vara verkställd före Juli månads utgång, anført, att år 1871 dylik auktion i Gefle egt rum först den 26 Augusti: att Magistratens i nämnde stad skrifvelse angående bestämmande af nämnde rättigheters antal m. m. icke afgått till Stadsfullmäktige förrän den 17 Juli, i följd hvaraf auktionen omöjligen kunnat hållas inom laga tid, då behörigt kungörande derförinnan icke medhunnits, — och detta, ehuru 7 § 1 och 2 mom. af återopade Kongl. Förordning bjöde, att Magistraten redan i April månad bort hafva vitagit de åtgärder, hvilka, såsom nämndt är, först i Juli egde rum; samt att, änskönt det icke skulle vara svårt att bevisa, det Magistratens uraktlåtenhet att ställa sig gällande förordning till efter rättelse tillskyndat enskilda personer förluster, till följd af nödvändigheten för spekulanter att hafva en väl behöflig tid af två månader för att göra förberedelser till de ifrågavarande försäljningsrättigheternas utöfvande, klaganden dock fäste sig förnämligast vid det förhållande, att en förordning syntes ringaktad af en myndighet, som borde föregå med exempel af den strängaste vörndnad för lagarna och nit att dem fullgöra.

Denna klagoskrift meddelades Magistraten i Gefle, som i anledning deraf inkom med yttrande, hvaruti Magistraten, efter att hafva ifrågasatt klagandens behörighet att teckna förberörda handelsfirmas namn och på densamma vägnar göra ifrågavarande angifvelse, vidare androg, att Magistraten, på grund af stadgandet i 7 § af Kongl. Förordningen den 21 Maj 1869, redan den 14 April 1871 ingått till Konungens Befallningshafvande i länet med de i mom. 1 samma § föreskrifna uppgifter, utan att då meddela utlåtande i afseende på de i mom. 2 omförmälda förhållanden, om hvilkas framställande i omedelbart och liktidigt sammanhang med förstnämnda uppgifter förordningen dessutom icke lemnade föreskrift. Anledningen till det af angifvaren omförmälda dröjsmål vore att söka uti

den rubbning i nästan alla afseenden, som uppstått genom den i Gefle för två år sedan timade stora brand och den förändring, som nästan dagligen försigginge uti bestående förhållanden genom det med all kraft pågående återuppbyggandet af staden och hvilket naturligtvis i icke ringa mån inverkade på åsigten om behovet af flera eller färre ställen för bränvinsförsäljningen. Under sådana förhållanden, och då Magistraten ansett det vara både med den enskildes och det allmännas fördel öfverensstämmande att få denna angelägenhet ordnad så mycket som möjligt i öfverensstämmelse med behovet för den tid, som vore i fråga, hade Magistraten äfven dröjt så länge som möjligt med vidtagandet af de därför erforderliga åtgärderna. Och ehuru genom ett sådant dröjsmål tiden för auktionen infallit i Augusti, i stället för under Juli månad, hyste Magistraten likväl den bestämda öfvertygelse, att ingen derigenom tillskyndats någon olägenhet, hvilket förmentes vinna bekräftelse deraf, att afgiften för ifrågavarande försäljning år 1871 uppgått icke obetydligt öfver beloppet för nästföregångna år, änskönt försäljningsställesnas antal vore lika under båda åren. Då det angifna förhållandet sålunda hade sin grund ingalunda uti någon bristande vörndnad för lagen, utan i de för närvarande uti staden rådande undantagsförhållanden, hoppades Magistraten, att jag skulle finna detsamma nöjaktigt förklaradt.

Då, efter det denna förklaring blifvit af klaganden uti afgifna påminnelser bemött, saken togs i öfvervägande, ansåg jag till en början den framställda invändningen mot klagandens behörighet att göra angifvelsen icke förtjena afseende; Och som ofvanåberopade Kongl. Förordning stadgar

i § 7 mom. 1: »I stad skall Magistraten hvarje år inom första hälften af April för Konungens Befallningshafvande uppgifva de källarmästare, vinskänkar, idkare af schweitzeri-rörelse, traktörer och värdshusvärdar, hvilka å sin rörelse innehafva burskap, äfvensom de näringsidkare, hvilka rättighet till sådan rörelse, som i författningen under minuthandel med eller utskänkning af bränvin förstås, blifvit förlänad för bestämd tid, hvilken före ingången af nästa försäljningsår icke tilländalöper;»

i § 7 mom. 2: *I sammanhang dermed*, och sedan stadsfullmäktige eller, der sådana ej finnas, allmän rådstufva hörde blifvit, skall Magistraten till Konungens Befallningshafvande afgifva utlåtande, huruvida derjemte rättighet att då idka minuthandel med eller utskänkning af bränvin må andra personer för högst tre år tilldelas, och, i sådant fall, föreslå försäljningsställesnas antal, äfvensom i hvilken trakt af staden hvarje försäljningsställe finnas må, i fall föreskrift jemväl i sistnämnda hänseende anses nödig; och

i § 10: »De i 7 § 2 mom. omförmälda försäljningsrättigheter, äfven som de, hvilka Magistraten, sedan Stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, allmän rådstufva blifvit hörde, finner skäligt låta i uppsagda eller förverkade rättigheters ställe under nästföljande försäljningsår utöfvas, varde innan *Juli* månads utgång af Magistraten på offentlig auktion utbjudna för den af Konungens Befallningshafvande jemlikt 7 § bestämde tid af högst tre år åt den eller dem, som åtaga sig afgift för högsta kannetal»;

men Magistraten i Gefle, efter att hafva, såsom i ofvan intagna ytt-
rande omförmäldes, den 14 April 1871 till Konungens Befallningshafvande inlemnad de i 1 mom. af nyss anförda 7 § föreskrifna uppgifter, sedermera så länge dröjt med öfriga i samma § omnämnda åtgärder, att den i § 10 påbjudna auktion icke kunnat verkställas eller åtminstone icke blifvit verkställd förr än den 26 påföljande Augusti; så kunde jag ej finna annat, än att bemälda Magistrat gjort sig skyldig till underlåtenhet att ställa sig till efterrättelse ifrågavarande Kongl. Förordnings föreskrifter, en underlåtenhet, som — hvilka skäl dertill än kunde förebäras, och ehvad någon skada af densamma bevisligen följt eller icke — Magistraten dock icke fått egenmäktigt tillåta sig; och genom skrifvelse af *den 6 Februari 1872* uppdrog jag derföre åt Advokatfiskals-embetet i Kongl. Svea Hofrätt att för ett slikt uppenbart åsidosättande af klar och tydlig lag tilltala Magistratens ordförande och ledamöter, som till detta tjenstefel gjort sig skyldige, samt å dem, efter hvars och ens befunna större eller mindre delaktighet, yrka det ansvar, hvartill lag och sakens beskaffenhet föranledde.

I den förklaring, Magistraten sedermera till Kongl. Hofrätten afgaf öfver Advokatfiskals-embetets anmärkningsmemorial i saken, gjordes framställning derom att, i händelse försummelse i förevarande fall kunde anses vara begången, påföljden derför icke borde drabba någon annan, än Magistratens ordförande, såsom den, på hvilken det berott att förr, än som skett, ärendet till slutlig handläggning föredraga. Detta föranledde Advokatfiskals-embetet att uti skrifvelse till mig af den 5 April nyssberörda år hemställa, huruvida i anledning af hvad sålunda förekommit åtalet borde inskränkas till ordföranden i Magistraten; till svar hvarå jag under sistnämnde dag meddelade Advokatfiskals-embetet, att, då ofvanåberopade Kongl. Förordning i föreskriften om ifrågavarande utlätandes och förslags afgifvande alltid begagnade uttrycket *Magistraten*, jag ansåge vårdnaden å denna föreskrifts fullgörande i rätt tid hafva ålegat Magistraten i sin helhet, ej endast ordföranden, och att följaktligen ansvaret för det åtalade dröjsmålet borde träffa ej mindre ordföranden än ock i sin mon de ledamöter, som, utan att hafva derom påmint, låtit den lagstadgade tiden för utlätandets

och förslaget afgifvande öfverskridas; hvarföre någon inskränkning eller förändring i det förordnade åtalets omfattning icke syntes mig vara af omständigheterna påkallad.

Sedan upplyst blifvit, att Borgmästaren såsom ordförande samt Rådmännen L. och J. äfvensom tillförordnade Rådmanen H. såsom ledamöter i Magistraten tjenstgjort under hela den tid, åtalet afsåge, men att Rådmanen M. i Magistraten gjort tjenst allenast till den 1 Juni, hvar efter och sedan ledighet honom beviljats Magistratssekreteraren under den öfriga ifrågavarande tiden varit ledamot i Magistraten, har Advokatfiskals-embetet, med anmärkning, hurusom det företrädesvis ålegat ordföranden att vaka öfver det ifrågavarande ärendets författningensliga handläggning, yrkat, att bemälda ordförande och ledamöter i Magistraten måtte för den förelupna försummelsen och efter den delaktighet deri, som enhvar af dem till last låge, varda, jemlikt 25 kap. 17, 21 och 22 §§ Strafflagen, till böter fälde.

Genom utslag *den 10 Juli 1872* har *Kongl. Hofrätten* sig utlåtit: att, emedan, jemlikt 7 § i Kongl. Förordningen den 21 Maj 1869, det ålegat Magistraten att i sammanhang med den inom förra hälften af April månad 1871 till Konungens Befallningshafvande lemnade uppgift å burskaps-egande och andre näringsidkare, som innehade rättighet till minuthandel med eller utskänkning af bränvin, tillika efter stadsfullmäktiges hörande till Konungens Befallningshafvande afgifva sådant utlåtande jemte förslag angående meddelande af ytterligare rättigheter i nämnda hänseende, som i andra momentet af berörde § omförmäldes; men, enligt hvad upplyst vore, Magistraten sådant åsidosatt samt först den 17 påföljande Juli, för åvägabringande af erforderlig utredning angående nyssnämnda fråga, aflåtit skrifvelse derom till stadsfullmäktige, hvaraf blifvit en följd, att auktion för utbudande af ytterligare bestämda försäljningsrättigheter, hvilken auktion författningensligt bort ega rum inom Juli månad, ej förrättats förrän den 26 Augusti nämnda år; ty, och då hvad Magistraten hos Kongl. Hofrätten föreburit såsom anledning till det anmärkta dröjsmålet ej vore af beskaffenhet att kunna till befrielse från åtalet föranleda, pröfvade Kongl. Hofrätten, i betraktande jemväl af den olika grad af delaktighet uti ifrågakomne försummelse, som, på sätt Advokatfiskals-embetet anmärkt, låge en hvar af Magistratens ordförande och ledamöter till last, rättvist, i förmågo af 25 kap. 17, 21 och 22 §§ Strafflagen, fälla dem att böta, Borgmästaren fyratio riksdaler, Rådmännen L. och J. samt tillförordnade Rådmanen H. tjugo riksdaler hvardera äfvensom Rådmanen M. och Magistratssekreteraren hvardera tio riksdaler, hvilka böter skulle tillfalla kronan.

Emot detta utslag äro underdåniga besvär å vederdelosidan anförda.

Nedan omförmälda åtal, likasom de två, som derefter följa, hade blifvit anhängiggjorda, innan Kongl. Maj:t, på sätt i min embetsberättelse till 1872 års riksdag (sid. 24) förmäles, genom utslag den 19 Oktober 1871 ogillat ett af mig anställt åtal mot en Domhafvande, för det denne, efter min åsigt, dröjt för lång tid med iusändande till Konungens Befallningshafvande för verkställighet af utslag angående en häktad person. I sistnämnda åtal, liksom i flera af mig förut anhängiggjorda, af hvilka åtskilliga hos vederbörande Hofrätter fått en annan utgång, än den Kongl. Maj:t genom ofvan berörda nådiga utslag fastställt, förfäktade jag den åsigt, att, enligt mom. b och c i 14 § af Kongl. Förordningen angående expeditionslösen den 30 November 1855, expeditionshafvande skulle vara skyldig att, när utslag blifvit meddeladt angående någon person, som i häkte afvaktade domstolens utslag för att få börja undergå det ådömda straffet, hafva expeditionen färdig, när utslaget gifvits af Håradsrätt, inom sex dagar och hos Rådstufvurätt inom fyra dagar och densamma genast derefter till exsekutor insända. Sedan denna af mig påyrkade lagtillämpning imidlertid blifvit af Kongl. Maj:t ogillad, ansåg jag mig genom en underdånig skrifvelse, hvilkens innehåll återfinnes i min senaste embetsberättelse (sidd. 86—89), böra fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på behovet af ett lagstadgande, som tydligen ålade domare skyldigheten att skyndsamt expediera utslag i dylika fall, på det att sakfärd fånge, när han det ville och annat laga hinder ej förefunnes, kunde få före besvärstidens utgång börja sitt straff. I afvaktan på utgången af berörda underdåniga framställning, har jag ansett det vara ändamålslost att vidare anställa åtal emot domare för dröjsmål af ifrågavarande beskaffenhet, så snart utslaget kommit exsekutor till handa före besvärstidens utgång, och af samma anledning har jag ej heller funnit skäl att förordna om fullföljd till Kongl. Maj:t af de tre åtal, för hvilka jag nu går att redogöra.

Ett af dessa åtal gälde Domhafvanden i Norra Ångermanlands domsaga, såsom ansvarig för expedierandet af Nordingrå Tingslags Håradsrätts den 20 April 1868 meddelade utslag, hvarigenom torparen Nils Hansson blifvit för stöld dömd till straffarbete, och hvilket utslag, enligt hvad fånglistorna från länshäktet i Hernösand för år 1868 utvisade, icke förr än den 18 Maj nämnda år kommit vederbörande exsekutor till handa för verkställighet. Sedan jag i skrifvelse den 30 November 1869 begärt Domhafvandens yttrande om anledningen till berörda dröjsmål och sedermera upprepade gånger derom erinrat, utan att något dylikt yttrande inkommit, förordnade jag åtal emot Domhafvanden genom skrifvelse till Advokatfiskals-embetet i Kongl. Svea Hofrätt den 23 Augusti 1871, och anmärkte jag, att den, i enlighet med grunderna i 14 § af ofvanberörda Kongl. Förordning

den 30 November 1855, antagna expeditionstid af sex dagar, afveu om dertill lades en tid af fyra dagar för utslagets insändande till Konungens Befallningshafvande, vore öfverskriden med icke mindre än aderton dagar, hvarföre jag ansåg Domhafvanden böra förpligtas till ansvar enligt lag och att godtgöra ej mindre Kongl. Maj:t och kronan, för Nils Hanssons underhåll i häktet aderton dagar längre än vederbort, än ock denne för det honom derigenom tillskyndade lidande.

I utslag *den 22 Maj 1872* yttrade Kongl. Hofrätten imellertid, beträffande sjelfva målet, att enär, såvidt handlingarne utvisade, anledning icke förekommit dertill, att ifrågavarande utslag lagligen kunnat före besvärstidens utgång verkställas, samt utslaget dessförinnan till häktet ankommit, Kongl. Hofrätten funne åtalet icke kunna bifallas.

Vid granskning af de från kronohäktet i Uddevalla inkomna fånglistor för år 1869 hade blifvit anmärkt, att det af Tunge, Stångenäs, Sörbygdens och Sotenäs Häradsrätt den 3 September berörda år meddelade utslag, hvarigenom häktade Carl Hasslöf blifvit för tjufnadsbrott dömd till straffarbete, icke för verkställighet ankommit till vederbörande exsekutor förr än den 25 i samma månad. Sedan ständige Domhafvanden i nämnda härad, hvilken var för utslagets expedierande ansvarig, på anmodan till mig inkommit med yttrande i anledning af berörda anmärkning, uppdrog jag åt Advokatfiskals-embetet i Kongl. Göta Hofrätt genom skrifvelse *den 30 Mars 1871* att emot bemälde Domhafvande anställa åtal för dröjsmål med utslagets expedierande, dervid jag såsom grund för åtalet åberopade den tolkning af gällande stadganden i ämnet, hvilken jag här ofvan antydt, som i föregående embetsberättelser finnes fullständigt utvecklad och i enlighet med hvilken jag ansåg Häradsrättens utslag hafva, med inberäkning af den tid, som åtgått för dess försändande från Domhafvanden till exsekutor, bort vara för verkställighet tillgängligt åtta dagar efter afkunnandet, och Domhafvanden följaktligen vara skyldig att, för den tid derutöfver fången fått afbida utslagets ankomst, ersätta såväl Kongl. Maj:t och kronan fångens underhåll i häktet som denne sistnämnde för hans förlängda lidande.

Sedan skriftvexlingen hos Kongl. Hofrätten afslutats, yttrade Kongl. Hofrätten imellertid uti utslag *den 29 December 1871*, att Kongl. Hofrätten funne de af mig åberopade stadganden i Kongl. Förordningen angående expeditionslösen den 30 November 1855 icke ega tillämplighet i förevarande fall, samt att, ehuru af bestämmelserna i Kongl. Brevet den 16 December

1819 följde att, der utslag angående häktad person kunde före besvärstidens utgång verkställas, det ålåg domaren att för sådant ändamål skyndsamt insända utslaget till Konungens Befallningshafvande, likväl och då med expedierandet af ifrågavarande utslag sådant dröjsmål icke kunde anses hafva egt rum, att det borde till något ansvar för Domhafvanden föranleda, blefve åtalet ogilladt.

Af enahanda beskaffenhet var jemväl Kongl. Göta Hofrätts utslag *den 29 Januari 1872* i anledning af ett utaf mig likaledes under *den 30 Mars 1871* anhängiggjort åtal mot en tillförordnad Domhafvande i Hammarkinds och Skärkinds härad för fördröjdt expedierande af tre serskilda utslag angående häktade personer. Äfven detta åtal grundade sig på anmärkningar vid granskningen af 1869 års fånglistor från läns cellfängelset i Linköping, utvisande nemligen deri förekommande anteckningar, att ofvanberörda tre utslag till Konungens Befallningshafvande i länet inkommit, Skärkinds Häradsrätts utslag *den 24 Mars 1869* angående Per Alfred Nilsson först *den 10 påföljande April*, samma Rätts utslag *den 28 Augusti 1869* angående Sven Hellström först *den 15 påföljande September* samt Hammarkinds Häradsrätts utslag *den 12 Oktober 1869* angående Emma Christina Larsdotter först *den 16 påföljande November*. I fråga om sistnämnda utslag styrkte dock tillförordnade Domhafvanden, under den skriftvexling, som föregick åtalets anställande, att ett exemplar deraf blifvit *den 28 Oktober 1869* af honom å postkontoret i Söderköping aflemnadt i bref till Konungens Befallningshafvande, hvarföre jag icke lade tillförordnade Domhafvanden till last att längre än till sistberörde dag hafva fördröjt utslaget expedierande. Utgången af detta åtal blef den ofvan nämnda *).

Vid granskning af de till Justitie-ombudsmans-expeditionen inkomna fångförteckningar från Elfsborgs läns cellfängelse för år 1870 anmärktes, hurusom den der intagna straff-fången Lorentz Edvard Berntsson, hvilken,

*) I sammanhang härmed torde jemväl böra omnämnas, att jag i skrifvelse *den 20 Oktober 1871* uppdrog åt Advokatfiskals-embetet i Kongl. Göta Hofrätt att mot en tillförordnad Domhafvande i Kinne och Källands Härad anställa och utföra ett åtal, likartadt med de tre här ofvan senast omförmälda, men att jag, innan skriftvexlingen i målet hos Kongl. Hofrätten afslutats, i anledning af Advokatfiskals-embetets derom till mig gjorda framställning och med afseende å den utgång, de redan afgjorda åtalen af samma beskaffenhet erhållit, uti förnyad skrifvelse till Advokatfiskals-embetet *den 12 Februari 1872*, förklarade mig icke påyrka fullföljd af det ifrågavarande åtalet, hvilket förthyinge förfalla.

efter att hafva blifvit af Orousts och Tjörus Häradsrätt genom utslag den 9 Juli 1868 dömd att för första resan inbrottsstöld hållas till straffarbete i två år, den 31 i samma månad uti kronohäktet i Uddevalla börjat undergå nämnda straff, men sedermera förflyttats till förstberörda cellfängelse för att det ådömda straffet fortsätta, blifvit från straffarbetet frigifven den 25 Januari 1870 eller nära fyra veckor tidigare än vederbort. Sedan jag i följd deraf från Konungens Befallningshafvande i länet infortrat yttrande öfver det sålunda anmärkta förhållandet, afgaf Landshöfdinge-embetet dylikt yttrande den 8 Februari 1872, hvarvid voro fogade ej mindre Häradsrättens protokoll och utslag angående Berntsson jemte fångförpassningen vid hans försändande från Uddevalla till Wenersborg än ock protokoll öfver ett den 12 Januari 1872 å Landskansliet med tillförordnade Direktören vid länets cellfängelse hållet förhör.

Af dessa handlingar inhemtades, bland annat:

att enligt intyg, tecknade å utslaget, Berntsson och åklagaren i målet förklarar sig med utslaget nöjde, den förre under den 21 och den senare den 29 Juli 1868;

att å utslaget äfvenledes förekomme ofvanbemälda tillförordnade Fängelsedirektörs intyg, att Berntsson den 25 Januari 1870 slutat undergå två års straffarbete med fem månaders och sju dagars afkortningstid;

att föröfrigt å utslaget funnes en anteckning af följande beskaffenhet:

1868 Juli	31	} 5,7.
1870 Januari	25	

samt att vid det hållna kansliförhöret blifvit utrönt, det hvarken Tillsyningsmannen vid kronohäktet i Uddevalla ej heller Konungens Befallningshafvande meddelat någon föreskrift om bestraffningens verkställande; att tillförordnade Fängelsedirektören medgifvit, det han verkställt straffet i enlighet med en af sedermera rymde och afsatte Fängelsedirektören O. E. Insulin å utslaget meddelad, till beskaffenheten här ofvan åskådliggjord anteckning, samt tillika förmålt, det tillförordnade Direktören samma dag fången lösgifvits för Landssekreteraren uppvisat utslaget, hvarpå bestraffningen grundades, i afseende å hvilken sistnämnda omständighet kansliförhørsprotokollet innehöll att, äfven om utslaget blifvit uppvisadt för Landssekreteraren, detta endast haft till ändamål att tillses måtte, huruvida fången borde omedelbart lösgifvas eller försändas till sin i annat län belägna hemort; samt att tillförordnade Direktören berinrats om sitt anmärkta oriktiga och vårdslösa förfarande och förståndigats, jemlikt 3 § i Kongl. Reglementet den 28 Maj 1867, det honom icke tillkomme att utan Konungens Befallningshafvandes föreskrift skrida till någon slags verkställighet af utslag angående fånge, som skulle inom fångelset afstraffas.

För egen del anförde Landshöfdinge-embetet, bland annat, att felaktighet i anmärkta hänseendet väl uppenbarligen egt rum, men att Landshöfdinge-embetet icke vidtagit någon åtgärd, som densamma förorsakat; att Insulins ofvanberörda anteckning icke syntes vara riktig ens i fråga om strafftidens början, utan denna kunnat beräknas från den 21 Juli 1868, då fången med utslaget förklarar sig nöjd; att det borde hafva ålegat Tillsyningsmannen vid kronohäktet i Uddevalla att, såsom i dylika fall skedde vid fängelset i Wenersborg, utsätta tiden för straffets början jemte det afdrag å strafftiden, som skulle ega rum; och att, om så skett, Landshöfdinge-embetet ansåge det hafva ålegat Fängelsedirektören i Wenersborg att å rätt tid lösgifva fången, utan att Konungens Befallningshafvande för hans underlåtenhet derutinnan kunde göras ansvarig.

Vid öfvervägande af hvad sålunda förekommit, fann jag till en början den af Landshöfdinge-embetet i nyssberörda utlåtande gjorda anmärkning, det strafftidens begynnelse i förevarande fall bort beräknas från en tidigare dag, än som skett, icke förtjena något afscende, då verkställighet af utslaget före besvärstidens slut icke kunde lagligen ega rum, förr än både den dömde och åklagaren bevisligen förklarar sig med detsamma nöjde. Såsom förr är nämnt, afgafs ett slikt förklarande af åklagaren först den 29 Juli, och den 31 i samma månad fick Berntsson, enligt anteckningen i fängelistan, begynna straffets undergående, i följd hvaraf och med iakttagande af stadgadt afdrag å strafftiden i ansende till straffets verkställande i enrum Berntsson rätteligen uttjent sitt straff först den 21 Februari 1870, då han nu i stället frigafs den 25 Januari sistnämnda år.

I skrifvelse till Advokatfiskals-embetet i Kongl. Göta Hofrätt den 24 Februari 1872 yttrade jag, beträffande sjelfva saken, att, efter mitt förmenande, det jag ock i likartade fall förut uttalat, (se bland annat min embetsberättelse till 1867 års riksdag sidd. 2 och 15) Kongl. Maj:ts instruktion för Landshöfdingarne i riket samt de vid Länsstyrelsen anstälde tjänstemän den 10 November 1855 uti 14 § 1 mom., 30 § och 58 § 2 mom. samt Kongl. Reglementet för läns- och kronocellfängelserna i riket den 28 Maj 1867 uti 3 § 3 mom. innehölle ett bestämdt åläggande för Konungens Befallningshafvande att meddela föreskrifter ej mindre i afseende å verkställigheten af de straff, som skulle i länsfängelserna aftjenas än ock rörande fånges frigifvande efter undergången bestraffning. Detta åliggande vore i förstberörda hänseende uti förevarande fall underlåtet, enär vid Berntssons ankomst till länsfängelset föreskrift ej blifvit lemnad Fängelsedirektören angående straffets verkställande med bestämmande af tiden för dess varaktighet och ej heller vid den straffanstalt, hvarifrån Berntsson ankommit, slik föreskrift varit gifven. I afscende på Berntssons frigifvande vore

åter det fel begånget att, ehuru Fängelsedirektören för Landssekreteraren uppvisat utslaget angående Berntsson och ehuru å detsamma funnits tecknad ett slags uträkning öfver strafftiden, upptagande dagen för straffets begynnelse, Landssekreteraren likväl, utan att närmare granska samma uträkning och utan att, såsom ske bort, anmäla förhållandet för Konungens Befallningshafvande eller för den person, som jemte Landssekreteraren för tillfället utöfvade Länsstyrelsen, förordnat om Berntssons frigifning. Att ej heller någon anmälan skett hos Länsstyrelsen, när Berntsson ankom till länsfängelset och föreskrift om hans bestraffning skulle gifvas, vore redan ådagalagd.

Vid sådant förhållande ansåge jag det vara Landssekreteraren, som i begge fallen felat och för felen ensam borde ansvara, och uppdroge därför åt Advokatfiskals-embetet att, sedan utrönt blifvit, hvilken eller hvilka personer bestridit Landssekreterarebefattningen i Elfsborgs län de tider, då Berntsson å länsfängelset intagits och då han derifrån frigifvits, emot denne eller dessa personer anställa åtal och påyrka det ansvar, hvartill lag och sakens beskaffenhet kunde föranleda.

Till följd häraf tilltalade Advokatfiskals-embetet ständige Landssekreteraren i länet och yrkade, att han måtte fällas till bötesansvar efter 25 kap. 17 § Strafflagen. Uti sin till Kongl. Hofrätten ställda förklaring androg åter Landssekreteraren, att min åsigt, det Landssekreteraren skulle i första hand vaka öfver eller besörja verkställighet af häktade personer ådömde straff, innebure en skyldighet för denne embetsman, som icke låte förena sig med alla hans öfriga mångfaldiga åligganden, hvadan Landssekreteraren bestridde det mot honom framställda ansvarsyrkandet.

I utslag *den 18 November 1872* utlät sig Kongl. Hofrätten, att, emedan det, enligt de af mig åberopade lagrum, ålåge Konungens Befallningshafvande och i första rummet Landssekreteraren att tillse, det utslag angående häktade personer riktigt verkställdes och att häktad person, som utstått ådömdt straff, blefve å rätt tid ur häkte frigifven, samt den felaktighet, som beträffande Berntssons bestraffning ostridigt förelupit, härrört från Landssekreterarens åsidosättande af sina skyldigheter i nyssnämnda hänseende, dömdes Kongl. Hofrätten, jemlikt 25 kap. 17 § Strafflagen, Landssekreteraren att, för hvad han sålunda låtit komma sig till last, böta femtio riksdaler, som tillfölle kronan.

Sedan,

Sedan vid granskning af fånglistorna från Skaraborgs läns cellfängelse för år 1871 är vordet anmärkt att, enligt anteckning i Augusti månads fånglista, Carl August Söderberg blifvit af Rådstufvurätten i Hjo genom utslag den 7 i nämnde månad för stöld ur kläder, som annan burit på sig, dömd till straffarbete i endast två månader, hvilken bestraffning Söderberg jemväl undergått tillika med ytterligare sju dagars sådant straff, hvartill Rådstufvurätten förvandlat honom för andra förbrytelser ådömda böter, anmodade jag Konungens Befallningshafvande i länet att lemna mig del af Rådstufvurättens berörda utslag och fick i följd deraf mottaga en af Borgmästaren i Hjo bestyrkt afskrift af utslaget, hvaraf jag imellertid inhemtade, att Rådstufvurätten, jemlikt åberopade lagrum, dömt Söderberg att för ofvan uppgifna tjufnadsbrott hållas till straffarbete i *sex månader*, hvarjemte Rådstufvurätten, som jemväl dömt Söderberg till böter för andra förbrytelser, föreskrifvit, att han skulle i ena bot undergå straffarbete i sex månader och sju dagar.

Detta föranledde mig att af Konungens Befallningshafvande begära underrättelse, hvarföre den Söderberg ådömda bestraffning icke blifvit verkställd i öfverensstämmelse med Rådstufvurättens utslag, till svar hvarå Konungens Befallningshafvande i skrifvelse den 25 Maj 1872 till mig insände och åberopade det exemplar af Rådstufvurättens utslag, som legat till grund för bestraffningens verkställande, och enligt hvars lydelse tiden för straffarbetet verkligen var bestämd på det sätt, anteckningen i fånglistan utmärkte. Samtidigt inkom till mig en skrift af Borgmästaren i Hjo, hvilken på Rådstufvurättens vägnar undertecknat det till Konungens Befallningshafvande för verkställighet öfversända exemplar af utslaget; och erkände Borgmästaren, att vid expedierandet för verkställighet af ifrågasättande utslag sådan misskrifning deri egt rum, att Söderberg kommit att undergå straffarbete i två månader och sju dagar, i stället för i sex månader och sju dagar, hvilket sålunda förelupna fel Borgmästaren förklarade vara alldeles ouppsåtligt.

Då jag imellertid, om än anledning icke förefans att ifrågasätta riktigheten af Borgmästarens förklaring om det fullkomligt ouppsåtliga i hans förfarande, likväl ansåg, att det måste läggas Borgmästaren i hans egenkap af expeditionshafvande till last, såsom en vårdslöshet af ganska betänklig beskaffenhet, att hafva vid expedierandet för verkställighet af ett utslag, i hvars beslutande Borgmästaren såsom Rättens ordförande sjelf tagit del, underlåtit tillse, att den utgående expeditionen just i den viktigaste delen eller den, som innehölle bestämmelsen om tiden för det ådömda straffets varaktighet, öfverensstämde med Rådstufvurättens dombok, och

såmedelst föranledt, att den dömde kommit att undergå ett vida lindrigare straff, än som blifvit honom af domstolen ålagdt och ens kunnat honom lagligen åläggas, förordnade jag åtal mot bemälda Borgmästare, hvarom skrifvelse af mig afläts till Advokatfiskals-embetet i Kongl. Göta Hofrätt den 28 Maj 1872.

Sedan skriftvexling försiggått, meddelade Kongl. Hofrätten *utslag den 21 November* nämnda år och dömde, under åberopande af 25 kap. 17 § Strafflagen, Borgmästaren att för åtalade felet böta tjugo riksdaler till kronan.

Till Justitie-ombudsmans-expeditionen inlemnade förre Mjölneren Johan Erik Sjöberg en skrift, i hvilken han dels anmälde åtskilliga klagomål, dem jag, efter vederbörandes hörande, lemnade utan afseende, dels ock anförde, att Landssekreteraren i Örebro län vägrat till klaganden återställa ett af denne hos Konungens Befallningshafvande nedsatt belopp af tretiofem riksdaler, utgörande böter, som blifvit klaganden ådömda af Rådstufvurätten i Örebro, men sedermera, tillika med andra böter, i ett sammanhang förvandlats till annat straff, hvilket klaganden undergått; hvarföre han ansåge sig berättigad att det nedsatta bötesbeloppet återbekomma.

Af de handlingar, jag för inhemtande af närmare kännedom om förhållandet infortrade från vederbörande, erfor jag, att, sedan Rådstufvurätten i Örebro genom utslag den 9 Januari 1868 dömt klaganden att för första resan stöld hållas till straffarbete i tre månader samt vara medborgerligt förtroende förlustig i fem år äfvensom att, för fylleri och åstadkommande af förargelse inför sittande rätt, böta tretiofem riksdaler, klaganden, som varit på fri fot, för fullföljd af talan emot Rådstufvurättens berörda utslag hos Konungens Befallningshafvande i länet nedsatt det honom sålunda ådömda bötesbelopp; att Kongl. Svea Hofrätt derpå upphäfvit, men Kongl. Maj:t åter genom utslag den 3 Augusti 1868 fastställt Rådstufvurättens utslag; att klaganden under tiden blifvit häktad och vid Skölkersta Häradsrätt stäld under tilltal för annat brott; att samma dag ransakningen med klaganden vid Häradsrätten skulle afslutas, Konungens Befallningshafvande fått emottaga Kongl. Maj:ts ofvanberörda utslag och genast för straffens sammanläggning öfverlemnadt detsamma till Häradsrätten; att sistbemälda Rätt genom utslag den 12 September 1868 dels förklarad klaganden skyldig till ansvar för olofliga tillgrepp föröfvade inom Häradsrättens domvärjo samt förthy, och då klaganden icke undergått den honom genom Kongl. Maj:ts utslag ådömda bestraffning, med tillämpning af samma utslag, dömt honom, jemlikt åberopade lagrum, att för första resan vid

serskilda tillfällen föröfvad stöld undergå straffarbete i ett år samt vara medborgerligt förtroende förlustig i sex år dels ock, för det klaganden såväl inför Häradsrätten, som vid det tillfälle, då han häktades, emot tillförordnade Länsmanen Anders Ölund tillåtit sig förnärmande utlåtelse, fält klaganden att böta etthundra riksdaler eller att, vid bristande tillgång till såväl dessa som de genom Kongl. Maj:ts utslag honom ådömda böter, tretiofem riksdaler, eller tillhoppa etthundra tretiofem riksdaler, enligt 2 kap. 10 och 11 §§ samt 4 kap. 7 § Strafflagen, undergå ytterligare tretton dagars straffarbete; samt att klaganden derpå undergått såväl det honom omedelbart ådömda straffarbetet som ock berörda förvandlingsstraff.

Konungens Befallningshafvande, som fick tillfälle yttra sig i anledning af ofvanberörda klagan, anförde i skrifvelse den 23 Oktober 1871, bland annat, att, sedan samtliga vederbörande förklarade sig nöjde med Häradsrättens omförmälda, den 12 September 1868 meddelade utslag, klaganden dock först den 26 i samma månad, då han begärt att genast få börja sitt straff, Konungens Befallningshafvande dertill lemuat bifall, hvaruppå undersökning föranstaltats derom, huruvida klaganden egde tillgång till gäldande af böterna eller icke; att, ehuru depositionsattesten angående omförmälda tretiofem riksdaler, som, efter hvad sedermera blifvit upplyst, återsändts till Konungens Befallningshafvande med Kongl. Hofrättens utslag uppå klagandens besvär, — hvilket utslag dock angått äfven åtskilliga andra för brott tilltalade personer, — följaktligen icke kunnat vara bifogad Kongl. Maj:ts utslag, när detta kom Konungens Befallningshafvande till handa, så hade likväl, då verkställighet af Häradsrättens utslag ifrågasattes, uppgifvits, att klaganden nedsatt de genom Kongl. Maj:ts utslag honom ådömda böter; att klaganden sedermera befunnits sakna tillgång till de honom af Häradsrätten ådömda böter, etthundra riksdaler; samt att i följd deraf och då båda bötesbeloppen blifvit af Häradsrätten i ett sammanhang förvandlade till endast tretton dagars straffarbete, som ej ens motsvarade de etthundra riksdaler, klaganden ostridigt icke betalt eller kunde betala, Konungens Befallningshafvande låtit klaganden undergå jemväl dessa tretton dagars straffarbete.

Efter ytterligare skriftvexling i ämnet med Konungens Befallningshafvande, yttrade slutligen samma myndighet, i skrifvelse den 22 Februari 1872, att, med afseende å stadgandena i 2 kap. 10 § samt 4 kap. 7 och 8 §§ Strafflagen, klaganden syntes hafva lagligen bort, såsom ock skett, med straffarbete aftjena såväl det ena, som det andra af de honom ådömda bötesbelopp, hvarföre klaganden vore berättigad att återbekomma depositionsattesten och på grund deraf de deponerade medlen. Härom lät jag underrätta klaganden, hvilken ock en tid derefter hos mig anmälde, att

han fått lyfta de af honom hos Konungens Befallningshafvande nedsatta medlen.

Dervid lät jag, med afseende å hvad i saken förekommit, bero, såvidt fråga var om Konungens Befallningshafvandes åtgöranden, men då, jemlikt 2 kap. 10 och 11 §§ samt 4 kap. 6 och 7 §§ Strafflagen, de klaganden, på sätt ofvan blifvit förmäldt, genom Kongl. Maj:ts utslag den 3 Augusti 1868 och Sköllersta Häradsrätts utslag den 12 September sistnämnda år ådömda böter, tillhopa etthundra tretiofem riksdaler, rätteligen bort, när tillgång till deras gäldande hos klaganden saknades, förvandlas till niton dagars straffarbete, hvarmed det klaganden för tjufnadsbrottet ålagda straffarbete bort ökas, och Häradsrätten således i sitt ofvanberörda utslag dömt klaganden till ett lindrigare ansvar, än som vederbort, då förvandlingsstraffet blifvit bestämdt till endast tretton dagars straffarbete, hvilken strafftid icke ens motsvarade de böter, ett hundra riksdaler, till hvilka Häradsrätten fält klaganden, uppdrog jag i skrifvelse *den 2 Mars 1872* åt Advokatfiskals-embetet i Kongl. Svea Hofrätt att för det sålunda anmärkta felet lagligen tilltala den tillförordnade Domhafvande, hvilken fört ordet i Häradsrätten, då ifrågavarande utslag meddelades.

Genom utslag *den 5 Juli 1872*, som sedermera vunnit laga kraft, har Kongl. Hofrätten sig utlåtitt: att, som Sköllersta Häradsrätt genom ifrågavarande utslag förklarar, att klaganden skulle vid bristande tillgång till ofvanberörda, jemte straffarbete honom ådömda böter, etthundra tretiofem riksdaler, undergå straffarbete i allenast tretton dagar, men samma böter skolat enligt de af mig ofvan åberopade lagrum till straffarbete i niton dagar förvandlas; alltså och då bemälde tillförordnade Domhafvande vore för detta Häradsrättens felaktiga domslut ansvarig, blefve han, jemlikt 25 kap. 17, 21 och 22 §§ Strafflagen, dömd att för hvad han sålunda låtit komma sig till last böta tjugu riksdaler, som skulle tillfalla Kongl. Maj:t och kronan.

Uti en till Justitie-ombudsmans-expeditionen ingifven skrift klagade Enkan Charlotta Askling deröfver att, sedan hon den 4 Maj 1871 af Öfverståthållare-embetet för Polisärenden undfått tillstånd att *tills vidare* under samma år medelst en så kallad omnibusvagn, benämnd »Bellman», mot betalning betjena allmänheten med körningar, bemälda embete, på yrkande af Poliskommissarien J. H. Lindgren, genom resolution den 20 nästpåföljande Juli, af förekomna skäl, indragit det klaganden lemnade tillstånd att hålla allmänheten sagde omnibus för körning tillhanda, hvilken resolution

Kongl. Maj:t imellertid, uppå underdåniga besvär af klaganden, funnit skäligt genom nådig resolution den 26 September 1871 upphäffa; och anhöll klaganden, som under tiden och intill dess Kongl. Maj:ts nådiga beslut fallit, varit i mistning af den inkomst, som genom omnibusvagnens begagnande för afsedt ändamål skulle influtit, och förthy lidit icke obetydlig skada, att åtal måtte förordnas ej mindre mot Poliskommissarien Lindgren, för det denne genom osanna uppgifter skulle hafva bibragt dåvarande Polisintendenten, hvilken meddelat det ofvan anmärkta, klagandens rätt förnärmande beslutet, oriktig föreställning om åtskilliga förhållanden, än ock mot Polisintendenten för nämnda enligt klagandens förmenande olagliga beslut, under hvilket åtal klaganden förbehölle sig att sjelf få bevaka och utföra sin ersättningstalan.

Af de klagoskriften bifogade handlingar inhemtades förnämligast:

att, — sedan Poliskommissarien Lindgren yrkat, det rättigheten att betjena allmänheten med körningar medelst nämnda omnibusvagn måtte fråntagas klaganden, på den grund att körsvennen å vagnen, klagandens son Carl Olof Askling, skulle hafva flera gånger å omnibusstationen vid Haga grindar i rusigt tillstånd förolämpat andra der stationerade körsvenner och oaktadt varningar intagit de för desse der anvisade platser äfvensom vid ångbåtsbryggan nedanför Stallmästaregården, hvarest klagandens omnibusvagn ej hade station, intagit otillåten plats, samt dessutom genom trotsigt och ohöfviskt beteende stört ordningen; hvarförutan Lindgren anfört, att klaganden fått sig förenämnda tillståndsresolution meddelad, endast under förbehåll, att hon icke använde sin bemälde son till körsven; — Öfverståthållare-embetet, medelst resolution den 20 Juli 1871, förklarar att, då genom hvad i målet förekommit vore upplyst, att Carl Olof Askling, hvilken, enär hans moder icke kunde vara i tillfälle att sjelf utöfva den henne meddelade rättigheten att tills vidare under året betjena allmänheten med ifrågavarande omnibusvagn, måste antagas berörda rörelse å hennes vägnar utöfva, dervid gjort sig skyldig till oskickligt uppförande samt öfverträdande af de i tillståndsresolutionen och af vederbörande polistjensteman serskildt meddelade föreskrifter, Öfverståthållare-embetet, med stöd af 12 § i Embetets reglemente den 28 December 1868 angående de körslor med omnibusvägnar, som i hufvudstaden till allmänhetens betjenande, förrättas, funne skäligt indraga det klaganden i merberörda afseende lemnade tillstånd;

att Kongl. Maj:t deremot, genom nådig resolution den 26 September 1871, enär den omständighet, att klagandens son, under det han gjort tjenst såsom körsven å den klaganden tillhöriga omnibusvagnen, blifvit beträdd med oordentlighet och oskickligt uppförande, icke, enligt lydelsen af det

utaf Öfverståthållare-embetet åberopade reglementariska stadgande, kunde föranleda till klagandens skiljande från den henne förunnade rättighet att tills vidare under året betjena allmänheten med körningar medelst nämnda omnibusvagn, helst klaganden erbjudit sig att anskaffa annan körsven för sitt ifrågavarande åkdon, i nåder upphäft Öfverståthållare-embetets öfverklagade resolution;

att, efter det klaganden deruppå hos Justitie-kanslers-embetet äskat åtals anställande mot dåvarande Polisintendenten för oriktig behandling af omförmälda hos Öfverståthållare-embetet för Polisärenden medelst resolution den 20 Juli 1871 afgjorda mål angående klaganden, Polisintendenten uti en till Justitie-kanslers-embetet stäld förklaring, som i afskrift fanns bilagd de af klaganden till mig inlemnade handlingar, anført, att Öfverståthållare-embetet endast *tills vidare* under årets lopp meddelat klaganden tillstånd att betjena allmänheten med nämnda omnibusvagn, dock med åliggande för henne att ställa sig till efterrättelse ofvanberörda reglemente, uti hvars 4 § vore uttryckligen föreskrifvet, att till körsven ej finge användas annan än ordentlig person, samt att, då klaganden blifvit beträdd med att hafva i uppenbar strid mot berörda föreskrift till körsven begagnat sonen Carl Olof Askling, som ådagalagt högsta grad af oordentlighet och hvilken hon blifvit förständigad att ej i sådan egenskap begagna, Polisintendenten ansett sig icke kunna undgå att, i enlighet med vederbörande poliskommissaries yrkande, återkalla det klaganden på obestämd tid meddelade tillståndet; förmenande Polisintendenten, att, ehuru Kongl. Maj:t funnit skäligt att bibehålla klaganden vid ifrågavarande tillstånd, detta ej kunde innefatta någon giltig grund för den ansvars- eller ersättningstalan, klaganden yrkat få emot Polisintendenten anhängiggjord;

och slutligen att uti den resolution af den 4 Maj 1871, genom hvilken åt klaganden meddelats omförmälda tillstånd, icke funnits intaget något serskildt förbud för klaganden att såsom körsven använda sonen Carl Olof Askling; varande vid ifrågavarande tid, såvidt handlingarne utvisade, Carl Olof Askling icke heller af Öfverståthållare-embetet förklarad obehörig att, vid körslor för allmänhetens räkning, såsom körsven biträda.

Sedan jag lemnat Polisintendenten, likasom Poliskommissarien Lindgren tillfälle att yttra sig öfver den till mig ingifna klagoskriften, åberopade Polisintendenten i afgifven förklaring endast hvad han förut hos Justitie-kanslers-embetet anført, med tillägg, att bemälda embete funnit enkan Asklings klagan icke till någon dess vidare åtgärd föranleda.

Uti min skrifvelse till Advokatfiskals-embetet den 17 April 1872, i hvilken jag förordnade om åtal emot då varande Polisintendenten, redogjorde jag för ofvan anförda omständigheter samt upprepade innehåll^t af

de §§ i det förut åberopade reglementet angående körslor med omnibusvagnar i hufvudstaden, som på förevarande fråga kunde erhålla tillämpning; varande berörde §§ af följande lydelse:

»§ 1: Tillståndsresolution att betjena allmänheten med omnibusvagn, när fråga är om annan körning än regelbundna turer emellan vissa bestämda platser, gäller endast för ett år, efter hvars förlopp resolutionens innehafvare icke må körslorna fortsätta, utan att förnyelse af tillåtelsen skett och ny resolution derå uttagits;

§ 4: Till körsven må icke begagnas annan än väl känd och ordentlig person samt icke den, som veterligen blifvit af Öfverståthållare-embetet förklarad obehörig att, vid körslor för allmänhetens räkning, såsom körsven biträda:

§ 11 mom. 1: De, som hålla omnibusvagnar, äfvensom deras körsvenner skola med höflighet bemöta enhvar, som dem om körslors förrättande anlitar;

§ 12 mom. 1: För hvarje förseelse emot hvad i reglementet förut blifvit stadgadt skall den felaktige i det fall, då ansvar icke finnes i allmän lag eller gällande författning bestämdt, vara underkastad ansvar af böter från och med två till och med tjugo riksdaler;

§ 12 mom. 3: Om den, som omnibusvagn åt allmänheten tillhandahåller, tre gånger blifvit fäld till ansvar för öfverträdelse af hvad i § 5 (om förseelse emot § 5 var i detta fall ej fråga) eller i § 11 mom. 1 finnes stadgadt eller beträdes vid sin rörelses utöfvande med oskickligt uppförande eller fortfarande oordentlighet, må han af Öfverståthållare-embetet kunna skiljas från rättigheten att vidare med omnibusvagn betjena allmänheten;

samt § 12 sista mom.: Körsven, som gör sig känd för vanart, oskickligt uppförande, supigt eller oordentligt lefnadssätt eller trots, må af Öfverståthållare-embetet kunna förklaras obehörig att, vid körslor för allmänhetens räkning, såsom körsven vidare anlitas»; hvarefter jag yttrade:

att i det fall, hvarom fråga vore, enligt mitt förmenande, icke inträffat någon af de förutsättningar, hvilka enligt § 12 mom. 3 i nyssberörda reglemente kunde föranleda dertill, att en person blefve skild från rättigheten att vidare med omnibusvagn betjena allmänheten, alldenstund klaganden hvarken förut blifvit fäld till ansvar för öfverträdelse af reglementet ej heller själf vid sin rörelses utöfning beträdts med oskickligt uppförande eller fortfarande oordentlighet. Klagandens underlåtenhet att till körsven använda en ordentlig och lämplig person kunde, då hon veterligen nu första gången var för sådan försummelse tilltalad, icke enligt reglementet för henne medföra svårare påföljd, än böter; och hvad i öfverklagade resolu-

tionen blifvit till stöd för beslutet anfördt derom, att klagandens son Carl Olof Askling finge antagas å modrens vägnar utöfva ifrågavarande rörelse, eftersom hon sjelf dertill icke kunde vara i tillfälle, måste i min tanke förlora all betydelse, så snart, enligt hvad reglementet gäfve vid handen, en person kunde erhålla tillstånd att betjena allmänheten med omnibusvagn utan att sjelf behöfva tjenstgöra såsom körsven, vid hvilket förhållande klaganden ju ofelbart varit lika oförhindrad som hvarje annan omnibusegare att till körsven använda hvem helst hon dertill fuunit lämplig. Att klaganden skulle vid tillståndets erhållande hafva fått serskildt förståndigande att icke till körsven använda sin bemålde son, vore icke anmärkt i tillståndsresolutionen, hvilket dock nödvändigtvis bort hafva varit förhållandet, derest åt ett slikt förbud skulle kunnat gifvas den kraft och verkan, att detsamma öfverträdande, första gången åtal därför skedde, medförde förlust af det förunnade tillståndet. Att slutligen, såsom Polisintendenten tycktes förmena, de ordalag, i hvilka tillståndet blifvit meddeladt, i det nemligen klaganden fått rättighet endast att »tills vidare» under året utöfva ifrågavarande rörelse, lemnade Öfverståthållare-embetet större frihet, än eljest, att återkalla tillståndet, vore ett antagande, i mina ögon så långt ifrån att lända till det klandrade beslutets urskuldande, att jag tvärtom ansåg en slik, vid tillståndets meddelande stadgad, af reglementets lydelse icke berättigad och följaktligen godtycklig inskränkning i tiden för samma tillstånds giltighet utgöra en serskild, så att säga, rättsförmärelse mot klaganden; ty sedan ordningsmakten vid reglerandet af en rörelse, till hvilken idkande erfordrades icke så ringa förlag, bestämt bland andra vilkor en viss tid, under hvilken tillstånd för rörelsens bedrivande medgäfves, så hade de, som beredt sig på ett slikt företag under de vilkor, som för detsamma voro stadgade, och följaktligen dertill sökt tillstånd, ett slags rätt att sådant på samma vilkor bekomma och att icke utsättas för det godtycke, tillståndets beviljande på obestämd tid eller tills vidare uppenbarligen innebure; hvilket rättsanspråk, å den här ifrågavarande rörelsens idkares sida, ordningsmakten icke gerna kunde i sitt handlingssätt lemna ur sigte, utan att syftemålet med ett slikt förfarande skulle misstänkas eller misstydas.

Då jag sålunda ansåg det af Öfverståthållare-embetet meddelade beslut, hvarigenom klaganden skildes från rättigheten att vidare med omnibusvagn betjena allmänheten, änskönt den stora skada, som derigenom skulle komma att tillskyndas klaganden, bort mana till sakens noggrannaste utredning samt omsorgsfullaste betänkande och pröfning, vittna om vårdslöshet, för att icke säga oförstånd och oskicklighet i embetet, och förthy icke

icke böra utan ansvar aflöpa, uppdrog jag åt Advokatfiskals-embetet att för det felaktiga beslutet lagligen tilltala Polisintendenten och därför å honom yrka det ansvar, hvartill lag och sakens beskaffenhet föranledde; och borde jemväl klaganden der lemnas tillfälle att, på sätt hon äskat, få inför Kongl. Hofrätten utveckla och styrka sina ersättningspåståenden, dem Advokatfiskals-embetet i mon af deras befogenhet borde understödja.

Klagandens påståenden emot Poliskommissarien Lindgren ansåg jag deremot icke förtjena vidare afseende.

Sedan klaganden derpå i en till Advokatfiskals-embetet aflemnad skrift fordrat ersättning dels för förlorad inkomst af omnibuskörning under tiden från den 20 Juli till den 1 Oktober 1871 och dels för sina kostnader och besvär i och för detta mål, yrkade Advokatfiskals-embetet, att Polisintendenten måtte varda dömd till ansvar enligt 25 kap. 17 och 21 §§ Strafflagen samt derjemte kännas skyldig till klaganden utgifva skäligt skadestånd.

Efter det Polisintendenten, numera Polismästaren, i anledning deraf sig förklarar, har Kongl. Hofrätten, genom utslag *den 3 December 1872*, yttrat att, emedan, med afseende å omständigheterna i ofvanberörda hos Öfverståthållare-embetet handlagda mål, Polismästaren icke kunde anses hafva genom anmärkta beslutet gjort sig skyldig till embetsfel, Kongl. Hofrätten funne Advokatfiskals-embetets talan icke kunna bifallas.

Med den utgång, åtalet genom Kongl. Hofrättens berörda utslag erhöll, kunde jag icke åtnöjas, utan uppdrog i skrifvelse *den 7 December 1872* åt Advokatfiskals-embetet att öfver samma utslag hos Kongl. Maj:t anföra underdåniga besvär och dervid fullfölja de påståenden, Advokatfiskals-embetet hos Kongl. Hofrätten i målet framställt. Då Kongl. Hofrätten icke närmare redogjort för de skäl och omständigheter, på hvilka ogillandet af åtalet grundades, syntes det mig icke vara behöfligt att till stöd för det underdåniga ändringssökandet åberopa andra grunder, än dem som, på sätt af ofvanstående redogörelse inhemtas, blifvit vid åtalets anhängiggörande utvecklade. Det förekomme mig föröfrigt, som den åsigt, jag då uttalade och fortfarande vågade hysa, att en myndighets beslut, hvilket stode i strid med tydligt lagstadgande och hvarigenom uppenbar skada blifvit enskild person tillskyndad, måste till embetsfel hänföras och för den felaktige medföra både ansvar och ersättningsskyldighet, vore så ostridig, att hon icke tarfvade stödet af serskild bevisning.

Emot förvaltningen af domare-embetet i Norra Ångermanlands domsaga hade vid de besök, som hos Domhafvanden gjordes under embetsresa år 1869 af min då varande ställföreträdare och år 1870 af mig, åtskilliga anmärkningar förekommit, hvilka, då jag icke lyckades på annat sätt undanrödja orsakerna till desamma, föranledde åtals anställande.

Om besöket hos bemälde Domhafvande under 1869 års embetsresa innehåller resediariet för den 20 Juli samma år hufvudsakligen:

att domsagans arkif i Bjästa ej var ordnad, och förteckning deröfver ej att tillgå; att den nuvarande Domhafvanden, som tillträdt domsagan i September månad år 1866, tillfrågad, huruvida någon dylik förteckning funnes, förmält, att han ej visste, huru dermed sig förhölle, men att arkifvet aldrig blifvit till honom från företrädaren inventerad; samt att Domhafvanden imellertid, på derom gjord framställning, åtagit sig föranstalta, det inventering af arkifvet komme att ega rum före den 1 Oktober 1869 och att före den 1 påföljande November afskrift af inventerings-instrumentet blefve till Justitie-ombudsmans-expeditionen insänd;

att i den af Domhafvanden underskrifna domboken för 1867 års vinterting med Arnäs tingslag följande paragrafer voro uppsatta, nemligen:

§ 57 angående åtal af Landsfiskalen i orten emot en Kommissionslandtmätare, för tjenstefel;

§ 159 angående ransakning med några för olofligt tillgrepp tilltalade personer; samt

§ 160, som skolat innehålla en annan ransakning;

att i domboken för 1867 års hösteting med Själevads tingslag § 143 icke var uppsatt;

att i domboken för 1868 års vinterting med Nordingrå tingslag § 58 rörande en tvist om husröte-ersättning ej var fullständigt uppsatt;

att, på fråga efter domböckerna för 1869 års vinterting, Domhafvanden fömält, att dessa ännu icke vore så fullständigt uppsatta, att det lönade mödan förevisa dem, ehuru, enligt lemnad uppgift, tingen voro avslutade: med Nätra tingslag den 15 förutgångne Maj, med Arnäs tingslag den 31 i samma månad, med Själevads tingslag den 22 Juni och med Nordingrå tingslag den 10 Juli 1870;

att i förteckningen öfver förmynderskap förmyndare-förordnandena voro införda för Nordingrå tingslag till 1868 års slut, men för de öfriga tingslagen endast till och med våren sistnämnda år;

att i konkursdiariet endast funnes upptagna de konkurser, som inträffat före Juni månads utgång år 1867; och slutligen

att, i anledning af Justitie-ombudsmannens erinran, det de sålunda anmärkta bristerna i ofvan uppräknade domböcker och förteckningar oefter-

giffigen måste skyndsamt afhjelpas, Domhafvanden yttrat, det han af öfverhopande göromål varit urståndsatt att fullborda allt med den skyndsamhet, han skulle önskat, men att han hade för afsigt att begagna sökt tjenstledighet under då innevarande år för att undanarbета allt hvad vid tillfället låge efter.

Uti skrifvelse till Domhafvanden den 26 Februari 1870 upprepade jag hvad sålunda af min ställföreträdare var anmärkt och begärde under rättelse, dels huruvida inventering af domsagans arkif egt rum eller icke, dels ock huruvida kompletteringsarbetet blifvit fulländadt eller huru långt det framskridit. På denna skrifvelse följde icke något svar.

Då jag under min embetsresa år 1870 i Juli månad besökte Domhafvanden, förmälde han, på derom af mig gjord förfrågan, att till följd af den mängd extra förrättningar, med hvilka han sedan längre tid tillbaka varit betungad, han icke haft tillfälle att vidtaga någon åtgärd för verkställande af omförmälda inventering, och att arkifvet fortfarande vore i samma skick som året förut; men, som Domhafvanden motsåge någon ledighet i då påföljande Augusti månad, så ämnade han föranstalta om arkifvets inventering under den tiden; hvarjemte Domhafvanden utlofvade, att efter inventeringens slut till Justitie-ombudsmans-expeditionen insända afskrift af det deröfver upprättade instrumentet. Icke heller detta löfte blef uppfyllt.

Efter det vid sistnämnda tillfälle Domhafvanden i och för en embetsförrättning afrest från sitt hemvist under min vistelse derstädes, sedan han emellertid beredt mig tillfälle att granska de der förvarade domböcker och andra till rättsskipningen hörande handlingar; företogs en sådan granskning, och eftersågs till en början, om och i hvilken mon de vid 1869 års besök anmärkta ofullständigheter blifvit afhulpna, hvarvid befans:

att §§ 57, 159 och 160 i domboken för 1867 års vinterting med Arnäs tingslag ännu icke voro uppsatta, hvarjemte ternerna 32 och 33, omfattande §§ 121—129 af samma dombok, nu saknades; varande ej heller § 143 i domboken för sistnämnda års hösteting med Själevads tingslag uppsatt, samt

att ej utrönas kunde, huruvida § 58 i domboken för 1868 års vinterting med Nordingrå tingslag vore uppsatt, enär denna dombok ej var tillgänglig utan förmodades hafva blifvit hemtagen af en tillförordnad Domhafvande, boende på annan ort, hvilken förrättat två senare ting med samma tingslag.

Derefter granskades öfriga här ofvan ej omförmälda domböcker; och anmärktes, bland annat,

att domboken för 1868 års hösteting med Arnäs tingslag, hvilket ting blifvit aflyst först den 19 Mars 1869*), var i så måtto ofullständig, att §§ 11 och 20 saknades; att under § 125 var tecknad: »S. d. Inställedsedag», men ingenting vidare; och att domboken, slutande med § 151, ej var med afslutningsmening eller Domarens underskrift försedd; och

att i domboken för 1869 års vinterting med Själevads tingslag § 67 ej var uppsatt.

Förmyndareförteckningarne, hvilka utvisade, att endast ett ringa antal af förmyndare inkommit med utdrag ur redovisningarne för deras förmyndareskap, och att ändock blott få förelägganden med anledning af slik försumlighet blifvit af domstolen meddelade, syntes vara i samma ofullständiga skick som vid besöket år 1869, med undantag deraf, att för Nätra tingslag förmyndareförordnandena blifvit i förteckningen införda för tiden till och med 1869 års vinterting.

I konkursförteckningen voro de konkursärenden icke införda, som anhängiggjorts: i Arnäs tingslag, efter November månad 1866, i Nätra tingslag, efter Januari månad 1867, i Nordingrå tingslag, efter Mars månad sistnämnda år samt i Själevads tingslag, efter Juni månad 1867; och utvisade förteckningen ej heller, huruvida de i densamma upptagna konkurser blifvit afslutade eller icke, och om Rättens ombudsmän inkommit med sådana skriftliga uppgifter, som i 127 § af gällande konkurslag omförmälas.

En så försumlig förvaltning af domare-embetet, hvilken, oaktadt upprepade påminnelser och gifna löften om de eftersatta skyldigheternas fullgörande, i årtal fortgått, kunde jag icke lemna opåtalad, utan i skrifvelse till Advokatfiskals-embetet i Kongl. Svea Hofrätt den 12 Oktober 1870 förordnade jag åtal mot Domhafvanden, hvarvid jag lade denne till last

att ej hafva ordnat och förtecknat samt behörigen vårdat domsagens arkif och, för så vidt Domhafvanden till sin ursäkt därför skulle åberopa såsom hinder, att arkifvet icke blifvit till honom inventerad från hans företrädare, att Domhafvanden icke vidtagit nödig åtgärd till detta hinders undanröjande;

att ej hafva fullständigt uppsatt domböckerna för 1867 års vinterting med Arnäs tingslag och samma års hösteting med Själevads tingslag, för 1868 års vinterting med Nordingrå tingslag och samma års hösteting med Arnäs tingslag samt för 1869 års vinterting med Själevads tingslag;

att 1869 års domböcker för vintertingen i samtliga tingslagen ännu den 20 Juli samma år icke voro så färdiga, att »det lönade mödan före-

*) Dröjsmålet med nämnda tings afslutande utgör ej föremål för detta åtal, utan har Domhafvanden därför blifvit sakfild i följd af serskildt, utaf Advokatfiskals-embetet i Kongl. Svea Hofrätt väckt åtal.

visa dem», ehuru tingen voro afslutade, två i Maj, ett i Juni och det sista den 10 Juli 1869;

att icke ens så mycken vårdnad egnats förmyndareväsendet, att förteckningen öfver förmyndarne var fullständigt uppsatt, för att icke tala om den underlåtna tillsynen å fullgörandet af förmyndarnes redovisnings-skyldighet: och

att likartad vårdslöshet egt rum i fråga om konkursärendena;

och uppdrog jag åt Advokatfiskals-embetet att påyrka ej allenast ansvar för de anmärkta försummelserna utan ock den försumliges förpligtande, vid verkande äfventyr, att fullgöra, hvad som befunnes vara eftersatt.

Sedan Advokatfiskals-embetet i följd deraf uti aflåtet memorial den 24 Oktober 1870 anställt åtal emot Domhafvanden, hvilken slutligen fick sig af Kongl. Hofrätten genom beslut den 13 Juli 1871 förelagdt att inom viss tid efter erhållen del af nämnda beslut till Kongl. Hofrätten inkomma med förklaring öfver Advokatfiskals-embetets omförmälda memorial, vid äfventyr att ej vidare varda i målet hörd, samt att memorialet inom samma tid till Kongl. Hofrätten återställa vid vite af trehundra riksdaler, inkom Advokatfiskals-embetet till Kongl. Hofrätten med ett ytterligare memorial af den 11 Oktober 1871, hvaruti embetet förmälde, att Domhafvanden inom den förelagda tiden hvarken afgifvit förklaring ej heller återställt det förra memorialet, samt yrkade, att Domhafvanden måtte för den vårdslöshet i domarembetet, hvarför han nu vore tilltalad, fällas att böta, jemlikt grunderna i 25 kap. 17 och 21 §§ Strafflagen, äfvensom, vid äfventyr att eljest varda från embetet med thy åtföljande inkomster under viss tid skild, förpligtas att inom utsatt tid hos Kongl. Hofrätten vederbörligen styrka, såväl att inventering och förtecknande af domsagens arkif blifvit hos Konungens Befallningshafvaude begärd, som ock att ofvan uppräknade, åren 1867 till och med 1869 hållna domböcker funnos fullständigt uppsatta och afslutade samt de serskilda förteckningar, som skulle föras öfver förmynderskap och konkursmål, blifvit för Domhafvandens tjenstetid bragte i författningsenligt skick; hvarförutom Advokatfiskals-embetet hemställde, att Domhafvanden måtte anses förfallen till utgifvande af ofvanberörda vite, trehundra riksdaler.

Genom utslag den 28 Maj 1872 har Kongl. Hofrätten derpå sig utlåtit: att, enär Domhafvanden lemnat obestriddt att, på sätt af mig blifvit anmärkt, Domhafvanden *dels*, efter att vid sitt tillträde år 1866 af härads-höfdinge-embetet i Norra Ångermanlands domsaga utan föregående inventering hafva mottagit domsagens arkif, sedermera hvarken påkallat sådan inventerings hållande eller vidtagit åtgärder för arkifvets ordnande och upprättande af förteckning deröfver; *dels* underlåtit att draga försorg derom,

att domböckerna för 1867 års vinterting med Arnäs tingslag och samma års hösteting med Själevads tingslag, 1868 års vinterting med Nordingrå tingslag och samma års hösteting med Arnäs tingslag samt 1869 års vinterting med Själevads tingslag i ofvan omnämnda delar blifvit fullständigt uppsatte och afslutade; *dels* ännu den 20 Juli 1869 haft domböckerna för samma års vinterting med samtliga tingslagen i domsagan högst ofullständigt uppsatta, oaktadt af dessa ting två blifvit afslutade i Maj, ett i Juni och det sista den 10 Juli 1869; samt *dels* i afseende å ej mindre förteckningen öfver förmynderskap och tillsynen öfver vederbörande förmyndares fullgörande af deras redovisningsskyldighet, än äfven diariet öfver de i domsagan anhängiga konkurser gjort sig skyldig till ofvanberörda af mig anmärkta försummelse; alltså blefve, jemlikt 25 kap. 17 och 21 §§ Strafflagen, Domhafvanden för hvad han sålunda under utföningen af domareembetet låtit komma sig till last dömd att böta femhundra riksdaler, hvarförutan Domhafvanden förpligtades att inom sex månader derefter hafva låtit såväl i vederbörlig ordning inventera och förteckna domsagans arkif som ock afhjelpa de ofullständigheter, som i domböcker, förmynderskapsförteckning och konkursdiarium förefunnits, samt att med bevis deröfver inom nämnda tid till Kongl. Hofrätten inkomma, allt vid äfventyr att eljest under viss tid varda från förvaltningen af domareembetet i den honom anförtrödda domsaga samt dermed förenade inkomster skild; och ålades slutligen Domhafvanden, som icke återställt Advokatfiskals-embetets ofvanberörda memorial af den 24 Oktober 1870, att utgifva det genom denna uraktlåtenhet försutna vitet, trehundra riksdaler, Konungens ensak, deraf dock Advokatfiskalen erhöle hälften.

Detta utslag vann laga kraft, och den tid, som blef Domhafvanden förelagd för fullgörande af de eftersatta skyldigheterna, utgick således den 28 November 1872. Vid derefter i Kongl. Hofrätten gjord förfrågan, har jag imellertid erfarit, att Domhafvanden icke fullgjort nämnda föreläggande intill den 27 i sistnämnda månad; men att Kongl. Hofrätten nyssberörde dag, på ansökning af Domhafvanden, beviljat honom ytterligare tre månaders anstånd med fullgörande af hvad i berörda utslag med afseende på eftersatta skyldigheter blifvit föreskrifvet.

Då jag under min embetsresa år 1872 besökte kronohäktet i Eskilstuna erfor jag, att derstädes förvarade drängen Anders Gustaf Andersson i Wallby, hvilken den 11 September 1872 till häktet införpassats, angifven för en dagen förut begången häststöld, redan den 8 derförutgångne

Juni blifvit af Öster-Rekarnes Häradsrätt för tjufnadsbrott dömd till straffarbete, för undergående hvaraf han dock icke blifvit till häkte insänd innan han till sist omförmälda brott gjort sig skyldig. Vid mitt besök derefter hos Domhafvanden i nämnda härad, inhemtade jag vidare, att Häradsrättens berörda utslag blifvit, för att till verkställighet befordras, afsändt från Domhafvanden till Konungens Befallningshafvande i Södermanlands län redan den 10 Juni; och då jag vid sådant förhållande ej kunde undgå att finna anmärkningsvärdt, det bemälde Andersson icke omedelbart derpå, eller så snart det lagligen fått ske, blifvit till det honom ådömda straff befordrad utan lemnats på fri fot, tilldess han för nytt brott häktades, anhöll jag, i skrifvelse den 10 Oktober 1872, att Konungens Befallningshafvande måtte underrätta mig om de åtgärder, som vidtagits för befordrande till verkställighet af omförmälda utslag, samt, derest det anmärkta dröjsmålet varit beroende på försummelse hos någon af de under Konungens Befallningshafvande lydande tjänstemän, från denne infordra förklaring i ämnet.

Till svar härå fick jag mottaga Konungens Befallningshafvandes skrifvelse af den 28 Oktober 1872, i hvilken förmäldes och behörigen styrktes att, sedan Häradsrättens utslag ankommit till Konungens Befallningshafvande den 13 Juni, skrifvelse samma dag aflåtits till Kronofogden i Öster- och Wester-Rekarne härads fögderi med anmodan att i laga ordning befordra utslaget till verkställighet, hvarjemte öfverlemnades en från bemälde Kronofogde infordrad, till mig stäld förklaring af följande hufvudsakliga innehåll:

Sedan nämnda utslag den 16 Juni 1872 kommit Kronofogden tillhanda, för att bringas till verkställighet, då sådant lagligen kunde ske, hade Kronofogden, när Andersson, som vid utslagets afkunnande förklarar sig nöjd, ej omedelbart vid samma tillfälle blifvit häktad, ansett sig böra afvakta besvärstidens utgång och kort derefter låtit efterhöra Andersson uti hans i närheten af Thorshälla stad belägna bostad, hvarifrån Andersson då emellertid varit afviken, men dit han af husbonden återförväntades, när Andersson, som af de med honom närmare bekanta ansetts i viss mon sinnesslö, ofta plägade företaga flera dagars vandringar utan visst ändamål. Andersson hade dock under ifrågavarande sommar slutligen allt längre utsträckt sitt kringdrifvande, begifvit sig till Stockholm och andra mera aflägsna orter samt efter ytterligare begånget brott blifvit häktad. Med ledsnad hade Kronofogden funnit sig denna gång hafva varit i sin tjänstebefattning nog efterläten och medgäfvit, att, om han, såsom tilläfvantys vederbort, genast efter utslagets emottagande låtit häkta Andersson eller under de närmast efter besvärstidens utgång förflutna veckorna nog-

grannare än som skett efterspanat honom i orten, det anmärkta förhållandet kunnat undvikas, hvadan, och då den skedda uraktlätheneten låge Kronofogden ensam till last, han nödgades underkasta sig det ansvar, som borde å densamma följa.

Uti förnyad skrifvelse till Konungens Befallningshafvande *den 2 November 1872* yttrade jag derpå, att, som den anmärkta försummelsen i afseende på Anders Gustaf Anderssons befordrande till ådömdt straff låge bemälde Kronofogde till last, på sätt han sjelf jemväl erkänt, samt berörda tjensteförsummelse syntes mig vara att hänföra till dem, som omförmäldes i 1 kapitlet 7 § Utsöknings-balken, så uppdroge jag åt Konungens Befallningshafvande att mot Kronofogden förfara efter nyss återopade lagrum, jemfördt med 66 § af Kongl. Instruktionen för Landshöfdingarne i Rikets län samt de vid länsstyrelserne anstälde tjenstemän den 10 November 1855.

Genom utslag *den 30 November 1872* har Konungens Befallningshafvande sig utlåtit: att, emedan Kronofogden vidgått, att, sedan Öster-Rekarne Häradsrätts den 8 Juni 1872 gifna utslag, hvarigenom Anders Gustaf Andersson blifvit för tjufnadsbrott dömd till straffarbete, kommit Kronofogden tillhanda den 16 i nyssberörde månad, för att af honom enligt Konungens Befallningshafvandes förständigande bringas till laga verkställighet, Kronofogden hvarken omedelbart efter inhändigandet af utslaget, med hvilket Anders Gustaf Andersson redan vid det tillfälle, då detsamma afkunnades, förklarar sig nöjd, ej heller ens sedan tiden för klagan mot utslaget gått till ända, vidtagit erforderliga tjensteåtgärder för Anderssons befordrande till den honom ådömda bestraffningen, hvarigenom denne ock kommit i tillfälle att afvika från sin hemort och annorstädes föröfva ytterligare brott, för hvilket han sedermera häktats; ty och enär, genom hvad sålunda blifvit fördt Kronofogden till last, han ådagalagt vårdslöshet och försumlighet uti sin tjensteutöfning, funne, med stöd af 66 § ofvan återopade Kongl. Instruktionen den 10 November 1855, Konungens Befallningshafvande rättvist fälla Kronofogden att för berörda försummelse böta en half månads kronofogdelön med etthundrafyra riksdaler sexton och två tredjedels öre riksmünt, Konungens ensak.

En synpunkt, från hvilken *lagskipningens tillstånd* kan betraktas och bedömas, är i och med den nu afslutade redovisningen för anhängiggjorda åtal framställd. Andra finnas, som öppna en omedelbarare öfversigt af detta

detta ämne. Ur dessa andra synpunkter liksom ur den förstnämnda har jag i mina förut afgifna berättelser skärskådat lagskipningen: jag har talat om hennes långsamhet, härflytande till hufvudsaklig del från täta ombyten af domare i underrätterna och från ett icke alltid nog strängt iakttagande af domstolarnes i lag grundade rätt att leda rättegången och afstyra oskicklige och illvillige sakförarens oförståndiga anslag eller egennyttiga sträfvanden att uppehålla tvistemålen tillbörliga utredning; och jag har slutligen talat om det menliga inflytande, rättstillståndet lider deraf, att högsta domstolsinstansen i dömande nog litet tager hänsyn till förut i samma instans uti likartade rättsfrågor gifna domslut eller till så kallade præjudikat. Då jag förut vidrört detta ämne, har jag sökt göra rättvisa åt den naturliga motviljan hos en domare att i dömande följa ett præjudikat, hvilket han anser stridande emot den uppfattning, han eger af lagens rätta mening och grund, men jag har icke destomindre ifrågasatt domarens skyldighet att i detta afseende underordna sin åsigt under den förut antagna, intilldess denna senare blifvit af lagstiftningen ändrad, emedan derigenom ensamt står att vinna den så nödiga följdriktigheten i lagbudens tolkning, hvarigenom åter först behovet af lagens förtydligande i de stycken, som visat sig vara olika uppfattade och förstådda af landets lagskipare i högsta domstolsinstansen, oafvisligen framträder. Det är mig icke obekant, att en utmärkt rättslärde framkastat den satsen, att likasom det icke finnes två menniskoansigten, som äro alldeles lika, så finnas ej heller två rättsfall, som äro alldeles enahanda. Vore det så, skulle aldrig något præjudikat kunna komma till stånd, men som så många andra är äfven nämnda sats delvis sann och delvis falsk. Det är sannt, att i rättsfallen likasom i menniskoanletena kan finnas en skenbar olikhet, egnad att förvilla den mindre skarpsynte, men det är icke mindre sannt, att, om ock rättsfallen ej äro i alla sina minsta delar lika, de dock äro det i de väsentliga, så att samma rättsatser ega på dem tillämpning. För att ytterligare utveckla och styrka befo-genheten af den anmärkning, jag sålunda tillåtit mig framställa emot lagskipningen i den högsta domstolsinstansen, bör jag anföra några exempel och väljer då sådana, som röra de vanligaste rättstvister, i hvilka vacklande domslut följaktligen tydligast varseblifvas och menligast verka.

16 kap. 1 §: Ärfdabalken har af rättslärde blifvit tolkad så, att det der förekommande stadgande »vittne tvänne gode män» ansetts utmärka, att det ej är nog att två personer tecknat sig såsom vittnen under ett testamente, utan att dessa vittnen skola med liflig ed inför domstolen bekräfta sitt vittnesmål, derest testamentet skall för giltigt antagas, i följd hvaraf den omständighet, att ena vittnet är dött, då testamentet bevakas, och ej

förut har med ed bestyrkt sitt vittnesmål, medförer testamentets ogiltighet. Denna åsigt har, vid serskilda tillfällen på senare tider, genom omröstning i Högsta Domstolen, fått vika för en nyare, enligt hvilken annan bevisning om testamentets verklighet för god antagits.

3 § i samma kap. som stadgar: »Nu hafver man sitt testamente ändrat eller återkallat; gälle då det hans yttersta vilja var, ändå att han i det förra sig förbundit det ej att ändra eller återkalla», har ock, i fråga om så kallade inbördes testamenten, varit föremål för olika tolkning. I äldre tider lærer äfven på nämnda slags testamenten detta lagbud tillämpats så, att om testamentet innehölle, att efter begge makarnes död — ty dylika testamenten upprättas allmännast af äkta makar sinsemellan — deras qvarlå- tenskap skulle tillfalla viss person eller inrättning eller ock testamentsgif- varnes arfvingar å ömse sidor, detta icke hindrade den efterlevande maken att, äfven om han eller hon begagnat sig af testamentet, likväl genom senare testamente annorlunda förfoga om *sin* lagliga lott i det gemensamma boet. Men Kongl. Maj:ts dom i enskildt mål den 23 Augusti 1798 införde i detta afseende en ny grundsats, hvilken korteligen kan återgifvas så, att, då två makar upprätta ett så kalladt inbördes testamente, hvarigenom för- ordnas, att den, som efterlefver den andra, skall till sin död sitta i ostörd besittning af begges giftorätt i gemensamma egendomen, hvilken derefter skall tillfalla någon viss utnämnd person, så kan efterlevande maken, enär den lagligen bevakat förordnandet och begagnat sig af de föruntta förmå- nerna, ej återkalla eller ändra samma förordnande, i förmodan om hvars framtida bestånd den förut genom döden afgångna maken dertill samtyckt. Det vill säga, åt det inbördes testamentet gafs bi-egenskapen af ett slags kontrakt. Denna åsigt har, så vidt jag kunnat utforska, varit följd och tillämpad af Högsta domstolen intill slutet af 1850-talet; hvarefter en åter- gång till den äldre åsigten åtminstone i ett och annat fall egt rum, så- som följd af omröstningar inom domstolen.

Rättsförhållandena imellan innehafvare af penningfordran, in-tecknad i fast egendom, och innehafvare af arrenderätt eller nyttjande-rätt eller rätt till så kalladt undantag, likaledes in-tecknad i samma fasta egendom, samt emellan desse, hvar för sig eller gemensamt, och den eller dem, som på exeku- tif auktion inköpt den sålunda in-tecknade faststigheten, gifva naturligen upphof åt talrika tvister: och ju mer dessa ingripa i rättstillståndet desto beklagligare är det, att i dem finna domsluten så ofta och så skarpt stridande emot hvarandra.

Dessa exempel kunde mångfaldigas, men en slik vidlyftighet skulle vara utan ändamål, då icke någon, som egnat uppmärksamhet åt lag- skipningen, lærer bestrida tillvaron af det förhållande, jag framdragit.

När jag sålunda anmärkt, att olika domslut öfver lika rättsfall blifvit meddelade, torde någon vänta, att derpå skulle följa en utförlig redogörelse för min åsigt i dessa rättsfrågor och huru jag anser desamma hafva bort afdömas. Om jag ock tilltrorde mig att åstadkomma en dylik redogörelse och i densamma utveckla en bevisning för min åsigts riktighet så öfvervåldigande, att det derefter skulle vara omöjligt att döma annorlunda än i öfverensstämmelse med densamma, borde jag ändock tveka, om en dylik rättsvetenskaplig afhandling hade sin rätta plats i en embetsberättelse, sådan som denna. När nu härtill kommer, att denna tillit hos mig saknas, lär det vara ursäktligt, att försöket icke göres. Det tillhör deremot den »utredning, af lagskipningens tillstånd i riket» hvilken Justitie-ombudsmannen i sin embetsberättelse skall lemna, att icke med tystnad förbigå det nog allmänt öfverklagade förhållandet, att domsluten i viktiga rättsfrågor inom Högsta domstolsinstansen äro så vacklande, att det i viss mening kan sägas, att i dessa frågor saknas lag i vårt land, ty en lag, som i samma domstolsinstans icke tolkas lika i de rättsfall, der den skall tillämpas, är icke bättre, snarare sämre, än ingen lag. Hvilka betänkliga följder ett slikt tillstånd skall medföra är ej svårt att inse. Först och främst ökas rättegångarnes antal. Ingen vill gifva sin sak förlorad, när han kan hysa den förhoppning, att någon ny rättsåsiqt kan uppstå och göra sig gällande inom lagskipningen, om icke förr åtminstone i högsta instansen. Processandet antager skepnaden af ett lotterispel, hvori man hoppas mer af lyckans gudinna än af rättvisans. Vidare kan ingen, icke ens den mest lagfarne, veta hvad som till slut blifver rätt i en tvistefråga, veta, *om* han skall börja, veta, *när* han skall sluta en rättegång. Sålunda börjas rättegångar på vinst och förlust och fullföljas på lika god grund instanserna igenom. Emot denna anmärkning kan visserligen invändas, att en domstol, lika väl som en euskild lagfaren man, kan under tidens lopp komma till en annan åsigt om en rättsfråga, kan finna sig af många anledningar tvungen att ogilla en praxis, som icke är bättre grundad i lag, än en annan, och som visat sig i tillämpningen medföra skadliga följder. Detta medgifves; men då bör lagstiftningen träda emellan och påbjuda ny lag eller ock den inträdda förändringen i gamla lagens tolkning på annat sätt allmänligen kungöras. Till det minsta borde kunna väntas, att, när en sådan ny åsigt arbetat sig fram, hon derefter skulle följdriktigt tillämpas och utan afbrott vidhållas; men så länge sakernas utgång beror på omröstning, ej sällan på *en* röst i en domstolsdivision och följaktligen på dennas sammansättning för tillfället, är rättssäkerheten icke ens i detta afseende betryggad, och det kan då med skäl ifrågasättas, om icke olägenheterna af den gamla praxis varit att föredraga framför dem, som förändringen framkallat.

Hvad jag här sagt, är icke egentligen riktadt mot Högsta Domstolens nuvarande ledamöter. Det öfverklagade förhållandet är gammalt; det fanns, medan Högsta Domstolen arbetade på blott *en* division, ja dess uppkomst har man velat härleda från Domare-edens uttryck i 1734 års lag, att domaren skall döma »efter Guds och Sveriges lag och laga stadgar» således icke efter præjudikat, förmenar man. Vare härmed huru som helst, det vissa är, att det onda synes hafva tilltagit — såsom ock naturligt är — efter det Högsta Domstolen blifvit delad på två divisioner. Och i denna delning kunna Domstolens nuvarande ledamöter ofta hafva en giltig undskyllan.

Det tillhör mig vidare, efter den instruktion, jag häröfvan åberopat, att ej blott anmärka brister i lagar, författningar och den allmänna hushållningen, utan ock att »uppgifva förslag till deras förbättring.» Det skulle derföre kunna synas som de exempel, jag framställt på olika domslut i likartade saker eller olika tolkning af samma lagbud, borde föranleda en samtidig framställning af förslag till ändring och förtydligande af nämnda lagbud. Att emellertid så icke sker, kommer sig till en del af samma orsak, som vållade, att jag ansåg mig icke böra äfventyra försöket att genom utveckling af min åsigt om den rätta lösningen af de ofvan uppgifna frågorna inverka på lagskipningen, men väsentligaste skälet dertill är, att en ändrad lagstiftning ej skulle afhjelpa det onda, så länge stadga och följdriktighet i lagtillämpningen ej finnas bättre betryggade, än de förnärvarande äro. Jag har i en föregående embetsberättelse, i fråga om den utvägen att, när ett lagbud visat sig vara utsatt för olika tolkning i högsta domstolsinstansen, söka åstadkomma ett förtydligande af detsamma genom lagförklaring, yttrat, att »en lagskipning, som sjelf icke aktar på sin egen följdriktighet och stadga, ej vore någon borgen, att en lagförklaring i dylikt fall skulle undgå samma skiftande tillämpning som den bestående lagen, hvarigenom åter det med förklaringen åsyftade ändamål skulle förfelas.» Detsamma gäller naturligtvis om en ny lag, och det är således en dubbel misströstan, som afhållit mig från att påtänka något förslag till nya lagbud i de olika tolkades ställe. Deremot har det synt mig förtjena att öfvervägas, huruvida icke något sätt skulle kunna uttänkas, hvarpå olägenheterna af det närvarande tillståndet minskades, om också icke helt och hållet upphörde, och lagskipningens hållning och sammanhang bättre bevarades. Ett medel dertill har jag hört uppgifvas, som kan tåla att pröfvas. Detta skulle bestå deri, att genom lag blefve stadgadt, att så snart omröstningen på någon division i Högsta Domstolen utfölle så, att genom endast *en* röst eller genom äldste ledamotens utslagsröst tvistefrågans utgång komme att afgöras, domstolen sammanträdde in pleno för att medelst gemensam omröstning bestämma utslaget i saken, och att detta utslag jemte domstolens protokoll

vid tillfället omedelbart derefter genom tryck offentliggjordes, t. ex. i Svensk Författningssamling. Genom en sådan anordning kunde visserligen icke undvikas, att *en* röst gäfvade utslaget, men denna röst uttryckte då åsigten hos flertalet af hela domstolens, icke af en divisions, ledamöter och, hvad viktigast vore, utslaget och omröstningsprotokollet blefve offentligen kända. Icke desto mindre vore det möjligt, att en division af domstolen finge sådan sammansättning af ledamöter, att en tvistefråga, som varit föremål för och blifvit afgjord genom slik gemensam omröstning, skulle kunna, då hon åter förekomme på sagda division, få en motsatt utgång och det med t. ex. två rösters öfvervigt, så att ny gemensam omröstning icke påkallades, men naturligtvis borde sådant då mera sällan inträffa, än det nu kan ske, då den ena divisionen möjligen saknar kunskap om hvad den andra gör och besluter. Jag föreställer mig, att de genom gemensam omröstning sålunda åstadkomna och offentliggjorda utslag skulle, utan att någon föreskrift derom erfordrades, blifva verkliga præjudikat, lämdande till efterrättelse ej blott för högsta instansen utan ock för de lägre. Inträffade då, att en lagtolkning, som länge varit följd, omsider befunnes mindre tillfredsställande och följaktligen förlorade pluralitet i Högsta Domstolen — såsom ofvan anförda exempel visa — så blefve en slik omkastning i åsikter känd genom utslagets offentliggörande. Det är sannt, att en slik omkastning kan försiggå på så sätt, att den nya åsigten genast på en division får för sig mer än *en* rösts öfvervigt och således icke blifver föremål för en gemensam omröstning, men att sistnämnda slags omröstning är förkastlig bevisas ej dermed, att hon icke kan afhjelpa alla missförhållanden. Detta bevisar deremot, att lagstiftningen alltid behöfver vaka öfver lagskipningen för att träda emellan och bota hvad i den senare brister.

Den utväg, jag sålunda föreslagit, leder, såsom redan visat sig, icke ofelbart till det sökta målet. Mot densamma skall ock otvifvelaktigt och icke utan skäl anmärkas, att han leder till tidsutdrägt, då ett mål på det sättet komme att två gånger föredragas och, i fall det behöfde cirkulera, skulle granskas af ett dubbelt antal ledamöter; men finge den nya ordningen någon tid fortvara, så skulle utan tvifvel de gemensamma omröstningarnes antal efter hand minskas, i den mon de, att jag så må säga, sväfvande rättsfrågorna hunnit på nämnda sätt prövas, och utgången af pröfningen blifvit allmänt känd.

Det är endast en tanke, icke ett genomfördt förslag, jag här vågat framkasta, och denna tanke är i sin största allmänlighet angifven. Der finnes således rum förändringar och förbättringar. Så skulle den gemensamma omröstningen kunna bestämmas endast för de fall, i hvilka underrätternas beslut i ett tvistemål eller brottmål sammanstämma, och ändring i ett sådant

beslut ifrågakomme till följd af en rösts öfvervigt på en division af Högsta Domstolen. Andra föreskrifter kunde ock finnas ändamålsenligare för offentliggörandet af de gemensamma omröstningarnes utgång o. s. v. Men *ett* är visst och oeftergifligt, att någonting i denna angelägenhet måste göras för att lugna de bekymmer öfver lagskipningens vacklande, som, i bredd med ett oinskränkt förtroende till domarens redlighet, oväld och omutliga rättsinnighet, spörjas inom alla samhällsklasser i vårt land.

På *lagstiftningens* område har det mig anförtrödda embetets förvaltning under det sistförflutna året icke gifvit anledning till någon framställning, vare sig om stiftande, förändring, förklaring eller upphäfvande af allmän lag eller ekonomisk författning, vidare än hvad som i det afseendet antydes uti nästföljande uppsats.

I föregående embetsberättelser, synnerligast i dem, som afgåfvos till 1867 och 1869 årens Riksdagar, har jag sysselsatt mig med *Fängelसेväsendet*. Jag har dervid framhållit de ansträngningar och uppoffringar, som under de senast förflutna årtiondena blifvit gjorda för ändamålsenliga fångelsers inrättande och för fångarnes behandling i öfverensstämmelse med den nyare tidens åsikter; men på samma gång har jag icke lemnat oantyd, att åtskilligt ännu återstode att göra, för att denna angelägenhet skulle kunna anses i alla delar så ordnad, som den borde vara. Det är icke nog, att fången säkert förvaras och menskligt behandlas i fångelserna, han bör utgå derifrån icke mera förderfvad, icke ens lika förderfvad som han var, när han der inträdde, ty eljest finnes icke någon säkerhet, att han icke endera dagen dit återkommer. Det är nutidens fordran, att straffet skall lända till förbättring, och denna fordran tycker man sig finna, att vårt fångelseväsende i sitt närvarande skick icke förmår nöjaktigt motsvara. De efter utståndet straff ur fångelset frigifne hafva föga lättare nu, än förr, då andra åsikter om straffets ändamål voro gällande, att blifva åter upptagne i samhället, att vinna arbete och bröd. Det är sannt, att till nämnda beklagliga förhållande fångelseväsendet icke ensamt är skulden, och jag har påpekat, huru dertill medverka andra omständigheter och ej minst allmänhetens lätt förklarade afvoga sinnelag mot dessa fallna likar. Icke dess mindre står det fast, att det rådande fångelse-systemet, så vidt det afser straffs verkställande, just uti nu ifrågavarande afseende lemnar icke så litet öfrigt att önska.

Straffen verkställas i föreskrifven ordning, men derunder göres alltför ringa för att bereda fången till den stundande friheten, för att utrota de onda böjelser, som fört honom till brottet och fängelset, för att, när ångern vaknat och hos honom möjligen framkallat föresats till bättring, stärka denna föresats, och härda honom mot de väntande frestelserna utom fängelset, med ett ord, för att åstadkomma fångens verkliga och varaktiga förbättring.

Här kan invändas, att sådant vi emottogo vårt fängelsesystem, när det efter utländskt mönster infördes, sådant hafva vi bevarat det; och det kan ej förnekas, att vid den tid, när det så kallade Persylvania- eller isoleringssystemet hos oss vann inträde, den föreställningen ännu rådde, att isoleringen, instängningen i cell, fångens afhållande från moraliskt be-smittande sällskap, medan han öfverlemnades åt sina egna tankar, var tillräckligt att framkalla ej blott ånger utan jemväl förbättring. Erfarenheten har dock sedermera visat, att häri låg ett misstag, att den ånger, ensamheten framkallar, väl kan vara mäktig att alstra goda föresatser, men att dessa icke hålla stånd emot kommande frestelser, så vida de icke blifvit pröfvade redan under fängelsetiden och af profvet vunnit styrka. Denna erfarenhet har gifvit upphofvet till ett nytt fängelsesystem, det så kallade progressiva eller *irländska*, på hvilket jag i min embetsberättelse till 1867 års riksdag fäste uppmärksamheten och hvilket i en bilaga till samma berättelse utförligare beskrefs.

Anledning att till detta ämne återkomma och ett kraftfullt stöd för mina nyss uttalade åsichter har jag funnit i en skrift*), som af trycket utkommit under sist förflutna sommar och hvilken icke allenast utförligare och värtaligare, än jag förmått, skildrar de förmenta bristerna i fängelseväsendet, strafflagstiftningen och sättet för de brukliga straffens verkställande, utan ock — hvad bättre är — framställer förslag till nämnda bristers afhjelpande.

Ämnets stora vikt, dess nära skyldskap med ett af de förnämsta föremålen för Justitie-ombudsmannens embetsverksamhet, har synts mig om icke rent af påkalla, åtminstone rättfärdiga en framställning i denna embetsberättelse af berörda skrifs hufvudsakliga innehåll, på det att hvad som sannt och godt som deri finnes icke tilläfvventyrs må undgå Riksdagens uppmärksamhet, och emedan Riksdagen kan hafva anspråk på att erfara sin Justitie-ombudsmans tanka om en så märklig företeelse, som ifrågavarande skrift utgör, på ett område, hvilket hörer under hans öfvervakande tillsyn.

Författaren till ifrågavarande skrift delar densammans innehåll i tre stycken: det *första*, om orsakerna till återfall till brott och till uteblifvan-det af moralisk förbättring hos frigifna straffångar; det *andra*, om de me-

*) *Om orsakerna till återfall till brott och om medlen att minska dessa orsakers skadliga verkningar*, af Dr K. Olivecrona, tryckt i Stockholm 1872.

del, som från Statens sida böra användas för att undanrödja nyssnämnda orsaker eller minska deras skadliga följder, hvilket stycke fördelas i 4 paragrafer rörande a) förändringar i lagstiftningen och fångvården, b) anställning af lärare vid fängelserna, c) tillsyn öfver frigifna fångar och d) förbättringsanstalter för unga brottslingar, samt det *tredje* stycket, om den enskilda verksamheten för befrämjande af förutnämnda ändamål.

Första stycket börjar Förf. med att visa, till hvilken oroväckande grad återfallen till brott skola ökas under de senaste åren. Några siffror hemtade ur berörda framställning och ur de tabeller, af hvilka hon åtföljes och skall bestyrkas, må här återgifvas. *I brott återfallne* straff-fångar, kronoarbetskarlar och försvarslöse, jemförde med de under året nykomne brottslingar, utgjorde år 1859: 33 procent och visade under de påföljande åren till och med år 1865, då nya strafflagen trädde i kraft, dels lägre, dels icke högre procentsiffra än den nyss nämnda, men denna siffra steg år 1866 till 36 procent och har sedermera till och med år 1870 vexlat emellan 34,4, 36,8, 44 och 38,8 procent. Ungefärligen enahanda har förhållandet varit med de *återfallnes* antal, jemfördt med de *under året frigifne* brottslingar. Med afseende serskildt på *de för stöld straffade* och i slikt brott återfallne, ådagalägger en af de nämnda tabellerna, att *af alla* sedan år 1855 *för första resan stöld* i cellfängelse afstraffade de *till andra resan stöld återfallne* utgjort, år 1859: 9 %, år 1860: 11 %, år 1861: 12 %, år 1862: 12 %, år 1863: 14 %, år 1864: 13 %, år 1865: 14 %, år 1866: 15 %, år 1867: 17 %, år 1868: 20 %, år 1869: 21 %, och år 1870: 20 %; hvarvid dock ytterligare lärer vara att märka, det alla dessa procenttal äro för låga, emedan af de under ett visst år frigifna många ej förr än efter lång tid återkomma. För åren 1863 och 1864 lemna Fångvårdsstatistiken tillfälle att beräkna antalet och procenten af dem, som återkommit till och med efter fem år, och vid en sådan beräkning höjas de ofvan anförda procentalen för de två nämnda åren från 14 % och 13 % till 22,4 % samt 22,9 %, hvarvid ytterligare får ihågkommas, att ännu efter fem år ej alla återfallit, som antagligen komma att återfalla, och att således äfven de sist uppgifna siffrorna äro för låga. Åren 1866—1870 hafva, af de för *andra resan stöld* dömda, år 1866: 38,3 %, år 1867: 44,8 %, år 1868: 36 %, år 1869: 47,5 % och år 1870: 42,2 % varit sådana, som samma eller nästföregående år frigifvits efter utståndet i straffcell för första resan stöld o. s. v.

Efter att hafva erinrat, dels att *återfallen* till brott ytterst måste hafva samma grundorsak som brotten sjelfva, nemligen saknad af *moralisk kraft* att emotstå onda begärelser, föranledd af bristfällig, ofta rentaf *vanvårdad uppfostran*; dels att äfven verklig nöd är en mäktig driffjeder till brott

brott, så att t. ex. missvextår med thy åtföljande dryga lefnadskostnader och brist på arbete alltid föra med sig ett ökad antal brott, serdeles tjufnadsbrott; hvadan det är genom *god uppfostran åt ungdomen och förbättrande af arbetsklassens ekonomiska ställning*, som anledningarne till brott och brottens förnyande med största säkerhet minskas eller undanrödjas, dels ock att andra *seerskilda* orsaker finnas till återfallen i brott; angifver författaren sistnämnda orsaker såsom bestående deruti:

- 1:o) att Staten gör allt för ringa till den brottsliges verkliga moraliska förbättring under den tid, fången undergår straffarbete eller fängelsestraff;
- 2:o) att, sedan fången utstått sitt straff, underlättas icke utan tvärtom försvåras för honom möjligheten att återgå till loflig och nyttig verksamhet.
- 3:o) att unga förbrytare (under 20 år) måste undergå en likartad bestraffning som de äldre i stället för att underkastas en speciel straffbehandling i seerskilda, för dem afsedda förbättringsanstalter; samt
- 4:o) att straffarbete, såsom detta straff nu verkställles, i visst afseende icke medför tillräckligt afskräckande verkan.

Hvad den *första* af nyss uppgifna orsaker beträffar, anmärker Förf., huruledes redan i de gamla domarereglorna den grundsatsen var uttalad, att *»allt straff bör vara till förbättring;»* hvilken grundsats jemväl i den senare lagstiftningen blifvit hyllad. Men, fortfar Förf., för att hos människan framkalla *moraliska verkningar* erfordras *moraliska medel*. Fången, innesängd i sin cell eller tvungen att mot sin vilja förrätta ett för honom motbudande eller ansträngande arbete samt underkastad den inom fångelset rådande disciplinen kan visserligen bringas till eftertanke, huru illa han genom brottet har handlat, kan möjligen föras från ånger till allvarlig trängtan efter ett förbättradt lefverne; men kraften, sjelfva förmågan att *genomföra* goda föresatser, hvilken måste finnas i människans inre, behöfver i allmänhet hos brottslingen att genom andras biträde sättas i verksamhet. Det är *viljan* som behöfver renas, stärkas, förädlas. För att bringa till lif den *sedliga motståndskraft* emot det onda, hvilken Skaparen nedlagt i hvarje människas bröst, kräfves något *mera* än fängelsemurar, arbete och fängkost.

Hvad gör nu Staten för närvarande för att framkalla en god, sedlig sinnesförändring hos fången? frågar Förf. vidare; jo, Staten aflönar vid hvarje straffanstalt eller fängelse, der delinqventer undergå straff, en *pre-dikant*, hvilken söndagligen håller gudstjenst inom fångelset och, om fången

påkallar honom eller eljest vid besök, meddelar fången tröst af Guds ord samt äfven undervisning i läsning och skrifning, om fången förut saknar denna kunskap; men i allmänhet äro desse prestmän så illa aflönade att de vanligen betrakta sina tjensteåligganden vid fängelset såsom en *bisak* till någon annan mera indräktig presterlig eller lärarebefattning, som de derjemte innehafva. Vid de större straffängelserna med en personal af flera hundra fångar är det dessutom för *en* fångpredikant icke möjligt att kunna hinna, så som sig bör, genom enskilda samtal med hvarje fånge, verka för fångarnes moraliska förbättring. Och det är dock mera genom *enskilda* samtal än genom de söndagliga predikningarne som en prestman kan verka på sådana personligheter. Det är också allena under dylika enskilda samtal som fångpredikanten kan studera fångens karakter, de orsaker och förhållanden, som föranledt brottet, för hvilket fången undergår straff, samt söka utforska fångens så väl dåliga som goda sidor; och för att fördelaktigt kunna inverka på en brottsling, erfordras att rätt lära känna hans inre tillstånd, hvartill åter kräfvdes längre tid och flera tillfällen till samtal, under hvilka detta tillstånd kan bringas i dagen; men huru knapp tid fångpredikanten under närvarande förhållanden kan egna åt *hvarje fånge serskildt* vid de större straffanstalterna framgår af följande data: vid straff-fängelset på *Långholmen* utgjorde straffarbetsfångarnes antal vid 1869 års slut 770 och de för försvarslöshet till allmänt arbete dömde 119. Antager man, att predikanten till sina besök använder *sex timmar dagligen under 300 söcknedagar af året*, så blifver det något mer än *två* (säger två) *timmar om året som han kan uteslutande egna åt hvarje fånge serskildt*, för att undersöka dennes kristendoms-kunskap och hans moraliska ståndpunkt samt gifva honom förmaningar, varningar och råd. *) Vid straff-fängelset i *Carlskrona*, der fångpersonalen den siste December nämnda år belöpte sig till 454 fångar, skulle, efter enahanda beräkning af 6 timmars dagliga besök i fängelset under 300 arbetsdagar, fångpredikanten kunnat använda *nära fyra timmar under årets lopp* för undervisning och samtal med hvarje serskild fånge, men tager man i betraktande, att fångpredikanten vid straff-fängelset tillika är predikant vid länscellfängelset i sistnämnde stad och följaktligen måste dela sin tid emellan bägge fängelserna, är det klart, att nämnda timal svårligen under året kunnat komma hvarje fånge till del för enskilda samtal med sin själasörjare. Vid *Malmö* straff-fängelse är förhållandet enahanda.

Men utom den religiösa inverkan, som kan åstadkommas på fångarne genom predikantens predikningar eller medelst hans enskilda samtal

*) Under senare åren har fångpredikanten vid *Långholmen* erhållit ett biträde, men han har äfven fått själavården vid det der befintliga Kronohäktet sig ålagd.

med dem under årets lopp, gör Staten ingenting vidare för fångarnes moraliska förbättring, än att han består dem några böcker af religiöst eller sedelärande innehåll, om fångarne vilja sig deraf begagna.*)

Den *andra* bland de här ofvan uppräknade serskilda orsakerna till återfall i brott, var den, .att. sedan fången utstätt sitt straff, möjligheten för honom att återgå till en loflig och nyttig verksamhet icke underlättas utan tvärtom försvåras.

Härom yttrar Förf. hufvudsakligen: om Staten, under utöfningen af straffrätten, skall söka verka för fångens moraliska förbättring, synes deraf äfven följa, att det bör för Staten vara af vigt att anordna straffarbetet så, att brottslingen, då han slutar straffet, icke lemnas utan *möjlighet* till ärligt förvärf för att derigenom vinna nödortfigt uppehälle. En sådan möjlighet är hos den arbetsföre beroende, bland annat, af *arbetskicklighet*. Utan en sådan kommer den, som med arbete skall försörja sig, icke långt, han må tillhöra hvilket yrke som helst. Följaktligen bör det vara Staten angeläget att draga försorg om att *fångarne under fängelsetiden njuta undervisning i hvarjehanda slöjder*. Då ungefärligen halfva fångantalet tillhör den jordbrukande befolkningen i landet, synes denna undervisning närmast böra afse hvad de manliga fångarne i gemensambetsfängelserna vidkommer, att lära dem sådana slöjder, hvilka med jordbruksnäringen kunna ega sammanhang och, beträffande qvinnorna, att bibringa dem skicklighet i arbeten, som äro öfverensstämmande med deras kön och med behofven inom ett hushåll.

Men huru tillgodoser nu Staten hos oss denna angelägenhet?

Vid kronohäkterna och en del af länsselfängelserna äro, i brist af medel, anstalterna för bibringande af yrkesskicklighet ganska inskränkta**), nära nog inga. Det är likväl fångarne i dessa fängelser, som företrädesvis behöfva dylik undervisning, så att de efter första eller andra förseelsen mot samhällslagarna kunde ega möjlighet att genom vunnen arbetsskicklighet förskaffa sig sitt dagliga bröd, när friheten återskänkes. Vid de stora gemensambetsfängelserne sysselsättes visserligen en del manliga fångar, som ega vana vid vissa yrken, såsom skomakeri, skradderi, smide, korgmakari o. s. v.,

*) Dessa böcker bestå af Nya Testamentet, Psalmbok, samt tre till fyra andra andeliga skrifter.

**) I Fångvårdsstyrelsens embetsberättelse för år 1869 heter det: "Under år 1869 har, liksom "tillföre, tjenlig *sysselsättning för fångarne vid läns- och kronocellfängelserna stundom saknats*. "Detta har föranlett Fångvårdsstyrelsen, att dels föreskrifva, att vid brist på lämpligt arbete, fångarne i dessa fängelser skulle, under ledning och tillsyn af fängpredikanten, genom lämpliga personer bland fångbetjeningen undervisas i skrifning och räkning, och dels att anställa en i flerahanda "slöjder kunnig person att vid vissa cellfängelser ej allenast meddela fångarne undervisning i sådana "arbeten, som funnes för dylika fängelser tjenliga och vore af beskaffenhet att afsättning af tillverkningen antages vara att påräkna. utan äfven söka i sådana arbeten inlära tjenliga personer bland "vaktbetjeningen, så att desse sedermera kunde undervisa fångarne."

med dylikt arbete och njuter äfven handledning deri; men den stora massan af manliga fångar, hvilka äro dömda till straffarbete på mer än två år, arbetar vid Långholmen eller i Carlskrona med bergssprängning eller stenhuggning eller användes, såsom i Malmö, i Landskrona och i Warberg och äfven till någon del vid Långholmen, af entreprenörfabrikanter till utförande af åtskilliga arbeten vid ylle- eller trä-ämnesfabriker. Detta sätt att gifva sysselsättning kan visserligen, ur *ekonomisk* synpunkt betraktadt, synas fördelaktigt, enär det inbringar åt Staten en relativt hög dagspenning för hvarje af entreprenören använd fånge. Men om man tager i öfvervägande, att Staten, i anledning af fångarnes arbeten på spridda ställen i fängelsets grannskap, nödgas underhålla en ganska kostsam *militärbevakning* — som t. ex. vid Långholmen kostar årligen 40—45,000 Riksdaler, — hvilken, om fångarnes sysselsättning vore annorlunda ordnad, borde kunna betydligt minskas eller måhända undvaras, lär den ekonomiska vinsten i sjelfva verket ej vara synnerligen stor.

Men de fångar, som under hela sin fängelsetid uteslutande arbetat med stenhuggeri eller med att tukta gatsten eller att förrätta vissa mekaniska operationer i en klädesfabrik, utan att lära någonting annat, äro sannoligen, då de frigifvas, i allmänhet föga skickliga att genom handarbete försörja sig. Qvinnor, som undergå straffarbete för längre tid än två år, sysselsättas i fängelset å Norrmalm med sömnad af allahanda slag, spånad, väfnad och tvätt med flera för qvinnor lämpliga arbeten och njuta deri undervisning; vid straff-fängelset i Göteborg användes deremot en stor del af fångarne till arbete i en invid fängelset anlagd fabrik för tillverkning af gröfre ylleschalar, under det att de öfriga sysselsättas med att uppliniera böcker, stämpla breffkuverter o. s. v. När de utgå ur fängelset, hafva de visserligen inlärt nämnda fabriksarbete, men saknande kunskap i annan qvinlig handslöjd hafva de föga utsigt att försörja sig. Barnamörderskor — och sådana äro fångarne i sistnämnda fängelse — hafva dock lättare än andra fångar att få tjenst. Uti straffanstalten i Norrköping för qvinliga lifstidsfångar sysselsättas de flesta med arbete för tillverkning af gröfre ylleväfnader för Drags fabriks räkning och få ej lära något annat. Inom läns cellfängelserna och kronohäkterna, hvarest ungefär trefjedredelar af hela fångpersonalen undergå sitt straff, sysselsättas fångarne »med sådant arbete, som kan af fängelseföreståndaren anskaffas och på förslag, som af nämnde föreståndare eller enskild person förskjutes.» Af den inkomst, arbetet gifver, erhåller fängelseföreståndaren $\frac{1}{3}$, fången, som utfört arbetet, $\frac{1}{3}$, bevakningspersonalen $\frac{1}{6}$ och fängelsets besparingskassa $\frac{1}{6}$. Det är klart, att vid en sådan anordning hufvudsaken måste blifva, att fångarne komma att utföra det arbete, som med afseende på konjunkturerna för dagen, är *mest lönande*,

icke det, hvars inlärande kunde vara af största nytta för fången sjelf, då han lemnar fängelset och skall i det fria samhället söka förvärfva sin utkomst. Sålunda sysselsättes för närvarande en stor mängd fångar i dessa fångelser med hopklistring af tändsticksaskar och dermed erhåller fången väl icke någon yrkesskicklighet, hvarigenom han kan försörja sig, då han ställes på fri fot.

Men säger man, att Staten för närvarande gör för litet för att *under fängelsetiden* söka bibringa fångarne yrkesskicklighet och derigenom *möjlighet* att efter frigifningen försörja sig, så måste man dock på samma gång medgifva, att många svårigheter möta vid genomförande af förändring häruti. Pålägges Staten skyldighet att låta undervisa fångarne i sådana slöjder, med hvilka de kunna försörja sig, så måste Staten i viss mon blifva förlagsgifvare för anskaffande af verktyg och materialier samt aflönande af dem, som meddela undervisning och ombesörja försäljning af de förfärdigade artiklarne. Hårtill kommer olägenheten af den täflan, som uppstår emellan den frie arbetaren och Staten, i hvilka den förre lätt blifver lidande.

Men göres *icke* något för att sätta straff-fången i stånd att försörja sig, när de komma i åtnjutande af sin frihet, så straffas Staten för en slik underlåtenhet derigenom, att fångarne hastigt återkomma såsom återfallne brottslingar och slutligen såsom listidsfångar att födas och klädas till dödsdagen. Derföre, om saken ses ur *ekonomisk* synpunkt, är det säkerligen för Staten fördelaktigare att bekosta nämnda undervisning och såsom förlagsgifvare vidkännas de oundgängliga förlusterna, än att betungas med ett vexande antal fångar, hvilkas underhåll blifver en betungande börda.

Här följer en teckning af en *frigifvens fånges öde*, så sann, så gripande, att den ord för ord bör anföras:

»När strafftiden går till ända och fängelsets portar öppnas, anser sig samhället hafva gjort nog för den, som öfverträdt dess lagar. Fången ställes på fri fot, försedd med nödiga kläder och med penningar till uppehälle under vandrigen till hemorten, dit hans förpassning lyder, och han utbekommer derstädes den penningebehållning, som han genom sparsamhet och flit under fängelsetiden kan hafva förskaffat sig. Han vänder måhända fängelset ryggen med den fastaste föresats att föra en ärlig och hedrande vandel och att sålunda aftvä den skamfläck, som blifvit påtryckt hans frejd. Men nu erfar han snart, att brottets följder icke äro borta med det utståndna straffet. Blott benämningen i hans prestbetyg af *frigifvens straff-fånge* stämplar honom med nesa. Hvert han går, stöter samhället honom ifrån sig. Han vandrar från port till port, klappar derpå och begär arbete; men då han, på frågan, hvarifrån han kommer, svarat: från Långholmen eller Malmö slott, stänges dörren till och han afvisas utan barmhertighet.

Visserligen äro de inom hvarje socken tillsatte så kallade tillsyningsmän öfver försvarslöse personer, pligtige att, emot det att den frigifne förrättar anvisadt arbete, åtminstone för de första 14 dagarne söka bereda honom nödigt uppehälle och bostad. Men saknar han släktingar, som vilja emottaga honom, eller kan han icke finna någon människovän, hvilken vill och kan lemna honom arbete och stadig sysselsättning, är han snart åter förlorad. När hans sparpennning är slut, när hunger och nöd inställa sig, har han valet mellan förtviflan och brott. Hvem kan undra på att under sådana förhållanden de fastaste, de bästa föresatser börja att hos honom vackla och att han dukar under för frestelsen och ånyo förgriper sig emot samhällets lagar? För den nödstälde frigifne fången framställer sig inom kort den reflexionen: »såsom fri, måste jag snart svälta eller frysa ihjäl, men »om jag stjal i stället för att söka arbete, skall samhället, som förskjuter »mig, *nödgas* både kläda och föda mig,» — och steget är snart taget;»

»Har återigen den frigifne fången, såsom ofta är fallet, icke under fängelsetiden blifvit väckt till någon allvarligare eftertanke och föresats att föra en ärlig vandel och att medelst arbete söka en anständig utkomst, skall han snart efter utträddandet från fängelset, då icke någon frågar efter honom eller hans välfärd, i sus och dus lättsinnigt förtära sin lilla sparpennning. När detta har skett, dröjer det icke länge innan han antingen under rusets inflytelser eller drifven af förtviflan åter missbrukar sin frihet och öfverträder lagarne, till dess att samhället, för att skydda sig sjelft, ånyo nödgas insätta honom inom fängelsets murar».

»Kan den frigifne möjligen till en tid motstå frestelsen att begå nya brott, underkastar han sig att svälta och frysa och vill han förmedelst *tiggeri* söka hjälpa sig fram, i hopp att slutligen finna arbete, hurudant blir då hans öde? — Jo, polismakten griper honom snart; han häktas såsom *försvarslös* och såsom den der besvärar allmänheten med bettlande. Honom förelägges att inom 8—14 dagar skaffa sig laga försvar, och då detta för honom i de allra flesta fall är *absolut omöjligt*, blir följd den, att han, ehuru han afhållit sig från brott och allenast tiggat sitt uppehälle för att ej omkomma af elände, likväl kommer att enligt Kongl. Stadgan den 29 Maj 1846 och Kongl. Kungörelsen den 13 Juli 1853 *dömas till allmänt arbete på viss tid*. När denna tid är ute, och han åter kommer på *fri fot*, framställer sig igen för honom samma oblidkeliga öde, att svälta, förtvifla eller begå brott eller att såsom försvarslös behandlas och ånyo dömas till allmänt arbete, och denna kretsgång af brott, straff, frihet för en kort tid och återigen frihetens förlust fortsättes till dess döden gör slut på ett hopplöst, eländigt lif».

»Hvad som i allmänhet är säkert, är det, att om den frigifne fången, då han lemnat fängelset, verkligen haft de bästa föresatser att börja en god, hedrande vandel, utplånas snart dessa föresatser, om han nödgas vistas tillsammans med de försvarslöse — detta afskum af lättjefulle, försupne, genom oordentligt lefnadssätt och laster djupt sjunkne samhällsmedlemmar. Den frigifne blir under den dagliga beröringen med dessa till allmänt arbete dömda personer allt mera förderfvad; han knyter bekantskaper med moraliskt skeppsbrutne, hvilka om möjligt söka inleda honom till samma laster, åt hvilka de sjelfva hängifvit sig, och när han uttjenat den ådömda arbetstiden och kommit till frihet igen, står han vanligen insnärjd i ett nät af skadliga förbindelser, hvilka oemotståndligt rycka honom ned i den afgrund, som laster och brott i förening bereda sina offer».

»Stundom förelägges honom att *från häktet* skaffa sig laga försvar, och då detta naturligtvis är för honom *alldeles omöjligt* att göra, är det klart, att han blir gång på gång dömd till allmänt arbete, intill dess han genom något begånget brott kan få en liten omvexling af straffarbete i stället för det allmänna arbete, hvartill hans öde eljest förer honom».

»Väl är sannt, att den frigifne fången, om han är fullt arbetsför, har utvägen för sig öppen att såsom *frivillig* ingå vid Kronoarbeta-korpsen, för att åtminstone hafva tak öfver hufvudet, nödtorftig föda och kläder. Men denna utväg anlitas vanligen icke, utom i yttersta nödfall. Kronoarbeta-korpsen, det känner den frigifne fången, står icke i godt rykte i den allmänna opinionen, och då den frigifne, om han medelst sina arbetskrafter vill förtjena sitt bröd, i det allra längsta hoppas få arbete hos enskilda personer, uppskjuter han ofta tills det är för sent att sjelfvilligt inträda i denna nya med tvångsarbete förenade fångenskap, som skall vara ett slags ersättning för stadig tjänst, men hvilken allt mer och mer aflägsnar honom derifrån».

»Vi hafva här egentligen talat om de manliga fångarne. För frigifna qvinliga fångar möta, vid utträdandet ur fängelset, nära nog samma svårigheter, ja omöjligheter till nyttig verksamhet och hederligt förvärf af dagligt bröd som för de förre. Det första brottet ådrager det första straffet; efter den utståndna strafftiden kommer omöjligheten att erhålla stadig tjänst eller arbete; nöden alstrar förtvifvan, lasten föder nya brott, och snart är den af brottets nesa en gång stämplade qvinnan inne i det kretslopp från brott till straff och åter till brott och bestraffning, som i så många fall fortgår intill lifvets gräns, så vida icke en menniskovän räcker en räddande hand åt den fallna qvinnan, förer henne till besinning och anvisar henne arbete och den väg, som leder till ett bättre lefverne». —

Förf. visar derefter genom tabeller, hurusom återfallen bland inkomne *arbetsfångar på bestämd tid* utgjort under tidrymden 1867—70 högst 34,3 % men bland inkomna *för försvarslöshet dömd* ända till 85,6 %.

Det är ofvan sagdt, fortfar Förf., att *för fången möjligheten att återgå till en loflig och nyttig verksamhet försvåras*. Det är lagstiftningen som vållar detta, genom det grymma stadgandet om *förlust af medborgerligt förtroende* för alltid eller för viss tid, fem eller tio år, under hvilken tid brottslingen skall vara *vanfrenjdad*. Om betydelsen af denna straffpåföljd får fången först ett rätt klart begrepp, när han med förteende af sitt prestbevis, hvaruti vanfrenjden står skrifven, försöker skaffa sig stadig tienst, arbete vid jernvägar eller dylikt, anställning hos handtverksmästare, fabrikanter eller andra näringsidkare. Han hindras ock af §§ 2 och 9 i *Kongl. Förordningen den 18 Juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet* från att sjelf utöfva handel eller, såsom yrke, handverk eller annan handtering, emedan för rättighet dertill erfordras god frejd. Han tvingas sålunda bokstafligen att antingen svälta eller stjåla eller att, behandlad såsom försvarslös, undergå tvångsarbete bland de försvarslöse arbetsfångarne. Derföre inkomma ock vecka efter vecka underdåniga böneskrifter till Kongl. Maj:t från frigifna straffarbetsfångar och kronoarbetskarlar, hvilka anhålla att af gunst och nåd återfå *medborgerligt förtroende*, alla åberopande såsom motiv *omöjligheten för dem att eljest kunna erhålla stadig arbete*.

En egen klass af frigifna utgör de *frigifne, benådade lifstidsfångarne*. Om någon för stöder, rån o. s. v. till straffarbete på lifstid dömd brottsling under minst tio år oafbrutet iakttagit ett oklanderligt och stadgadt uppförande inom straff-fängelset, har Kongl. Maj:t i senare tider plägat af nåd medgifva förskoning från vidare straffarbete, derest fången kan åberopa erbjudet och af Konungens Befallningshafvande godkändt *laga försvar* hos pålitlig husbonde, eller om han begär *öfverflyttning till klassen af försvarslöse fångar* för att bland dem till allmänt arbete hållas. Benådningen sker dock alltid med vilkor, att om den benådade sedan begår brott, som stör allmänna säkerheten, han åter skall i fängelse insättas till att för lifstiden fullfölja straffarbetet.

Man torde föreställa sig, att desse sålunda benådade fångar, hvilka så lång tid under den stränga fängelsedisciplinen uppfört sig väl och som derjemte hafva det nyss angifna vilkoret vid benådningen såsom ett damoklessvärd hängande öfver sina hufvuden, borde fortfarande iakttaga ett godt förhållande. Tyvärr är detta icke händelsen. Återfallen bland dem äro talrika, så att, enligt Fångvårdsstyrelsens embetsberättelse för år 1868, de det året stigit ända till 75 %.

gemen-

vistandet i *gemensamhetsfängelset* med andra grofva brottslingar någon verklig *moralisk förbättring* icke inträdt hos desse, som sedan benådas;*) och isynnerhet att, efter frigifningen, hvarken Staten eller någon annan tagit vård om dem, så att de, lemnade åt sig sig sjelfva och sitt öde, sedan det erhållna laga försvaret upphört, af nöden drifvas åter in på brottets väg.

När en lifstidsfånge, på sätt nämndt är, under tio år förhållit sig väl och under tiden förvärfvat sig en sparpenning af 100 riksdaler eller derutöfver, samt förty har hopp att få söka och äfven vinna nåd eller eftergift af den återstående strafftiden, *köper* han sig laga försvar hos någon person, som mot erhållande af en *rund* summa erbjuder sig taga honom i tjänst, då han undfått nåd. Dessa aftal göras likväl allena pro forma, för att uppfylla en gifven föreskrift, och utan afsigt att de någonsin skola gå i verkställighet. Sedan fången vunnit nåd, inträder han nemligen sällan och ännu mindre stannar han i tjänsten under den öfverenskomna tiden. Den så kallade husbonden, som blott för den erbjudna penningssumman gifvit fången laga försvar, entledigar honom vanligen genast ur tjänsten, och då med frejd-betyg såsom benådad lifstidsfånge och i saknad af medborgerligt förtroende får den frigifne börja kampen med tusen hinder för att erhålla arbete och bröd. Värst går det likväl för *de* benådade, hvilka förflyttas till klassen af försvarslösa fångar för en tid af fyra år. Om hos dem någon verklig moralisk förbättring förefinnes, försvinner hon snart fullkomligt under beröringen med de försvarslöse, bland hvilka af helt naturliga skäl disciplinen icke kan hållas så sträng som i det för lifstidsfångar anordnade fängelset. Detta förderfliga inflytande har Kongl. Fångvårdsstyrelsen oförbehållsamt erkänt och äfveu i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t den 25 Januari 1869 påvisat orsakerna dertill.

Då hvarje manlig lifstidsfånge förorsakar Staten en utgift af omkring 110 rdr 27 öre årligen i medeltal (beräknadt för åren 1859—1868), skulle det säkerligen vara för Staten en ekonomisk vinst, om lifstidsfången, i stället för att öfverflyttas till klassen för försvarslöse, bortackorderades i tjänst hos pålitliga husbönder, helst i landsorter, aflägsna från städerna. Dessa fångar borde dock stå under ett slags polisuppsigt och, om de beginge brott eller öfverträdde gifna ordningsföreskrifter, återvändas till fängelset att fortsätta lifstidsarbetet. För 50 à 75 Rdr om

*) I de stora gemensamhetsfängelserna arbeta fångarne tillsammans om dagarne och i allmänhet *tillbringa de nätterna i gemensamma sofrum*, der ända till 100 äro sammanpackade i ett rum. I sofrummen äro fångarne visserligen bevakade, men meddelanden dem emellan kunna omöjligen förhindras. I dessa fängelser blifva de, som vid inträdet ännu äro föga förderfvade, snart genom beröringen med de äldre på platsen lika moraliskt sjunkna som de sämste. Uti straff- och arbetsfånget i Malmö är likväl ett antal *nattceller* inrättadt och från slutet af sistförflutna år begagnadt.

året, eller för ungefär hälften af underhållskostnaden för en försvarslös, kunde troligen en lifstidsfånge, helst om han egde slöjdskicklighet, bortackorderas till landtbrukare i aflägsna orter. En annan utväg vore, om genom enskilde personers förening *asyl* eller *hem* för dylika frigifna inrättades, der Staten betalte en viss summa årligen för fången. Vinsten för Staten blefve dubbel, om sålunda återfallen i brott minskades, och samhället tillika återförvärfvade ett antal icke alldeles onyttiga medlemmar.

Såsom den *tredje serskilda orsaken till återfall i brott*, anför Förf., att *unge förbrytare* (under 20 år) för *närvarande måste undergå en bestraffning likartad med den för de äldre bestämda, i stället för att underkastas en speciel straffbehandling i serskilda för dem afsedda förbättringsanstalter*.

Enligt strafflagen af 1864 skall den, som fyllt 15 år, för sina gerningar ansvara såsom mogande man. »Barn under 15 år, som öfverträdt lagen, skall af föräldrar eller annan, under hvars vård och lydriad det står, med äga hemma i huset rättas eller i *allmän uppfostringsanstalt* insättas, om tillgång dertill finnes.» När imedlertid i vårt land tillgång så godt som alldeles saknas till dylika anstalter, blifver det egentliga straffet för dessa barn *aga*. Men äga, när hon ej beledsages af någon moralisk omvårdnad om barnet, medför i de flesta fall icke någon verkan.

Den såsom mogande man straffbare ynglingen om fyllda 15 år, som begått brott, för hvilket ansvar af fängelse eller straffarbete är stadgadt, insättes i cell, derest icke ansvaret öfverstiger två års straffarbete, ty då sändes han till *gemensamhetsfängelse*. I förra fallet gifves något hopp om räddning, derest arbetet i den ensliga cellen och fångpredikantens förmaningar, så vidt de kunna komma honom till del. förmå väcka hans eftertänka, och om någon slägtinge eller menniskovän vid strafftidens slut tager honom om hand. I senare fallet åter, om han i gemensamhetsfängelse skall uttjena straffarbetet tillsammans med äldre män, redan hemmastadde i alla brottets gräsligheter, undergräfvast eller utrotast snart alla bättre känslor hos den unge, och förhärdelsen inträder. Om icke äfven här menniskokärleken räcker den unge brottslingen en hjälpsam hand vid tidpunkten för straffets slut och lemast skydd, arbete och tillsyn, dröjer det icke länge förr än den frigifne åter är inne på brottets bana. Om några år är serien af brott, straff, frihet, brott och straff genomlupen, och vid den tid, då den unge mannen uppnått sin kraftigaste, verksammaste ålder, är han dömd till straffarbete för lifstiden. Några exempel, tjenande att styrka detta sorgliga förhållande, omnämnavast af Förf., som antager, att många af desse unge brottslingar (emellan 15—20 år) kunnast räddast åt samhället, om de efter det första brottets begående blifvit insatta i *sereskildt inrättad förbättringsanstalt*, i stället för att sändast till cell- eller gemensamhets-

fängelse. Gudsfruktan, sedlighet, känsla af pligt, aktning för lag och rätt måste genom *uppfostran* utvecklas hos de unge och kunna icke genom *fängelse* eller *straffarbete* allena inplantas. Om Staten, såsom nu förfares, blott gång efter annan straffar de unge brottslingarne med fängelse eller straffarbete, men icke gör något för deras uppfostran, skall Staten otvivelaktigt, när de hunnit något öfver 20 år, hafva att inregistrera dem bland *lifstidsfångarnes* förtappade klass. Är det då icke bättre och klokare — frågar Förf. — att insätta dessa vanvårdade unge brottslingar i *förbättrings-anstalter*, der de genom arbete och allvarlig tukt kunna erhålla sådan uppfostran, att någon anledning finnes att antaga, det de skola, när de utgå derifrån, såsom idoge och gagnande samhällsmedlemmar återbetala sin skuld för de kostnader, deras uppfostran förorsakat, än att blott gång på gång använda straffarbete utan annat slutresultat, än — *lifstidsfängelset?*

Kongl. Fångvårdsstyrelsen lärer vara betänkt på att vidtaga en förändring i straffbehandlingen för unga förbrytare i det nya fängelset å lägenheten Nya Varvet invid Göteborg. Det skulle dock hafva varit bättre, om en slik inrättning blifvit förlagd längre ifrån stad, på sjelfva landsbygden.

Man torde föreställa sig, — fortfar Förf. — att antalet unga förbrytare (mellan 15—20 år) icke skulle vara serdeles stort. Förf. visar dock, att de under sista tio åren uppgått till 9--11 % af de nykomna fångarne. År 1868 utgjorde antalet straffarbetsfångar af begge könen, mellan 15—20 år, 523 och de försvarslöse 74; år 1869: 658 straff-fångar och 96 försvarslöse; och år 1870: 585 straff-fångar och 85 försvarslöse.

Såsom den *fjerde* bland de *erskilda* orsaker, hvilka, om än på indirekt väg, måste anses hafva bidragit till att öka antalet af återfall till vissa brott anmärker Förf. slutligen, att straffarbete, såsom detta straff nu verkställes, icke medförer tillräckligt afskräckande verkan.

Statens skyldighet att åt fångar gifva *tillräcklig* kost, nödige kläder m. m. bestrides ej; men Staten kan härvid gå för långt, gifva *mera* och *bättre* förnödenheter, än den frie, ärlige arbetaren vanligen mäktar förskaffa sig. Sker detta, så uppkommer deraf den skadliga verkan, att straffet förlorar en del af karakteren utaf ett *lidande*, som det måste ega, så vida det skall *afskräcka* från brott.

I Rikets cellfängelser är väl ordnadt för fångarnes beklädnad, samt för luftvexling och för renlighetens befrämjande, men i de stora gemensamhetsfängelserna råder en beklaglig brist, bestående deruti, att (utom till någon del i Malmö straff-fängelse) *nattceller* saknas, der fångarne, hvar och en ensam för sig, få tillbringa nätterna. Denna brist bör afhjelpas, för möjlighörandet af god disciplin, samt för renlighetens och sundhetens skull. Hvad

åter *utspisningen* angår, så synes ett öfverflöd ega rum, som gör att straffet ingalunda kan anses så svårt, som det borde, af den stora allmänheten. Dagportionen af $1\frac{3}{4}$ æ bröd för manlig straffånge (i Malmö, Carlskrona och vid Långholmen) och 2 æ bröd för kronoarbetareskarl synes vara större, än hvad mången dagakarlar med familj kan förskaffa sig. Lägges nu härtill, att kött (färskt eller salt) erhålles 3 gånger i veckan till 1 à $1\frac{1}{5}$ mark, förutom saltadt fläsk 4 gånger hvarje vecka till 30 Orts vigt eller tillsammans $1\frac{1}{2}$ mark sofvel i veckan och derjemte 3 ort smör dagligen, torde man kunna påstå, att kosthållet i fångelserna är långt bättre, än det, hvar med tusentals backstugusittare- och dagakarlarfamiljer måste låta sig nöja största delen af året. Under 52 veckor erhåller en straff-ånge alltid 78 marker sofvel. En statkarlar på landet bekommer vanligen i årlig stat icke öfver 60 æ saltadt kött och 60 æ saltadt fläsk eller tillsammans 120 marker sofvel. Men denna stat är beräknad för mannen *med hustru och barn*. Redan mannen och hustrun ensamma hafva icke så stor sofvelkvantitet hvar för sig, som straffången. Dessa familjer hafva således icke utvägen att bestå sig köttmat många gånger om året, än mindre flera gånger i veckan. Ännu mindre lærer det för dem komma i fråga att förtära smör dagligen. I länsfångelserna och för de manliga lifstidsfångarne är brödportionen något mindre, 1 æ 35 ort om dagen, men ändock tillräcklig. Kosthållet är i alla fall så god att, såsom redan är nämndt, många fattiga arbetarefamiljer, synnerligast i Wermland, Småland, Dalarne och de Norra orterna, måste med afundsamma blickar betrakta den kost, Kronan består fångarne. Förf. förmåler ock, att en person, hvilken om våra fångelseanstalter eger tillförlitlig kännedom, meddelat honom, att vid ett tillfälle, då en ånge hade slutat strafftiden, tackade han fångelsedirektören ödmjukligen för det goda kosthållet, försäkrande, att han på många år ej haft så kraftig föda, som under de månader han tillbringat i cellfångelset; och vid ett annat fångelse hade en qvinna sparat sin brödportion, för att, såsom hon sade, då hon ställes på fri fot, kunna undfå sina hemmavarande barn med Kronans goda bröd.

Derefter intager Förf., till bestyrkande af förrberörda uppgifter, nu gällande utspisningsstat af den 9 November 1861, i afseende å hvilken stat Sundhetskolegium förklarar, att den deri uppgifna kvantitet födoämnen *»ej kunde anses för riklig eller för hög tilltagen utan jemnt sådan, som i allmänhet nödvändigt erfordras för upprätthållande af krafter och helsa.»* Förf. fortsätter imedertid sitt påstående, att utspisningen är för riklig, för att straffarbete och fångelsestraff skall medföra *tillräckligt afskräckande verkan*.

Hvad åter beträffar *arbetet*, som skall innebära ett straff, frågar Förf., om det kan kallas *arbete för fullvuxna* personer att hopklistra tändsticks-

askar; och om det kan med full sanning kallas *straff*-arbete, der fången genom $\frac{1}{3}$ af nettobehållningen erhåller ett premium för visad flit eller likasom en uppmuntran att förrätta det s. k. arbetet, eller med andra ord, underkasta sig straffet?

Om i *arbetet* skall ligga ett *straff* — fortfar förf. — måste det finnas ett yttre tvång dertill, som är oberoende af fångens vilja; men när fången göres delaktig af arbetets vinst, *försvinner i betydlig grad karakteren af straff* från arbetet. Det blir således *ensligheten i cellen, som allena innehåller det afskräckande momentet, icke straffarbetet i och för sig.*

I gemensamhetsfångelserna erhålla fångarne af arbets-entreprenörerne serskilda premier för öfverarbete.

På detta sätt förvärfva fångarne icke obetydliga summor, stigande ej sällan till flera hundra riksdaler. Det finnas exempel på lifstidsfångar, som, när de benådats, utgått ur fängelset med ända till 2000 rdr besparade medel. Af dessa sparpennningar användes vanligen en del inom fängelset att *köpa* förbättrad kost och isynnerhet tobak samt vid strafftidens slut att köpa laga försvar. Det verkar säkerligen icke godt på massan af folket, att se straffångar återkomma från fångelserna med större penningesummor på fickan, och den föreställningen uppstår lätteligen, att straffarbete icke är synnerligen svårt straff, när sådana besparingar under få år kunna göras, som den frie arbetaren fåfångt söker åstadkomma under sträfvet för ett knappt bröd.

Om det ock må så vara, att en qvot af arbetsförtjensten tillägges fången äfvensom præmier för flit, borde han dock *aldrig* deröfver, icke ens till någon del, ega att fritt förfoga. Det får ej glömmas, att rättsligen *all* behållning af fångens arbete tillhör Staten, och att fången derpå icke eger något giltigt anspråk. Hvad som ändock, såsom sagdt är, må lemnas honom såsom uppmuntran till flit, bör besparas och användas till fångens nödtorftiga behof, när han blifvit fri. Beloppet borde derföre antingen ställas under vård af kommunen i fångens hemort eller, såsom i England sker, öfverlemnas åt välgörande, af regeringen godkända föreningar för tillsyn öfver frifigna fångar.

Om *fängelse* gäller samma anmärkningar, som ofvan framstälts om straffarbete. Det förra är så mycket mindre afskräckande, som fängelsefången är berättigad att förskaffa sig bättre underhåll och större bekvämlighet än i fängelset allmänligen består och *får arbeta eller icke arbeta efter behag.* Det är således allena *ensamheten i cellen*, som innebär någonting afskräckande i fängelsestraffet. —

Andra stycket handlar, sasom förr nämndt är, om de medel, som från Statens sida böra användas för att undanrödja ofvannämnda orsaker, till återfall i brott eller minska deras skadliga följder, och delas af förf. sålunda:

§ 1. *Förändringar i lagstiftningen och fångvården.* Efter att hafva anmärkt, att förändringar i den gällande strafflagen icke borde komma att medföra synnerligen fördelaktiga resultat, så vida icke i sammanhang dermed infördes erforderliga ändringar i Förordningen den 21 December 1857, angående verkställande af straffarbete och fängelsestraff, samt dermed i samband stående författningar, yttrar förf.: då vi säga, att 1864 års strafflag i många stycken tarfvar en fullständig omarbetning, inse vi alltför väl att vi skola mötas af den invändning, att man utan nödtvång icke bör ofta förändra bestående lagar, och att den ifrågavarande lagen varit alltför kort tid gällande för att man af erfarenheten skall ega tillräcklig ledning för bedömandet, huruvida lagen motsvarat sitt ändamål eller måhända verkat i motsatt riktning. Förf. svarar härpå, att, när fråga är om bestämda grundlagar eller lagar, som bestämma privatas rättsförhållande sins emellan, den största varsamhet är af nöden, emedan rubbningar i grundvalarne för statsmakteruas verksamhet eller medborgares rättigheter kunna medföra oberäknelig skada; men att förhållandet gestaltar sig annorlunda, när frågan berör ändringar i *strafflagen*. Denna senare skall nemligen uttala hvad som vid tiden för lagens stiftande må vara det med *rättvisa* förenade strafflidande, hvilket den skall undergå, som genom brottsliga handlingar hemfallit under lagen och skall försona sina missgerningar. Om det befinnes, att lagens straff äro för stränga, att rättvisa kunde vinnas med *lindrigare* eller genom lämpligare straffmedel, hvarför skall man dröja att ändra lagen? Icke kan det vara Staten värdigt att år efter år fortsätta tillämpningen af straff, som den upplysta opinionen bland folket erkänner icke längre vara med rättvisa öfverensstämmande? eller att fortfarande begagna straffmedel, hvilkas ändamålsenlighet icke blott kan betviflas utan till och med måste förnekas? — Här kan icke blifva fråga om några äfventyrliga rubbningar, i fall strafflagen underkastas en reform i sådan riktning. 1864 års strafflag är egentligen att betrakta såsom ett försök att i en lagcodex sammanföra Förordningen af den 4 Maj 1855, angående ansvar för stöld och snatteri samt rån, Förordningen af den 7 September 1858, om förfalskning, bedrägeri m. m., och af Förordningen den 29 Januari 1861, angående mord, dråp och annan misshandel: och om derföre i allmänhet bestämmelserna blifvit strängare, än eljest måhända skulle skett, är sådant icke att förundra sig öfver. Den åsigt har emellertid under de sju eller åtta år, under hvilka Strafflagen varit tillämpad, gjort sig allt mer och mer gällande, att densamma inne-

håller alltför stränga straff och isynnerhet att straffminima, öfver hufvud taget, äro för höga. Dessa fel böra rättas. — — Förf. anför exempel från Tyskland, huru strafflagar efter korta mellantider omarbetats: Sachsens strafflag af år 1838 omarbetades år 1856 och ändrades ytterligare genom Nordtyska Förbundets strafflag år 1870; Bayerns strafflag af år 1813 omarbetades år 1861; Oldenburgs af år 1814 omarbetades år 1858; men begge dessa äfvensom Preussiska strafflagen af år 1851 undergingo förändringar genom ofvannämnda 1870 års strafflag för hela Tyska Kejsardömet.

Äfven frågan om omarbetning af 1857 års Förordning, angående verkställandet af straffarbete och fängelsestraff, skall helt visst mötas af invändningar, såsom att en genomgripande fängelsereform genomförts så nyligen som under konung Oscar I:s tid, att vi hafva nya förträffligt inredda cellfångelser i alla Rikets län, der nämnda straff kunna verkställas; hvad behöfva vi mera? — Förf. svarar: att nämnda fängelsereform bör fortsättas, den är hittills endast begynd. Under tiden har striden imellan *Auburnska systemet* (straffarbete i gemensamt rum under tystnad jemte fångarnes afskiljande i cellen nattetid) och det *Pennsylvaniska* (ensamhetsfängelse) utkämpats, och sedan det senare segrat, har tvisten blifvit fortsatt till närvarande tid angående *ensamhetsfängelsets* rätta användning med afseende på tidslängd, arbete derunder o. s. v. Erfarenheten, så i vårt land som i främmande länder, har derunder skänkt lärdomar af stort värde. Man har i utlandet börjat öfvergifva tanken att hålla unga brottslingar i cell på längre tid; man har lärt sig inse, att *ensamheten* i cellen endast obetydligt *i och för sig* kan bidraga till brottslingens moraliska förbättring; man har funnit nödvändigheten af att i undergåendet af straffarbete i gemensamhetsfängelse införa vissa gradationer, äfvensom att söka vänja fången att begagna sin frihet, innan den slutligen fullständigt återgifves honom. Under sådana förhållanden är det klart, att vi här i landet icke få stanna utan måste fortgå på reformens redan beträdda väg. Det är ej nog att ega utmärkta cellfängelsebyggnader, man måste äfven tillse, att de straff, som inom dess murar skola tillämpas, blifva af tillfredsställande beskaffenhet. De talrikt förekommande återfallen i vissa brott, synnerligen tjufnadsbrott, visa, att det hittills använda straffmedlet icke uppfyllt sitt ändamål; de årliga fängenvårdskostnaderna af 1½ till 2 millioner riksdaler lemna ock erinran om, att förbättringar i fängelseväsendet, hvilka kunna leda till minskning i dessa kostnader, ingalunda böra vara likgiltiga för regeringen och representationen.

Förf. förklarar, att hans mening icke är att ingå i en fullständig och genomförd undersökning om omfånget af den reform, som erfordras i strafflagen och författningarna rörande tillämpningen af straffarbete och fängelse-

straff. Endast antydningvis kan den riktning, reformen bör taga, omförmälas.

Till en början fäster förf. sig vid ofvan åberopade 1857 års förordning om verkställande af straffarbete och fängelsestraff och hemställer, huruvida icke, vid fråga om *straffarbete på viss tid af 2—10 år*, det skulle löna mödan att försöka tillämpningen af progressiva fängelsestraff, i likhet med hvad som sker, enligt det s. k. *irländska fängelsesystemet**).

För att bidraga till utvecklingen af fångens sedliga krafter måste fängelse regimen anordnas så, att fången får genomgå straffarbetet i flera särskilda afdelningar, hvarvid honom lemnas större förmåner och utvidgadt fält att med viss frihet röra sig, allt efter som han, genom att hafva ådagalagt ett stadgadt och pålitligt uppförande, visar sig värdig. En sådan fängelse-regim har man kallat den *progressiva*, och den som hittills bäst lyckats att motsvara ändamålet torde vara det i Irland använda och efter landet uppkallade *irländska fängelsesystemet*.

Såsom bekant torde vara, undergå brottslingarna sitt straff efter detta system i tre afskilda perioder. Under den *första perioden* hålles fången, om han är öfver 18 och under 40 år, i cell vanligen 9 månader, högst ett år, men tiden kan genom godt uppförande förkortas en månad. Här skall *ensamheten i cellen* bringa fången till ånger och längtan efter tröst af Guds ord. Under *andra perioden* sättes fången i *gemensamhets-fängelse* för att undergå straffarbete bland de i 4 klasser indelade fångarna. Genom godt uppförande kan fången hastigare vinna förflyttning från lägre till högre klass med afkortning af strafftiden i hvarje klass efter en bestämd tarif. För att kunna uppflyttas i högre klass, måste fången likväl hafva förvärfvat ett visst antal *betyg* eller *tecken* (marks) om godt uppförande. Genom dåligt uppförande kan han deremot åter förlora dessa betyg och nödgas då uttjena hela strafftids längd. Den *tredje perioden* af strafftiden tillbringas i det så kallade *intermediära fängelset* (intermediate prison) hvilket just är hvad som företrädevis utmärker det irländska systemet, och dess hufvudsakliga ändamål är att vänja fången att rätt bruka friheten och äfven att sätta honom i stånd att gifva bevis på en bättre sinnesriktning, hvarigenom han må kunna återvinna förtroende och på grund deraf äfven möjlighet att vid utträdet i det fria samhället finna arbete och sålunda tillfälle att ärligen sig försörja. När fången slutligen lemnar fängelset ställes han blott *vilkorligen* på fri fot; ty han stannar fortfarande för viss

*) Jfr härom den framställning om nämnda system, som förekommer i min embetsberättelse till 1867 års Riksdag. Genom denna hänvisning undgår jag att här vidlyftigare åberopa Förf:s beskrifning på systemet.

tid under sträng polisuppsigt och tillsyn och vid minsta öfverträdelse af de vilkor, under hvilka han återbekommit sin frihet, kan han återförpassas till straffängelset att uttjena hela den återstående fängelsetiden, för hvilken han förut njutit afdrag. Så länge fången ännu är kvar i cellfängelset, kan han icke visa några verkliga prof af godt uppförande, hvilande på en vunnit moralisk kraft att emotstå onda begärelser. För att kunna afgifva dessa prof, måste han ställas i beröring med andra personer, med sina likar, och under arbete och sysselsättningar, som åsyfta att utveckla hans goda anlag, skall han, allt efter som han iakttager pålitligt uppförande, steg för steg beredas att inträda i det *intermediära* fängelset, der han får aflägga fångdrägten och under åtnjutande af en begränsad frihet gifva än ytterligare bevis på stadga i uppförande så ock att hela hans karakter vunnit en fasthet, som bör ingifva förtroende. Detta är grundtanken i det *irländska systemet*, som gifvit synnerligen fördelaktiga resultat, i det att, när straffångarnes antal i Irland vid detta systems införande år 1854 utgjorde 3,933, hade det till den 1 Januari 1871 småningom nedgått till 1,288.

Förf. har sjelf besökt några af de irländska fängelserna, der ifrågasvarande system tillämpas, och öfvertygat sig om den lätthet, med hvilken sträng diciplin under inflytande af detta system kan upprätthållas inom både de för män och de för kvinnor afsedda straffanstalterna, hvarföre han på det varmaste förordar systemets antagande hos oss. Visserligen skulle detta till en början medföra ökade kostnader, dock icke betydande, men sannolikt borde inom några tiotal af år ersättning vinnas genom minskade utgifter för ett minskadt antal straff-fångar.

Men skulle man än rygga tillbaka för ett försök att använda detta system, så bör åtminstone *en* genomgripande förändring af våra *gemensamhetsfängelser* utan dröjsmål vidtagas, emedan fångarne derstädes moraliskt förderfvas i stället för att bättras. Första steget till en sådan förbättring är att anordna *nattceller*, der fångarne nattetid hållas fullkomligt afskilda från hvarandra. Den början som i detta afseende är gjord vid straffängelset i Malmö bör derföre fortsättas.

Äfven den ändring i Kongl. Förordningen den 21 December 1857 bör af lagstiftande magten göras, att *straffarbete för en tid utöfver 2 år alltid skall börja med straffarbete i cell under tre månader, högst ett år*, och först derefter fortsättas i gemensamhetsfängelse. Genom en sådan skärpning af straffet skulle obändiga lynnen alltid under första delen af strafftiden komma att späkas, och fången drifvas till ånger och göras mer mottaglig för förmaningar till en förbättrad lefnad. Det är cellfängelsestraffet, som brottslingarne anse vara det svåraste af de nu brukliga straffen (om man

undantager dödsstraffet), och det är ensamheten som kan med full säkerhet sägas utöfva en i allmänhet afskräckande verkan.

En begrundansvärd fråga är den, huruvida *straffarbete i cell någonsin bör utsträckas utöfver 12 månader*. Enligt 1857 års Förordning, skall, då någon dömes till straffarbete för en tid af högst två år och detta verkställes i cell, en afkortning från den del af straffet, som öfverskjuter tre månader, ega rum med *en fjerdedel*. Men äfven med detta afdrag kan alltid cellstraffet komma att förlängas icke obetydligt öfver 12 månader. Förf. anser att längre utsträckt användande af detta straff än till *ett år* icke vore tidsenligt, emedan fången ej sällan förslappas till både kropps- och själskrafter i följd af ensligheten. Efter det i början af straffet ånger inträdt, följer derpå en slö liknöjdhet, hvilken ej är egnad att öka fångens förmåga att emotstå mötande frestelser, när han varder stäld på fri fot.

Äfven i afseende på *fängelsestraffet* borde modifikationer vidtagas, så att den tid, som förflyter inom fängelsemurarne, der fångarne icke äro underkastade arbete, användes till deras moraliska förbättring, och fången genom borttagande af den nu medgifna rättigheten för honom att skaffa sig bättre underhåll och större bekvämlighet, än i fängelset allmänligen består, finge erfaras att fängelsestraff vore ett allvarsamt straff. Dessutom tror Förf. det vara alldeles nödvändigt att *inskränka fångkosten* för att gifva så väl straffarbete som fängelsestraff tillräcklig kraft att *afskräcka från brott*. Så länge folket lefver i den öfvertygelsen att fångarne undfågnas med *kött* eller *gläsk flere dagar i veckan*, med *smör hvarje dag* o. s. v., minskas fruktan för fängelset. Såsom regel borde bruket af tobak i alla former vara fångarne *förbjudet*, på det att, då saknaden af tobak för mången utgör ett verkligt lidande, fängelsestraffet må göras för honom strängt och allvarsamt. Endast i *sterskilda undantagsfall* och såsom *belöning* och *uppmuntran* borde nyttjande af tobak medgifvas.

Förf. vänder derefter blicken på *gällande strafflag*, och antyder, hvilka förändringar i densamma synas vara behöfliga. I fråga om *dödsstraffets* afskaffande åberopar förf. de åsichter, han förut offentligent uttalat. Men om dödsstraffet redan nu skulle kunna ur lagen försvinna samt *straffarbete på lifstid* i stället intaga högsta spetsen af straffskalan, är det klart, att afståndet imellan lifstids straffarbete och straffarbete på viss tid, högst tio år är för stort. Straffarbete på viss tid borde få utsträckas från *tio till femton år*. Lagkomitén var af samma mening och utsträckte straffet på viss tid ända till 20 år. Den Danska lagen bestämmer, att tukthus-arbetsstraff för viss tid kan ådömas till 16 år, Belgiska, Franska och Österrikiska lagarna sätta maximum till 20 år, Tyska strafflagen till 15 år och Konungariket Italiens ända till 25 år.

Vår strafflag af år 1864 känner blott två sjelfständiga frihetsstraff, nemligen *straffarbete* och *fängelsestraff*. Fångarne skola, enligt regeln, undergå det förra straffet i *gemensamhetsfängelse*, så snart strafftiden öfverstiger två år, eljest i *cell*. Fängelsestraff skall äfven verkställas, så vidt ske kan, i *cell*. När alltså straffarbete är ådömdt på kortare tid än två år, blifver skillnaden emellan straffarbete och fängelsestraff hufvudsakligen den, att vid undergående af straffarbete njuter fången viss afkortning å den tid, som öfverskjuter tre månader, men han är underkastad *tvångs*-arbete och måste hålla till godo med den fångkost, som bestås; vid undergående åter af fängelsestraff vinner fången icke någon afkortning på strafftiden, ehuru han sitter i *cell*, men han har rättighet »att med tjenligt arbete sig sysselsätta, om han sjelf sådant sig förskaffar», likasom ock att njuta »bättre underhåll och större bekvämlighet, än i fångelset allmänneligen bestås,» om han nemligen mäktar bereda sig sjelf sådana förmåner. Men i de flesta fall torde den, som undergår fängelsestraff, hvarken förmå skaffa sig arbete eller bättre kosthållning och följaktligen blifver hans ställning snarare sämre än straff-fångarnes i *cell*, emedan de hafva fördelen af afkortning på strafftiden och af arbete, så vidt sådant finnes att tillgå. Men *arbetet* synes ofta nog saknas vid läns- och kronocellfångelserna och derigenom minskas ännu mer skillnaden emellan dessa straffarter. Detta kan icke vara ändamålsenligt. Skall det vara en skillnad emellan straffarterna och den ena svårare än den andra, så bör ock verkställandet vara sådant att det för hvarje mans ögon må vara tydligt och klart, hvilketdera straffet är det svårare.

Det är ock en brist att endast två slag af frihetsstraff finnas. För gröfre brott borde utan tvifvel jemte frihetens förlust *straffarbete* användas; men det gifves flera slag af brott, för hvilka frihetens förlust på viss tid kan vara väl ringa ansvar men straffarbete, åtminstone i gemensamhetsfängelse, för strängt, synnerligast som det ådrager fången stämpel af vanära. Det borde derföre finnas ett *tredje frihetsstraff*, som stode midt emellan straffarbete och fängelsestraffet, med hvilket icke något arbetstvång vore förknippadt. Det skulle vara ett frihetsstraff, hvarvid fången vore underkastad vissa föreskrifter i afseende på sysselsättningen, men der hela anordningen gjorde straffet lindrigare och skildt från straffarbete i gemensamhetsfängelse, hvilket uteslutande skulle användas för de gröfre brotten.

De nyaste europeiska strafflagarne innehålla ock mer än två slag af sjelfständiga frihetsstraff. Danska lagen har »Tukthusarbeide,» »Forbedring-husarbeide,» »Simpelt Fængsel,» »Fængsel på sedvanlig fångkost,» »Fængsel paa Vand og Brød» och »Statsfængsel; Belgiska lagen: strängt straffarbete, lindrigare tvångsarbete, fängelse för politiska förbrytelser och för embets-

mäns brott i tjensten samt enkelt fängelse; Tyska kejsardömet's strafflag: straffarbete, fängelse, der fångarne sysselsättas med förrättningar, som öfverensstämman med deras anlag och lefnadsvanor, samt arrest och enkelt fängelse.

Det är förut anmärkt, att straffpåföljden: *förlust af medborgerligt förtroende* motverkar eller gör brottslingens återgång till ärlig verksamhet nära nog omöjlig. Stadgandet härom bör ntgå ur lagen, likasom förut alla de straff, som ansetts vara af vanhedrande beskaffenhet. De, som äro straffade för grofva och vådliga brott, böra dock icke tillåtas deltaga i val, som erfordra medborgerligt förtroende eller sjelfve dervid komma under omröstning eller att aflägga ed eller föra andras talan eller innehafva allmän tjenstbefattning eller uppdrag, adlig värdighet, hederstecken o. s. v. I sammanhang härmed står äfven en förändring af bestämmelserna i Kongl. Förordningen den 20 Januari 1865 och öfriga författningar, angående *frejdebetyg, som af presterskapet meddelas*. Det är just sådana betyg af innehåll, att personen är förlustig medborgerligt förtroende och såsom »vanfrejdad» att anse, som gör det för den frigifne fången så svårt att finna tjenst eller arbete. Tiden synes ock vara inne att befria pastorerna från att vara ett slags brottmålsregistratorer. Ändamålet att erhålla full visshet, huruvida en uppgifven person genom brott förverkat medborgerliga rättigheter, torde både tillförlitligare och beqvämare kunna vinnas, än som nu sker genom införande af prestbevis. I det afseendet är den franska rättsinstitutionen af »*casieres judiciaires,*» *) att anbefalla till efterföljd såsom en serdeles lämplig inrättning. Den har varit använd i Frankrike sedan början af år 1851, är antagen i Portugal och Italien och ändamålsenligare än motsvarande inrättning i England.

Slutligen bör, enligt Förf:s åsigt, den väsendtliga förändring vidtagas så väl i 5 kapitlet Strafflagen som i Kongl. Förordningen den 21 December 1857, att *unge förbrytare mellan 15 och 20 år*, i de fall der gerningen icke är med dödsstraff eller straffarbete på lifstid belagd, och om domaren pröfvar sådant lämpligt, *må kunna försona sitt brott genom undergående af penitentiär behandling från 3 till 6 år å serskildt för dem anordnade förbättringsanstalter*.

*) Med »*casiers judiciaires,*» förstår man i Frankrike ett slags *brottmålsarkif*, som är inrättadt vid hvarje domstol af första instans på det sätt, att i ett stort skåp med en mängd fack inläggas små, numrerade, efter tryckt formulär gjorda s. k. »*bulletins,*» hvarje bulletin innehållande en kort beskrifning på den brottsling, domstolen ädömt straff jemte uppgift på brottet och bestraffningen. Är brottslingen icke född i domsagan, skickas denna bulletin till domstolen af första instansen i den ort, der brottslingen är född, så att *födelseorten* afgör i hvilken domstols casier judiciaire bulletinen skall förvaras. För alla brottslingar, hvilkas födelseort ej kunnat utrönas, och för utlänningar skickas bulletinen till Paris. Bulletinerna ordnas efter alfabetet och register öfver dem upprättas. Hos oss skulle en sådan casier kunna inrättas i hvarje länsresidens och för dem, hvilkas födelseort icke vore känd, samt för utlänningar bulletinen skickas till Stockholm att der på lika sätt serskildt förvaras.

Att sätta den kriminela myndighetsåldern vid 15 år, anser Förf. icke fullt riktigt, äfven om i vissa fall nedsättning skett i straffet för dem, som ej fyllt 18 år. De flesta europeiska strafflagar fastställa denna ålder till 16 år. Österrikiska strafflagen af den 27 Maj 1852 bestämmer för ifrågavarande fall 20 år. I vårt nordiska klimat, der utvecklingen af själs- och kroppskrafter försiggår senare än i varmare luftstreck, borde ej nämnda myndighetsålder sättas tidigare än 18 år och lindring i straffet medgifvas dem, som ej uppnått 20 års ålder. —

§ 2. *Anställning af lärare vid fängelserna.* När cellfängelsestraff först började användas, gjorde sig många den föreställning, att ensamheten i cell vore tillräcklig att bibringa fångarne sann moralisk förbättring. Man tvekade icke att tillämpa slikt fängelse för en tid af flera år. Erfarenheten har dock sedermera visat, att detta var ett misstag och att ensamheten till och med är skadlig synnerligast för unga fångar. Ensamheten kan åstadkomma eftertänka, ånger, men moralisk förädling åstadkommes ej med endast yttretvångsmedel. Dertill fordras något mera, något annat.

När man kan antaga, att $\frac{3}{4}$:delar af dem, som inkomma i Rikets fängelser, hafva blifvit förda in på brottets bana till följd af *vanvårdad uppfostran*, ligger deri en anvisning att, om man genom straffet icke åstadkommer moralisk förbättring, med samma straff förena åtgärder, som åsyfta att i någon mon ersätta hvad i uppfostran är vordet försummadt, d. ä. odlingen af fångarnes moraliska krafter. Detta bör ske derigenom

- 1:o) att de unge förbrytarne skiljas från de till mognad ålder komne samt
- 2:o) att åt de förre anvisas en straffbehandling, som har till mål att under sträng tukt uppfostra dem till gudfruktige, rättrådige och arbetssamme medlemmar i samhället, om hvilket allt mera längre fram skall anföras; afser man deremot att kunna verka på *äldre* brottslingar i cellfängelserna och gemensamhetsfängelserna erfordras hufvudsakligen, att *ett lämpligt antal lärare anställas vid dessa fängelser*, för att uteslutande arbeta för nämnda ändamål.

Framställningen af kristendomens grundsanningar och den kristna sedelärans bud måste utan tvifvel betraktas såsom det verksammaste af alla medel att bringa förbrytaren till ånger och bättring. Denna inverkan torde dock åstadkommas mera genom enskilda samtal, dem religionsläraren håller med fångarne, än genom de vanliga predikningarne om söndagarne. Hvarje religionslärare vid fängelserna bör följaktligen hafva ett begränsadt antal fångar under sin omvårdnad, och om fångarne öfverstiga detta antal, bör en eller flere lärare eller lärarinnor (för de qvinliga fångarne) anställas såsom biträden. Men då vi — fortfar Förf. — sätta religionsundervisningen i första rummet såsom den viktigaste, anse vi oss

derjemte böra framhålla vigten af, att dessa lärare eller lärarinnor äfven i öfrigt söka utvidga fångarnes förråd af nyttiga kunskaper. Lärarena böra derföre, jemte det de arbeta på odlingen och utvecklingen af fångarnes sedliga krafter, meddela dem praktiska anvisningar, huru de genom ett förbättradt lefverne kunna återförvärfva medmenniskors välvilja och sjelfve på ärligt sätt bereda sig sitt uppehälle, när en gång fängelsets portar öppnas.

Här kan invändas: hvarifrån skall man utan Statsverkets betungande finna medel att bättre aflöna de befintliga fångpredikanterna, och anskaffa biträdande lärare och lärarinnor? och om penningar kunna erhållas till afföningar, hvarest finna lämpliga personer att åtaga sig ett sådant lärarekall?

Första frågan besvaras dermed, att erforderliga medel borde kunna erhållas genom att *minska något på fångkostnen*. Om indragning af köttmat ett par gånger i veckan skulle göras och denna ersättas af mindre kostsam vegetabilisk föda, och om värdet af denna minskning blott vore 20 öre i veckan, skulle besparingen på kosthållningen för hvarje fånge blifva för 52 veckor tio rdr 40 öre; antages då straffarbetsfångarnes antal till omkring 4,000 och ransakningsfångarnes till 2,000 eller tillsammans 6,000, utgör besparingen efter 10 rdr 40 öre på hvar och en fånge en summa af 62,400 riksdaler, det är något mer än dubbla summan af nuvarande anslaget till fångpredikanternas aflöning eller 30,175 riksdaler. Om likartad minskning äfven gjordes i utspisningen åt arbetsfångarne skulle af alla sammanlagda summorna erhållas 100,000 riksdaler, och med ett sådant belopp torde de nuvarande behofven uti ifrågavarande hänseende temligen väl kunna afhjelpas.

Att för dylika lärareplatser erhålla fullt qualificerade personer har sina svårigheter, men lyckas man finna dem, böra de väl ersättas för sin möda, och de uppoffringar, som Staten i sådant afseende kan komma att göra, blifva otvifvelaktigt icke utan frukter.

I utlandet har man på flera ställen med framgång försökt anställa lärare att jemte fångpredikanten biträda vid fångarnes undervisning ej blott i religion utan ock i andra undervisningsämnen och att genom *enskilda samtal* söka verka till fångarnes moraliska förbättring. Resultaten hafva berott af personernas egenskaper och lämplighet för lärarekallet. Vid intermediära fängelserna i Lush och Smithfield i Irland var i flera år anställd en serskild *föreläsare*, hvilken vissa timmar i veckan höll korta föredrag för fångarne. Det var en man, vid namn Organ, af alldeles ovanliga egenskaper för ett dylikt kall, och han verkade mycket godt. Under fångarnes fristunder imellan måltiderna och arbetstimmarne är det synnerligast af nöden att sysselsätta deras tankar med *goda*, lärarika ämnen,

ty öfverlemnas de till sina *egna* tankar och meddelanden sins imellan, kan man vara alldeles öfvertygad, att dessa gå ut på det som ondt är. Staten bör derföre icke underlåta att för detta ändamål anskaffa till extra biträden åt lärarena personer, som hafva skicklighet och fallenhet att åtaga sig en sådan befattning.

§ 3. *Tillsyn öfver frigifna fångar.* Det är förut anmärkt, att när straffångar utstått sitt straff eller i anledning af Kongl. Maj:ts nåd blifvit på fri fot stälde, samhället lemnar dem åt deras öde, och att vanliga följden häraf blifvit, att när desse frigifne ej lyckats finna arbete eller utkomst på annan väg, nöden drifvit dem till brott, och Staten fått ånyo belasta sig med omsorgen att föda och kläda dem, måhända till yttersta gränsen af deras lif. En tillsyn öfver de frigifne är derföre af största vikt för Staten; men *hvilken kan och bör åtaga sig en sådan tillsyn? Staten? eller kommunerne? eller enskilde människovänner?*

En viss *uppsigt* öfver frigifna fångar måste betraktas såsom en från Statens sida nyttig och nödvändig *preventiv åtgärd*. Att saken hos oss så uppfattas, visa Kongl. Brevet den 17 April 1823 och Länsmausinstruktionen den 10 November 1855 § 4:4. Men det är klart att, när Staten ålagt polismyndigheten en slik uppsigt, af den anledning att man kan *miss-tänka* desse frigifna att rufva på nya brottsliga tilltag, uppsigten, om den icke med synnerlig varsamhet, humanitet och eftertanka handhafves, lätteligen blifver ett nytt hinder för den frigifne att förskaffa sig dagligt bröd. Exempel på obetänkt tjenstenit i detta afseende hos polistjenstemän saknas icke. I andra länder, t. ex. Frankrike och Tyskland, har man funnit denna utväg skadlig.

Det rätta synes vara, att af *straffångarnes uppförande i fängelset* bör bero, om de för framtiden under *viss tid* böra hållas under uppsigt af Statens funktionärer. Fängelsedirektören och Fångvårdsstyrelsen böra i detta fall hafva beslutande-rätten. Vi anse — yttrar Förf. vidare — Statens åtgörande i detta afseende ej böra inskränkas till *uppsigt*; vi anse att den mera positiva åtgärden af verklig *tillsyn* icke bör vara alldeles främmande för Staten. Denna tillsyn lämpar sig likväl bäst för serskildt antagne *inspektörer*, hvilka borde lyda under Fångvårdsstyrelsen och anställas på de orter, der icke enskilda fångvårdssällskap finnas. De borde för sitt besvär godtgöras af fängelsernas besparingskassor. Dessa kassor vid cellfängelserne utgjorde år 1870 ej mindre än 48,003 rdr 42 öre.

En tillsyn öfver de från fängelserna återvändande frigifne, hvilka anlända till sina hemorter, borde icke vara främmande för intressena i de *kommuner*, som nödgas emottaga dem. Men huru tillgår det i verklighe-

ten, om desse frigifne sakna föräldrar, anförvandter eller målsmän, hvilka gifva dem försvar och hjälp? —

Uti 2 § af Kongl. Stadgan den 29 Maj 1846 angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer, heter det visserligen att, för att å försvarslöse personer hafva tillsyn samt med råd och, så vidt ske kan, genom beredande af utvägar till försörjning dem bistå, skola i hvarje socken å landet, bland ledamöterna af sockennämnd, finnas två eller flere välkände män o. s. v. samt att i städerna likaledes skola utses »tillsyningsmän» för sagda ändamål; men vanligen uppfatta dessa tillsyningsmän serdeles på landsbygden sin befattning så, att de böra på allt sätt laga att *kommunen må blifva qvitt* de från fängelset återkomne frigifne, hvilka vid ankomsten sakna bostad eller anställning inom kommunen. Alla bemödanden gå derföre ut på att få dem dömda till allmänt arbete, på det att kronan må få föda dem, och de icke falla kommunens fattigvård till last.

Det är icke enstaka yttringar af klagan öfver kommunernas motvilja att bistå frigifna fångar, som då och då förspörjas. En fångpredikant anför, såsom en bland orsakerna till återfall i brott bland de frigifne, den kärlekslöshet ja, någon gång hårdhet, hvarmed en efter utstånden strafftid lössläppt fånge mötes af det samhälle, hvartill han hörer och der han allena kan söka inträde, emedan han annorstädes på inga vilkor tillåtes stanna. Och i samma ton yttra sig flere andra fångpredikanter i de utlåtanden, desse årligen afgifva och som intagas i Fångvårdsstyrelsens embetsberättelser.

Hvilka äro nu orsakerna till denna kommunernas obenägenhet emot de frigifne? De äro dels fruktan att kommunens fattigvård i en framtid skall betungas med utgifter för dessa personer, som antagas icke kunna allt framgent försörja sig, dels ock misstänksamhet, att de frigifne ständigt skola vara färdiga att begå nya brott. Denna misstänksamhet måste leda sitt ursprung från en allmän öfvertygelse, att *de fleste fångar utgå ur Rikets fängelser utan att vara moraliskt förbättrade*; och förr, än reformer i fängelseväsendet skett, lärer icke denna öfvertygelse kunna rubbas.

Ett stort fält öppnar sig här för människovännen att verka genom att egna tillsyn och bistånd åt frigifna fångar. Huru den enskilda verksamheten härvid säkrast skall ernå sitt mål, derom framdeles.

§ 4. *Förbättringsanstalter för unga brottslingar.* Efter att hafva visat nödvändigheten af de yngre brottslingarnes skiljande från de äldre samt huru detta medför obestridliga fördelar i moraliskt, ja till och med i ekonomiskt hänseende, när i betraktande tages, huru kostnaderna för fångvården

den ökas genom brottslingarnes idkeliga återfall, som vanligast slutas med lifstidsfängelse, d. ä. lifstidsförsörjning för dessa i tidiga år fullfärdige brottslingar, redogör Förf. för de *förbättringsanstalter*, som finnas i andra länder, företrädesvis i Frankrike, inrättade för dylika unga brottslingar. Till sådan penitentiär behandling dömas i Frankrike 1) *unge förbrytare under 16 år, hvilka, vid begäendet af brottsliga handlingar, anses icke hafva handlat med full insigt af gerningens brottsliga beskaffenhet*, 2) *vanartade omyndige, som, i anledning af ansökningar utaf föräldrar eller målsmän, förklaras skyldige att undergå sådan behandling*; 3) *unge brottslingar, dömda till mer än sex månader och mindre än två års fängelse*. Tiden för vistandet vid dessa anstalter är 3 till 6 år. Gossarne försändas till så kallade *colonies agricoles pénitenciaires*, hvarest de under sträng diciplin sysselsättas med åkerbruk och få lära sig sådana handaslöjder, som med åkerbruket stå i närmaste samband; men de gossar, som begått gröfre brott, än som med två års fängelse kunna försonas, äfvensom de, hvilka vid »les colonies pénitenciaires» ådagalagt svår olydnad, förpassas till serskilda s. k. *colonies correctionnelles*, der de underkastas fängelse högst sex månader samt ännu strängare disciplin. Flickorna uppfostras under allvarlig tukt i serskilda så kallade *Maisons pénitenciaires*, hvarest de åtnjuta undervisning i allahanda qvinliga handaslöjder samt i de inom ett hushåll vanliga, för qvinnor lämpliga göromål.

Dylika kolonier äro inrättade antingen omedelbart af *Staten* (t. ex. vid Mettray nära Tours m. fl.) eller af *enskilde personer*, men med understöd af *Staten* (t. ex. vid Val-d'Yèvres nära Bourges m. fl.) De *privata* åkerbrukskolonierna hafva visat fördelaktigare resultat än de offentliga. När återfallen bland dem, som utgått från *de förra*, i medeltal förhållit sig såsom 6,⁴² till 100, har vid *de senare* förhållandet varit som 11,²⁹ till 100. Underhållskostnaderna hafva äfven visat sig större i de publika än i de privata anstalterna, till hvilka senare *Staten* i medeltal utbetalar ett understöd af omkring $\frac{2}{3}$ francs (= 48 öre) om dagen för hvarje der intagen ung brottsling.

Skulle icke äfven här i Sverige *åkerbrukskolonier* kuuna anläggas efter nyssbeskrifna franska mönster? frågar Förf. och anser frågan kunna obetingadt med ja besvaras. Bör i sådant fall *Staten* sjelf anlägga kolonierna? blifver den andra frågan, hvilken deremot af Förf. får ett nekande svar. Den enskilde kan nemligen göra anläggningen med större besparing och ställa underhållet billigare, än *Staten* kan göra; och det blifver alltid en vinst att icke behöfva öka antalet af tjänstemän vid fångvården. Men *Staten* kan lemna sitt understöd till dylika anläggningar antingen i penningar eller i *jord*,

som vare sig afgiftsfritt eller mot en låg afgift eller arrende får brukas. Förf. föreställer sig också, att ett lämpligt sätt för det ifrågavarande understödet vore, att Kronan åt enskilda personer eller föreningar antingen kostnadsfritt eller mot ytterst låg arrendeavgift uppläte några af sina kungsgårdar eller andra kronolägenheter, helst med större jordareal, under vilkor att der skulle underhållas åkerbrukskolonier, afsedda för ett visst antal unga förbrytare, hvilka kolonier skulle vara anlagda och öfvervakade, enligt en af Regeringen fastställd plan.

Med understöd från Statens sida borde likaledes för *qvinliga* unga brottslingar anstalter upprättas på *landsbygden*, hvarest dessa unga vilseförda flickor, under sträng uppsigt och sysselsatta med allahanda qvinliga handslöjder och de inom tarfliga hushåll vanligen förekommande göromål, kunde uppfostras till arbetsamma och dugliga tjenstepigor.

Tre eller fyra åkerbrukskolonier för *gossar och ynglingar*, bland dem en sådan koloni förlagd i något af de norra landskapen, och en eller två förbättringsanstalter för *flickor* anser Förf. fylla det närvarande behovet.

I afseende på organisationen af ofvannämnda åkerbrukskolonier i Frankrike hänvisar Förf. till en hans uppsats i detta ämne uti *Tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning för år 1868* samt omförmåler derjemte, att dylika förbättringsanstalter för unga brottslingar finnas i England, i Tyskland (»das Rauhe Haus» vid Horn nära Hamburg) samt i Belgien (vid Ruysselede i Flandern).

Tredje stycket. Om den enskilda verksamheten för befrämjande af ofvannämnda ändamål.

Det är i största korthet visadt, — säger Förf. — huru *Staten* bör verka ej mindre till moralisk förbättring hos brottslingarne under fängelsetiden än ock till förekommande af återfall i brott. Men kan icke den enskilde medborgaren också verka för samma mål? Det är klart, att den enskilde egentligen icke får uträtta något i nämnda riktning, så länge brottslingarne förblifva inom fängelsets murar. Endast undantagsvis må en afvikelse från denna regel ega rum, och enligt Fångvårdsstyrelsens embetsberättelser för åren 1862 och 1866 hafva medlemmar af ett välgörande fruntimmerssällskap i Stockholm och ett dylikt i Norrköping meddelat de qvinliga fångarne undervisning »i religiösa och moraliskt bildande ämnen», och detta icke utan gagn. Men när fängelsets portar öppnas, måste Statens verksamhet i förevarande hänseende högst betydligt inskränkas, om icke upphöra, och då är tillfälle för människokärleken att ingripa och lemna både moraliskt stöd och materiel hjälp åt de olyckliga, hvilka, ofta förskjutne af sina närmaste och i den allmänna opinionen stämplade med vanfrejd, fåfängt begära arbete och försvar för att börja ett bättre lefverne och förskaffa sig uppe-

hålle genom ärliga medel. Individen kan dock i vanligaste fall *ensam* uträtta ganska ringa. *Associationen* är här, likasom i många andra fall, den mäktiga häfstången; ty derigenom att de spridda krafterna koncentreras, blifva de mångdubbelt mera verkannde. Men de sålunda samlade krafterna böra ock verka efter en gemensam *plan*.

Föremålen för denna verksamhet kunna vara dels *äldre* straffångar, dels *unga* förbrytare. De förre kunna hänföras till två kategorier: 1) sådane som under fängelsetiden icke undergått någon märkbar moralisk förbättring och derföre icke kunna antagas hysa någon allvarlig afsigt att börja en bättre vandel, såsom förhållandet är med *flertalet* af dem, som lemna *gemensamhetsfängelserna*; och 2) sådane, hvilka hafva ett allvarligt uppsåt att vända åter till ett förbättradt lefverne och att medelst arbete sig försörja.

Till *de förres* räddning kan sällan någonting göras: *de senare* åter förtjena att understödjas, och bästa hjälpen är anvisning på *arbete* eller bistånd till dess sådant kan erhållas. Men då samhället är afvogt stämmt emot dem, behöfves ett medlande element, för att imellan den fallne brottslingen och samhället förbereda den fullständiga faktiska försoningen; till utförande af ett sådant värf skulle bildas *föreningar* af ädelsinnade män och kvinnor, hvilka föreningar kunde kallas *tillsynsföreningar* eller *föreningar för tillsyn och stöd af frigifna fångar*. Sådana föreningar äro att betrakta såsom *den felande länken i nuvarande fängelsesystem*.

Om de *unga brottslingarne* vill man gerna hoppas, att de skola vara de lämpligaste och alltid de tacksammaste föremålen för dylika föreningars verksamhet.

Förf. anför derefter en mängd exempel från nästan alla europeiska länder på dylika föreningar, deras vidsträckta verksamhet och lyckliga resultat. Sådan är den i Paris 1833 organiserade *Société pour le patronage des jeunes libérés du département de la Seine*, som lyckats under loppet af tretio år återgifva till samhället såsom nyttiga och redliga arbetare ej mindre än 7,000 unga brottslingar och under tiden åstadkommit, att återfallen i brott bland unga förbrytare, som år 1833 voro i förhållande som 75 till 100, år 1860 utgjorde 3,40 till 100. I detta ämne är en allmän Förordning utfärdad i Frankrike år 1850 under titel »Loi sur l'éducation et le patronage des jeunes détenus», hvilken Förf. meddelar såsom bilaga till sin skrift. Från England omtalas *The discharged prisoners' aid Society i London*, som under en tidrymd af tio år, från 1857—1866, lemnat tillsyn och understöd åt 5,257 frigifne fångar. Hufvudvilkoret för det bistånd, föreningen gifver, är, att den penningebehållning, fången under fängelsetiden besparat, skall öfverlemnas till föreningen. England har ock *lägre handtverksskolor* (industrial Schools) för kringstrykande, tiggande barn un-

der 14 år och för barn under 12 år, som begått mindre förseelser och derföre dömas till en sådan skola, samt »reformatory Schools» för unga personer, som blifvit dömda för gröfre brott. Dessutom finnas der »Refuges» och »Asylums», underhållna af dylika föreningar, hvilkas årliga utgifter för nu uppräknade ändamål uppgå till icke mindre än 1,152,000 rdr rmt. I Tyskland, Belgien, Holland och Danmark äro äfven dylika föreningar verksamma. I Sverige hafva ock aktningssvärda försök blifvit gjorda att åstadkomma skyddsföreningar i ändamål att lemna tillsyn och hjälp åt frigifna fångar, såsom i Göteborg, Upsala, Stockholm (»Hem för frigifna qvinnor») m. fl. ställen, ehuru dessa föreningar icke erhållit behöflig utsträckning.

Förf. uttalar dock den åsigt, att bästa framgång åt denna sak skulle beredas, om en större *Förening för tillsyn och understöd åt frigifna fångar kunde i hufvudstaden organiseras med filialafdelningar inom länsresidensstäderna*. Af det »upprop om vidtagande af åtgärder att söka förminska samhällets börda af fallna och vilsekomna», hvilket *Fosterländska föreningen* på sin årshögtidsdag den 25 April 1872 utfärdade, väntar Förf. kraftigt understöd för realiserandet af nyss berörda plan.

Så långt den skrift, för hvars innehåll jag företagit mig att redogöra. Jag har lemnat skriftens författare ordet oafbrutet, för att sedan i ett sammanhang bifoga mina olika meningar rörande några punkter i skriften. Detta förfarande har synts mig leda till reda i framställningen och lätta öfversigten af de behandlade ämnena. Den utförlighet åter, som iakttagits vid återgifvandet af den anmälda skriftens innehåll, har sin orsak ej mindre i sakens vikt, än ock derutinnan, att, när jag i åtskilliga punkter icke delar författarens åsikter, dessa bort i någorlunda ostympadt skick upprepas till undanrödjande af missförstånd eller misstyding.

Angående tillförlitligheten af den bevisning, Förf. medelst siffror, hemtade ur brottmålsstatistiken, söker åstadkomma för den oroande tillväxten på senare tiden i antalet af *återfallen till brott*, yttrar Förf. sjelf misstroende; och det är klart, att den relativa procent, som kan vinnas vid jemförelse imellan t. ex. antalet af de för andra eller tredje resan stöld i fängelserna under ett år inkomna och antalet af de till fängelserna under samma år nykomna eller derifrån frigifna fångar icke gifver ett fullt tillförlitligt resultat; ty om t. ex. de återfallnes antal ett år utgör 100 och det följande året samma antal, men det förra året de nykomna fångarne uppgå till 1,500 och det följande året till 1000, icke har derföre procenten af de återfallne ökats, utan det är de nykomnes antal, som minskats. En absolut

procent af återfallna kan genom de meddelade siffrorna icke utrönas och, — hvad värre är — brottmålsstatistiken kan icke för närvarande, och väl knappast någonsin, lemna för det ändamålet erforderliga siffror. Dertill skulle nemligen vara af nöden att hafva sammanförda på en förteckning *alla* fångar, som under ett år blifvit straffade för första resan af ett brott och att sedan med uppmärksamhet följa dem i alla de följande årens fångförteckningar och anmärka, om och huru många af dem hvarje år återfallit i brott, och detta intill dess alla vore döde. Men ej nog dermed, för att vinna kunskap om hvars och ens dödliga frånfälle erfordrades tillika att veta, i hvilken församling enhvar af dessa fångar vore kyrkskrifven, för att från presterskapet i församlingen kunna få underrättelse, när en hvar af dem afdied. Efter en mansålder kunde på detta sätt möjligen en tillförlitlig procentuppgift vinnas, men blott för de 100 personer, som under det antagna året för första gången straffades. Hvilket arbete skulle ej en sådan kunskap kosta, huru sent vunnes den icke! Det behöfves blott att eftersinna detta, för att inse, att det icke är Förf:s fel, att hans procentuppgifter icke äro tillförlitliga. och att brottmålsstatistiken, sådan den befinnes, icke kan lemna bättre besked.

När fråga är om återfall till brott och dessas beräkning i procent, får derjemte icke förgätas, att det bland brottslingar alltid finnes ett visst icke ringa antal oförbättrelige, hvilka, i trots af allt hvad i lagstiftnings- och fångvårdsväg må försökas till deras återförande från brottets bana, ständigt vända dit tillbaka, och som bilda, så att säga, bottensatsen af fångelsernas innehåll. Dessas antal, i förhållande till summan af förbrytare, som befolka fångelserna, är på olika tider och hos olika folk naturligen icke detsamma; dock är vexlingen icke så stor. För vårt folk har jag ej sett uppgifven någon medelsiffra, uttryckande detta förhållande, men för Irland antager Kapten Crofton — den förut omtalade grundläggaren af det så kallade irländska fångelsesystemet, hvilket hittills af alla dylika system visat det fördelaktigaste resultat i fråga om fångarnes förbättring — medelsiffran för de oförbättrelige till icke mindre än 25 procent af fångantalet.

Med dessa erinringar har jag ingalunda afsett någon vederläggning i hnfvudsak af Förf:s uppgift, att återfallen i brott uppnått en siffra, som förtjenar uppmärksamhet och att denna siffra under de senare åren tillvext. Detta förhållande bekräftas ytterligare af hvad jag erfarit vid de besök, jag under de sistförflutna elfva åren gjort i Rikets alla fångelser och under de samtal med fångarne, som dervid förefallit. Likaså har jag funnit besannadt att återfallen vanligtvis inträffa under första eller andra året efter det först undergångna straffet och att de, som i unga år beträdat brottets bana, raskast fortgått på densamma.

I sjelfva verket är dock tillväxt i brottens antal, helst när de äro af svårare beskaffenhet, egnad att i högre grad oroa, än förökandet af återfallen i brott. Är brottens antal år efter år någorlunda lika, men återfallen ökas, så bevisar detta, att allt färre och färre nya brottslingar tillkomma. Häntyder ock återfallens tillökning på brister i straffanstalterna, så är detta i ringare grad oroväckande, än om brotten tilltaga, ty detta häntyder på missförhållanden i det fria samhället, hvilka torde vara svårare att afhjelpa.

Förf. uppgifver fyra serskilda orsaker till återfall i brott och ställer främst bland dessa, att *Staten gör alltför ringa till den brottsliges verkliga moraliska förbättring under den tid fången undergår straffarbete eller fängelsestraff.*

Vid utvecklingen af denna sats visar Förf. huru oundgängligt nödvändigt det är att, om straffet skall motsvara det ändamålet att befordra brottslingens moraliska förbättring, hans vilja skall renas, stärkas och förädlas, samt framställer den frågan: *hvad gör nu Staten för att hos fången framkalla en god och sedlig sinnesförändring?* Vid besvarandet af denna fråga undersökes och blottas otillräckligheten af den religiösa undervisning, som meddelas fångarne i våra fängelser. Längre fram i skriften framhåller Förf. hursom nödig undervisning saknas jemväl i andra ämnen och egnar ett serskildt stycke åt frågan om lärares anställning i fängelserna. Det förekommer mig dock som undervisningsfrågan kunde vinna på att i sin helhet på ett ställe betraktas; och som jag i en af mina föregående embetsberättelser likaledes antydt, att i detta afseende vårt fängelseväsende står tillbaka för andra länders, har jag nu anledning att, med begagnande af uppgifter, som lemnas i ett annat under sistförflutna år utkommet arbete rörande fängelseväsendet*), här göra en kort framställning om de anstalter till fångarnes undervisning, som blifvit i nyss berörda fremmande länder införda.

I Danmark indelas fängelserna i *arresthus* för ransakningsfångar, för fångar, dömda till enkelt fängelse samt till fängelse vid vatten och bröd; — *förbättringshus* för fångar dömda till straffarbete på viss tid, icke under 8 månader och icke öfver 6 år, — och *tukthus*, för fångar dömda till straffarbete på lifstid eller på vissa år, icke under 2 och icke öfver 16 år.

Vid *Vredslöselille*, ett förbättringshus, som rymmer 410 fångar, skall hvarje fånge deltaga i den allmänna gudstjensten på sön- och helgdag. Samtliga de vid fängelset anställda tjänstemän och betjente med deras familjer utgöra tillsammans med fångarne en serskild församling, »hvilket bidrager att förena fångarna med de öfverordnade och gifva gudstjensten en större betydelse.»

*) *Anteckningar öfver fängelser i Danmark, Preussen, Sachsen, Belgien, och Holland, af A. von Mentzer*, Kapten i armén och fängelsedirektör.

I kyrkan finnes orgel, och fångarna öfvas derstädes hvarje Onsdag i psalmsång. Förutom gudstjensten håller presten före den omnämnda psalmsången religiösa föredrag och bibelförklaringar, och är det öfverlemnadt till fångarne sjelfva, om de vilja vid dem närvara eller icke. Derjemte håller presten en timma i hvarje vecka liknande föredrag i skolan. Den egentliga själavården bestrider presten genom flitiga besök hos fången i dennes cell, och har presten åliggande att besöka hvar fånge åtminstone en gång i månaden. Med *undervisningen i skolan* har presten ingen befattning. De vid fängelset anstälde lärare (en öfverlärare och två underlärare) hafva vården om densamma sig anförtrodd. Stor vikt lägges på att befrämja och föröka fångarnes upplysning. Det är derföre fångarnes skyldighet att deltaga i skolan, och undervisningen är så ordnad, att hvarje fånge får minst två timmars undervisning i veckan. Dock äro från skolan fritagne de, som på grund af hög ålder, sjuklighet, okunnighet i landets språk eller förut egande högre bildning äro mindre lämplige att deltaga i den gemensamma undervisningen. Fånge, som fyllt fyratio år, är ej skyldig att bevista skolan, utan undervisas serskildt, om det behöfves. I fängelsets två skolrum, hvartdera med plats för 36 fångar, hållas desse, likasom i kyrkan, skilde från hvarandra, så att den ene ej kan se den andra, men alla kunna ses af läraren från en upphöjd kathedr. Fångarne indelas i skolklasser, efter de kunskaper, de ega vid ankomsten till fängelset, och de till samma klass hörande fångar njuta samtidigt undervisning. Den ena undervisningstimman i veckan användes till räkning och den andra till läsning samt förklaring af historia, geografi, naturalhistoria m. m. Räkneproblem gifvas fångarne i skolan, hvilka de sedan böra lösa i cellen under de dagliga fritiderna, och den flit, som visas härutinnan, ådagalägger, huru kär denna sysselsättning är för fångarne och bevisar hvilken lindring den åstadkommer i ensamheten. Skriföfningar ega rum i cellerna under nödig anvisning och vägledning. De fångar, som hvarken kunna läsa eller skriva, besökas i cellerna af lärarne och erhålla der den underbyggnad, som erfordras för att framdeles kunna taga del i den gemensamma skolundervisningen. Öfverläraren ombesörjer utlåningen af bibliothekets böcker, med undantag af de religiösa, dem presten har i sin vård. Fängelset erhåller årligen ett statsanslag af 600 rdr rmt till inköp af böcker för bibliotheket. Fångar under 15 år erhålla serskildt undervisning. Fångar från 15 till 18 års ålder, när de hållas i cell, och fångar mellan 18 och 40 års ålder och derutöfver undervisas, då så synes lämpligt, de tre första månaderna i cell, men dubbelt så länge, när de äro återfallne i brott. I nästa klass, som omfattar en tid af minst 6 månader, erhåller fången hvarje vecka två timmars undervisning i skolan. I tredje klassen, hvarest kortaste

uppehållet är ett år, ökas antalet skoltimmar i veckan till tre och i fjerde klassen till fyra timmar, likasom böcker, skrif- och ritmaterialier förökas i förhållande härtill. Fångar emellan 18 och 25 års ålder erhålla, oaktadt de äro underkastade ofvannämnda bestämmelser, dessutom i hvarje vecka ytterligare en timmas undervisning i skolan, hvarest de då bilda en serskild klass.

Vid *Horsens* tukthusfängelse hålles för fångarne två timmars söndagsskola och måndagseftermiddagarne två timmars skola af serskildt dertill antagen person. De yngre fångarne få dagligen undervisning af både läraren och presten, och de fångar, som efter frigifningen ämna resa till Amerika, erhålla undervisning i engelska språket. Presten ombesörjer bokutlåningen, och fångarne studera med nöje fängelsets böcker. Bibliotheket härstädes erhåller årligen lika stort statsbidrag som det vid *Vredslöselille*. — I *Christianshavn*, tukt- och förbättringshus, hålles söndagsskola hvarje söndag. Fyra »timlärare,» en qvinlig och tre manliga, äro anställda, hvilka undervisa i läsning, skrifning och räkning. De unge fångarne få alla hvardagar undervisning icke allenast af läraren, utan ock af presten. Mycken själfundervisning eger rum, framkallad och främjad genom ett vid fängelset befintligt bibliotek, innehållande 3000 band, som utlånas genom prestens försorg. Förbättringsfångarne erhålla hvarannan dag en timmas undervisning i skolan, stundom oftare och längre, när så medhinnes. De indelas i klasser efter deras kunskapsmått. Skolrummet är inredt lika med dem i *Vredslöselille*.

Viborg, tukt- och förbättringshus. Likasom i *Horsens* hållas här söndagsskolor. Äfven i arbetssalarna föranstaltar presten andaktsöfningar. *Skola* hålles två gånger i veckan i de två rymliga skolrummen. Fängelsets bibliotek åtnjuter i statsbidrag årligen 400 rdr rmt. Der finnes bland annat *Coopers* romaner, *Holbergs* komedier m. m.

I *Preussen*: För fångarnes religionsundervisning är sörjdt derigenom, att hvarje sön- och helgdag hålles gudstjenst. Härtill komma bibelstunder, katekesförklaringar, missionsstunder, morgon- och aftonandakt samt kyrkosång, allt på sina tider. Dessutom skola presterne ofta besöka arbetssalarna, cellerne och sjukhusen samt med dervarande fångar hafva enskilda samtal. *Religionsundervisning* skola presterne gifva fångpersonalen minst två gånger i veckan och sammanlagdt minst sex timmar. Skulle någon fånge vara helt och hållet okunnig, får han undervisning af annan lärare, innan han deltager i den religionsundervisning, som presten lemnar. De straffångar, som äro judar, hålla hvarje fredagsafton andakt en timma, innan de inlåsas i sofcellerna. Dem är icke förment att deltaga i de öf-
riga

riga fångarnes gudstjenst. På deras fyra högtidsdagar förrättas för dem serskild gudstjenst. Straffångarne åtnjuta jemväl *skolundervisning*. De egentliga skolämnena äro: biblisk historia, läsning, skrifning, räkning, sång och teckning. Skolan delas i tre klasser. *Första* klassen (lärlingar) är ordnad i fyra afdelningar. *Andra* klassen (exspektanter) utgöres af sådana, som icke inträdt i någon afdelning af första klassen, och *tredje* klassen bildas af dem, som genomgått de för dem bestämda afdelningar af första klassen. Sången utföres dels af serskilda chörer dels samfäldt af alla afdelningarna. Endast choralsång och sånger af religiös karakter inöfvas. I teckning undervisas blott sådana, som dertill hafva anlag och som kunna öfva sig sjelfva. Hvad undervisningstiden beträffar, är den ganska ringa för första klassen. Det anses mest ändamålsenligt att icke borttaga för mycken arbetstid för att gifva dessa afdelningar undervisning. De öfriga afdelningarne deremot innefatta sådana lärjungar, för hvilka fängelseskolorna äro inrättade. För undervisning i sång och teckning användas några timmar hvarje söndag. Fångarne äro af det fastställda arbetspensum oförhindrade att delta i skolan, ty skoltiden inberäknas i den för arbetet bestämda tiden. Hvad skollokaler angår, äro sådana inom de flesta fängelser serskildt och ändamålsenligt inrättade, och der sådana icke finnas, användas matsalarne till skolrum. Så vida det ej är möjligt för fängelsets lärare att medhinna undervisning i bibliska historien, hvilken undervisning nu mera eger rum i stort omfång, skola fängelsets prester dervid biträda, och må de i sådant fall, om det låter sig göra, förena två afdelningar af första klassen. Lärarne skola alla söcknedagar vara tillstädes i fängelset 8 à 9 timmar och af dessa användas 6 eller 7 till skolundervisning. Vanliga undervisningstiderna äro kl. 7—11, 1—3 och 4—6. Sålunda kan en lärare dagligen gifva 1—2 timmars undervisning till 3—4 afdelningar. Skulle icke alla timmar användas till skolundervisning, så bör läraren under den tid, som är öfrig af hans dagliga vistande i fängelset, besöka de isolerade fångarne, inöfva fångarne i föreläsning, vårda biblioteket och egna tillsyn åt fångarnes morgon- och aftonböner. Presterna och lärarne skola regelbundet hvarje vecka hålla konferenser öfver alla undervisningsangelägenheter. Hvarje år vid påsk- och michaelitiden undergå fångarne examen i närvaro af direktören och fängelsets tjenstemän. En gång om året bevistas denna examen af en Regeringsledamot. Vid dessa examina ske fångarnes förflyttningar från en klass till en annan. Öfver resultatet och förloppet vid examina, klassflyttningarne och antalet af konferenser samt öfver de senares väsendtliga innehåll skola presterna afgifva årlig berättelse till ministeriet. Till öfversigt öfver skolbildningens tillstånd bland fångarne göras anteckningar i en

skoljournal, i hvilken hvarje fånge vid sin ankomst till fängelset erhåller ett skolconto, hvori läraren efter examen med fången antecknar hans kunskaper vid ankomsten till fängelset. Vid tre olika stadier under straff-tiden inskrifvas i de bestämda rubrikerna betyg om fångens kunskaper. Äfven ingifves årligen en summarisk öfersigt öfver tillståndet i skolan.

Sachsen: Zwickau, straff-fängelse för fångar af mankön, kan rymma ända till 1,300 fångar. Gudstjensten i fängelset uppehålls af fängelsets två evangeliska prester och af stadens katolska prest. Stadens innevånare få bevista gudstjensterna inom bägge bekännelserna. Bönestunder hållas dessutom på söndags- och onsdagseftermiddagarna. För religionsundervisningen, som meddelas af fängelsets andra prest, äro fångarne indelade i fyra afdelningar, af hvilka hvar och en undervisas en timma fyra dagar i veckan. Detta gäller om fångarne af den evangeliska bekännelsen. De katolska fångarne blifva en timma hvarje onsdagsförmiddag undervisade i sin religionslära af den katolska presten. De israelitiska fångarne ega tillstånd att i ett serskildt rum förrätta sin andakt på sabbathen och besökas då och då af en öfverrabbin. De döda fångarne begravas å stadens allmänna kyrkogård, och denna omständighet jemte den, att affidna fångars grafvar såsom alla andras måste planteras med rosor och hållas i stånd, utöfva ett godt inflytande på fångarne. I och för *skolundervisningen* äro två lärare anstälde, och skolan indelad i tre klasser. Till den *första* hörer hvarje fånge, som är omkring 30 år gammal och saknar kunskap i vanliga skolämnen. Undervisning meddelas dessa — fyra dagar i veckan och under sammanlagdt nio timmar — i religion, räkning, skrifning och allmännyttiga kunskaper, hvarefter de öfvas i sång. I *andra* klassen befinna sig mest yngre fångar, som förut ega nödig skolkunskap, men på hvilka en fortsatt undervisning antages kunna verka fördelaktigt. Undervisningsämnena äro de samma som i första klassen, med undantag blott att läsning och skrifning ej öfvas så mycket, utan i stället meddelas undervisning i allmännyttiga kunskaper, såsom geografi, allmän historia, naturalhistoria och fysik. Undervisning meddelas blott två dagar i veckan och under fem timmar. Till *tredje* klassen räknas hvar och en fånge, som redan är äldre till åren men alldeles okunnig i religion och läsning. De få undervisning i nämnda ämnen tre timmar i veckan. De svagare undfå dock dertill tre timmar s. k. efterhjelpundervisning. Fånge, som tillhör sångföreningen, får två timmar i veckan öfning i sång. Offentliga examina hållas icke vid detta fängelse. Deltagandet i skolundervisningen är icke frivilligt, utan beror på prestens utlåtande. Under år 1870 hade af 1,181 fångar 810 erhållit undervisning, och af dessa 499 allena i religion, 215 dessutom i elementarämnena och 96 i serskilda ämnen såsom väfnad, bokföring, geometri, teckning m. m.

Israelitiska fångar få närvara vid lärostunderna i världsliga ämnen uti någon klass af de evangeliska fångarnas skola. I närmaste sammanhang med skolan står *bibliotheket*, innehållande 4,000 band, hvilket af fångarne nyttjas utomordentligt flitigt. De katholska fångarne hafva eget bibliothek under sin prests vård. Hvarje år inköpas nya böcker. Fängelset eger serskildt bibliothek för tjänstemännen och bevakningen, hvilket består af fångvårdslitteratur, theologiska och pedagogiska samt medicinska arbeten och årligen förökas med hvad nytt, som utkommer, synnerligast rörande fångvård och fängelseväsende. Utom den vanliga skolundervisningen finnes *fri söndagsundervisning*. Deltagandet i densamma är helt och hållet frivilligt, men tillstånd dertill måste begäras af Direktören, som meddelar det såsom utmärkelse för flit och godt uppförande åt sådana fångar, hvilka äro i första och andra disciplinklassen. Undervisning lemnas i teckning, rättskrifning och uppsättning af sådana skrifter, som kunna behövas under fångens kommande lefnad, i geometri åt snickare och svarfvare, i bokföring m. m. Fria föredrag angående handel och näringar samt geografiska, historiska och andra ämnen blifva dessutom hållna å arbetssalarne för *alla* fångar. Såsom lärare i söndagsskolan uppträda de fleste af tjänstemännen, lärarne och bevakningen i fängelset. Skolan har visat de gynnsammaste resultat.

Belgien: fängelset i *Gent* rymmer 1,300 fångar. Hvarje sö- och helgdag hålles högmessa och aftonsång. Mellan aftonsången och aftonbönen gifves i kapellen af presterna religionsundervisning. Likaså thorsdagsaftnarne efter arbetets slut. De fångar, som hafva ingen eller ringa kristendoms-kunskap, erhålla serskild undervisning. Den vid fängelset anstälde presten skall bo inom fängelset. Han biträdes af hjälpprester, (munkar) utsedde af den kyrkliga myndigheten. Presterna skola dagligen besöka de fångar, som äro sjuka eller sitta i cell. Alla dagar, utom lördagar, gifves en half timmas undervisning åt cellfångarne. Om lördagarne emottages fångarnes bikt. De prester, som gifva undervisning i annan religion än den katholska, skola likaledes, då icke-katholska fångar finnas, så ofta som möjligt besöka fängelset. Beträffande *skolundervisningen* anmärkes, att vid ankomsten till fängelset läraren antecknar fångens kunskapsmått, och likaså vid afgangen från fängelset, hvarjemte under fängelsetiden anteckningar göras angående fångens förmåga att lära, hans flit och framsteg. Skolan delas i två afdelningar, en fransysk och en flamländsk. Vidare bildas af hvardera afdelningen tre klasser sålunda, att *första* klassen omfattar de fångar, som äro antingen helt och hållet okunniga eller blott ofullkomligt kunna läsa, *andra* klassen deremot de fångar, hvilka kunna läsa, men äro mindre kunniga i skrifning och räkning, samt *tredje* klassen slutligen dem, som kunna läsa, skriva och räkna. Undervisning meddelas i religion, sedelära,

läsning, skrifning, räkning, historia, geografi, synnerligen Belgiens, linear-teckning och andra ämnen af praktisk nytta. Fångarne hafva dagligen utom söndagarne undervisning $1\frac{1}{2}$ timma i skolan, deraf $\frac{1}{2}$ timma i religion. Alla fångar, hvilka icke uppnått 40 års ålder, äro tvungna att deltaga i skolundervisningen. De fångar, som uppföra sig dåligt, kunna förbjudas skolan, men då ådömes alltid derjemte extra judiciel bestraffning. Läraren har till åliggande att söka utveckla fångarnes förståndsgåfvor, vänja dem vid att i skolan vara trägne och uppmärksamme samt förmå dem att anse undervisningen såsom ett helsosamt medel till förbättring. Hvarje halfår afgifver läraren berättelse om lärjungarnes antal, sättet för undervisningen samt fångarnes straff och belöningar. Vidare förer läraren noggranna anteckningar öfver fängelsets s. k. *moraliska statistik*, i hvilken upptagas fångarnes uppförande, deras fel, de belöningar, de erhållit, och de straff, de ådragit sig. Vid detta fängelse eger examen rum, och fångarne författa dervid skriftliga uppsatser öfver ämnen, dem läraren bestämt. Inom fängelset finnes ett stort bibliothek med goda böcker, hvilka utlånas till fångarne med hänsyn till deras utveckling och anlag.

Fängelset i *Antwerpen*: *Skolundervisningen* meddelas i kyrkan. Lärjungarne äro delade i två klasser: i den första intagas de okunnigare, de öfriga tillhöra den andra. Undervisningsämnenä de samma som i *Gent*. Alla dagar om morgnarne går läraren från cell till cell för att gifva fångarne lexor eller räkneproblem, med hvilka de äro berättigade att sysselsätta sig dagligen kl. 12—1 middagen. I kvinnornas skola finnes blott en klass. De undervisas af en lärarinna. Fångar, som äro dömda till sex månaders strafftid och derutöfver samt icke uppnått 40 års ålder, måste deltaga i undervisningen. Minst två gånger i veckan hållas föreläsningar för fångarne i kyrkan af presten, läraren, någon af inre bevakningen eller någon utom fängelset, som derom blifvit anmodad. En s. k. *moralisk redovisning*, i hvilken inskrifves allt som rörer fångarnes moraliska tillstånd, straff och belöningar, föres af direktören, presten och läraren samt granskas hvarje månad af Fängelsekommisarierna. Fängelset eger ett stort bibliothek.

I *Holland* är fängelseväsendet ej så väl ordnad som i *Belgien*. Prester med fast anställning finnas ej i fängelserna, utan städernas prester tjenstgöra der emot serskild aföning; dock äro i alla fängelser lärare anstälde, undervisning meddelas i de vanliga läroämnenä och bibliothek finnes. Uti militärfängelset i *Leyden* bedrifves likväl skolundervisningen på ett utmärkt sätt. —

Så långt den Författare, jag senast åberopat. Det nu anförda lärare vara tillräckligt att ådagalägga, huru mycket de nämnda länderna stå framför vårt i fråga om anstalter egnade att framkalla och främja fångarnes

bildning, deras moraliska förbättring och praktiska duglighet till den tid, då fängelsets portar öppnas, och de, frigifne, skola på egen hand söka sin utkomst. Men så hafva också dessa länder vid ordnandet af fängelseväsendet haft fördelarne af ringare utsträckning och tätare befolkning, så att fångarne kunnat sammanföras i färre och större fångelser, i hvilka det varit möjligt att med jemförelsevis mindre kostnad fullständigare ordna undervisningsväsendet, än det kunnat ske hos oss, der straffångarne till mer än halfva antalet äro spridde öfver hela riket i gemensamhetsfångelser, länsfångelser och kronohäkten. Vål hafva vi några gemensamhetsfångelser med ett större fångantal dock intet att jemföra med åtskilliga af de omtalade utländska. Dessutom äro dessa våra gemensamhetsfångelser, med undantag för Carlskrona, icke uppförda i senare tider ej heller i ändamål att blifva fångelser, hvarföre i dem saknas tidsenlig inredning och nödiga lokaler för undervisningen.

Dessa ogynsamma förhållanden må tjena till förklaring, hvarföre hitintills så föga blifvit försökt för att genom en mer omfattande undervisning afhjelpa de menliga följderna af brottslingarnes vanvårdade uppfostran och andra orsaker till brott och förderf. Men med erkännande af, att sålunda mycket kommit att försummas, få vi dock icke förtiga hvad som blifvit gjort eller är i görningen. Efter de underrättelser, jag erhållit från Kongl. Fångvårdsstyrelsens chef, skall vid det förut omnämnda, under inredning varande *fängelset å Nya Varfvat*, der redan en söndagsskola är i gång, anställas serskild skole- och yrkeslärare; vid *Carlskrona straff-fängelse* är nyligen inrättad en skola, som skötes af en bland vaktbetjeningen och en fånge samt har 60 lärjungar, delade i två klasser, hvilka njuta undervisning någon timme hvarje afton; i *Malmö straff-fängelse* är skollokal beredd och anslag till lön åt en serskild folkskolelärare för fängelset begärd; för *Landskrona straff-fängelse* är ansökning gjord om tillstånd att inreda en större sal till skollokal; vid *straff-fängelset för kvinnor i Göteborg* bekostar arbetsgifvaren söndagsskola för fångarne; och vid det lika beskaffade *fängelset i Norrköping* är anställd lärare i läsning och sång o. s. v. Detta allt häntyder på ett fortlefvande intresse för vårt fängelseväsendes utbildning, om detta också af antydda orsaker icke förmått hålla jemna steg med fremmande länders verksamhet i samma riktning.

Bland medel, dem D:r Olivecrona i och för ändamålet föreslår, är det första, att unge förbrytare skiljas från de till mogen ålder komne och underkastas en annan straffbehandling än desse, samt vidare att *för de äldre fångarne ett lämpligt antal lärare anställas vid fångelserna*. Om de unge fångarnes behandling skall längre fram talas, men frågan om anställande af lärare för de äldre fångarne må här upptagas. Det gäller då först att afgöra, vid hvilka fångelser en slik förstärkning af lärarekrafter bör ifrå-

gakomma. Att densamma behöfves vid gemensamhetsfängelserna för manliga fångar, å Långholmen, i Malmö, Carlskrona, Landskrona och Warberg, samt för qvinnor, å Norrmalm här i Stockholm och i Norrköping måste antagas för gifvet, såsom bäst visar sig af hvad ofvan är yttrad om de goda begynnelser, som redan äro gjorda vid de flesta af nu uppräknade fängelser. Uti de större länscellfängelserna torde ock behof yppas af en och annan lärarens tillsättning, om undervisningens välgörning skall komma de fångar till godo, som, just i dessa fängelser, straffas för sina första förbrytelser. Att vid de mindre länscellfängelserna och kronohäkterna, i hvilka kanske icke ett tiotal af straffångar samtidigt förvaras, anställa serskilde lärare skulle blifva alltför dyrbart. — Nu finnes redan vid hvart och ett gemensamhetsfängelse anställd en prest, som tillika är religionslärare. Denne borde icke få innehafva någon annan befattning, utan skulle uteslutande egna sin verksamhet åt fängelsets tjenst. Behöfde han hjälp för bestridande af religionsundervisningen eller för de med pastoralvården förenade bestyr, så finge ett serskildt biträde på extra stat antagas. Likaså skulle till en början *en* ständig lärare för *skolundervisningen* vid hvarje af fängelserna för manliga fångar och *en* ständig skollärlarinna i hvart och ett af fängelserna för qvinnor tillsättas. Hvad derutöfver erfordrades af lärarekrafter skulle anskaffas mot extra arfvode. De ständiga lärareplatserna, så för religions- som skolundervisningen, borde vara väl aflönade, emedan för dem kanske mer än för andra behöfvas sällsynta gåfvor och egenskaper. Personer så utrustade borde framlockas och, när de erhållits, tillvaratagas och bibehållas vid sitt kall, jag skulle nästan vilja säga, för hvad pris som helst; ty det låter sig icke mätas i penningar det gagn en skicklig person på en dylik plats kan uträtta för samhället, ja för menskligheten. Vid de större länscellfängelserne torde behofvet af lärarekrafter blifva tillgodosedt dermed, att fångpredikanten aflönas så, att honom kan åläggas skyldighet att egna hela sin verksamhet åt själavården samt åt så väl det andliga som verldliga lärarekallet inom fängelset. Det finge sedan bero på omständigheterna, om en och annan extra lärare för skolämnena behöfde anskaffas till biträde åt fångpredikanten. För de mindre länscellfängelserna och kronohäkterna lärer svåriligen någon serskild anordning utöfver den redan befintliga kunna i detta hänseende åstadkommas. Alltid böra vederbörande kunna så ordna, att dessa häkten företrädesvis befolkas med sådana fångar, för hvilka skolundervisning icke ifrågakommer, såsom ransakningsfångar, sådane, som undergå fängelse vid vatten och bröd såsom förvandlingsstraff, straffångar och fängelsefångar, som äro dömda på en eller två månader, samt fångar, som öfverskridit en viss lefnadsålder. Gemensamhetsfängelset i Göteborg

för qvinliga fångar finge ock, om det skall bibehållas, användas för fångar, som vore utom den antagna skolåldern.

Valet af *läroämnen* för skolundervisningen kunde bero på omständigheterna. Religionsundervisningen intager naturligen första rummet bland dessa, men dernäst är det af största vigt att fångarnes förråd af allmänt nyttiga kunskaper utvidgas. Sålunda böra fångarnes lärare och lärarinnor, såsom D:r O. jemväl förordar, jemte det de för undervisningen hafva till det förnämsta syftmålet att verka till lärjungarnes moraliska förbättring, tillika meddela dem »praktiska anvisningar, huru de genom ett förbättradt lefverne kunna återförvärfva sig medmenniskors välvilja och sjelfve på ärligt sätt bereda sig sitt uppehälle, när en gång fångelsets portar för dem kunna varda öppnade.»

Men när man tänker på och uppgör planer för en mera omfattande undervisning åt fångarne, hvilken alltid måste i större eller mindre mon inkräkta på deras arbetstid, får man icke förgäta att fångarne sjelfve, fängeseföreståndaren och bevakningen hafva ett serskildt intresse i nämnda tids användning, då de alla hafva del i den penningförtjenst, arbetstidens användning till inkomstgifvande sysselsättning bereder. Jag menar härmed, att, om fångarnes undervisning i bokliga eller andra icke omedelbart vinstgifvande yrken och öfningar skall utsträckas, måste de gällande föreskrifterna om flitpenningar åt fångarne, samt fängeseföreståndarens och bevakningens andelar i de af fångarne intjenade medel ändras, så att icke någon af dessa vederbörande må finna sig förnärmad i sin rätt, genom den ifrågakomna utsträckningen af fångarnes undervisning, och således af det egna intresset förledas att betrakta reformen med oblida ögon, om icke rent af motarbeta densamma. En sådan förändring af detta uppmuntrings- och aflöningsssystem torde jemväl påkallas af andra förhållanden, som framdeles komma att vidröras, då tillfälle blifver att i sin helhet afhandla detta ämne.

Bland medel att bilda och förädla fångarne, finner man af utdragen ur Herr von Mentzers skrift att i utlandet användas boksamlingar eller *bibliothek*, ur hvilka böcker utlånas och som underhållas genom årliga statsanslag. I detta afseende äro våra fångelser visserligen tarfligare utrustade än utlandets, men äfven derutinnan är dock något gjordt. Enligt uppgift, som likaledes meddelats mig från Kongl. Fångvårdsstyrelsens chef, består boksamlingen t. ex. vid Straff-fängelset å Långholmen af omkring 1700 band, bland dem vid pass 1000 i religiösa och de öfriga i blandade ämnen: historia, resebeskrifningar, naturkunnighet o. s. v. Vid de andra fångelserna finnas ock mindre boksamlingar. Alla dessa böcker äro inköpta för medel ur fångel-

ernas besparingskassor; men emedan det funnits lämpligare, att dessa kassors tillgångar användas till grundfond för verkligt gagnande understöd åt frigifna fångar, kommer för framtiden anslag af allmänna medel till bokuppköp för fängelserna att begäras.

Huruvida och i hvilken mån kostnaderna för anställning af flera lärare vid fängelserna kunna, såsom D:r Olivecrona antydt, bestridas med de besparingar, som skulle uppkomma genom inskränkningen i den för fångarne nu gällande utspisningsstat, kommer att framgå af den undersökning rörande detta ämne, som längre fram har sin rätta plats.

Den *andra serskilda orsaken till återfallen i brott* antager D:r O. vara den, att, *sedan fången utstått sitt straff, möjligheten för honom att återgå till loftig och nyttig verksamhet icke underlättas, utan tvärtom försvåras.*

Denna möjlighet är, säger sistbemälda Förf., beroende, bland annat, äfven af *arbetsskicklighet*, hvarföre det bör vara för Staten angeläget att draga omsorg om, att *fångarne under fängelsetiden njuta undervisning i hvarje-handa slöjder*. Förf. visar derefter, huru litet för detta ändamål göres vid kronohäktena och länscellfängelserna samt vid gemensamhetsfängelserna; huru i de förra, uti hvilka omkring tre fjerdedelar af hela fångpersonalen undergår sina straff, de flesta fångarne sysselsättas med de simplaste arbeten såsom hopklistring af tändsticksaskar; och huru vid de senare eller gemensamhetsfängelserna fångarnes arbeten bestå i stensprängning och stenhuggning för männen, liniering af böcker, stämpling af brefkuverter för qvinnor, samt arbete på väfnadsfabriker för begge könen; huru, till följd deraf, att fängelseföreståndarene hafva andel i arbetsförtjensten, åt fångarne anskaffas sådana arbeten, som gifva största vinsten utan afseende derpå om fångarna genom inöfning i dessa arbeten förvärfva en arbetsskicklighet, som efter deras frigifning ur fängelset, kan lända dem till nytta. Denna skildring, som likväl icke är ny, ty hufvuddragen af densamma återfinnas t. ex. i Fångvårdsstyrelsens underdåniga hemställan och Kongl. Maj:ts derpå grundade proposition rörande statsverkets tillstånd och behof till Riksdagen år 1871, är beklagligtvis alltför sann, dock finnas äfven här omständigheter, som böra förmildra omdömet. Hvad först angår cellfängelserna, så är att märka, det dessa ursprungligen synas vara ämnade uteslutande till ransakningsfängelser, att döma af deras inredning. Cellernas knappa utrymme medgifver icke inrättandet der af sådana verkstäder, som för fångens sysselsättning med flera slag af nyttiga slöjder erfordras, t. ex. snickareverkstäder, svarfstolar, ännu mindre smedjor; således gifves icke tillfälle att der drifva sådana yrken*). I dessa fängelser dröjer ej heller flertalet af fångarne så länge,

*) Vid *Vredslöselille* i Danmark har jag sett celler inrättade till smedjor, der den ensame fången sysselsattes med smidesarbeten af enklare slag.

att inöfvandet i något yrke medhinnes. Dessutom finnas icke så få bland fångarne, som äfven med det gynsamaste tillfälle att lära något nyttigt icke hafva vilja eller förmåga att någonting inhemta. För dessa äro de ofvannämnde simpla sysselsättningarna de enda användbara. Sådana omtalas ock såsom brukliga äfven vid de bäst inrättade och skötta fångelser i utlandet. Serdeles välbetänkt är utan tvifvel den af Fångvårdsstyrelsen vidtagna åtgärd, den Dr O. jemväl omförmäler, att anställa en i handaslöjder kunnig person att vid cellfångelserna ej allenast meddela fångarne undervisning i sådana arbeten, som äro för dessa fångelser tjenliga och af beskaffenhet att åstadkomma afsättliga tillverkningar, utan äfven söka att i dylika arbeten inlära personer bland vaktbetjeningen, så att desse sedermera kunna undervisa fångar. Och som jag hört uppgifvas, att denne undervisare, hvilken redan besökt sex eller sju länsfångelser, besitter den mångsidighet, att han kan undervisa i icke mindre än tjugutvå serskilda yrken och färdigheter, så bör han — hvilket äfven är en sak af vigt — vara i tillfälle att lämpa undervisningen efter fångarnes olika anlag och fallenheter. Hinner han sedan besöka alla våra cellfångelser och — hvad vigtigast är — undervisa någon af vaktbetjeningen vid hvarje fångelse, bör deraf mycken nytta kunna dragas; och när denna visat sig, skall det snart komma att sättas såsom vilkor för vaktbetjents antagande, att han är kunnig i någon handaslöjd, eller åtminstone en sådan skicklighet betinga högre aflöning. Detta torde vara det enda sättet att bereda fångarne i dessa mindre fångelser tillfälle att inlära något nyttigt yrke. Att för ett så ringa antal fångar, som på en gång förvaras i kronohäktena och de mindre läns-häktena, anställa serskilda lärare i praktiska yrken och slöjder skulle, likasom i fråga om annan undervisning, blifva alltför kostsamt. Beträffande vidare gemensamhetsfångelserna, så äro de, med ett undantag, icke ursprungligen uppförda och inrättade till fångelser, än mindre till sådana fångelser, som svara emot vår tids behof. De hafva ej heller kunnat omskapas så, att de lemna nödigt utrymme för fångarnes afskiljande i klasser under arbetet om dagarna, än mindre deras hållande i ensamhet om nätterna; ja, de kunna icke ens rymma hela fångantalet om detta skulle sysselsättas med arbete under tak. Der saknas lokaler för skolundervisning o. s. v. Dessa omständigheter hafva hindrat och fördröjt påtänkta reformer i fångarnes behandling och sysselsättande. I sistnämnda hänseende är dessutom att märka de fria yrkesidkarens anspråk att slippa täflan med dessa af Staten födde, klädde och herbergerade yrkesmän. Af undseende för detta anspråk har Fångvårdsstyrelsen måst åt fångarne uppsöka sådana sysselsättningar, som icke skulle väcka de frie yrkesidkarens missnöje. I detta af-

seende oskadliga har man trots stensprängning och stenhuggning vara; och som dermed tillika kunde skapas någon inkomst åt Staten, så har denna rörelse i stor utsträckning bedrifvits, och skicklighet i sådant arbete lär väl icke få betraktas såsom alldeles oanvändbar till försörjningsmedel för den frigifne fången. Äfven fabriksarbetet kan i många fall bibringa sina idkare färdigheter, som underlätta för dem tillgång till arbete och utkomst. Men det afgörande skälet för dylika sysselsätningars tillgripande är till slut, att dessa arbeten, som upptaga mångas verksamhet, varit outhärliga vid de större fängelserna, enär utrymmet och andra omständigheter icke medgifvit, att en hvar fånge kunnat undervisas i och sysselsättas med den slöjd eller det yrke, som mest öfverensstämmt med hans anlag och öppnat bästa utsigten för hans framtid. Men i ett stort fängelse är blotta sysselsättningen i och för sig en viktig sak, ty här om någorstådes är det en sanning, att »fåfång gå lär mycket ondt»; alla böra derföre hafva arbete, det är den första fordran, och arbetet måste vara sådant, att det icke utesluter möjligheten att öfvervaka ordning och disciplin och sålunda verkar menligt på arbetarena, detta är den andra fordran; och först derefter kommer den fordran, att arbetet bibringar arbetaren sådan skicklighet och färdighet, som bäst betrygga hans utkomst, när han lemnat fängelset. Så måste, enligt min tanke, saken ses i stort. Har det visat sig att t. ex. bergsprängning och i allmänhet arbete utom fängelset varit för ordningen och disciplinen bland fångarne ofördelaktigt, då hade sådan sysselsättning bort undvikas, men endast såvida någon annan icke sämre sysselsättning kunnat påfinnas. Har dylikt arbete utom fängelset derjemte befunnits medföra dyrare bevakningskostnad, än som ersatts genom arbetets afkastning, så hade det varit ett ytterligare skäl att från slikt arbete afstå; men först och sist har den ofvan antydda satsen måst gälla, att sysselsättning är hufvudsaken, och den ur ofvanangifna synpunkter sämst ansedda sysselsättningen har dock varit bättre än ingen.

Detta om de arbeten inom fängelserna, emot hvilka anmärkning blifvit gjord, och hvad om dem nu blifvit yttradt åsyftar ej att förringa önskvärdheten, att för de obestridligt gagneliga sysselsättningarnes utbredande bland fångarne och för undanrödjande af befintliga hinder deremot, såsom otillräckliga och olämpliga lokaler, de frie yrkesidkarnas anspråk att undslippa en skadlig täflan o. s. v., allt bör göras, som kan göras. Ditåt måste reformerna inom denna gren af fångvården oafåtligen syfta.

Vi komma nu till den viktiga frågan om fördelningen af den afkastning, fångarnes arbete lemnar. Hos oss verkställes, såsom bekant är, denna fördelning på det sätt: att $\frac{1}{3}$ tillfaller fängelseföreståndaren, $\frac{1}{3}$ fången, som utfört arbetet, $\frac{1}{6}$ bevakningspersonalen och $\frac{1}{6}$ fängelsets besparingskassa. Denna anordning har blifvit klandrad och ej mindre fängelseföre-

ståndarens rätt i detta afseende än ock fångens ifrågasatt. Att den icke destomindre under närvarande förhållande har sitt berättigande, hvad fängelseföreståndaren beträffar, lärer likväl icke kunna bestridas. Så länge fängelseföreståndaren anskaffar arbetet och sjelf förskjuter eller skaffar enskild person, som förskjuter förlaget, kan hans anspråk på skälig vinst af detta förlag icke tillbakavisas. Äfven för fångens rätt till hans andel finnas skäl, som hafva sin grund om icke i rättvisan, derest fången betraktas såsom i detta afseende rättslös, likväl i klokheten. En författare säger: »fångarbete blifver dåligt arbete, om det icke på något sätt uppmuntras». Hos dessa menniskor, om hos några, är naturligen sjelfvissheten, egennyttan de mäktigaste driffjedrarne till verksamhet. Man tänker, när straffarbete nämnes, att det är ett arbete, som med yttre tvång pådrifves och att straffet deri består. Tanken är riktig, men han motsvaras icke af verkligheten, åtminstone icke i våra dagar. Jag kan ej erinra mig, att i något land straffarbetet saknar all uppmuntran. Äfven der vid klassifikationen af fångar föreskrifves, att de i den lägsta klassen icke få några flitpennningar för arbetet, är detta förhållande ett undantag från regeln och på visst sätt en uppmuntran för dessa fångar att ställa sig så, att de slippa ur denna klass och få flytta upp i en högre, der arbetet belönas. Så klart än rättskänslan bjuder, att förbrytaren bör med sitt arbete godtgöra Staten kostnaden för kläder, föda och husrum, den han genom sitt brott tillskyndat Staten, ja att han till och med borde med detta sitt arbete söka afplana sin skuld till dem bland hans medmenniskor, dem han beröfvat deras egodelar eller skadat till helsa och krafter eller hvilkas stöd och hjälp han med mordisk hand bragt om lifvet, måste dock denna känsla dagtinga med klokheten, afpruta på sin rätt för de högre ändamål, dem vår tid sträfvar att uppnå med fångvården, när denna, öfvergifvande vedergällningens straffgrund, söker att förbättra brottslingen och återförvärfva honom åt samhället. Ty skulle straffmakten skoningslöst med hot och våld tvinga den straffskyldige att arbeta och åter arbeta utan att skilja mellan den villige och motvillige arbetaren, utan att uppställa något lockande mål för den lydige och flitige, så skulle snart fruktansvärdt nog alla eller de fleste blifva motvillige eller olydige, och det skärpta straff, ett sådant förhållande ådroge dem, endast skärpa deras onda sinnelag, så att de komme att lemna fångelset med sinnet uppfyllt af hatets och hämndens känslor, i stället för att deras sinne, under behandlingen i fångelset mildradt och förädladt, deras vilja, renad och stärkt i sin riktning till förbättring, vid afskedet från fångelset borde ingifva hopp om ett nytt, otadeligt lefverne. Jag skulle därför nästan vilja påstå, att detta uppmuntringssystem är ett oeftergiftigt vilkor för framgången af det fångvårdssystem, nutiden så lifligt omfattar.

Men derfore, att det under närvarande förhållanden kan försvaras, att fängelseföreståndaren njuter andel i fångarnes arbetsförtjenst, är det ej sagdt, att nämnda förhållanden böra fortvara; och derfore, att det svårigen och icke utan betänkliga olägenheter låter sig göra att helt och hållet förneka fångarne all andel i deras arbetsförtjenst, är det icke någon nödvändighet, att denna andel skall förblifva densamma, som den nu är, och framför allt icke, att användningen af de sålunda förvärfvade medlen skall tillåtas förblifva likadan, som den hitintills varit.

Hvad nu först beträffar det förhållandet, att fängelseföreståndaren åtnjuter andel i fångarnes arbetsförtjenst, medför detsamma flera olägenheter. Jag har redan påpekat den, att fängelseföreståndaren derigenom har ett slags intresse att motverka införande af en vidsträcktare undervisning för fångarne, emedan detta icke kan ske utan minskning i deras arbetstid och i deras arbetsförtjenst och följaktligen i hans andel af nämnda förtjenst. En annan olägenhet är den att, då fängelseföreståndaren njuter andel i arbetsförtjensten, han också har interesse deri, att för fångarne väljes sådant arbete, som gifver största förtjensten, utan afseende på om arbetet uppöfvar fångarnes själs- och kroppsförmögenheter och gör dem skickliga i sådana yrken och färdigheter, som kunna underlätta deras utkomst, när de lemnat fängelset. Men vill man på dessa och andra goda grunder fränkänna fängelseföreståndaren andel i arbetsförtjensten, så måste man på samma gång befria honom från skyldigheten att anskaffa arbete och förlägga detsamma samt tillika genom lörens förhöjande godtgöra den minskning i inkomst, som borttagandet af en sådan sportel förorsakar. Detta åter lærer ej kunna försiggå på annat sätt, än att Staten mellankommer och antingen sjelf anskaffar och förlägger de arbeten, med hvilka fångarne sysselsättas, eller ock anskaffar annan arbetsgifvare och förläggare, alltid med tillbörligt afseende ej mindre på arbetenas lämplighet att uppöfva fångarnes anlag och dana dem till skicklighet i sådana slöjder, som egna sig till försörjningsmedel för framtiden, än ock på de fria yrkesidkarnes anspråk att icke förtryckas i en ojeunn täffan med arbetare, som födas, klädas och herbergeras på det allmännas bekostnad. Det äfventyr att göra förluster, hvarför Staten härigenom skulle blottställa sig, mister icke så litet af sin betydelse, när man erinrar sig, huru, å ena sidan, tillfälle ej lærer saknas, framdeles mer än nu, att finna entreprenörer för arbetena inom de större fängelserna, äfven om vid sådana entreprenaders afslutande större afseende än hittills måste göras på arten af de sysselsättningar, till hvilka fångarne skola användas, och deras lämplighet att utbilda arbetsdugligheten hos fångarne, och, å den andra sidan, hvilka ansenliga behof af handverksarbeten, Staten har att fylla t. ex för krigshärens beklädnad och utrustning, för fån-

garne och för fängelserna m. m. Det betänkligaste härvid är, om det nämnda entreprenadväsendet skall behöfva vidare utsträckas. Detta medförer nemligen alltid i större eller mindre mån vådor för tukt och ordning inom fängelset bland fångarne och skadligast är det, när på en gång inom samma fängelse arbeten utföras för kronans och för entreprenörs räkning. Det vållar merändels split och afund fångarne emellan och missnöje med befälet, som bestämmer, hvilka fångar skola arbeta hos entreprenören och hvilka för kronans räkning. Dertill kommer olägenheten af att entreprenörens fria biträden skola arbeta tillsammans med fångarne eller i bredd med fängelsets bevakning hafva uppsigt öfver arbetena och arbetarena. Det har alltid varit en svår uppgift för fångvårdsstyrelsen att ordna dessa förhållanden, men några årtiondens erfarenhet har lemnat många lärdomar. En nysvårighet blifver, att i följd af en sådan statens förläggareverksamhet strid ofta nog lär komma att uppstå mellan klok fångvård och sparsam hushållning med statens medel, ty ett oklokt beslut i fångvårdshänseende, som leder till synbar besparing, undgår granskande revisorer, då förökning i en utgiftspost af statsmedlen, huru nyttig den än må vara, leder till anmärkning och tadel: och huru mycket vådligare kan dock ej det förra vara, hvilka med penningar oersätliga skador kan det icke medföra för samtid och framtid? Det finnes väl icke något samhälle, som med insigt af dessa förhållanden, skulle föredraga en usel fångvård för godt pris framför en god om den ock blifver dyrköpt.

Äfven bestämmandet af måttet för den andel, fången bör njuta i vinsten af det arbete, han åstadkommit, är ej lätt att bestämma. Mycket beror dervid på sättet för dessa medels framtida användning, när fången lemna fängelset. Det torde framdeles yppa sig lämpliga tillfällen att härom vidare tala.

Om nu af ofvananförda skäl fängelseföreståndarens andel i fångarnes förtjenst bör försvinna, följer af närbeslägtade skäl, att jemväl fängelsebevakningens lott i sagda förtjenst bör dela samma öde. Att fängelsets sparkassa undfår någon ringare del af dessa medel medförer deremot icke några menliga följder, alltid förutsatt att kassan klokt och ändamålsenligt användes. På omfånget af de behof, densamma anses böra tillgodose, lärers få bero, huru stor kassans del i arbetsförtjensten bör blifva.

Dr O:s skildring af den frigifne fångens ställning, när han lemnat fängelset och utan huld och skydd, som emottager honom, skall försöka att skaffa sig ärlig utkomst i verlden, är lika väl genomförd som gripande och sann. Dr O. finner orsaken till alla dessa den frigifne fångens motgångar och vedervärdigheter väsendtligen i lagens »grymma» stadgande om förlust af medborgerligt förtroende. Men innan den så sträng beskyllning göres emot lagstiftningen, kan det förtjena att tillses, huru och på hvilket sätt detta lagens stadgande tillkommit. Är det en hårdhertad,

hämndlysten lagstiftare, som satt sig att skriva denna lag för att hämnas på den förhärdade brottslingen? Nej, samma räddhåga och motvilja hos den stora allmänheten, hvilka enligt ofvanberörda skildring öfverallt möta och tillbakastöta den irrande frigifne fången, är det som skrivit denna lag eller, tydligare uttryckt, det är för att lugna denna allmänhetens misstroagna sinnesstämning emot den en gång fallna brottslingen, som lagstiftaren stadgat nämnda straffpåföjd, på det att det skulle blifva säkert, att icke litet hvar kunde varda utsatt för att ovetande i sitt hus eller i sitt arbete få emottaga personer, som tillbragt någon tid i fängelse och därför, enligt allmänhetens dom, vore för alltid förtappade varelser. Är sålunda lagen grym, så är det därför att allmänna sinnesstämningen emot den straffade brottslingen varit och är grym. Kan det då antagas, det den förnas afskaffande skall borttaga den senare? Icke på en gång åtminstone. Försvunne lagen, så inträdde en ökad misstänksamhet i stället, så länge förutnämnda sinnesstämning vore herrskande, och det kunde hända, att denna misstänksamhet komme att taga äfven den oskyldige för skyldig, den välfrejdade för vanfredad, endast af farhåga att den fruktade brottslingen skulle gå henne ur händerna. Således är det denna sinnesstämning som skall bearbetas, så att den låter sig ledas af försoningens och människokärlekens ande, och till en slik bearbetning äro skrifter af det slag som Dr O:s nu anmälda serdeles lämpliga. hvilket varit ett ytterligare skäl för mig att i min mon söka sprida kännedom om densamma innehåll. Summan af det anförda blifver alltså, att, om ock upphäfvande af lagstadgandet rörande förlust af medborgerligt förtroende skulle ifrågasättas — hvaremot ett annat väsendtligt hinder möter, nemligen det, att meranämnda stadgande ensamt bestämmer begreppet vanfrejd, hvilket har en vidtomfattande betydelse så inom grundlagarnes och allmänna lagens som ock inom näringslagstiftningens område — kunde af en sådan lagförändring knappast någon önskelig verkan genast förväntas. Deremot synes det mig förtjena att betänkas, huruvida icke det nu stadgade minimum af tid för förlust af medborgerligt förtroende, nemligen fem år, skulle kunna något nedsättas, så att här likasom i lagens öfriga straffbestämningar en större latitud infördes. Det kan finnas tillfällen, då äfven den starkaste fördom emot en straffad brottsling skulle kunna åtnöjas, om tiden för dennes vanfrejd vore inskränkt till ett eller två år. Deremot bör viss tids vanfrejd aldrig utsträckas öfver tio år, såsom nu är stadgadt.

Hvad jag här ofvan yttradt om den vrånga sinnesstämningen mot frigifna fångar innebär icke en förebråelse, endast framställningen af ett beklagligt förhållande. Detta har ock sin goda förklaringsgrund ej allenast i den äldre lagstiftningen med sina skamstraff af flera slag utan ock i våra fångelsers och så kallade korrektionsanstalters usla beskaffenhet i äldre tider.

Om den väsendtliga förbättring, ensamhetsfängelserna medfört, i det de åtminstone bevara fångarne oförsämrade, har allmänheten ännu icke tillräcklig kännedom, och om de äfven vinna en sådan, återstå dock våra gemensamhetsfängelser och kronoarbetareskorpsen, hvilka thy värr ännu icke kunnat förvärfva sig ens ryktet att skydda fångarne emot försämring. En vakuad uppmärksamhet på fängelseväsendets tillstånd och deraf följande nitälskan från begge statsmakternas sida att upphjelpa dessa anstalter till den ståndpunkt, vår tid fordrar och samlad erfarenhet gör möjlig, skall blifva ett ytterligare och kraftigare medel att bearbeta allmänhetens sinnesstämning emot fallna och straffade medmänniskor, som visat stadgadt uppsåt att bättra sig och såsom nyttiga samhällsmedlemmar söka återgälda hvad samhället för dem uppfirat.

D:r O. egnar en serskild framställning åt *de benådade och frigifne lifstidsfångarnes* vanliga öden. Äfven denna skildring är sann och varm. Såsom förklaring till någon del af desse benådades uppgifna täta återfall till brott tillåter jag mig erinra om det antydda förhållandet, att ett ganska ringa brott kan medföra den benådades återsändande till lifstidsfängelsets fortsättning. Benådningsresolutionen stadgar slik påföljd för »brott, som störa allmänna säkerheten». Till sådana räknas snatteri af obetydligaste värde, våld å person äfven af lindrigare art o. s. v. För att rädda dessa olycklige från de vådor, för hvilka det visat sig, att de äro utsatte, och i ändamål att på samma gång bereda staten en *ekonomisk* vinst har, såsom ofvan är visat, D:r O. uppställt ett förslag, som sålunda korteligen kan återgifvas: då hvarje manlig lifstidsfånge i medeltal förorsakar Staten en utgift af omkring 110 R:dr 27 öre årligen, skulle det vara en ekonomisk vinst, om lifstidsfångar, som genom ett pålitligt uppförande under en längre följd af år visat sig förtjente af benådning, i stället för att öfverföras till klassen af försvarslöse fångar, dömde till allmänt arbete, bortackorderades i tienst hos ordentlige husbönder, helst i landsorten, der de dock borde endast undantagsvis åtnjuta full frihet, men enligt regeln en viss tid stå under sträng polisuppsigt eller tillsyn af någon för ett sådant uppdrag inom orten inkom antagen person. För 50—75 R:dr, eller vid pass hälften af hvad underhållet för försvarslös fånge kostar, borde en sådan lifstidsfånge, i synnerhet om han egde *slöjdskicklighet*, kunna sålunda bortackorderas. En annan utväg att bereda plats för benådade lifstidsfångar vore, om genom en förening af enskilde personer serskilda *Asyler* eller *Hem* för dylika frigifne kunde i någon från stadslifvet aflägsen ort upprättas, hvarest de benådade under åtnjutande af viss begränsad frihet egde verkligt försvar och kunde under tillsyn af föreningens agenter på lämpligt sätt sysselsättas med åkerbruks-arbeten.

Detta förslag har hos mig uppväckt allvarsamma betänkligheter, både i formelt och materielt hänseende. Sålunda är först och främst svårt att inse, huru en fånge, som blifvit benådad, med vilkor att i vissa år hållas till *allmänt* arbete, skall kunna lagligen bortackorderas till enskild person eller inrättning, i begge fallen till *enskildt* arbete. Och vidare om formen för benådningen ock ändrades, så att *sagda* vilkor komme att försvinna, icke kan väl i dess ställe insättas ett sådant som det, att den benådade skall vara underkastad påföljden, att blifva på i fråga ställda sätt bortackorderad? Om åter vid benådningen icke något vilkor fästes, och den benådade följaktligen förklaras helt och hållet fri, icke kan han väl sedan bortackorderas på Statens bekostnad? — Denna omständighet, att Staten skall bekosta bortackorderingen, gifver dessutom åt en sådan åtgärd det vilseledande utseendet af en pensionering, på hvilken förmons åtnjutande den benådade lifstidsfångens föregående gerningar väl icke grundlagt något giltigt anspråk. All tanke på den föreslagna bortackorderingen, så vidt densamma skall med statsmedel betalas, måste alltså öfvergifvas. Men om en lifstidsfånge, som frigifves utan det nämnda vilkoret, att någon tid hållas till allmänt arbete, — och detta vilkor kunde i så fall vara onödigt — hade under fängelsetiden förvärfvat och sparat några medel, med hvilka inackorderingen kan bekostas, skulle nog detta sätt att skaffa honom skydd och vård, om medlen också icke medgäfvæ, att det kunde räcka mer än ett eller annat år, vara att föredraga framför det oförståndiga bruk, de benådade vanligen göra af sina besparingar. Detta vore således en lämplig inskräkning att föreskrifva i sammanhang med tillåtelsen för fången att undfå andel i den inkomst, han med sitt arbete beredde Staten. När en sådan ordning kunde komma till stånd, återstode att pröfva vilken-dera arten af inackordering, hos enskilde husbönder eller i asyler, som under tiden möjligen blifvit bildade, borde väljas; och detta val finge då bestämmas, efter de fördelar, det ena eller andra bortackorderingssättet erbjöde. I fråga om tillsynen öfver de bortackorderade, der sådan ansåges nödig, komme väl asylen att bereda den största tryggheten.

Efter den af senaste Riksdag beslutade och af Kongl. Maj:t sedermera fastställda förändrade lydelse af de §§ i 20 Kap. Strafflagen, hvilka handla om itererad stöld, skall utan tvifvel antalet af de till straffarbete på lifstid dömda komma att minskas. —

Tredje serskilda orsaken till återfall i brott skulle vara den, att unge förbrytare (under 20 år) för närva ande måste undergå en bestraffning, likartad med den för de äldre bestämde, i stället för att underkastas en speciel straffbehandling i serskilda för de n afsedda förbättringsanstalter.

D:r

Dr O. erinrar härvid till en början om Strafflagens stadgande, att barn under femton år, som öfverträdt lagen, skall antingen med äga rättas eller insättas i *allmän uppfostringsanstalt*, om tillgång dertill finnes, men tillägger, att som slik tillgång i vårt land nästan alldeles saknas, blifver äga det egentliga straffet för dylika brottslingar. Såsom bekant är, finnes verkligen några dylika uppfostringsanstalter, exempelvis att nämna »Prins Carls inrättning för vanvårdade barn» — numera förlagd till Gålön, — Råby räddningsinstitut i Skåne med flera; men, med undantag af ett par fall, som jag hört uppgifvas, har aldrig, så vidt mig känt är, någon domstol dömt barn att insättas i uppfostringsanstalt. Skälet dertill är uppenbarligen det, att lagstiftaren icke tillkännagifvit, hvilka så beskaffade inrättningar finnas, till hvilka barn kunna dömas. De nämnda uppfostringsanstalterna äro af mera enskild natur och hafva alltför litet utrymme för att kunna emottaga flera barn, än sådana, som för värnlöshet och mindre vanarter af fattigvårdsstyrelserna dit införscaffas.

Här förefinnes uppenbarligen en stor brist, som behöfver afhjelpas. Vi hafva blifvit vana här i hufvudstaden, under de senare åren, att tidt och ofta se inför stadens domstolar hela tjufband af minderåringar, af hvilka några under ransakningen hållas i bakte, andra, som äga någon omvårdnad af föräldrar, anhörige eller människovänner, fått vistas på fri fot. Hvad uträttar på dylika agan så tillämpad, att de näpsas och släppas? Olyckskamraterna samlas snart åter, trösta och uppmuntra hvarandra samt lägga råd om nya brottsliga företag. I deras hem, om de hafva något, mötas de kanske ofta nog med lika tröst och uppmuntran från föräldrar, hvilka möjligen än lärt dem de första handgreppen i tjufvens yrke, än drifvit dem ut att med tiggeri och snatteri samla medel till lätjans lisande eller det omåttliga dryckenskapsbegärets tillfredsställande. Att ingripa för att afvärja följderna för framtiden af detta fasaväckande förderf är rent af en sjelfförsvarets pligt för Staten, på samma gång som här öppnar sig ett det tackammaste fält för den sanna och oförvillade människokärlekens verksamhet. Här är frågan icke att med tanklöst gifna allmosor köpa sig från eländets åsyn, utan att angripa eländet i sin rot, taga hand om de förderfvade barnen, vårda och uppfostra dem med allvar, lära dem arbetet och att rätt uppskatta detta, icke såsom en tunga för arbetaren, utan såsom skapande dennes varaktigaste tillfredsställelse. Af det anförda synes, att frågan gäller något, som för staten är en pligt, för människokärleken åter en af de skönaste uppgifter, för hvilka han kan verka. Åt vilkendera, åt Staten, eller åt enskilda personer eller föreningar, bör denna angelägenhet anförtros? Åt begge i viss mening, ty Staten kan ej öfverlåta på en annan

någon sin pligt utan att fortfarande hålla hand öfver att pligten fullgöres. Nu vittnar likväl all erfarenhet, att dylika inrättningar, när de anordnas omedelbart af Staten, blifva dyrare och lemna icke lika goda resultat som de af enskilda personer eller föreningar anordnade. I ett land som vårt, der kapital och företagsamhet äro jemförelsevis ringare, än i de rikare länderna, och der allmänheten vant sig att se Staten gå i spetsen för företag af vida mer enskildt natur, än detta skulle blifva, synes det dock vara nödvändigt att Staten gör början. Staten har ock framför de enskilda fördelen af att ega jordegendom i alla landskap, hvarest anläggningar af förevarande slag kunna ifrågakomma. Dervid skulle ock, såsom D:r O. antyder, Staten måhända endast behöfva upplåta jord och med lån understödja företaget. Men huruledes än första anläggningen ävägbringas, skall Staten alltid komma att öfvervaka organisationen och skötseln af inrättningen samt i en eller annan form bidraga till underhållet af der intagna personer.

Men ej blott frågan om hvem som bör inrätta dessa uppfostringsanstalter, besvaras olika: stridiga meningar hafva ock uttalat sig om sättet för deras ordnande, eller huruvida så stora kolonier, som de omtalade Franska, eller flera och mindre skola inrättas. Denna tvist, som redan länge fortgått i utlandet, har äfven blifvit öfverflyttad till vårt land. D:r O. förordar få och stora kolonier efter franskt mönster och antager, att i vårt land tre sådana, bland dem en i de norra orterna, skulle vara ett tillräckligt antal för gossar och två för flickor. En motsatt åsigt framställes af en annan författare*) med dessa ord: »små korrektionsanstalter i orterna, »så att långa transporter kunde undvikas och fångarne utan behof af stark »bevakning sysselsättas i fria luften med landtmanna- och andra arbeten, »är hvad som torde närmast motsvara behovet här i landet. — — Vi »skulle knappast tro, att de franska åkerbrukskolonierna borde hos oss ute- »slutande tagas till mönster. De äro med sina stora massor, sin egendom- »liga disciplin och sina starka eggelser för hederskänslan beräknade på just »de egenskaper, som äro utmärkande för det galliska folklynnnet. Ju enklare »formerna blifva, ju mer de erinra om den svenska bondstugan eller arbets- »hemmet, desto bättre skola de lyckas hos oss». Sist anförda mening synes mig hafva mycket för sig, bland annat det, att kunna genomföras utan vidlyftig förberedelse och med mindre kostnad. Hvilketdera systemet på längden blifver det prisbilligaste må lemnas oafgjordt. Det är endast genom försök och derpå samlad erfarenhet, som afgörandet af en dylik tvistefråga ytterst kan grundas; och det är dervid icke nog att bygga på andra länders erfarenheter. Folklynnen och förhållanden äro så olika,

*) I *Samtiden*, veckoskrift för politik och litteratur, utgifven af C. F. Bergstedt, n:o 48 för den 23 November 1872.

att endast den egna erfarenheten blifver tillförlitlig. Det vore ej omöjligt att begge systemen kunna komma att befinnas användbara på olika orter, det ena för de större städerna, det andra för de mindre och för landsbygden; men att här vidare upptaga meningsskiljaktigheterna i detta ämne och söka uppställa en i enskilda drag utförd plan till ifrågavarande uppfostringsanstalter skulle leda till alltför stor vidlyftighet utan motsvarande nytta, då den bästa ledning i sådant afseende är att finna hos författare, som serskildt sysselsatt sig med detta ämne.

Hvad hittills är yttradt, hänför sig hufvudsakligen till förbrytare under 15 år och till sådana som, ehuru äldre, dock blifvit dömda till två års straffarbete och derunder, således till dem, som, enligt D:r O:s uppgift, i Frankrike skulle intagas i »colonies agricoles», icke i »colonies correctionnelles», om hvilka sistnämnde unge förbrytare, d. v. s. de som, ehuru ännu icke 21 år gamla, likväl blifvit dömda till straffarbete för längre tid än två år och således, enligt våra lagar för straffs verkställande, skola till gemensamhetsfängelserna försändas. Om dessa återstår nu att tala.

Redan i Kongl. Maj:ts förr åberopade nådiga proposition till 1871 års Riksdag hette det, att »trängseln inom nuvarande straffarbetsfängelserna (gemensamhetsfängelserna) medförde en annan ganska väsentlig olägenhet — — den nemligen att yngre, för första gången sakfåld — — måste inom ifrågavarande fängelser natt och dag samvistas »med äldre, lastbare, för gröfre och vanfrejdande brott förnyade gånger »dömde personer. Inom hvarje logement måste hållas förvarade så många »fångar, utrymnet medgäfve, eller från 40 till 140 förbrytare i ett och »samma rum. Sådant ständigt umgänge ej blott ökade straffets tyngd för »fånge af förra slaget, utan utsatte honom ock för faran att under fängelse»tiden moraliskt förderivas. Den ännu ej moraliskt förlorade fången — — — »befunne sig i gemensamhetsfängelset uti en synnerligen vanlottad ställ»ning, i jernförelse med de till straffarbete för två år eller kortare tid dömda, för hvilka Staten genom de med dryg kostnad anskaffade cellfängels»erna beredt tillfälle att utstå straffet utan att tvingas till gemenskap med »andra fångar och utan äfventyr af framtida förderf. — — Icke endast »den brottslige individen ådroges genom denna straffbehandling ett djupare »lidande, än lagen afsett; samhället sjelft hade ock deraf skada, enär det »genom denna sin anordning onekligen ökade antalet af dem, som för hela »deras lif ginge förlorade och blefve en börda för det allmänna». — —

På nu anförda grunder, hvilkas framställning på ett förfärande sätt blottat tillståndet i gemensamhetsfängelserna och det trängande behofvet af dessas snar omskapande till någonting bättre, påyrkas inrättandet af ytterligare ett gemensamhetsfängelse, »på det att», blaud annat, yngre, för

»första gången sakfælde förbrytare och andre, för icke vanfrejdande brott »dömde, för hvilka straffarbete i nuvarande gemensamhetsfängelser medförde en af lagen icke afsedd skärpning, måtte kunna fullgöra straffarbetet »utan att derigenom betagas utsigt att, att efter utståndet straff, i det fria »samhället kunna sig ärligen försörja». —

I samma handling uppgifves, att antalet af sakfælde inom den angifna kategorien vore ganska betydligt. Vid slutet af år 1869 befunnos bland straffarbetsfångar af mankön på viss tid inom gemensamhetsfängelserna förvarade 96 personer i ålder mellan 14 och 20 år och ej mindre än 369 under 26 år. Bland derstädes vid samma tid förvarade personer voro 185, hvilka blifvit dömda för icke vanfrejdande brott, såsom subordinationbrott, delaktighet i upplopp, våld å person m. m.

Uti meranämnda Kongl. proposition föreslogs ett nytt gemensamhetsfängelse, som kunde rymma 400 fångar, der fångarnas behandlingssätt skulle blifva i vissa hänseenden olika mot det, som nu tillämpas i gemensamhetsfängelserna. Sålunda skulle fångarne, som under dagarna i mindre fördelningar och under tillsyn af vaktare hölles till gemensamt arbete, deremot under nätterna och på de fristunder, som ej upptoges af undervisning och gemensam läsning, i närvaro af bevakning, hållas skilde från beröring med hvarandra i mindre s. k. nattceller, hvar fånge för sig. »Härigenom förbyggdes icke allenast den lastbara gemenskapen emellan fångarne, som, »äfven med iakttagande af sorgfälligt tillsyn, icke kunde i de gemensamma »sofrummen förekommas, utan fångarne blefve jemväl förhindrade från de »skadliga samtal om föregående äfventyr och planer till nya brott, till »hvilka hvilotimmarne i de gemensamma sofrummen lemnade tillfälle».

Riksdagen biföll det begärda anslaget för ett dylikt fängelse, hvilket är detsamma, som, förut omnämndt, nu är under inredning och snart läser blifva färdigt vid *Nya Varjvet*, straxt utanför Göteborg. Härigenom är sålunda en kännbar brist i fängelseväsendet på god väg att undanrödjas. Att denna var den, som först borde påtäckas, förefaller naturligt, då det gälde att från sedlig förstörelse söka rädda ungdom, den Staten i sina fängelser höll innestångd. Men närmast i ordningen att räddas bör den ungdom komma, om hvilken här ofvan talades, som väl icke i allmänhet hålles i fängelse men dock begått brott, och som, lemnad utan närmare omvårdnad, skall på ett fruktansvärdt sätt föröka fångantalet i sist omnämnda och derefter i de högre åldersklasserne inom förbrytareskrået.

Den *fjerde* bland de serskilda orsakerna till återfall i vissa brott är, enligt D:r O:s åsigt den, att straffarbete, såsom detta straff nu verkställles, icke medförer tillräckligt afskräckande verkan.

Förf. förklarar det vara naturligt, att Staten gifver fångarne tillräcklig kost, nödiga kläder, sängkläder och värme under den kallare årstiden; men, säger han, Staten kan härvid gå för långt, gifva fångarne *mera och bättre förnödenheter, än den frie ärlige arbetaren under vanliga förhållanden mäktar att sjelf förskaffa sig* och, der detta sker, förlorar straffet en del af karakteren utaf lidande, som det måste ega för att afskräcka. I afseende på beklädnad och husrum — fortfar Förf. — är väl sörjdt för fångarne, men *bristen på nattceller* för dem i gemensamhetsfängelserna är att beklaga. På sätt redan är anmärkt, har denna brist länge varit af vederbörande insedd, och afhjelpandet af densamma är jemväl i verket satt. Att nödiga medel till detta ändamål skola beviljas, bör vara att vänta, och derefter är det endast den för byggnader eller ombyggnader och inredningar vid de nu varande fängelserna erfoderliga tid, som behöfver afvaktas, för att denna brist skall befinnas undanröjd.

Beträffande nu den af Förf. härofvän uppställda allmänna måttstocken för fångarnes förnödenheter nemligen, att dessa icke få vara flera eller bättre än dem, den frivillige arbetaren under vanliga förhållanden mäktar förskaffa sig, låter den nog höra sig såsom en uttalad grundsats, men den är dock alltför obestämd. Hvad mäktar en fri, ärlig arbetare under nämnda förhållanden förskaffa sig i förnödenhetsväg? Den frågan i sin nakenhet lärer hvarken Förf., ej heller någon annan kunna besvara; ty i verkligheten visar det sig, att den ene frie arbetaren kan hafva en god och tjenlig bostad, hel och ren klädnad och tillräcklig föda, en annan under samma förhållanden bo i en jordkula eller en förfallen, illa ombonad stuga, bära tiggarens dräkt och lefva på dennes kost. Från hvilkendera af dessa skall måttstocken tagas? Naturligtvis från den senare, om det är härutinnan den afskräckande egenskapen af straffet skall sökas, Men så vidt jag erfarit, plägar icke någon civiliserad stat i våra dagar inhysa de personer, hvilka beröfvats den personliga friheten, i jordkolor eller bofälliga byggnader eller kläda och föda dem så som de sämsta bland frie arbetare äro klädde och födde. Det är således möjligt att gå för långt äfven i den riktningen. Och hvad Förf. ordar om det ogynsamma intryck, fångarnes rikliga utspisning skulle göra på allmänheten, och om de afund samma blickar, med hvilka den fattige frie arbetaren betraktar fångkosterna, torde icke förtjena mycket större afseende, enär först och främst den stora allmänheten icke lärer ega så noggrann kännedom om utspisningen inom fängelserna, och för det andra det väl torde få anses omöjligt att uppgöra en spisordning så, att icke någon — och alltid den som ingen spisordning har — skall med afund betrakta hvad andra åtnjuta. Förf. antyder ock, att det goda kosthållet inom fängelserna kunde nästan förleda den utanför varande

fattige fric arbetaren att utbyta sin lott emot fångens. Ja, man har sett exempel på att i hård tid personer sökt göra sig förtjenta att intagas i fängelserna för att få husrum och föda, likasom att gamla fångar uttryckligen förklarar sig föredraga fängelset framför friheten. Sådant hörer likväl till de ytterst sällsynta undantagen, som sannolikt skulle inträffa, huru tarflig än spisordningen vore, så snart han vore bättre än ingen, huru bofälligt än fängelset vore, så snart det erbjöde företräde framför den bara himlen till tak och frusna jorden till bädd under den kalla årstiden. Jag förnekar således icke Förf:s uppgift, att det sätt, hvarpå fångarne i vår tid och vårt land herbergeras och bespisas, väcker afundens känslor hos den fattige, ärlige arbetaren, men jag håller före, att äfven den inskränkning, Förf. förordar synnerligast i fångarnes utspisning, icke skulle undanrödja en slik afund eller med andra ord, att den måttstock för fångarnes utspisning Förf. velat hemta från de fattige, fric arbetarens lefnadsordning är, såsom sagdt blifvit, alltför obestämd, eller, om densamma ock kunde blifva tillräckligt bestämd, i min tanka, ändock icke borde antagas, för så vidt densamma komme att menligt inverka på fångarnes helsa och krafter, ty den skulle då motarbeta de andra och högre mål med fångarnes behandling under strafftiden, som vår tid antagit i stället för den redan utdömda afskräckningstheorien. Förf. har i början af sin skrift och sedermera på otaliga ställen i densamma visat sig omfatta förbättringstheorien, och denna skulle, så vidt jag förstår, alltför illa uppfattas och tillämpas, derest fångarnes helsa genom svält och annan vanvård undergräfdes eller just de arbetskrafter nedsattes, den arbetslust förtrycktes, med hvilka fångarne, när fängelsets portar öppnas, skola i det fria samhället tillkämpa sig ärlig utkomst, för de flesta ett oundgängligt medel för ett förbättradt lefverne.

Skall man alltså, med blicken fäst jemväl på fångarnes förbättring, för dem uppgöra en utspisningsordning, så måste man se sig om efter en bättre måttstock i detta afseende, än den Förf. uppställt. En sådan finnes i den utan tvifvel riktiga grundsatsen, att det åligger Staten vid behandlingen af de sambällsmedlemmar, han för sitt högre ändamål funnit nödigt beröfva den personliga friheten och tagit i sin vård, att tillse, det dessa så vårdas, herbergeras, klädas och födas, att de icke taga skada, vare sig till själ eller kropp. Men äfven med denna riktiga grundsats till utgångspunkt är och blifver det alltid en högst vansklig sak att, — hvad nu egentligen är i fråga — för nämnde fångar uppgöra en i alla afseenden fullt lämplig och ändamålsenlig utspisningsstat. Den skall erbjuda sund och tillräcklig föda åt tusentals personer från alla delar af riket, ur de olika samhällsklasserna, med mycket olika lefnadsbehof och vanor, hvilken föda tillika skall vara så prisbillig som möjligt. Följden måste blifva,

att denna stat alltid kommer att anses riklig för somliga, tarflig för andra, allt efter deras behof och vanor. Det bör då icke väcka förundran, att sådant kan inträffa, som Förf. berättar, om karlen, som tackade Fängelsedirektören för godt kosthåll, och qvinnan, som sparat bröd åt sina hemmavarande barn, ty hurudant kosthåll hade den karlen förut haft? Hade han fört ett oordentligt lefverne, hvarunder bränvinet fått ersätta både sofvel och bröd, eller hade han i lättja och dolskhet lefvat på de smulor, tiggeriet då och då inbragt, så hade han skäl att tacka för äfven det tarfligaste kosthåll ordentligen och på sina vissa tider erbudet. Och qvinnan, hade hon måhända små lefnadsbehof eller hade hon den rätta moderskärleken, som tänker mera på att mätta barnen än sig sjelf? Detta förmäler ej historien. Under mina många besök i fängelserna hafva företeelser sådana, som de af Förf. anförda, icke sällan mött mig. Jag har hört fångar, som berömt kosthållet och jag har hört dem som klagat öfver dess otillräcklighet, jag har sett fångar som sparat sitt bröd, efter uppgift, just åt sina barn, och som sparat åt sig sjelfve, då de t. ex. för opasslighet icke haft sin vanliga matlust och väntat att återfå densamma; men aldrig har jag föreställt mig, att häraf rättvisligen borde följa, att den i utspisningsstaten bestämda kvantiteten t. ex. af bröd skulle minskas för dem, som med god smak förtärt hvad de fått och till och med önskat att få mera. Om alltså Förf. anser någon bevisning för utspisningsstatens alltför stora frikostighet ligga i nyssberörda omständigheter, kan jag icke dela hans mening. En sak har jag likväl serskildt bemärkt vid mina nämnda fängelsebesök nemligen, att, utom hvar och en fånges i allmänhet olika behof af större eller mindre myckenhet och af olika slag utaf födoämnen, en icke oväsentlig skiljaktighet i detta afseende förefinnes emellan fångar från olika trakter af riket. I allmänna ordalag kan denna uttryckas så, att utspisningsstaten är lämpad mera efter behofven och vanorna hos innevånarne i rikets södra och medlersta, än hos dem i de norra landskapen. Uti fängelserna i dessa senare är det icke sällan klagan förspörjes öfver kosthållet, icke öfver dess beskaffenhet, utan öfver dess otillräcklighet. Vana vid föga närande lifsmedel, dem de i så mycket större massa förtära, finna många af desse de norra landskapens fångar sina magar icke fyllda af utspisningsstatens mer födande, men mindre rikliga matportioner. Innevånarne i vissa delar af Norrland, Dalarne och Wermland äro icke vana vid kött och fläsk, synnerligast i färsk form: och därför får man höra fångar från sistnämnda trakter någon gång yttra önskan att få utbyta nämnda dyrbarare rätter mot större portioner af potatis, gröt, mjölk, smör, såsom för dem mera vanlig föda. Kunde genom ett slikt utbyte af födoämnen någon minskning i utgifterna för bespisningen åstadkommas, borde det måhända ega rum, dock endast i utspisnings-

staten för fångelserna i dessa orter, icke i gemensamhetsfångelserna, der ifrågasvarande orters fångar arbeta tillsammans med andra orters, så att icke afunden må deraf hemta näring.

Att inrätta spisordningen för våra fångar efter utländskt mönster kan hafva sina betänkligheter. Vi sågo nyss att en och samma spisordning icke är fullt lämplig för innevånare i vårt eget land. Den anmärkning, att t. ex. utspisningsstaten för fångar i Preussen icke upptager kött för mer än fyra dagar om året, juldagen, påskdagen, pingstdagen och kejsarens födelsedag, eger nog sin riktighet. De andra dagarne om året ersättes köttet med fett, som består alla dagar. Likaså undfå fångarne hvarje dag smör både till frukost och afton. Men då användningen af fett i stället för kött icke allmännare brukas i vår matlagning, kunde det hafva sina sidor att föreskrifva något sådant i fråga om matlagningen i våra fångelser, ty om anrättningen blefve motbudande, vore det ju utan förnuftigt ändamål att tvinga fången att förtära den, då till samma pris kunde erbjudas honom en annan, den han kunde fördraga. I *Danmark* bespisas fångarne med kött och fläsk, likväl mest hästkött, samt smör. I *Sachsen* ingå i utspisningen fläsk, oxtalg och istersmör; i *Belgien* kött tre dagar i veckan, smör alla dagar; i *Holland* oxkött, oxtalg och smör. *Brödportionerna* utgöra i *Danmark* för män 1 R 50 ort, för kvinnor 1 R 25 ort; i *Preussen* 1 R rågbröd för män, 24 lod för kvinnor; för arrestanter (= ransakningsfångar?) 1 R 18 lod bröd för män, 1 R 6 lod för kvinnor; i *Sachsen* 1 R 50 ort; i *Belgien* 1 R 50 ort; i *Holland* omkring 1 R . Häraf visar det sig visserligen, att i ofvanomförmälda länder fångarne undfå kött och bröd i mindre portioner än hos oss, men de födoämnen, som består ur vextriket, äro mer omskiftande och likaså kryddorna. Det märkes imedlertid vid jmförelse dessa länder imellan, att Danmarks förhållanden i detta afseende mest närma sig våra, hvilket ock har sin goda grund ej mindre i klimatiska förhållanden än i lefnadsvanor.

I betraktande af allt detta, lär det blifva svårt att förneka, det vederbörande hos oss riktigast förfarit, när de vid upprättandet af nu gällande utspisningsstat för fångar sökt den bestämmande ledningen i erfarenheten och en erfarenhet, den de sjelfve vunnit.

Vid slutet af 1840-talet förekommo anmärkningar, liknande de af Dr O. nu framställda, rörande fångkosten, då hufvudsakligen fästade sig vid densammas dyrhet. Häraf föranleddes Kongl. Maj:ts nådiga bref den 1 Februari 1848, hvarigenom Fångvårdsstyrelsen befalldes afgifva förslag, huruledes antingen genom förändring i utspisningsstaterna för fångarna, på det sätt, att de erhöles födoämnen af mindre kostsam beskaffenhet, eller
medelst

medelst annan lämplig åtgärd förekommas måtte, att kostnaderna för fångarnes förplägning i läns- och kronohäktena öfverskjöte det belopp, som derfor blifvit i stat bestämdt, I underdånig skrifvelse den 13 November samma år öfverlemnade Kongl. Fångvårdsstyrelsen jemte förslag till Staten för fångvården i öfrigt dels en för länsfängelserna uppgjord ny utspisningsstat, hvars tillämpning på försök under ett eller två år Kongl. Sundhets-kollegium tillstyrkt, dels ock revideradt förslag till utspisningsstater för straff-fängelserna, uti hvilka stater icke blott alla sådana födoämnen blifvit uteslutna eller mot mindre dyra utbyta, som kunnat anses umbärliga eller för kostsamma att ingå i förplägningen för fångar, utan ock kvantiteterna af bröd och kött blifvit minskade, med några undantag för straff- och arbetsfängelset å Långholmen samt för kronoarbetareskorpsen, i anseende dertill att fångarne vid sistnämnda fängelse och kronoarbetareskarlarne sysselsattes med strängt kroppsarbete i fria luften. Ej mindre med anledning af Kongl. Sundhets-kollegii skrifvelse den 26 Mars 1849 än ock på grund af vunnen närmare erfarenhet har Kongl. Fångvårdsstyrelsen sedermera tid efter annan i utspisningsstaterna vidtagit mindre väsendtliga ändringar, hvilka blifvit af Kongl. Maj:t gillade, t. ex. under år 1854, då en förändrad och något starkare utspisningsstat vid straff- och arbetsfängelserna för qvinnor i Stockholm och i Göteborg anbefaldes, hvilken förändring varit *föranledd af en vid dessa fängelser rådande större sjuklighet*. På detta sätt tillkommo sex serskilda utspisningsstater för olika fängelser. Efter förnyad revision af dessa kom Kongl. Fångvårdsstyrelsen till den öfvertygelse, att alla dessa stater, för enkelhetens skull, kunde sammanslås till en enda gemensam för alla fängelser, dock så att för de fängelser, der fångarne hade behof af starkare förplägning, denna skulle åstadkommas i den enda artikeln bröd, som derföre i olika kvantiteter skulle tilldelas de olika slagen af fångar. Efter dessa grunder uppgjorde Kongl. Fångvårdsstyrelsen en dylik normal utspisningsstat för samtliga fängelserna; och sedan förslaget dertill jemte de yttranden öfver detsamma, hvilka såväl Styrelsens biträdande läkare som ock vederbörande myndigheter vid åtskilliga fångvårdsanstalter både i hufvudstaden och i landsorten afgifvit, — efter att genom anställd profkokning hafva pröfvat förslagets lämplighet — blifvit sorgfälligt pröfvade, ingafs samma förslag i underdånig skrifvelse den 19 April 1861 till Kongl. Maj:t och blef i näder fastställt. Det är om detta förslag Kongl. Sundhets-kollegium afgifvit det yttrande D:r O. upprepat, nemligen, att »den föreslagna utspisningsstaten i kvalitativt hänseende vore af beskaffenhet att den innehölle sådana födoämnen, hvilka ej äfven i längden, kunde verka menligt på fångarnes helse, samt att den i kvantitativt afseende ej kunde anses

för riklig eller för högt tilltagen, utan jemnt sådan, som i allmänhet nödvändigt erfordras för upprätthållande af krafter och helsa».

D:r O. vidhåller, detta oakadt, sin åsigt att ifrågavarande utspisningsstat är för riklig »för att straffarbete och fängelsestraff skall medföra tillräckligt afskräckande verkan». Om denna mening kan anses välgrundad, må läsaren efter tagen del af ofvanstående utredning af ämnet sjelf afgöra.

Hvad D:r O. vidare ordar om, att straff-fångarne icke borde få använda flitpenningar till förstärkning af kosten, inköp af tobak *) m. m. och fängelsefångarne ej tillåtas förskaffa sig bättre kost än i fängelset vanligen består, emedan i allmänhet all behållning af fångarnes arbete bör tillfalla Staten eller, om någon anpart deri skulle tillerkännas fången, denne dock aldrig, icke ens efter frigifningen ur fängelset bör ega rätt att deröfver förfoga: detta allt låter väl säga sig, men, då den förändring, som sålunda förordas, skulle djupt ingripa i det rådande fängelsesystemet, är det ingalunda lätt att förutse eller förutsäga, hvilka följder en sådan förändring kunde komma att medföra. Om verkningarne i allmänhet af fångarnes utestängande från all delaktighet i de medel, de intjena åt Staten, är förut taladt. Deras rätt att förfoga öfver den andel, dem tillerkännes i besagda medel, har ock varit föremål för begrundande här förut, ehuru frågan då gälde dessa medels användning till inackordering efter frigifningen. Nu skulle jag vilja ingå på Förf. åsigt, om icke, såsom ofvan blifvit antydt, det vore en obestriddig sanning, att fångar finnas, för hvilka den förplägning, som består, är bevisligen otillräcklig. Dessa utsättas för skada till helsa och krafter, om de icke kunna erhålla starkare föda; och sådant får efter vår här ofvan förfäktade åsigt icke ske. Endera utvägen måste då tillgripas, antingen skall Staten bestå dessa fångar hvad de utöfver spisordningen oundgängligen behöfva eller ock skola fångarne genom utsigten att få med en del af insparade flitpenningar förstärka sin kost spurras till allt större verksamhet. Under sådana omständigheter är väl den senare utvägen ur flera synpunkter att föredraga framför den förra. Och hvad fängelsefångarne beträffar, synes förberörda tillåtelse för dem att förskaffa sig bättre underhåll och större bekvämlighet, än i fängelset vanligen består, kunna stå tillsammans med afskräckningstheoriens fordringar: ty de fångar, och desse äro icke många, som hafva råd och lägenhet att skaffa sig dylika förmoner, äro ock de som måste antagas mest lida af frihetens förlust. För dem, som icke kunna bestå sig de nämnda förmonerna, finnas de icke till och kunna följaktligen icke skada. För dem åter, som befinna sig i bättre lefnadsvilkor, som icke förbrutit sig svårare, än att straffet stannat vid fängelse, torde frihetens

*) Bruket af tobak och snus är numera förbjudet för straff-fångarne i alla fängelser.

förlust vara ett tillräckligt straff. Och detta så mycket mer som, på sätt D:r O. jemväl anmärker, frihetens förlust, ensamheten i cellen, till slut är det enda verkliga afskräckande momentet i vårt gällande straffsystem. Straffarbetet eller arbetstvånget försvårar icke utan snarare förmildrar straffet för cellfången, och den frihet från arbetstvång, som tillkommer fängelsefången och ransakningsfången, är en förmon, hvilken desse i de flesta fall fränsäga sig, om arbete kan erhållas. I gemensambetsfängelset lider visserligen den mindre förderfvade fången, utom frihetens förlust, olägenheten af kamratskapet med de djupt förderfvade, hvilket kamratskap åter för de sistnämnde innebär en lindring i straffet, men i alla händelser består väl straffet egentligen i frihetens förlust, och på personer, som icke akta denna förlust såsom ett straff, är hela vårt straffsystem i det närmaste overksam. Ett dylikt system, grundadt uteslutande på frihetsstraff, förutsätter hos det folk, för hvilket det är afsedt, sådan grad af bildning och välstånd, att den personliga friheten har något värde. Skulle det befinnas, att hos ett folk flertalet af de individer på hvilka straffet skall tillämpas, icke sätta pris på sin frihet, då har systemet kommit för tidigt till detta folk. Ehuru anledning icke förekommit att förmoda detta vara händelsen hos oss, kan dock i ringaktningen af den personliga friheten någon gång finnas grunden till brottslingars upprepade återfall i brott. Men om dylika individer, som alltid i vårt land utgjort högst sällsynta undantag, skatta mat och bostad högre, än friheten, bör väl ett sådant förhållande icke tillåtas i något afseende inverka på behandlingen af det stora flertalet af fångar, för hvilka frihetens förlust är ett verkligt straff. —

Det *andra stycket* af D:r O:s skrift, handlande om medlen att undanrödja ofvanomförmälda serskilda orsaker till återfall i brott eller minska deras skadliga följder, börjar med frågor om *förändringar i lagstiftningen och fångvården*. Förr än något förslag i berörda afseenden framställes, uppehåller Förf. sig med några allmänna betraktelser i ämnet. Anmärkande att kvantiteten af frihetsstraff såsom lidande betraktadt icke beror allena af *tidens längd*, utan af *sättet huru straffet* verkställes, leder Förf. sig till den slutsats, att reformer i strafflagen och reformer i lagen angående verkställandet af straffarbete och fängelsestraff måste gå hand i hand med hvarandra. Vid denna slutsats är ingenting att erinra, ty imellan nämnda lagar finnes ett naturligt samband; men i afseende på den anförda grunden för densamma tillåter jag mig erinra, hurusom nyss är visadt att, efter det Förf:s förslag att genom fångkostens afknappning och flitpenningarnes borttagande öka lidandet för dem, som undergå frihetsstraff, och dymedelst göra detta straff mer afskräckande befunnits olämpligt, ti-

dens längd verkligen är den enda måttstocken för frihetsstraffet såsom lidande betraktadt.

Efter att hafva förklarat, det 1864 års strafflag i många stycken tarfvar en fullständig omarbetning, besvarar Förf. den väntade invändningen: att ifrågavarande lag varit alltför kort tid gällande, för att man af erfarenhet skulle kunna bedöma om densamma motsvarat sitt ändamål eller måhända verkat i motsatt riktning, med att erkänna att, när fråga är om bestående grundlagar eller lagar, som bestämma enskildes rättsförhållanden sins imellan, den största varsamhet visserligen är af nöden, men tillägger, att förhållandet gestaltar sig något annorlunda, när frågan berör ändringar i *strafflagen*. Denna senare skall nemligen uttala hvad som vid tiden för lagens stiftande må anses vara det med *rättvisa* förenade strafflidande, hvilket den bör undergå, som brutit emot lagen och har att försona sin missgerning. Om de i lagen utsatta straff vore för stränga, om full rättvisa kunde vinnas genom *lindrigare* straff eller genom ett lämpligare *straffmedel*, hvarföre skulle man dröja att ändra lagen? Icke kunde det vara Staten värdigt att år efter år fortsätta tillämpningen af straff, dem den upplysta opinionen bland folket erkänner icke längre vara med rättvisa öfvensstämmande, eller fortfarande begagna straffmedel, hvilkas ändamålsenlighet icke blott kunde betviflas, utan till och med måste förnekas. Detta Förf:s svar synes mig icke nöjaktigt vederlägga invändningen eller angifva tillräckliga skäl för omstöpning af en strafflag, som icke fullt ett tiotal af år varit gällande. Den varsamhet, som i fråga om rubbning i grundlagar och civila lagar förordas, lärer ej heller få helt och hållet lemnas ur sigte, när en strafflag skall förändras. Den senare bör uttala — hette det — hvad som vid tiden för lagens stiftande må vara det med rättvisa förenade straffet för ett brott. Har nu detta skett och den rätta motsvarigheten imellan brott och straff blifvit funnen — ett ingalunda lätt arbete — skola då frukterna af detta arbete prisgifvas för första, bästa förslag, som framträder, bjudande för sig en annan, ny afvägning af straff med brott, hvilkens kanske enda förtjenst består deruti, att hon är fem till tio år yngre än den förra? Man har hittills antagit, att det är stigande bildning, mildrade seder och lefnadsvanor hos ett folk, eller uppkommande nya åsikter rörande straffens ändamål och de straffskyldigas deraf betingade behandling, som påkalla ändringar i strafflagstiftningen. Troligen är det också Förf:s mening, att dessa omständigheter skola framkalla förändringen, men då har han öfverskattat deras förmåga att hastigt utveckla sig. Den allmänna bildningen, sederna och vanorna undergå icke förändringar, och nya åsikter slå icke rot på ett eller annat årtionde. Häruti ligger en återhållande kraft, den lagstiftaren gör väl i att icke sätta sig öfver. Förf. tyckes antaga »den upplysta opinionen bland folket» såsom

bestämmande rådgifvare i fråga om förändringar i lagen. Äfven denna omständighet, om hon samvetsgrannt iakttages, återhåller en förtidig ändringslusta; ty huru, när och hvarest inhemtas nämnde rådgifvares tankar? Hvilken väg man väljer och hvarest man söker det, fordras tid och möda att utforska folkets tänkesätt i sådana ämnen, som här äro i fråga, så vida icke med »det upplysta folket» menas uteslutande de, som sitta omkring domborden eller frambara sina åsikter i tidningspressen, i Riksdagens kamrar eller på folkmöten. Men det kan väl icke nekas, att dessutom mycket godt och upplyst folk finnes, som kan hafva sina egna åsikter, sin egen opinion. Dock, om dessa fordringar äro för långt drifna, om desse tyste i landena, som »icke deltaga i diskussionen», måste anses bifalla hvad de icke motsäga, om alltså, när en hithörande fråga blifvit någon tid offentligen afhandlad, det kan antagas, att om densamma bildat sig en »det upplysta folkets» allmänna, eniga, klart uttryckta opinion, är det väl i sin ordning att lagstiftande makten öfverlemnas *ensamt* åt denna opinions ledning? Både upplyste och oupplyste måste lyda lagen, hafva de då icke begge rätt i ett fritt land att taga del i lagstiftningen? Min mening är ej att sätta okunnigheten och råheten att lagstifta för upplysningen och bildningen, men jag håller före, att de senare måste, när de lagstifta, dock hafva tillbörlig hänsyn till de förres åsikter och önskringar. Dessa hafva ock lif och egendom dem de vänta att lagen skall beskydda, och de kunna hafva sina egna meningar om huru lagen för detta ändamål bör vara inrättad. De äro närmare bekanta med de undra samhällslagren och känna, att t. ex. upplysningen inom dem ej är nog stor, sederna icke tillräckligt mildrade för att en nedsättning i straffens skärpa skulle vara tillrådelig, och på denna grund kunna de önska, att lagens stränghet bibehölles. Förtjenar då icke denna mening, denna önskan något afseende? Det bestrides icke, att de upplyste skola, i denna som i andra samhällsangelägenheter, gå förut, men de måste tidt och ofta se sig tillbaka, om de mindre upplyste följa med; ty de skola dock begge utgöra ett sällskap, om allt skall afföpa lyckligt. Nu hafva under de senaste två årtiondena ett nytt fängelsesystem och ny strafflag tillkommit. Är det säkert, att de mindre upplyste ännu hunnit göra sig fullt förtrogna med dessa nyheter? Har t. ex. allmänheten för sig klart, att en brottsling, som några månader eller ett och annat år suttit i ett cellfängelse, afstängd från det besmittade umgänget med förderfvade brottslingar, är, när han utkommer, åtminstone icke sämre om också ej bättre, än han var före straffets undergående, så att han derefter förtjenar att betraktas med åtminstone icke större misstroende än förut? Den här förut omtalade afvogheten mot frigifna fångar tyckes vittna deremot. Är det säkert, att den stora allmänheten betraktar t. ex. latitudsystemot i nya strafflagen

så, som det bör betraktas och icke deri ser en eftergift åt domarens godtycke? Vi veta, att icke så få röster höjt sig emot detta system. Men innan man har tillförlitliga vittnesbörd, att dessa nya lagar ingått och vunnit erkännande i det allmänna folkmedvetandet, och detta kan endast erfarenheten lära, är det välbeträckt att gå vidare, att i allmänhet nedsätta straffen eller deras minima och på samma gång vidga latituden i straffbestämningarne? För den mindre upplyste skola alltid täta rubbningar i hvilken lag som helst, och icke minst i strafflagen, alstra den föreställningen, att det är godtycket, som stiftar lagen. Och i fångelserna, när de äldre bland dessas innevånare jemföra de af dem begångna brott och för dessa ådömda straff med nykomna kamraters brott och straff, huru skola de bedöma en alltför mycket i ögonen fallande olikhet imellan straffen för likadana brott? Dessa anmärkningar låta icke undertrycka sig vid betraktande af de allmänna grundsatser, Förf. framkastat rörande lagstiftning för brottmål, för så vidt med dem skall bevisas, att det är lofligt med slik lagstiftning umgås mindre varsamt än med annan. De anförda exemplen från främmande länder förlora sin egentliga bevisningskraft och betydelse, när man känner, att den först nämnda revisionen af de uppgifna ländernas lagar var en gifven följd af frihetsstraffens allmännare antagande, den andra åter af Tyska kejsardömet stiftande, som föranledde ett sammansläende af de förut skilda ländernas strafflagar till en enda.

Men om Förf:s ofvan uttalade åsikter om vilkoren i allmänhet för ändringar i strafflagstiftningen och om behovet af 1864 års strafflags *fullständiga omarbetning* icke kunna af mig omfattas, hindrar detta icke, att jag instämmer i ett och annat af Förf. framställt, mindre djupt ingripande ändringsförslag, på sätt framdeles skall visa sig.

Den invändning, Förf. väntar sig emot förslaget att omarbete 1857 års Förordning, nemligen, att en fångelsereform så nyligen blifvit hos oss genomförd, att något nytt i den vägen icke göres oss behof, vederlägges med bättre skäl än de, som stodo till buds emot invändningen rörande strafflagens omarbetning; och för min del finner jag mig obetingadt kunna instämma i hvad Förf. i fråga om förstberörda invändning andragit.

Bland de förändringar i 1857 års Förordning, som antydningssvis förordas af Förf., ställes främst förslaget att med fångar, dömde till straffarbete på viss tid af 2—10 år, försöka *tillämpning af det progressiva eller irländska straffsystemet*.

Då jag redan i min embetsberättelse till 1867 års Riksdag förordade ungefär detsamma som Förf. nu föreslår, behöfver jag i denna del endast beropa mig på det jag då yttrade.

Om det oundgängliga behovet af *nattceller inom gemensamhetsfängelserna* är jag ock med Förf. fullkomligt ense; likasom derutinnan, att *straffarbete för längre tid än två år alltid skall börja med straffarbete i cell under tre månader till ett år*, efter omständigheterna, och derefter fortsättas i gemensamhetsfängelserna. Sistnämnda anordning är icke allenast nödig, såsom det första steget till irländska systemets införande, utan framkallas jemväl af de rådande åsigterna hos mera förhärdade brottslingar, hvilka frukta endast cellfängelse och för att undgå detsamma eftersträfva att gifva åt de brott de begått en svårare qualification eller rentaf begå flera eller svårare brott för att förtjena mer än två års straffarbete och få aftjena brottet i gemensamhetsfängelse*).

Frågan, huruvida straffarbete i cell bör utsträckas öfver tolf månader, besvaras tillförlitligast af erfarenheten, men äfven denna kan missleda, emedan straffet verkar så olika på olika individer. Afsedt från detta förhållande, som alltid kvarstår, vet jag icke, att den erfarenhet, som hos oss vunnits, afskräcker från straffets utsträckning till två år och det utan afdrag i tid. Sammanräknas ransakningstiden med strafftiden, så hafva hittills tvifvelsutan de fleste, som dömts till två års straffarbete, suttit i cellen fullt ut denna tid, utan att serdeles många fall inträffat, der bevisligen cellstraffet tillskyndat fången skada till själ eller kropp. När fångar råkat i galenskap under förvaringen i cell, hafva ofta nog andra orsaker dertill kunuat spåras. Hvad åter beträffar nämnda tids-afdrag, var det oundgängligt den tiden cellfängelser icke funnos i alla län, för att någorlunda jemnt fördela strafflidandet emellan dem, som aftjente straffet i gemensamhetsfängelse, och dem, som under strafftiden höllos i enrum. Nu hafva alla län minst ett, stundom två cellfängelser och dermed har behovet af afdraget upphört. Och utan verkligt behof bör det icke bibehållas, ty beräkningen deraf medför icke sällan stora svårigheter vid tillämpningen och, hvad värre är, sådana följder, hvilkas rättvisa fången har svårt att förstå. En fånge sjuknar t. ex. och en annan fånge måste insättas i hans cell såsom sjukvakt; då sitter ingendera i enrum, och afdraget upphör alltså för begge. Den sjuke får lida för sin sjukdom och sjukvakten för det att han är till hjälp åt sin sjuke kamrat, o. s. v. Der-

*) Under embetsresan år 1868 öfvervar jag på en gästgifvargård i landsorten ett urtima ting, der ransakning pågick med två för stöld förut straffade och för samma brott nu tilltalade och häktade personer. De bekände sitt brott och berättade omständigheterna dervid så, att de, kringstrykande och utan framgång sökande arbete, efter frigifning från fängelse eller kronoarbetskörps, kommit tidigt på morgonen till en enstaka bondgård. De behöfde lifsmedel. bröto sig in och tillgrepo hvad de behöfde. Sedan detta var gjort, öfverlade de sins emellan, huruvida detta brott var nog svårt för att medföra straffarbete öfrer två års tid eller om de skulle försvara sitt brott genom att tända eld på gården för att med säkerhet blifva dömda till straff, som finge aftjenas i gemensamhetsfängelse.

före, ehvad den nu gällande föreskriften om tiden för fånges hållande i cell bibehålles eller förkastas, bör denna tid bestämmas på dagen och allt afdrag försvinna. Det yttrades nyss, att strafftiden skall bestämmas *på dagen*. Uttrycket var med flit valdt, ty när, såsom det nu brukas, strafftiden utsättes i månader och dagar, när tillika i Kongl. Förordningen den 13 November 1860 stadgadt är, att månaden skall beräknas så, att den dag för slutdag anses, som genom sitt nummer i månaden motsvarar den, från hvilken tidräkningen börjas, uppstår vid förutnämnda afdrags bestämmande den oegentligheten, att så snart Februari månad, som har minsta antalet dagar, ingår i räkningen, slutdagen blifver olika, om afdraget göres i början eller i slutet af den bestämda strafftiden. Till undvikande af denna och andra olägenheter, som äro oskiljaktiga från strafftidens utsättande i månader och dagar, bör strafftid alltid utsättas endast i år och dagar.

Om Förf:s förslag att *minska fångkosten* är redan taladt.

Förf. vänder sig derefter till *strafflagen*. Om *dödsstraffet* yttrar han sig endast i förbigående, och den frågan behöfver förthy nu icke upptagas.

Den anmärkningen, att emellan *straffarbete på tio år och på lifstid* ett för stort språng företer sig och att förthy maximum för detta straff på viss tid borde sättas till femton år, kan hafva skäl för sig, synnerligast om derigenom antalet af lifstidsfångar kunde minskas och på samma gång dylika fångars benådning icke så ofta ifrågakomma. Benådningen är och blifver alltid en nödfallsåtgärd, hvilken, i samma mon den anlitas, verkar menligt på lagens helgd och anseende. Att deremot imellan *straffarbete och fängelse* sätta någon *annan straffart* synes mindre nödigt, när dock, på sätt förut är visadt, det är tiden, det vill säga straffets längd, som utgör den ende egentliga mätaren af straffets stränghet i fråga om frihetsstraff. Dertill kommer, att den redan nu befintliga svårigheten att gifva förstnämnde två straffarter någon verklig karakterskillnad i de flesta fångars ögon, genom den ifrågasatta tillökningen i straffarter skulle låta sig erfaras i fråga om ännu en straffart.

Frågan om *förlust af medborgerligt förtroende* är redan afhandlad.

Förslaget om »*casiers judiciers*» förtjenar allt afseende och att hafvas i minnet, när saken, som nu är alltför ny, hinner blifva tillräckligt känd för att kunna göra sig gällande, då en gång fråga om reduktion af presterskapets alltför många världsliga, och för deras kall fremmande bestyr kommer å bane.

Hvad Förf. tillstyrker rörande sådana förändringar i 5 kap. Strafflagen och 1857 års Förordning, att unge förbrytare må kunna dömas att, i stället för annat straff, undergå penitentiär behandling i förbättringsanstalt,

stalt, står i fullkomlig öfverensstämmelse med det som i detta ämne förut blifvit yttrad.

Huru den kriminela myndighetsåldern bestämmes, om vid 15 eller 16 eller ock 18 år, såsom Förf. föreslår, är mindre väsendtligt, derest, så vidt möjligt är, sådane unge förbrytares straffbehandling förlägges till serskilda förbättringsanstalter.

§ 2 om anställning af lärare vid fängelserna.

Denna fråga afhandlades i sammanhang med den om undervisningen i fängelserna.

§ 3 om tillsyn öfver frigifna fångar.

Att denna tillsyn nu utöfvas på ett ingalunda tillfredsställande sätt är lätt att medgifva; men det är ej lika lätt att säga, huruledes den på annat sätt skall ordnas. Att tillskapa ett nytt slags tillsyningsmän, såsom Förf. föreslår, skulle i min tanka föga gagna. Dessutom huru många sådana kunna väl aflönas för sitt besvär med årliga afkastningen af fängelsernas besparingskassor, utgörande, enligt uppgift, något öfver 48,000 riksdaler. De finge ett nästan lönlöst kall, det de sannolikt komme att sköta såsom andra dylika vanligen skötas. Skulle de något uträtta, som icke kunde uträttas med goda ord, finge de i allt fall söka hjälp hos polismakten. Om denna sistnämnda kan visserligen med sanning sägas, att hon någon gång missbrukat sin makt, och detta hafva äfven de i kommunerna nu anställda tillsyningsmän, såsom vi sett, låtit komma sig till last, men det skall visst icke blifva omöjligt att bibringa polismaktens handhafvare riktigare åsigter om saken, så snart sådana hunnit utbilda sig hos folket i allmänhet. Må fängelserna förbättras, fångarne der behandlas, mer än hittills, med afseende på deras förhållanden efter utståndet straff och föreningar af menniskovänner bildas, som egna vård åt frigifna fångar, så har det icke vidare någon fara, att polismyndigheterna skola i detta afseende för-gripa sig på den frigifna fången, som visar i sitt görande och låtande allvarligt uppsåt till bättring.

Om med de frigifna fångarne i allmänhet den ordning kunde vedertagas, som här ofvan, när frigifna, benådade lifstidsfångar omtalades, sattes i fråga, nemligen att deras besparade flitpenningar användes att för ett eller annat år inackordera dem hos en god husbonde eller i något serskildt inrättadt *hem* för dylika olyckliga, vunnas dermed utan tvifvel den bästa tillsyn öfver dessa, likasom detta vore den klokaste användning af nämnda flitpenningar.

§ 4 Förbättringsanstalter för unga brottslingar. Om detta ämne är i det föregående redan taladt.

Tredje stycket. Om den enskilda verksamheten för befrämjande af förutnämnda ändamål.

I det, som Förf. yttrar rörande förevarande ämne, instämmer jag likasom i den önskan, att »Fosterländska Föreningen» måtte taga denna angelägenhet under sin vård. Detta skulle nemligen utgöra en borgen för att saken blefve icke allenast med nit, utan ock med *visligt nit* bedrifven, så att, på samma gång hon med känslans värma främjades, hon tillika bevarades för vådorna af den falska filantropiens irringar och af andra i vår tid verksamma, mer och mindre berättigade sträfvandens biafsigter. Menniskokärleken har här framför sig en uppgift, som kan ställas i bredd med de mest upphöjda och välsignelsebringande hon haft och kan i samtid och framtid finna. —

Och härmed har jag slutat de erinringar, jag haft att göra vid Dr O:s märkeliga skrift. I anseende dertill, att de skulle hafva sin plats i en embetsberättelse, har åt dem ej kunnat gifvas den utförlighet, som det viktiga ämnets uttömmande behandling fordrat. Denna skulle eljest kunnat vexa och till ett omfång lika stort om ej större än den behandlade skriftens.

Om jag äfven i några väsendtliga punkter icke kunnat dela Förf:s åsigter, hindrar detta mig icke att tillbörligen uppskatta värdet af hans arbete. Endast att hafva bragt å bane ett ämne af sådan vikt för fosterlandets, ja för mensklighetens lycka och trefnad, är en förtjenst, som påkallar medborgarens och menniskovännens erkännande.

Till sist må jag tillägga korteligen hvad som, enligt min tanke, utgör hufvudsumman af de resultat, den nu slutade undersökningen om fängelseväsendets tillstånd medfört, och hvad som för närvarande framför allt annat är nödigt, och det är:

- 1:o) att de unge förbrytarna skiljas från de äldre och få umgälla sina brott i serskilda, för dem inrättade straff- och förbättringsanstalter;
- 2:o) att de äldre brottslingarne äfven skiljas åt, under fristunderna och nätterna, för hvilket ändamål det redan begynta inrättandet af nattceller bör fortsättas och ju förr desto heldre fullbordas; och
- 3:o) att enskilda menniskovänner förena sina bemödanden att åstadkomma understöd, vård och tillsyn åt frigifna fångar, så äldre som yngre, hvilka sakna skydd och omvårdnad af föräldrar och anförvandter eller egna medel att sig försörja.

Under mina embetsresor, så det sistförflutna som föregående år, har jag vid besök i Domkapitlen funnit tvekan hos vederbörande råda, huruvida *den i Kongl. Cirkulärbrefvet den 7 December 1787 § 9 intagna föreskrift, att uti alla mål, som röra prests förhållande i embetet och af konsistorierna upptagas eller af allmänna domstolar dit öfverlemnas, på det att konsistorierna må angående prestembetets förlust sig utlåta, dombok bör hållas och densamma, efter hvarje års slut inom påföljande April månad, vid sex Rdr 32 skillingar bot, till Hofrätten inlemnas, vore genom en senare tids lagskipping upphäfven eller icke.*

För utredning af denna fråga har jag från Advokatfiskalerna i samtliga Hofrätterna infordrat yttranden, om berörda skyldighet af domkapitlen inom hvarje hofrätts domvärjo fullgjordes eller icke, och om, när sådant underlåtits, åtal egt rum och med hvilken utgång. Advokatfiskalerna i Kongl. Göta Hofrätt samt i Kongl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge hafva till svar härå förmält, att domkapitlen inom så den ena som den andra af nämnde Kongl. Hofrätters domvärjo sin skyldighet uti ifrågavarande hänseende iakttagit, och att således något åtal icke behöft anställas. Advokatfiskalen i Kongl. Svea Hofrätt har deremot anfört, att domkapitlen visserligen i allmänhet fortfarande årligen insända renoveradt exemplar af sina domböcker eller ock, såsom vanligast inträffade, anmälde, att något mål icke förekommit, deröfver dombok hållas bort, men att, der intet häraf iakttagits, sådan uraktlåtenhet dock icke under senare tid blifvit af Advokatfiskalen beifrad, af orsak, att då nämnda författning, i den del, hvarom här vore fråga, stälde domkapitlen i likhet med underdomstolar, och desse, jemlikt Kongl. Kungörelsen den 6 Oktober 1848, icke vore skyldige att uti det exemplar af domboken, som bör till Hofrätt insändas, införa andra mål och ärenden än dem, som angå egande- eller nyttjanderätt till fast egendom, egoskildnad, delning af jord, arf eller testamente, domkapitlen, till hvilkas upptagande dylika mål och ärenden icke hörde, följaktligen synts Advokatfiskalen icke vidare hafva någon på gällande lag grundad renovationsskyldighet.

Sälunda har det visat sig, att, oaktadt den nämnda tvekan, renovationsskyldigheten dock i allmänhet fullgöres; men tillika att, der densamma försummats, sådant icke föranledt och ej heller lärer komma att föranleda åtal, af ofvan uppgifna från senare tiders lagstiftning hemtade skäl.

Här är alltså för handen olika tillämpning af lag för en och samma sak, ett missförhållande, som måste på ett eller annat sätt undanröjas, och jag har trott det kunna ske genom en närmare undersökning af den grund, på hvilken sist anförda åsigt stödes.

För densamma anföres, att 1787 års Cirkulärbref i den del, hvarom fråga är, d. v. s. renovationsskyldigheten, ställer domkapitlen i likhet med underdomstolar, och då dessa, jemlikt Kongl. Kungörelsen den 6 Oktober 1848, icke äro skyldige, att uti det exemplar af domboken, som skall till Hofrätt insändas, införa andra mål och ärenden än dem, som »angå egande- eller nyttjanderätt till fast egendom, egoskillnad, delning af jord, arf eller testamente», drages deraf den slutsats, att »domkapitlen, till hvilkas upptagande dylika mål och ärenden icke höra, följaktligen icke vidare hafva någon på gällande lag grundad renovationsskyldighet». Hvad nu först den nämnda likställigheten beträffar, så är densamma icke i det återopade cirkulärbrevet stadgad, utan härledd derifrån, att nämnda bref föreskrifver, att domkapitlen skola insända sina domböcker till Hofrätt och att enahanda föreskrift för underdomstolar i allmän lag förekommer. En sådan likställighet kan icke medföra den verkan, att ändring af sistberörda föreskrift i allmänna lagen skall i och för sig medföra en motsvarande ändring i den uti serskild förordning intagna föreskrift för domkapitlen. Och samma staldgande, som nyss upprepades ur 1848 års kungörelse, för att bevisa, det domkapitlen icke vidare hade någon renovationsskyldighet, enär de upprepade målen och ärendena rörande egande- och nyttjanderätt till fast egendom med flera icke höra till domkapitels upptagande, synes mig rättare och naturligare tolkas så, att denna för en sådan tolkning anförda omständighet just bevisar, att kungörelsen icke handlar om andra domstolar, än sådana, som upptaga de uppräknade målen och ärendena och att densamma följaktligen icke eger tillämpning på domkapitlen. En sådan tolkning af besagda kungörelse vinner ock stöd af ordalagen i Rikets Ständers underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t den 2 Juni 1848, angående inskränkning af underdomares skyldighet att renovera domböcker, i hvilken skrifvelse Rikets Ständer öfverlemnade det förslag till lag i ämnet, hvilket sedermera, efter att hafva vunnit Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse, offentliggjordes genom merberörda 1848 års kungörelse. I samma skrifvelse omnämnas endast de domböcker, om hvilkas insändande till vederbörande Hofrätt 2, 3, 5 och 6 kapitlen i Rättegångsbalken lemna föreskrift, nemligen härads-, lagmans-, kämnars- och rådstufvurätts domböcker, således hvarken domkapitels och krigsrätts ej heller de den tiden befintliga bergstingsrätternas med flera specialdomstolars domböcker. Det är ock känt, att krigsrätternas domböcker oafbrutet insändts till Kongl. Krigs-Hofrätten ända till dess Kongl. Förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 7 Juni 1868 härom lemnade annan föreskrift.

I betraktande häraf lärer all tvekan om den fortfarande giltigheten af föreskriften om domkapitels domboks insändande till vederbörande Hof-

rätt, för så vidt denna tvokan skulle hafva sin grund i merberörda 1848 års kungörelse, vara obehörig; och då någon annan lag, som skulle ändra eller upphäfva nämnda föreskrift, icke är vorden åberopad och, efter hvad mig veterligt är, ej heller förefinnes, anser jag fortfarande domkapitlen vara förpligtade att vid det deri stadgade äfventyr ställa sig till efterrättelse ofvanintagna 9 § i 1787 års Cirkulärbref.

Härmed vill jag ej förneka, att för afskaffandet af en slik renovations-skyldighet samma skäl kunde gälla som för inskränkning af allmänna underdomstolarnes enahanda skyldighet blifvit anförda. Denna frågas närmare öfvervägande öfverlemnas dock lämpligast åt den komité, som för närvarande är sysselsatt med kyrkolagstiftningen.

I min till 1872 års Riksdag afgifna embetsberättelse (sidd. 89–92) omförmäldes innehållet af en hos Kongl. Maj:t gjord underdånig hemställan, föranledd af Handelsresanden Joh:s Thöls från Hamburg hos mig förda klagan deröfver, att vederbörande embetsman i Ystad ansett klaganden skyldig att för sina resor inom landet i förenämnda egenskap förse sig med pass, utfärdadt af Magistraten; till stöd för hvilken åsigt bemälde embetsman, uti en till mig afgifven förklaring, åberopat det i Kongl. Förordningen den 21 September 1860 om upphäfvande af skyldigheten för resande att vara försedd med pass uttryckligen stadgade förbehåll: »att *hvad angående skyldighet att vara försedd med sådant pass, som innefattar intyg om rättighet att under resa idka handel, finnes föreskrifvet, fortfarande kommer att gälla.*» På grund af detta stadgande hade ock, enligt hvad som upplystes, Konungens Befallningshafvande i Malmöhus län i skrivelser af den 12 Januari 1864 till Magistraterna i Malmö, Lund, Landskrona, Helsingborg och Ystad anmodat dessa tillse, att, jemte det utländske handelsresande för idkande af handel erlade bevillning till stadens uppördskontor, de jemväl försåge sig med behörigt pass för handelsrättighetens utöfvande. Från vederbörande embetsmyndigheter å andra orter i riket, dit dylika handelsresande från utländsk ort plägade ankomma, hade jag åter erfarit, att nyssbemälde resande derstädes icke vidare ålades skyldighet att förskaffa sig serskilda pass. Denna skyldighet hade visserligen varit stadgad i Kongl. Förordningen den 21 September 1860, hvilken i detta hänseende måste antagas hafva hänvisat till den då gällande Kongl. Kungörelsen den 6 April 1858 angående den af Rikets Ständer åtagna bevillning, hvaruti beträffande utländske handelsresande funnes föreskrifvet, att, innan den för dem bestämda bevillningsafgiften blifvit erlagd, hvarom bevis borde å den resan-

des medhafvande pass meddelas, pass för resans fortsättande inom landet eller för återresa ur riket icke finge utfärdas; men sedan Kongl. Kungörelsen den 6 April 1858 upphört att gälla och då uti de senare utkomna Bevillningsförordningarne förändrade bestämmelser blifvit meddelade rörande den bevillning, utländske handelsresande hade att erlägga, och beskaffenheten af de qvittenser, som derå borde utfärdas och hvilka, bland annat, skulle innehålla en erinran om befintliga stadganden rörande dylik handel, under det att deremot i dessa förordningar icke omförmäldes någon skyldighet för de resande att vara med pass försedde, hade ett dylikt åliggande ansetts icke vidare vara på någon gällande författning grundadt, utan den resandes förseende med pass bero af hans egen begäran; hvilket haft till följd att åtminstone på vissa orter, såsom i Stockholm, dylika pass alltmer och mer kommit ur bruk.

Denna skiljaktighet hos olika myndigheter i uppfattningen af hvad som uti ifrågavarande hänseende vore att för gällande lag anse och de olägenheter, som deraf kunde härflyta för utländningar, hvilka på olika orter inom riket kunde blifva föremål för olika behandling, föranledde min ofvan omnämnda underdåniga hemställan, hvarmed afsågs att på nu antydda förhållanden fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet, så att, om så behöfdes, genom lagstiftningens mellankomst antingen de föreskrifter måtte varda upplifvade, hvilka Kongl. Förordningen den 21 September 1860 kunde afse att i detta fall bibehålla, eller ock hela detta undantagsstadgande beträffande utländske handelsresande blifva upphäfvat.

Enligt från Hans Excellens Herr Justitie-Statsministern mig tillhandakommet meddelande har Kongl. Maj:t, efter att hafva inhemtat Justitie-Kanslersemetets underdåniga yttrande i ämnet, *den 9 Februari 1872* till pröfning förehaft berörda af mig gjorda hemställan och dervid i nåder beslutit:

att, enär annan föreskrift angående skyldighet att vara försedd med sådant pass, som innefattade intyg om rättighet att idka handel, icke, beträffande utländningar, vid utfärdande af åberopade nådiga Förordningen af den 21 September 1860 förefanns, änhvad den då gällande Bevillningsstadgan af den 6 April 1858 uti 10 § i detta afseende innehöll;

samt i de sedermera, såväl före aflåtandet af Konungens Befallningshafvandes i Malmöhus län ofvan anmärkta skrifvelse som derefter, utkomna Bevillningsförordningarna, uti hvilka förändrade föreskrifter meddelats angående erläggandet af den bevillning, som af utländningar för rättigheten att resa omkring i landet samt utbjuda eller sluta handel om utländska varor borde gäldas, samt angående beskaffenheten af de bevis, som af uppbornsmännen i sådant hänseende skulle utfärdas, icke förekomme någon bestäm-

melse derom, att utländske handelsresande skulle vara försedde med pass, Kongl. Maj:t i nåder funne den af mig gjorda framställningen icke till annan åtgärd föranleda, än att Kongl. Maj:t täcktes anbefalla Dess Befallningshafvande i Malmöhus län att i aflåtande skrifvelse återkalla det Magistraterna, såsom ofvan förmäles, meddelade förständigandet.

I likhet med hvad som skett i de förut af mig afgifna embetsberättelserna intages här:

Sammandrag af Revisionssekreterarnes arbetsredogörelser för år 1871.

Balans vid slutet af år 1870:

Revisions saker	169.
Skiftes mål	42.
General-auditörs-ärenden	1.
Kammarrätts mål	3.
Besvär- och ansöknings mål ...	155. 370.

Tillkomna under år 1871:

Revisions saker	541.
Skiftes mål	90.
General-auditörs-ärenden	11.
Kammarrätts-mål	2.
Hemställda brottmål	3.
Besvär- och ansöknings mål ...	1,170.
Kabinetts mål	140.
	<u>1,957. 2,327.</u>

Afgjorda under år 1871:

Revisions saker	500.
Skiftes mål	90.
General-auditörs-ärenden	8.
Kammarrätts-mål	4.
Hemställda brottmål	3.
Besvär- och ansöknings mål ...	1,128.
Kabinetts mål	140.
	<u>1,873.</u>

Transport 140, 1,873.

Transport 140. 1,873.

Balans till år 1872:

Revisionsaker	210.		
Skiftesmål	42,		
General-auditörs-ärenden	4.		
Kammarrätts-mål	1.		
Besvärs- och ansökningsmål ..	197.	454.	2,327.

Balansen, som vid början af 1871 utgjorde 370.

och vid årets slut 454.

har således under årets lopp ökats med 84 mål.

Af denna tillökning belöper på

Revisionsaker	41.
General-auditörs-ärenden	3.
Besvärs- och ansökningsmål	42. 86.

Deremot har balansen minskats med

Kammarrätts-mål	2. 84.
-----------------------	--------

Af de till 1872 balanserade 210 revisionsaker ha 6 inkommit under år 1870, men alla de öfriga 204 under år 1871.

Tabell öfver de under sistförflutna 5 år

	Inkomna mål.					Afgjorda mål.				
	Revisions-aker.	Skiftes-mål.	Hem-ställda.	Andra mål.	Summa.	Revisions-aker.	Skiftes-mål.	Hem-ställda.	Andra mål.	Summa.
1867	402	99	2	1181	1684	496	111	2	1213	1822
1868	446	118	2	1203	1769	469	107	2	1248	1826
1869	518	102	2	1294	1916	479	95	2	1232	1808
1870	494	83	5	1235	1817	510	91	5	1285	1891
1871	541	90	3	1323	1957	500	90	3	1280	1873

Balansen af *revisionsaker*, som vid slutet af år 1860 utgjorde 897, minskades intill slutet af år 1868 med ett antal af 751.

Under åren 1869 och 1871 ökades balansen, nemligen år 1869 med.....	39.
och år 1871 med	41. 80.
men 1870 minskades den med	16. 64.
så att minskningen från 1860 till 1871 års slut utgör	687.

Föredragningen af lagärenden i Högsta Domstolen upptog under år 1871	13 dagar,
» 1870	10 »
» 1869	15 »
» 1868	9 »
» 1867	16 »
» 1866	17 »

Såsom förestående sammandrag gifver vid handen, har antalet såväl af inkomna mål i allmänhet, som serskildt af revisionsaker, under år 1871 varit icke obetydligt större, än under de fyra föregående åren, hvilket också torde förklara den tillökning i balansen, som visat sig vid 1871 års slut. Man finner vidare, att under de senare åren från och med år 1861 balansen af revisionsaker i allmänhet minskats i någon mån för hvarje år, men att undantag härifrån inträffat under åren 1869 och 1871, då den ökats med ungefär lika många mål hvarterda året. Under båda dessa år har ock antalet af inkomna revisionsaker varit större, än under något af de öfriga åren från och med år 1861. Då emedlertid detta större antal, om än nog stort att förklara de ökade balanserna under samma år, icke vid jemförelse med uppgifterna i samma afseende för de senare åren i allmänhet, är så betydligt, att några serskilda undantagsförhållanden, hvilka kunna förväntas skola för framtiden upphöra, föranledt revisionsakernas tillväxt under omförmälda båda år, utan ifrågavarande arbetsredogörelser tvärtom utvisa, att å ena sidan de inkomna revisionsakerna årligen i medeltal utgjort för de fem åren 1862—1866 400,² och för de fem derpå följande åren 1867—1871 480,² och att dessa mål således visa en afgjord benägenhet att tilltaga i antal, samt å andra sidan medeltalet af afgjorda revisionsaker för det senare qvinqvenniet belöpt sig till 490,⁸ årligen, vill det synas som, då i räkningen intages den redan befintliga balansen, de arbetskrafter, som, för närvarande samverka för målens beredning och afgörande inom högsta instansen, åtminstone icke äro större, än som behöfligt må vara

för undvikaude af så beskaffad tillväxt i balansen af oafgjorda civila mål, hvilken på sin tid föranledde Högsta Domstolens förstärkning.

Rörande antalet af de klagomål, som under år 1872 förevarit till handläggning af Justitie-ombudsmannen, samt af de åtal, hvilka under samma tid blifvit anställda, meddelas här följande öfversigt:

Vid 1872 års början voro af förut inkomna klagomål
 fortfarande under handläggning 9.
 under år 1872 inkommo klagomål till ett antal af 51*^{*)}.
 Summa klagomål under handläggning år 1872 60.

Af dessa hafva
 återkallats 2.
 utan åtgärd lemnats 24.
 efter vederbörandes hörande fått förfalla 20.
 vid årets slut såsom fortfarande under handlägg-
 ning balanserats 6.
 till åtal föranledt 8. 60.

Under året hafva dessutom åtal förordnats för embetsfel och försummelser, upptäckta

under fångförteckningarnes granskning 6.
 under embetsresor eller inspektioner eller af annan
 orsak 3.
 hvartill komma de åtal, som föranledts af förd klagan 8.
 då summan af åtal, anställda under år 1872 blifver 17.

Under det sistförflutna årets embetsresa besöktes större och mindre delar af Skaraborgs, Elfsborgs, Göteborgs och Bohus, Wermlands, Örebro Westmanlands samt Södermanlands län.

Vid granskningen af domstolarnes och exsekutionssätenas handlingar och diaries föll genast i ögonen den om en lycklig ekonomisk ställning i landet vittnande betydliga minskning i antalet af konkurser och lagsök-

*) Af de under året inkomna klagoskrifterna hafva fem innefattat upprepande af klagomål, hvilka under föregående år utgjort föremål för min pröfning och då likasom nu förklarats icke kunna till åtal föranleda.

ningsmål, som inträdt under de senaste åren. För att åskådliggöra detta förhållande meddelas här summariska utdrag ur nedaunnämnda landskansliers diarier. *Lagsökningsmålen* utgjorde:

vid Landskansliet i <i>Göteborg</i> :	år 1869.....	8,143	
»	» 1870.....	5,095	och
»	» 1871.....	2,659	
»	i <i>Wenersborg</i> : » 1868.....	12,654	
»	» 1869.....	13,036	
»	» 1870.....	8,843	
»	» 1871.....	5,084	och
»	» 1872 d. 21 Aug.	2,579	
»	i <i>Carlstud</i> : » 1868.....	15,516	
»	» 1869.....	10,652	
»	» 1870.....	6,645	
»	» 1871.....	3,560	och
»	» 1872 d. 30 Aug.	1,468	samt
»	i <i>Örebro</i> : » 1868.....	6,018	
»	» 1869.....	4,590	
»	» 1870.....	2,530	
»	» 1871.....	1,516	samt
»	» 1872 d. 11 Sept.	780.	

Vid ärendenas behandling och gång har hos länsstyrelserna icke någon serskild anledning till anmärkning yppat sig, förutom att vid ett och annat landskansli någon efterlåtenhet med granskningen af underexsekutorernes dit insända diarier inritat sig, hvarom erinran vid tillfället gjordes. Inom ett län hade, efter mitt senaste besök, blifvit infördt bruket af blanketter till sådana dubbla qvittenser som jag i min embetsberättelse till 1870 års Riksdag förordat till användande hos underexsekutorerne, på det att desse skulle kunna vid exsekutions-diairierna, när de insändas till Konungens Befallhafvande, foga nödiga verifikationer och ändock till sin säkerhet hafva qvar serskilda exemplar af qvittenser. Ändamålsenligheten af denna inrättning vitsordades af vederbörande vid landskansliet i nämnda län. Å ett annat landskansli, der jag af den orsak, att de inkomna diarierna saknade verifikationer, ifrågasatte införandet af dylika dubbla qvittenser, möttes min framställning med den invändning, att medel icke funnes att använda till bekostande af blankettens tryckning till samma qvittenser. Detta hinder kunde jag dock icke för godt antaga, då, om ock, hvilket tycktes mig enklast, dylika blanketter icke kunde tryckas på samma räkning som formulären till exekutionsdiarierna, till hvilka de på sitt sätt utgöra bihang, den ringa kostnaden uppgående måhända till 10 à 15 Rdr för att fylla

behovvet af blanketter i ett helt län för många år, kunde fördelas på underexsekutorerna, hvilka i allt fall finge tillsläppa papperet till de skriftliga qvittenserna.

Vid de af mig besökta Domkapitlens diaries, protokoll och arkif förekom icke någon anmärkning. Frågan om domkapitlens skyldighet att fortfarande insända sina domböcker till vederbörande hofrätt, hvarom någon tvekan hos vederbörande försports, har jag i en föregående uppsats i denna embetsberättelse sökt utreda.

Rättsskipningen vid domstolarna så i städerna som på landet befanns gå sin gilla gång och ej gifva anledning till serskild anmärkning. Den föreskrifna redovisningen för konkursmåls behandling och utredning, hvilken innehålles i de af Stadsdomstolarna och domarena på landet förda s. k. konkursförteckningarne var i allmänhet nöjaktig och visade den gällande konkurslagens företråde framför den äldre i denna punkt eller beträffande konkursutredningens förkortande. Förmyndareförteckningarna hafva naturligen blifvit fullständigare i den mon de före 1861 års förordning i detta ämne tillkomna förmynderskap försvunnit; och vederbörandes verksamhet i afseende på såväl förteckningarnas ordentliga förande som förmyndarens tillhållande att göra reda för sig förtjenar i det hela erkännande; men för denna angelägenhets ändamålsenliga ordnande återstår ännu mycket, och en snar lösning af de genom 1868 års Riksdags underdåniga skrifvelse å baue bragta hithörande frågor vore i flera afseenden önskvärd.

Domstolsarkifven faun jag i ett på det hela tillfredsställande skick. En brist, som långsamt afhjelpes är den, att så många domböcker och småprotokoll befinnas oinbundna, synnerligen för tiden före nu lefvande domares tillträde till deras embeten, ty desse beflita sig nästan utan undantag om att inbinda nämnda handlingar, allt som de tillkomma. Jag har i en föregående berättelse anmärkt, att ifrågavarande handlingars inbindning är så angelägen derföre, att det eljest är snart sagdt omöjligt att fortfarande hålla dem fullständiga. När de nemligen behöfva tillitas, är det så lätt att ur dem uttaga hvad för tillfället behöfves, men det är lika lätt att glömma det uttagnas återinläggande på sin plats. Kostnaden för inbindningen af nämnda äldre handlingar kan ej med rättvisa läggas på nuvarande domare, den måste utgöras af staden, häradet eller tingslaget, dem handlingarna röra; men dessa undskylla sig dermed, att sakörena, som förut plägat användas till detta bland andra ändamål, gått förlorade. Verkställes likväl arbetet så småningom under flera år, blefve väl kostnaden föga betungande för så stora menigheter. Jag bör dock erkänna, att i mer än ett af nämnda arkif den sålunda anmärkta bristen blifvit afhulpen eller börjat afhjelpas, sedan jag förra gången besökte arkifven. Insändning till Riksarkivet af domböcker och

rättsskipningen rörande handlingar för tiden före år 1736 hade försiggått från alla arkiv utom två, der densamma genom missförstånd af det härom utfärdade påbudet var försummad. Sedan uppmärksamheten härpå blifvit fäst, har numera, efter hvad jag erfarit, afsändningen äfven från dessa arkif egt rum.

Vid fängelsernas beskaffenhet och fångarnas behandling enligt gällande föreskrifter var icke någon anmärkning att göra. Ett och annat häradshäktes bristfälligheter hafva, då fängelset icke kunnat undvaras, föranlett framställningar till vederbörande myndigheter, som om dessa fångelsers försättande i brukbart skick hade att förordna.

Hvad i öfrigt under resan förekommit inhemtas af resedariet, hvilket tillika med Justitie-Ombudsmans expeditionens diarium och registratur kommer att öfverlemnas till Riksdagens Lag-Utskott.

Från Hans Excellens Herr Justitie-Statsministern har uppå framställd förfrågan det svar erhållits, att någon förklaring öfver lagen, i den ordning 19 § Regeringsformen bestämmer, icke blifvit meddelad under tiden från början af sistförflutne riksdag.

Till fullgörande af den i 14 § af instruktionen för Justitie-Ombudsmannen lemnade föreskrift om afgifvande af redogörelse för behandlingen af Riksdagens hos Kongl. Maj:t anmälda beslut och i underdånighet gjorda hemställningar, har jag från Kongl. Statsdepartementen förskaffat mig uppgifter

dels om de af Riksdagen år 1872 aflättna underdåniga skrivelser samt om de åtgärder, som i anledning deraf blifvit vidtagna; varande, i enlighet med dessa uppgifter, en förteckning jemväl upprättad öfver de genom nyssnämnda skrivelser anhängiggjorda ärenden, som icke hos Kongl. Maj:t förevarit till slutligt afgörande;

dels ock rörande sådana genom föregående Riksdagars till Kongl. Maj:t aflättna underdåniga skrivelser anhängiggjorda ärenden, hvilka i min senaste embetsberättelse upptogos såsom helt och hållet eller till någon del oafgjorda; varande angående dessa ärenden uppgifter meddelade om de åtgärder, som med dem blifvit vidtagna under tiden efter afgifvandet af min senaste embetsberättelse.

Omförmälda uppgifter tillika med en tabell öfver de underdåniga skrifvelser, som nästlidna års riksdag till Kongl. Maj:t aflät, finnas intagna i bilagan till denna berättelse.

Stockholm i Januari 1873.

N. A. FRÖMAN.

O. R. Themptander.

Bilaga

till

Riksdagens Justitie-Ombudsmans Embets-Berättelse

till 1873 års riksdag.

STOCKHOLM,

G. W. Blomqvists Boktryckeri, 1873.

I.

Uppgifter från de särskilda Kongl. Stats-Departementen på de af Riksdagen år 1872 aflåtna underdåniga skrivelser, jemte anteckningar om de åtgärder, som i anledning deraf blifvit vidtagna.)*

I:o Kongl. Justitie-departementet.

1:o Riksdagens underdåniga skrifvelse den 21 Februari 1872, angående val af Justitie-Ombudsman och hans suppleant. (1.)

1872 den 1 Mars i Statsrådet anmäld och lagd till handlingarne.

2:o af den 22 Mars 1872, med förslag till förändrad lydelse af 20 kap. 11 § Strafflagen. (5.)

1872 den 19 Juli har Kongl. Maj:t, sedan Högsta Domstolen blifvit hörd, med bifall till Riksdagens förslag, låtit utfärda Författning i ämnet.

3:o af den 10 April 1872, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens Andra Hufvudtitel. (10.)

1872 den 12 April i Statsrådet anmäld och föreskrifter i ämnet vederbörande meddelade.

4:o af den 6 Maj 1872, angående sättet för stämmings delgifvande å byalag, skifteslag eller annan samfällighet. (49.)

Sedan Högsta Domstolen öfver förslaget blifvit hörd, har Kongl. Maj:t i Statsrådet den 19 sistlidne Juli å detsamma vägrat sanktion.

5:o af den 10 Maj 1872, om ändring i lagens stadgande angående gifto-mannarätt. (60.)

Kongl. Maj:t har, sedan Högsta Domstolen blifvit hörd, den 8 sistlidne November låtit utfärda Förordning i ämnet.

*) De vid slutet af hvarje rubrik inom parentes utsatta siffertal visa skrifvelsens nummer i Tionde Samlingen af Bihanget till Riksdagens protokoll.

- 6:o af den 10 Maj 1872, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition med förslag till Författning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om Hårads Ting. (61.)
- 1872 den 17 Maj nådig Förordning utfärdad.
7:o af den 10 Maj 1872, angående ändring i 2 kapitlet 13 § Kyrkolagen och 2 kapitlet 3 § Rättegångs-Balken. (64.)
- Efter Högsta Domstolens hörande, har Kongl. Maj:t, med bifall till förslaget, den 19 sistlidne Juli låtit utfärda Författning i ämnet.
8:o af den 10 Maj 1872, angående nedsättning i antalet af Nämndemän vid husesyner i allmänhet. (63.)
- Kongl. Maj:t har, efter det Högsta Domstolen blifvit hörd, den 19 sistlidne Juli bifallit ifrågavarande förslag och är Förordning i ämnet under samma dag utfärdad.
9:o af den 6 Maj 1872, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition med förslag till förändrad lydelse af 72 § Regeringsformen. (50.)
- 1872 den 17 Maj i Statsrådet anmäld och lagd till handlingarne.
10:o af den 13 Maj 1872, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående upphäfvande af 2 kapitlet 5 och 6 §§ Giftermåls-Balken, samt förändrad lydelse af 13 kapitlet 1 § Rättegångs-Balken och 18 kapitlet 5 § Strafflagen. (72.)
- 1872 den 24 Maj nådig Förordning utfärdad.
11:o af den 13 Maj 1872, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition med förslag till förklaring af 17 kapitlet 3 § Handels-Balken angående företrädesrätt till betalning ur lös pant. (73.)
- 1872 den 24 Maj nådig Förklaring utfärdad.
12:o af den 15 Maj 1872, angående ändring i vissa fall af 1 kapitlet Rättegångs-Balken. (83.)
- 1872 den 19 Juli har Kongl. Maj:t, efter det Högsta Domstolen blifvit hörd, med bifall till Riksdagens förslag låtit utfärda Förordning i ämnet.
13:o af den 15 Maj 1872, angående ändring af 2, 3 och 4 §§ i 12 kapitlet Rättegångs-Balken. (82.)
- Sedan Högsta Domstolen öfver förslaget blifvit hörd, har Kongl. Maj:t i Statsrådet den 19 sistlidne Juli å detsamma vägrat sanktion.
14:o af den 15 Maj 1872, angående ändring i gällande stadganden rörande socknemännens inbördes skyldighet att deltaga i prestgårdsbyggnad. (84.)
- Frågan afvaktar Kongl. Maj:ts beslut.
Stockholm den 19 December 1872.

Ex officio
C. F. W. Lamberg.

2:o Kongl. Utrikes-departementet.

15:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 10 April 1872, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Tredje Hufvudtitel. (11.)
1872 den 12 April i underdånighet föredragen och befordrad till verkställighet *).

3:o Kongl. Landtförsvars-departementet.

16:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 10 April 1872, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde Hufvudtitel. (12.)
I underdånighet föredragen den 26 April och meddelades Arméförvaltningen och Statskontoret till kännedom och efterrättelse, äfvensom i de delar, der sådant erfordrades, öfriga vederbörande.

I afseende å det af Riksdagen beviljade förslagsanslag af 4,500 Rdr till inlösande af vissa hästhemmans i Skåne dagsverksskyldighet förordnades: — att berörde dagsverksskyldighet skulle med år 1872 upphöra, i den mån sådant utan hinder af afslutade arrendekontrakt eller andra lagligen gällande bestämmelser kunde ske, hvaremot för de hemman, der dylika hinder förefunnes, dagsverksskyldigheten in natura borde upphöra, först efter det berörda hinder försvunnit eller kunnat lagligen undanrödjas; — att i den mån dagsverken från hästhemman sålunda, der de förut utgått, icke vidare komme att till vederbörande boställen in natura utgöras, ersättning därför i kontant skulle för hvarje år med ett mot medium af de näst-föregående 10 årens markegångspris svarande belopp, efter iakttagandet af det i Kongl. Reglementet den 7 November 1695 stadgade afdrag, genom Arméförvaltningen till vederbörande boställshafvare från det beviljade anslaget utbetalas; — samt att vid bestämmandet af ett hästhemmans afstånd från sitt boställe, der osäkerhet derom kunde i något fall förefinnas, vägens längd borde bestämmas efter farbar väg, vare sig att denna utgöres af lands-, härads-, socken- eller byaväg.

Förslag till de åtgärder, som af de beviljade förhöjningarne dels i anslaget till Generalstabs-officerares bildande och dels i anslaget till indelta arméns och Wermlands Fältjägare-regementes vapenöfningar påkallades, skulle framdeles i kommandoväg anmälas.

17:o af den 11 Maj 1872, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Nionde Hufvudtitel. (17.)

*) Denna uppgift grundar sig på meddelande från Hans Excellens Herr Utrikes-Stats-Ministern i embetsskrifvelse af den 27 December 1872.

Den 24 Maj 1872 anmäld genom Finans-departementet och transsumt af skrifvelsen, i hvad Landtförsvars-departementet angick, detta Departement meddeladt.

1872 den 21 Juni föredragen genom Landtförsvars-departementet; då resolution på pension från Allmänna Indragingsstaten för Förrådsförvaltaren W. Normans enka utfärdades samt cirkulär på vanligt sätt expedierades till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länen rörande anslaget till understöd åt behöfvande f. d. landtvärnsmän; äfvensom underrättelse om Riksdagens beslut i fråga om anslag till Arméns pensionering Direktionen öfver Arméns pensionskassa meddelades.

18:o af den 24 April 1872, angående väckt fråga om afsöndring af jord från Sänga prestbord, till utvidgning af Sångamo exercisplats i Wester-Norrlands län. (34.)

I underdånighet föredragen den 10 Maj 1872; hvarvid Kongl. Maj:t behagade bifalla, att den ifrågavarande för utvidgning af Sångamo afsedda jordrymden finge från Sänga prestboställe afsöndras och mötesplatsen Sångamo tilläggas emot den derfor till 267 Rdr 39 öre föreslagna årliga afgälden, hvilken, äfvensom ock ersättningen, 100 Rdr i ett för allt, till gevärssmeden Angermand för flyttning af honom tillhöriga å afsöndringsjorden belagne byggnader, borde af Arméförvaltningen från anslaget för beväringssmanskapets vapenöfningar vederbörande tillhandahållas.

19:o af den 24 April 1872, angående jordafsöndring från f. d. kaptensbostället Torp till byggnadsplats och planteringsland för en folkskola i Långseruds församling af Wermlands län. (35.)

I underdånighet anmäld den 10 Maj 1872, och Kongl. Maj:ts med Riksdagen i detta ärende fattade beslut Arméförvaltningen och Kammar-kollegium till kännedom och efterrättelse samt vederbörandes förständigande meddeladt.

20:o af den 24 April 1872, angående jordafsöndring från Militie-bostället Harg i Östergötlands län. (36.)

I underdånighet föredragen den 10 Maj 1872, och blef hvad, i afseende å afsöndring af jord för Östra Hargs församlings folkskolas behof från det Chefen för Andra Lifgrenadier-regementet anslagna bostället Harg, af Kongl. Maj:t med Riksdagen härvid beslutits Arméförvaltningen och Kammar-kollegium till egen kännedom och efterrättelse samt vederbörandes förständigande meddeladt. För öfrigt skulle, beträffande Riksdagens hemställan att, vid framdeles skeende jordafsöndringar, afgälden må bestämmas i penningar, frågan derom genom Finans-departementet till nådig pröfning anmälas.

21:o af den 30 April 1872, om upphäfvande af den för beväringsskyldige medgifna legnings- och friköpningsrätt. (44.)

I underdånighet anmäld den 1 November 1872; och tacktes Kongl. Maj:t, med gillande af Riksdagens beslut om upphörande af den beväringsskyldige hittills medgifna legnings- och friköpningsrätt, låta utfärda nådiga kungörelser ej allenast i nyssberörda ämne i öfverensstämmelse med det af Riksdagen framställda förslag, utan

äfvén, i sammanhang dermed, rörande vissa ändringar i Kongl. Förordningen den 9 Februari 1861, angående den allmänna beväringens mönstringar och möten.

Hvad åter angick Kongl. Förordningen den 4 Februari 1862, angående beväringsseliter, ansåg Kongl. Maj:t någon förändring i samma Förordning, på sätt Riksdagen ifrågastält, icke vara af behof påkallad.

22:o af den 8 Maj 1872, angående upplåtelse af en del utaf bastionen Drottningen jemte Kronan tillhörig mark i Christianstad för anläggning af en vattenledning. (55.)

I underdånighet anmäld den 17 Maj och öfverlemnad till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Christianstads län med nådig föreskrift att från Stadsfullmäktige i Christianstad infordra dels yttrande, huruvida de af Riksdagen för upplåtelsen bestämde förbehåll af staden antagas, och dels förslag rörande de villkor, på hvilka i sådant fall Kronans egendommar i Christianstad och den militärtrupp, som vore eller blefve der förlagd, må ega att af vattenledningens fördelar sig begagna.

23:o af den 11 Maj 1872, i fråga om befodringsrätt för de vid Marin-regementet qvarstående Subaltern-officerare och det lägre Underbefälet, samt om ersättning till nuvarande Kompani-chefer derstädes för förlorad inkomst i följd af passevolansens upphörande. (66.)

I underdånighet föredragen den 17 Maj 1872; och blef hvad Kongl. Maj:t med Riksdagen härutinnan beslutit meddeladt ej allenast Arméförvaltningen till kännedom och efterrättelse samt med föreskrift att till vederbörande passevolantörer utbetala den dem för åren 1871 och 1872 tillkommande ersättning, utan ock General-befälhafvaren i 1:sta Militär-distriktet, till vederbörandes förständigande.

24:o af den 11 Maj 1872, i fråga om beredande af garnison i Carlskrona samt angående användandet af det vid 1871 års lagtima Riksdag beviljade extra anslag af 65,000 Rdr till uppförande af stall och ridhusbyggnader för fyra åkande batterier af Wendes Artilleri-regemente. (67.)

I underdånighet föredragen den 17 Maj; och anbefalldes i anledning af Riksdagens beslut i sistnämnda fråga General-Fälttygmästaren att inkomma med ritning och kostnadsförslag till omförmälda stall- och ridhusbyggnaders uppförande i Landskrona samt att afgifva förslag till de åtgärder i öfrigt, som för ordnandet af ett etablissement för fyra batterier derstädes blefve erforderliga.

Vidkommande frågan om garnison i Carlskrona skulle förslag derom framdeles till nådig pröfning anmålas.

Derefter, och sedan de infordrade förslagen från General-Fälttygmästaren inkommit, har Kongl. Maj:t under den 13 September och 8 November meddelat föreskrifter om ordnandet af Artilleri-etablissementet i Landskrona.

I afseende å garnisonstjenstens bestridande i Carlskrona har Kongl. Maj:t, enär största delen af det till indragning bestämde Marin-regementets manskap redan blifvit afskedadt samt det vid regementet qvarstående manskapet icke är tillräckligt

till garnisonstjenstens behöriga upprätthållande, under den 19 Juli 1872 förordnat: att en kommendering af 150 man med nödigt befäl skall under innevarande och nästkommande år i kommandoväg beordras till garnisonstjenst i Carlskrona; samt att till denna kommendering företrädesvis bör tagas rekryter, som bevistat första årets rekrytmöte, och, derest deras antal icke skulle vara tillräckligt, mindre exerceradt manskap.

Stockholm den 27 December 1872.

N. A. Varenius.

4:o. Kongl. Sjöförsvars-departementet.

25:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 10 April 1872, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens femte Hufvudtitel år 1873. (13.)
Den 19 April 1872 i underdånighet föredragen och innehållet af den underdåniga skrifvelsen delgifven vederbörande till kännedom och efterrättelse, äfvensom nödiga föreskrifter dem meddelade i afseende å verkställighet af dervid fattade beslut.

26:o af den 24 April 1872, angående försättande på vakans tills vidare af en del utaf båtsmanshållet i Blekinge län och södra Møre härad af Calmar län. (38.)

Den 10 Maj 1872 i underdånighet föredragen, dervid, beträffande verkställandet af de utaf Kongl. Maj:t med Riksdagen i frågan fattade beslut, vederbörande kollegier och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande erhöillo nådiga föreskrifter till efterrättelse i hvad på hvardera af dem ankomme.

27:o af den 11 Maj 1872, angående befordringsrätt för en del befäl vid Marinregementet m. m. (66.)

Den 17 Maj 1872 i underdånighet anmäld genom Landtförsvars-departementet och nådiga beslutet i ärendet medelst protokollsutdrag delgifvet Sjöförsvars-departementet, hvarifrån under samma dag, i afseende å pensions- m. fl. förmåner för Officerare och Underofficerare vid Marinregementet, nödiga upplysningar och föreskrifter meddelades Direktionen öfver Amiralitets-Krigsmanskassan till behörig underdånig efterrättelse.

28:o af den 11 Maj 1872, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens nionde Hufvudtitel. (17.)

Den 24 Maj 1872 genom Finans-departementet i underdånighet anmäld inför Kongl. Maj:t och transsumt af skrifvelsen tillika med protokollsutdrag öfverlemnade till Sjöförsvars-departementet, hvarifrån under samma dag nödiga föreskrifter meddelas-

delades såväl Förvaltningen af Sjöärendena, beträffande öfverflyttning till allmänna indragningsstaten af åtskilliga å femte Hufvudtitelns allmänna besparingar hittills anvisade ersättningsbelopp, som äfven direktionen öfver Amiralitets-Krigsmanskassan och öfrige vederbörande, i afseende å de af Riksdagen beviljade 2:ne kreditiv för upprätthållande af pensioneringen vid sjöförsvaret tillhörande stater.

Stockholm den 31 December 1872.

C. Nordenfalk.

5:o Kongl. Civil-departementet.

29:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 6 April, angående beviljade anslag till fortsättande af arbetena å östra och norra stambanorna. (8.) Denna skrifvelse anmäldes i underdånighet den 12 April och blef innehållet deraf delgifvet Statskontoret samt Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader, med bemyndigande för denna styrelse att, uppå trafikstyrelsens i mån af behof skeende requisition, hos Riksgäldskontoret lyfta och trafikstyrelsen tillhandahålla de 600,000 R:dr, som Riksdagen anvisat att under innevarande år utgå till anskaffande af en del utaf den å östra och norra stambanorna erforderliga materiel; hvarjemte trafikstyrelsen anbefalltes att föreslå det sätt, hvarpå de af Riksdagen för sistberörda ändamål anvisade medel borde ändamålsenligast användas, med iakttagande att materielen, i den mån sådant utan olägenhet kunde ske, inom landet tillverkades.

30:o af den 13 April, angående undersökning af vattendragen inom Norrbottens län, i och för tillgodogörandet af statens skogstillgångar. (18.)

Sedan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbottens län, efter remiss den 19 April, i ärendet sig utlätit, har under den 20 Juni blifvit infordradt Skogsstyrelsens underdåniga yttrande, hvilket ännu icke inkommit.

31:o af den 13 April, angående beviljad statsbidrag till genomförande af ny tomtreglering i Strengnäs efter den staden år 1871 öfvergångna brand. (19.) Anmäld den 19 April, då hvad Riksdagen beslutit blef för vederbörandes förständigande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Södermanlands län meddeladt.

32:o af den 15 April, i fråga om anslag till Sveriges deltagande i polytekniska utställningen i Moskwa. (20.)

Vid föredragningen häraf den 19 April bemyndigades Slöjdföreningens Styrelse att af det anvisade förslagsanslaget, i mån af behof och mot framtida redovisning, hos Riksgäldskontoret lyfta hvad till bestridande af kostnaderne för Sveriges deltagande uti berörda utställning kunde blifva erforderligt.

33:o af den 20 April, om anslag för befrämjande af tillgodogörandet af de inom Riket förekommande fosforförande lager. (21.)

Den 2 Maj uppdrogs åt en kommité af tre sakkunnige män att söka utreda, om och på hvad sätt de inom riket förekommande fosforsyrehaltiga mineralier och bergarter kunde med fördel tillgodogöras i syftning att tillfredsställa jordbrukets behof af fosforsyrehaltiga s. k. mineraliska gödningsämnen, för hvilket ändamål komitén borde uppgöra plan för erforderliga undersökningars ändamålsenliga ordnande och utförande, sätta sig i förbindelse med härför lämpliga personer samt leda och öfvervaka arbetena och, om så erfordrades, deri delta; och bemyndigades komitén att å anvisade förslagsanslaget, 6,000 R:dr, som tillsvidare icke finge öfverskridas, hos Riksgäldskontoret i mån af behof lyfta erforderliga medel för bekostande tillsvidare af ifrågavarande undersökningar, de der borde med all möjlig sparsamhet anordnas; skolande komitén till Kongl. Maj:t afgifva berättelse öfver arbetenas gång och resultat, jemte redovisning för anslagens användande.

34:o af den 24 April, om ändring i Kongl. Förordningen den 7 December 1866, angående villkoren för försäljning till förtäring på stället af vin, öl, kaffe eller andra icke spirituösa drycker. (31.)

Den 2 Maj anbefalltes Kommerce-kollegium att häröfver afgifva underdånigt utlåtande, som inkom först den 7 innevarande månad; Och blifver nu frågan föremål för nådig pröfning.

35:o af den 30 April, angående beviljade statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag. (39.)

Skrifvelsen anmäldes den 10 Maj och Riksdagens beslut meddelades Styrelsen för allmänna Väg- och Vattenbyggnader, för vidtagande af de i anledning af samma beslut på styrelsen ankommande åtgärder.

36:o af den 30 April, angående allmänna villkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under Riksdagen beviljats för väganläggningar och vägförbättringar, bro och hamnbyggnader m. m. (40.)

Anmäld den 10 Maj, hvarvid Kongl. Maj:t godkände de villkor och bestämmelser Riksdagen stadgat, samt förklarade att hvad genom nådiga Brefvet den 14 Maj 1868 blifvit förordnad fortfarande skulle lända till efterrättelse äfven i afseende å nu af Riksdagen beviljade statsbidrag.

37:o af den 30 April, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar, som utan bidrag af allmänna medel utföras. (41.)

Anmäld den 10 Maj och innehållet meddeladt Styrelsen för allmänna Väg- och Vattenbyggnader, hvarjemte Kongl. Maj:t berättigade ej mindre Bergslagernas jernvägsaktiebolag, såsom numera innehafvare af den genom resolution den 26 September 1871 beviljade rättigheten att anlägga och trafikera jernväg från Falun till Göteborg, med bibanor till Insjön och Nora-Carlskoga jernväg, i den mån det

samma, utan försträckning af statsmedel, utförde sagde jernvägar, an äfven Hallsberg-Motala-Mjölby jernvägsaktiebolag, att tillgodonjuta de i skrifvelsen omförmälda förmåner.

38:o af den 10 Maj, angående statsbidrag till pensionering af tjenstepersonalen vid statens jernvägstrafik och till enke- och pupillkassa för nämnde personals efterlemnade enkor och barn. (59.)

Sedan Kongl. Maj:t den 17 Maj anbefallt Styrelsen för statens jernvägstrafik att uppgöra fullständiga förslag till reglementen, samt sådana förslag inkommit, har Kongl. Maj:t under den 6 sistlidne September låtit utfärda särskilda nådiga reglementen, dels för statens jernvägstrafiks pensionsinrättning, och dels för statens jernvägstrafiks enke- och pupillkassa.

39:o af den 11 Maj, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens sjetta Hufvudtitel. (14.)

Sedan 17:de punkten af denna skrifvelse, angående anvisadt extra anslag till reseunderstöd åt handtverks- och fabriksarbetare för besökande af de utomlands under detta år anordnade allmänna konst- och industriutställningar, redan den 17 Maj blifvit i underdånighet föredragen, då dels anvisades 1,000 R:dr åt vissa föreslagne personer och dels, i afseende på användandet af återstoden utaf anslaget, Kommerce-kollegium anbefalldes att skyndsamligen kungöra Riksdagens beslut, med uppmaning till dem, som önskade komma i åtnjutande af reseunderstöd, att i vanlig ordning anmäla sig hos kollegium, som derefter borde med underdånigt förslag till fördelning af samma återstod inkomma; så anmäldes öfriga delar af skrifvelsen den 7 påföljande Juni, hvarvid, med godkännande af de beslut, som i afseende å sjetta Hufvudtiteln blifvit utöfver eller med afvikelse från hvad Kongl. Maj:t föreslagit af Riksdagen fattade, Kongl. Maj:t förordnade, att afskrift af Riksdagens skrifvelse skulle tillställas Statskontoret till kännedom och efterrättelse i hvad på detta embetsverk berodde, samt att skrifvelsens innehåll borde meddelas öfrige vederbörande i hvad dem särskildt anginge; hvarjemte, i anledning af framställningar, som legat till grund för Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, samt hvad i öfrigt förekommit, särskilda beslut meddelades.

I anledning af det utaf Riksdagen vid beviljandet af 100,000 Rdr till bestridande af kostnaden för utvidgning af Malmö station, enligt skrifvelsens 8:de punkt, stadgade vilkor, anbefalldes Styrelsen för statens jernvägstrafik att infordra stadsfullmäktiges i Malmö yttrande och att derefter inkomma med det underdåniga utlåtande och förslag i ämnet, som af berörda yttrande kunde föranledas.

Stat för Slöjdskolan i Stockholm under år 1873 är af Kongl. Maj:t fastställd den 24 sistlidne Augusti: och Riksdagens framställning i 13:de punkten, att Kongl. Maj:t måtte i nåder tillse, i hvad mån anslaget till hästafvelns förbättrande måtte kunna användas till premiering af hästar, tjenliga till afvel för olika

gagnsbruk, är tagen under öfvervägande den 1 sistlidne November, i sammanhang med frågan om stuteriernas omorganisation.

Riksdagens i 16:de punkten anmälda beslut om medels anvisande till understöd för industriidkares med fleres besök vid expositionen i Wien 1873 m. m., skulle, efter föregående erforderlig beredning, framdeles i underdånighet föredragas.

40:o af den 10 Maj, angående förändrad lydelse af 6 § i Kongl. Förordningen om landsting den 21 Mars 1862. (62.)

Anmäldes den 17 Maj, då Kongl. Maj:t, med gillande af Riksdagens beslut om förändrad lydelse af ifrågavarande §, lät utfärda nådig kungörelse i ämnet.

41:o af den 13 Maj, angående utbetalning af det för Nässjö-Oscarshamns jernvägsanläggning beviljade statsbidrag. (69.)

Den 17 Maj beslöt Kongl. Maj:t, att skrifvelsens innehåll skulle delgifvas Statskontoret samt Styrelsen för allmänna Väg- och Vattenbyggnader, hvilken sistnämnda myndighet borde vederbörande derom underrätta.

42:o af den 13 Maj, angående omarbetning af gällande Grufvestadga. (74.)

Den 24 Maj utfärdades, i anledning af Riksdagens framställning i ämnet, nådig kungörelse, angående förbud tillsvidare mot utfärdande af mutsedlar å stenkolsfyndigheter, hvarefter Kongl. Maj:t under den 24 sistlidne Augusti uppdragit åt en särskild komité att rörande frågan i sin helhet afgifva underdånigt betänkande med förslag till de nya eller förändrade stadganden, som kunde finnas tjenliga; och har denna komité den 1 förlidna Oktober i hufvudstaden sammanträdt och påbörjat sina arbeten.

43:o af den 15 Maj, angående meddelande af statistiska uppgifter om den kommunala rösträtten. (76.)

I anledning häraf anbefalldes den 24 Maj samtliga Kongl. Maj:ts Befallningshåfvande att skyndsamt från vederbörande infordra och till statistiska Centralbyrån insända ej mindre den för hvarje landtkommun inom länet i December 1871 uppgjorda fyrktalslängd, än ock för hvarje stad i länet den på samma års bevillning grundade röstlängd.

44:o af den 14 Maj, angående förändringar i vilkoren för tillverkning och försäljning af bränvin. (77.)

Vid föredragningen häraf den 24 Maj beslöt Kongl. Maj:t att dels, i öfverensstämmelse med de af Riksdagen föreslagna ändringar i författningen om vilkoren för *tillverkning* af bränvin, utfärda nådig kungörelse om ändring i 11, 14 och 17 §§ af Kongl. Förordningen rörande detta ämne af den 26 Juni 1871, dels ock, med upphäfvande af nådiga kungörelsen af sistnämnde dag om förhöjning i afgiftsrestitutionen vid utförsel af bränvin till utrikes ort, utfärda särskild ny kungörelse i detta hänseende, hvarefter Kongl. Maj:t den 30 sistlidne Augusti genom nådig kungörelse förordnat om vissa ändringar och tillägg, som funnits nödiga i Ordnings-

stadgan för bränvinsbrännerierna i Riket, till följd af förstnämnda förändringar i tillverkningslagen.

I fråga åter om den i Riksdagens skrifvelse begärda ändring i 12 § af Förordningen angående villkoren för *försäljning* af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, beträffande den åtskilliga gästgifverier å landet tillerkända särskilda utskänkningsrätt, anbefalldes Kammar-kollegium att, sedan Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande sig yttrat, underdånigt utlåtande i ämnet afgifva; och blifver, när detta utlåtande inkommit, frågan föremål för Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

Stockholm den 19 December 1872.

C. A. Sjöcrona.

6:o Kongl. Finans-departementet.

45:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 26 Februari, i fråga om utfärdande af Statsobligationer, förskrifna med 4 procents ränta. (4.)

Sedan Kongl. Maj:t den 1 påföljde Mars, med fastställelse af de utaf Riksdagen härom beslutade stadganden, låtit utfärda nådig Kungörelse i ämnet, har Kongl. Maj:t den 8 i samma månad meddelat sin nådiga garanti å förevarande lån.

46:o af den 10 April, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens Första Hufvudtitel. (9.)

Enligt nådigt beslut af den 12 sistlidne April har innehället af förevarande skrifvelse blifvit Statskontoret och Riksmarskalks-embetet till kännedom och efterrättelse meddeladt.

47:o af den 24 April, angående bruksegaren P. Löfs ansökning i fråga om dispositionen af köpeskillingen för afverkad skog å Ejhedens hemman och Ohre sockens öfverloppsmark i Kopparbergs län. (32.)

Riksdagens i detta ärende fattade beslut har den 2 sistlidne Maj meddelats Kammar-kollegium och Statskontoret till kännedom och efterrättelse samt vederbörandes förständigande.

48:o af den 24 April, angående ersättning för sådana af Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej beviljats. (33.)

Under den 2 sistlidne Maj har Kongl. Maj:t bemyndigat Statskontoret att det af Riksdagen sålunda anvisade beloppet i Riksgälds-kontoret uppbära.

49:o af den 24 April, angående försäljning af ett Postverket tillhörigt hus i Upsala. (37.)

Med anledning af Riksdagens härom anmälda beslut har Kongl. Maj:t den 2 sistlidne Maj bemyndigat General-Poststyrelsen att gå i författning om försäljning af ifrågavarande hus.

50:o af den 22 April, angående val af fullmäktige i Riksgäldskontoret. (23.)

51:o af samma dag, angående dito af dito i Riksbanken. (22.)

Dessa två skrivelser äro den 2 sistlidne Maj inför Kongl. Maj:t i underdånighet anmälda samt, såsom ej påkallande någon åtgärd, lagda till handlingarne.

52:o af den 1 Maj, angående pension för Telegraf-intendenten Majoren A. L. Fahnehjelm. (46.)

Vid föredragning af denna skrivelse den 17 sistlidne Maj har Kongl. Maj:t beviljat bemälda Telegraf-intendent nådigt afsked från hans innehafvande Intendentsbefattning, samt dervid i enlighet med det af Riksdagen lemnade medgifvande tillförsäkrat honom att under sin återstående listid få uppbära en årlig pension af 4,000 Rdr af Telegrafverkets medel.

53:o af den 8 Maj, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens Sjunde Hufvudtitel. (15.)

I underdånighet föredragen den 24 sistlidne Maj; och har Kongl. Maj:t, beträffande Riksdagens framställning att, vid uppgörande af förslag till Normalstaten för Post- och Telegrafverken, aflöningsförmånernas särskiljande i lön, tjänstgöringspenningar och ålderstillägg borde tillämpas äfven för de vid nämnda verks styrelser anställda tjänstemän, häröfver infortrat bemälda Styrelsers underdåniga utlåtande; hvarjemte Riksdagens öfriga i skrivelserna anmälda beslut blifvit med deraf föranledda nådiga föreskrifter delgifna Statskontoret och andre vederbörande embetsmyndigheter till kännedom och efterrättelse.

54:o af den 8 Maj, angående den år 1871 verkställda revision af Statsverkets m. fl. allmänna fonders förvaltning år 1869. (53.)

Denna skrivelse har blifvit inför Kongl. Maj:t anmäld den 24 sistlidne Maj; och jemte det dervid beslutats, att de delar deraf, som icke rörde Finans-departementet, skulle genom traussumt meddelas vederbörande andra Departementer för att på deras föredragning blifva föremål för nådig pröfning, har Kongl. Maj:t tillika, beträffande den del af samma skrivelse, som rörer ifrågasatt meddelande af föreskrift om insättande i bankinrättning af Allmänna Verks och Inrättingars kontanta och för löpande utgifter ej behöfliga behållningar, infortrat Statskontorets utlåtande, hvilket ännu icke till Kongl. Maj:t inkommit.

55:o af den 8 Maj, angående upphörande af hofveriskyldigheten till Kungsgårdar och Militie-boställen i Skåne. (54.)

I anledning af Riksdagens förevarande skrivelse har Kongl. Maj:t den 24 sistlidne Maj infortrat Kammar-kollegii och Arméförvaltningens underdåniga utlåtande; hvilket ännu ej till Kongl. Maj:t inkommit.

56:o af den 10 Maj, angående eftergift af Kronans rätt till dana-arf efter åtskilliga personer. (58.)

Med godkännande af Riksdagens beslut i fråga ej mindre om dana-arfven efter Lovisa Charlotta Lofström och enkan Ingeborg Magnusdotter, än ock efter instru-

mentmakaren Carl Jacob Nordqvist och Justina Linde har Kongl. Maj:t den 24 sistlidne Maj låtit såväl dessa beslut, som dem, hvilka Riksdagen i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag fattat beträffande dana-arfven efter drängarne Erik Andersson och Sven Olofsson, vagnmakaren Elof Mårtenssons hustru Kerstin Andersdotter, Catharine Maria Cronér och f. d. husaren Nils Wester, meddelas vederbörande Länsstyrelser till kännedom och efterrättelse samt vederbörandes förständigande.

Derjemte har Kongl. Maj:t samma dag beträffande Riksdagens beslut om dana-arfvet efter ogifta Eva Jacobsson infordrat utlåtande från Länsstyrelsen i Skaraborgs län och i anledning af besluten om dana-arfven efter Cecilia Lovisa Jacobsson och Carin Dahlström anbefallt Länsstyrelserna i Hallands och Östergötlands län att inhemta yttranden af stadsfullmäktige i Falkenberg och Linköping i fråga om det för eftergift af Kronans rätt till berörde dana-arf uppställda villkor att nämnde städer borde deremot afstå sina nuvarande ersättningsanslag för förlorad tullfrihet; och hafva, sedan sålunda infordrade utlåtande och yttranden inkommit, dessa tre mål blifvit af Kongl. Maj:t slutligen afgjorda den 9 och 24 Augusti samt den 15 November innevarande år.

57:o af den 10 Maj, angående de i 63 § Regeringsformen föreskrifna kreditivsummor. (56.)

Den 17 i samma månad i underdånighet anmaldt och Statskontoret till behörig kännedom meddeladt.

58:o af den 10 Maj, angående förberedande undersökningar rörande Kongl. Hofstallets förflyttning samt uppförande af nytt Riksdagshus å Helgeandsholmen. (57.)

Vid föredragning af denna skrifvelse den 1 sistlidne Juni har Kongl. Maj:t anbefallt Öfverintendents-embetet att dels inkomma med uppgift å någon för uppförande af ett nytt Hofstall tjenlig plats och dervid jemväl afgifva ritningar och kostnadsförslag till de byggnader, som för ändamålet borde å den sålunda uppgifna platsen uppföras, samt att dels, på anmodan, tillhandagå Fullmäktige i Riksgäldskontoret och Riksbanken med nödiga upplysningar, utredningar och förslag i hvad som egde sammanhang med det af Riksdagen åt bemälde Fullmäktige lemnade uppdrag i afseende å förenämnda Riksdagshus m. m.; och har med anledning häraf Öfverintendents-embetet den 19 nästlidne November afgifvit underdånigt förslag till förflyttning af Hofstallet till Artilleriplanen å Ladugårdslandet; hvarefter Kongl. Maj:t den 30 i samma månad infordrat Stockholms Stadsfullmäktiges yttrande i fråga om de villkor, hvarunder staden kunde vara villig att för ändamålet till Kronan öfverlåta stadens rätt till tomterne N:ris 5, 6, 7 och 8 i kvarteret Bodarne söder om nämnda plan.

59:o af den 11 Maj, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens Nionde Hufvudtitel. (17.)

Denna skrifvelse har den 24 i samma månad blifvit i underdånighet anmald; dervid

Kongl. Maj:t beslutat, att dels skrifvelsens innehåll borde meddelas Statskontoret och öfriga vederbörande myndigheter till kännedom och efterrättelse, samt dels resolutioner utfärdas för de personer, hvilka, på sätt i skrifvelsen omförmäldes, fått sig pensioner beviljade.

60:o af den 11 Maj, angående anvisade medel till bestridande af begravningskostnaderne efter Hennes Maj:t Drottning Lovisa. (65.)

Under den 24 samma månad hafva Statskontoret samt Fullmäktige i Riksgäldskontoret erhållit förständigande rörande godtgörandet af ifrågavarande kostnader.

61:o af den 11 Maj, angående försäljning till Stora Kopparbergs Bergslag af kronolägenheten Hushagen i Stora Tuna socken af nämnda län. (68.)

Med anledning af Riksdagens härom fattade beslut har Kongl. Maj:t den 24 samma månad anbefallt Kammar-kollegium att gå i författning om försäljning af ifrågavarande lägenhet på de af Riksdagen godkända villkor.

62:o af den 6 Maj, angående utfärdande af ny Instruktion för Riksdagens Revisorer af Riksbanken. (51.)

I anledning häraf har nådig Kungörelse blifvit under den 24 sistlidne Maj utfärdad.

63:o af den 13 Maj, angående nytt Reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning. (70.)

Under den 13 sistlidne September har i anledning häraf allmän kungörelse blifvit i nåder utfärdad.

64:o af den 15 Maj, angående bergverkstiondens upphörande. (78.)

Innehållet af denna Riksdagens skrifvelse har under den 24 sistlidne Maj blifvit delgifvet Kammar- och Kommerce-kollegierna.

65:o af den 14 Maj, angående nytt Reglemente för Riksgäldskontoret. (75.)

Hvilken skrifvelse blifvit vid föredragning inför Kongl. Maj:t den 14 sistlidne Juni, såsom ej föranledande någon åtgärd, lagd till handlingarne.

66:o af den 15 Maj, angående beräkningen af Statsverkets inkomster. (79.)

Enligt nådigt beslut af den 24 sistlidne Maj har innehållet af denna skrifvelse meddelats Statskontoret till kännedom och efterrättelse.

67:o af den 15 Maj, med ny Riksstat. (81.)

Riksdagens förevarande skrifvelse, jemte dervid fogade Riksstat, har den 24 sistlidne Maj blifvit meddelad Statskontoret till kännedom och efterrättelse, dervid äfven utdrag af protokollet öfver Finans-Ärenden, innefattande upplysning om innehållet af skrifvelsen, är vorden tillställd de öfriga Stats-departementen.

68:o af den 4 April, angående stämpelpappers-afgiften. (6.)

Med godkännande af Riksdagens genom förevarande skrifvelse anmälda beslut om ändring i 6 § af Förordningen härom, har Kongl. Maj:t den 24 sistlidne Maj genom utfärdad Kungörelse förordnat, att, med iakttagande af berörda ändring, den för innevarande år gällande stämpelpappersförordning skall fortfara att lända till

efterrättelse

efterrättelse till slutet af det år, under hvars lopp ny stämpelpappers-bevillning varder af Riksdagen fastställd.

69:o af den 30 April, angående förändrade vilkor för tidningars och tidskrifters postbefordran jemte åtskilliga andra postväsendet rörande frågor. (42.)

I öfverensstämmelse med Riksdagens, på Kongl. Maj:ts förslag, härom fattade beslut, har Kongl. Maj:t, efter Generalpost-styrelsens hörande, låtit utfärda nådiga Kungörelser i ämnet, *dels* den 18 sistlidne Oktober, angående vilkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran, och *dels* den 12 November, angående en förändrad vigtsats-beräkning för inrikes bref, införande af medelporto för småpaketer samt nedsättning af afgiften för brevkort.

70:o af den 8 Maj, angående Tullbevillningen. (52.)

Efter inhemtande af Kommerce-kollegii och Generaltull-styrelsens underdåniga utlåtande har Kongl. Maj:t den 4 sistlidne Oktober låtit utfärda ny Tulltaxa.

71:o af den 16 Maj, angående Allmänna Bevillningen. (85.)

I anledning häraf har Kongl. Maj:t, efter inhemtande af Kammar-rättens underdåniga utlåtande, den 27 sistlidne September låtit utfärda ny Bevillnings-förordning.

72:o af den 30 April, i fråga om Kommunal-författningarnes tillämpning i Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker. (43.)

Vid föredragning af denna skrifvelse den 24 sistlidne Maj har Kongl. Maj:t anbefallt Sine Befallningshafvande i nämnda län att, sedan *dels* dervarande Lappmarksbefolkningar, *dels* ock vederbörande myndigheter i orterne blifvit hörde, inkomma med de afgifne yttrandena jemte egne utlåtanden; och har derefter sådant utlåtande åtföljdt af vederbörandes yttranden den 18 nästlidne September inkommit från Konungens Befallningshafvande i Westerbottens län, hvaremot det från Norrbottens län ännu afvaktas.

Stockholm den 17 December 1872.

Henric Lovén.

7:o Kongl. Ecclesiastik-departementet.

73:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 22 April 1872, angående utarrendering af enkesäten i Hallands och Bohus län. (30.)

Kongl. Maj:t har den 2 Maj 1872 i nåder anbefallt Kammar-kollegium att, efter vederbörandes hörande, häröfver afgifva underdånigt utlåtande, hvilket ännu icke inkommit.

74:o af den 30 April 1872, angående rättighet för församlingarne att bestämman Klockares aflöning. (45.)

Bil. till Just.-Ombudsmannens Embets-Berättelse till 1873 års Riksdag.

Den 24 Maj 1872 har Kongl. Maj:t i nåder anbefallt Kammar-kollegium att, efter vederbörandes hörande, sig i ämnet yttra, men detta utlåtande har ännu icke inkommit.

75:o af den 3 Maj 1872, angående ordnandet af den medicinska undervisningen i riket. (47.)

Den 24 Maj 1872 har Kongl. Maj:t häröfver infordrat Kanslers-embetets vid Universitetet underdåniga utlåtande efter vederbörandes hörande; hvilket utlåtande ännu icke inkommit.

76:o af den 6 Maj 1872, angående skyldighet för innehafvare af sådan Statens egendom å landet, för hvilken bevillning efter Andra Artikeln ej erlägges, att utgifva fyllnadsbidrag till Folkskolelärares aflöning. (48.)

Kongl. Maj:t har den 24 Maj 1872 i nåder anbefallt Kammar-kollegium och Statskontoret att häröfver inkomma med underdånigt utlåtande, hvilket ännu icke afgifvits.

77:o af den 8 Maj 1872, angående reglering af utgifterna under Riksstatens Åttonde Hufvudtitel. (16.)

Kongl. Maj:t har den 24 Maj 1872 aflåtit nådiga skrivelser i ämnet till Statskontoret och öfrige vederbörande.

78:o af den 15 Maj 1872, angående förändring af Kongl. Förordningen den 15 Februari 1855, angående behandling af frågor om understöd, som lemnas nödställda i de förenade rikena. (80.)

Vid föredragning den 29 November 1872 har Kongl. Maj:t detta ärende afgjort.

Stockholm af Kongl. Ecclesiastik-departementets Expeditions Registrators Kontor den 2 Januari 1873.

Ex officio

F. A. Westerling.

Förteckning öfver de i förestående uppgifter intagna, genom Riksdagens år 1872 aflättna underdåniga skrivelser anhängiggjorda ärenden, hvilka vid utgången af år 1872 i sin helhet eller till någon del icke hos Kongl. Maj:t förevarit till slutligt afgörande.

Kongl. Justitie-departementet.

14:o Riksdagens underdåniga skriftelse af den 15 Maj 1872, angående ändring i gällande stadganden rörande socknemännens inbördes skyldighet att deltaga i prestgårdsbyggnad. (84.)

Kongl. Landtförsvars-departementet.

22:o af den 8 Maj 1872, angående upplåtelse af en del utaf bastionen Drottningen jemte Kronan tillhörig mark i Christianstad för anläggning af en vattenledning. (55.)

Kongl. Civil-departementet.

30:o af den 13 April 1872, angående undersökning af vattendragen inom Norrbottens län, i och för tillgodogörandet af statens skogstillgångar. (18.)

34:o af den 24 April 1872, om ändring i Kongl. Förordningen den 7 December 1866, angående vilkoren för försäljning, till förtäring på stallet, af vin, öl, kaffe eller andra icke spirituösa drycker. (31.)

39:o af den 11 Maj 1872, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens Sjette Hufvudtitel, i hvad rörde *dels* skrifvelsens 8:de punkt, angående det af Riksdagen vid beviljandet af anslag till bestridande af kostnaden för utvidgning af Malmö station stadgade vilkor, och *dels* Riksdagens i 16:de punkten anmälda beslut om medels anvisande till understöd för industridkares med fleres besök vid expositionen i Wien 1873 m. m. (14.)

42:o af den 13 Maj 1872, angående omarbetning af gällande Grufvestadga. (74.)

44:o af den 14 Maj 1872, angående förändringar i vilkoren för tillverkning och försäljning af bränvin, i hvad rörde den af Riksdagen begärda ändring i 12 § af gällande Förordning angående vilkoren för *försäljning* af bränvin m. m., beträffande den åtskilliga gästgifverier å landet tillerkända särskilda utskänkningsrätt. (77.)

Kongl. Finans-departementet.

53:o af den 8 Maj 1872, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens Sjunde Hufvudtitel, i hvad rörde Riksdagens framställning att, vid uppgörande af förslag till Normalstaten för Post- och Telegrafverken, aflöningsförmånernas särskiljande i lön, tjänstgöringspenningar och ålderstillägg borde tillämpas äfven för de vid nämnda verks styrelser anstälde tjänstemän. (15.)

54:o af den 8 Maj 1872, angående den år 1871 verkställda revision af Statsverkets m. fl. allmänna fonders förvaltning år 1869, beträffande den del af samma skrifvelse, som rörer ifrågasatt meddelande af föreskrift om insättande i bankinrättning af allmänna verks och inrättningsars kontanta och för löpande utgifter ej behöfliga behållningar. (53.)

55:o af den 8 Maj 1872, angående upphörande af hofveriskyldigheten till kungsgårdar och militieboställen i Skåne. (54.)

58:o af den 10 Maj 1872, angående förberedande undersökningar rörande Kongl. Hofstallets förflyttning samt uppförande af nytt Riksdagshus å Helgeandsholmen. (57.)

72:o af den 30 April 1872, i fråga om kommunal-författningarnes tillämpning i Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker. (43.)

Kongl. Ecclesiastik-departementet.

73:o af den 22 April 1872, angående utarrendering af enkesäten i Hallands och Bohus län. (30.)

74:o af den 30 April 1872, angående rättighet för församlingarne att bestämman klockares aflöning. (45.)

75:o af den 3 Maj 1872, angående ordnandet af den medicinska undervisningen i riket. (47.)

76:o af den 6 Maj 1872, angående skyldighet för innehafvare af sådan Statens egendom å landet, för hvilken bevillning efter Andra Artikeln ej erlägges, att utgifva fyllnadsbidrag till folkskolelärares aflöning. (48.)

II.

Förteckning å sådana genom de senaste Riksdagarnes till Kongl. Maj:t aflåtna underdåniga skrifvelser anhängiggjorda ärenden, hvilka i Justitie-Ombudsmannens till nästlidna Riksdag afgifna embetsberättelse finnas upptagna såsom i sin helhet eller till någon del hos Kongl. Maj:t oafgjorda; äfvensom uppgifter å de åtgärder, hvilka sedermera blifvit med dem vidtagna.

1:o Kongl. Justitie-departementet.

- 1:o Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 28 Februari 1858, i fråga om lag till ordnande af Notarii-Publici-befattningar. (225.)
Ärendet har ännu ej till slutligt afgörande förekommit.
- 2:o af den 11 Aug. 1860, i fråga om föreskrift till betryggande af besittningsrätt till fast egendom och af in-teckningssäkerhet. (105.)
Sedan sist afgifna förteckning hafva förslag till förordningar i ämnet blifvit uppgjorda, hvilka äro beroende på Högsta Domstolens utlåtande.
- 3:o af den 11 Aug. 1860, angående införande af s. k. tjenstehjonsböcker i stället för nu brukliga orlofs-sedlar. (110.)
Ärendet har sedan sist afgifna förteckning ej undergått vidare behandling.
- 4:o af den 26 Oktober 1860, angående revision och ändring uti gällande lag och författningar rörande utsökningsärenden. (144.)
Det i sist afgifna förteckning omnämnda underdåniga förslag i ämnet beror på Kongl. Maj:ts vidare nådiga pröfning.
- 5:o af den 14 Mars 1863, angående utarbetande af förslag till ny lag rörande vattenrätten. (57.)
Detta ärende har sedan sist afgifna förteckning icke undergått vidare behandling.
- 6:o af den 11 November 1863, angående upprättande af förslag om organisation af Domkapitlen. (155.)
Komitén för ombesörjande af en revision af 1686 års Kyrkolag har ännu ej inkommit med det i sist afgifna förteckning omnämnda utlåtande.
- 7:o af den 28 Maj 1866, angående åtskilliga ändringar i domstolsinrättningar å landet. (55.)
Enligt annan denna dag afgifven förteckning har Kongl. Maj:t, sedan Riksdagen bifallit Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet, under den 17 sistlidne Maj

låtitt utfärda Förordning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting.

8:o af den 19 Juni 1866, angående föreskrifter rörande ersättningar i händelse af olycksfall vid jernvägstrafiken. (90.)

Frågan afvaktar Kongl. Maj:ts nådiga beslut.

9:o af den 20 Juni 1866, angående föreslagen ändring i gällande stadganden om skyldighet att deltaga i kyrkobyggnad. (108.)

Kongl. Maj:ts nådiga beslut i ämnet afvaktas.

10:o Riksdagens underdåniga skrivelse af den 12 Maj 1868, angående indragning till Statsverket af de åt civile embets- och tjänstemän upplåtta boställen. (71.)

Frågan beror på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

11:o af den 13 Maj 1868, angående väckt fråga om upphörande af sportelaflöning m. m. (83.)

Kongl. Maj:ts nådiga beslut i ämnet afvaktas.

12:o af den 15 Maj 1868, angående väckt fråga om den s. k. administrativa domsrättens upphörande och förvaltningens förenkling i vissa hänseenden. (89.)

Ärendet är under beredning till föredragning.

13:o af den 13 Maj 1869, om ändring i gällande föreskrifter rörande förvaltningen af omyndiges egendom. (87.)

Frågan afvaktar Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

14:o af den 3 Maj 1871, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående antagande af en författning rörande Lapparne i de förenade Konungarikena Sverige och Norge. (20.)

Sedan den i sist afgifna förteckning omnämnda nådiga befallning blifvit fullgjord, beror frågan på Kongl. Maj:ts vidare pröfning.

15:o af den 6 Maj 1871, om utarbetande af en lag angående upplag af produkter och varor. (23.)

På sätt annan, denna dag afgifven förteckning utvisar, har Kongl. Maj:t, sedan Riksdagen bifallit upprättadt förslag i ämnet, låtit den 24 sistlidne Maj utfärda nådig förklaring af 17 Kap. 3 § Handels-Balken, angående företrädesrätt till betalning ur lös pant.

16:o af den 17 Maj 1871, angående ändring i lagens stadgande om mannens målsmansrätt öfver hustrun. (68.)

Frågan beror på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

Stockholm den 19 December 1872.

Ex officio
C. F. W. Lamberg.

2:o Kongl. Utrikes-departementet.

17:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 6 Maj 1868, angående åtgärders vidtagande för att afhända Svenska Staten ön St Barthelemy. (47.)
Ärendet afbidar fortfarande föredragning*).

3:o Kongl. Landtförsvars-departementet.

18:o Rikets Ständers underdåniga skrifvelse af den 15 September 1860, angående ifrågakända förändringar i Militie-boställs-ordningen. (126.)
Det från vederbörande embetsverk infordrade förslag till ny Militie-boställs-ordning har ännu icke till Kongl. Maj:t inkommit.

19:o af den 5 Oktober 1860, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde Hufvudtitel. (146.)
De förslag dels till förnyad förordning, huru förhållas skall vid besigtningar och öfverbesigtningar, då varor eller färdiga arbeten för landt- eller sjöförsvarets behof efter kontrakt levereras, och dels till reglemente, hvarefter vederbörande vid kronoauktioner för landt- och sjöförsvaret hafva sig att rätta, hvilka, enligt Kongl. Maj:ts den 19 Juni 1866 fattade beslut, skola af Armé-Förvaltningen och Förvaltningen af Sjöärendena upprättas, hafva ännu icke blifvit af dessa embetsverk afgifna.

20:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 2 Maj 1868, angående upplåtelse till Landskrona stad af kronan tillhörig jord derstädes. (35.)
Frågan om vilkoren för berörda upplåtelse är ännu hvilande i afvaktan på ordnandet af vissa förhållanden med militär-etablissemnet i Landskrona.

21:o af den 15 Maj 1868, i anledning af väckt fråga om den s. k. administrativa domsrättens upphörande och förvaltningens förenkling i vissa hänseenden. (89.)
Hvilar i hvad Landtförsvars-Departementet rör enligt nådigt beslut den 6 November 1868.

Stockholm den 27 December 1872.

N. A. Varenius.

*) Denna uppgift grundar sig på meddelande från Hans Excellens Herr Utrikes-Stats-Ministern i embetsskrifvelse af den 27 December 1872.

4:o. Kongl. Sjöförsvars-departementet.

22:o Rikets Ständers underdåniga skrifvelse af den 14 April 1866, angående utarbetande af förslag till ny fördelning af städernas båtsmanshäll. (44.)

Ärendet har sedan senast afgifna förteckning icke undergått vidare handläggning.

23:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 6 Maj 1868, angående lindring eller aflösning af båtsmanshället. (51.)

Det betänkande, som den för frågans utredning i Nåder tillsatta Komité under den 20 December 1868 afgifvit, har i särskilda delar tid efter annan varit Kongl. Maj:t underställt, senast den 10 innevarande December, i sammanhang med frågan om organisation af sjöförsvarets militärpersonal, derom, enligt Kongl. Maj:ts Nådiga beslut samma dag, Proposition kommer att till instundande Riksdag afgifvas; och lärer följaktligen Riksdagens berörda skrifvelse för närvarande icke till någon vidare åtgärd föranleda.

24:o af den 13 Maj 1868, angående befrielse för vissa fartyg att vid utklarering till utrikes ort taga lots och erlægga lotspenningar. (62.)

Sedan det i föregående förteckning öfver detta ärende omförmälda, från Förvaltningen af Sjöärendena och Kommerce-Kollegium infordrade underdåniga utlåtande i anledning af det utaf Komiterade utarbetade förslag till ny förordning angående Lots- och fyrinrättningar i riket numera under den 18 April 1872 till Kongl. Sjöförsvars-departementet inkommit, är ärendet under beredning till underdånig föredragning.

25:o af den 15 Maj 1868, angående väckt fråga om den s. k. administrativa domsrättens upphörande och förvaltningens förenkling i vissa hänseenden. (89.)

Detta ärende är ännu icke af Kongl. Maj:t pröfvadt.

26:o af den 10 Maj 1869, angående befrielse för fartyg och båtar af viss dräktighet att vid ingående taga lots och erlægga lotspenningar. (54.)

Denna skrifvelse, tillika med Förvaltningens af Sjöärendena och Kommerce-Kollegii i frågan afgifna underdåniga yttrande, är under beredning till föredragning i sammanhang med det under N:o 24 här ofvan upptagna ärende.

27:o af den 17 Maj 1871, i fråga om åtgärder för en förenklad anordning af göromålen i de till statsförvaltningen hörande embetsverk och myndigheter. (69.)

I likhet med hvad sist afgifna förteckning öfver detta ärende innehåller, är det samma ännu beroende på underdånig föredragning.

Stockholm den 31 December 1872.

C. Nordenfalk.

Kongl.

5:o Kongl. Civil-departementet.

28:o Rikets Ständers underdåniga skrifvelse af den 28 Januari 1860, i anledning af väckta förslag om nya byggnadslagar. (22.)

Enligt Kongl. Maj:ts nådiga beslut den 27 September 1866 har Revisions-Sekreteraren A. Lindhagen erhållit uppdrag att till föredragning bereda detta ärende, hvilket kommer att slutligen anmälas i sammanhang med ett på Ecclesiastik-departementets handläggning beroende mål.

29:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 12 Maj 1868, i fråga om indragning till Statsverket af de åt civile embets- och tjenstemän upplåtna boställen. (71.)

Det i sednaste redogörelsen till Riksdagens Justitie-Ombudsman omförmälda, från Kommerce-kollegium infortrade yttrandet angående bergsstatsboställena är ännu icke afgifvet.

30:o af den 15 Maj 1868, i anledning af väckt fråga om den s. k. administrativa domsrättens upphörande och förvaltningens förenkling i vissa hänseenden. (89.)

Ärendet under beredning till föredragning.

31:o af den 10 Maj 1869, angående förändrade föreskrifter i afseende på ekonomiska besigtningar. (55.)

Denna skrifvelse är öfverlemnad till Finans-departementets underdåniga föredragning.

32:o af den 11 Maj 1869, om ändring i gällande föreskrifter rörande skyldigheten att hålla allmänna vägarne i fargildt stånd vintertiden. (67.)

Är under beredning till föredragning.

33:o af den 9 Maj 1870, angående regleringen af Sjette Hufvud-titeln, hvad beträffar framställningen om indragning eller minskning i antalet af Bergmästaretjänsterne. (39.)

Det från Kommerce-kollegium infortrade utlåtandet i ämnet har ej ännu inkommit.

34:o af den 27 April 1871, angående redovisningen för användandet af den Rikets stapelstäder tillkommande tolagsersättning.

Ärendet föredrogs i underdånighet den 26 Januari 1872, då, med ändring af stadgandet i Nådiga Brevet den 1 Oktober 1851 och Kommerce-kollegii derpå grundade cirkulär af den 28 samma månad, Kongl. Maj:t förordnade, att Öfver-Ståthållare-Embetet, för Stockholm, och Magistraten i hvarje annan stapelstad, hvilken fått sig i stället för tolag beviljad rättighet att uppbära anslag af tullmedlen, skola hvarje år inom viss tid till Kommerce-kollegium insända behörigen granskade och styrkta utdrag af stadens räkenskaper rörande beloppet och användandet af staden under nästföregångna året tillflutna tolagsersättningsmedel, samt att det skall åligga Kommerce-kollegium att i den årliga berättelsen om inrikes

sjöfarten och handeln intaga sammandrag af berörda uppgifter om tolagsersättningsmedlen.

35:o af den 17 Maj 1871, angående beviljade låneunderstöd till enskilda jernvägsanläggningar. (70.)

Under återopande af hvad uti sednaste redogörelse till Riksdagens Justitie-Ombudsman härom förekommer, meddelas ytterligare: att utaf de för understödjande af enskilda jernvägsanläggningar till Kongl. Maj:ts disposition ställda 10,000,000 Riksdaler blifvit under den 12 Januari 1872, i sammanhang med gifna concessioner till nedannämnde anläggningar, anvisade följande försträckningsbelopp, nämligen: för jernväg från *Sundsvall till trakten af Torpshammar* vid Ljunge elf 1,494,000 Riksdaler; för jernväg mellan *Krylbo vid Dalefven på norra stambanan och Norbergs jernmalmsfält* 406,000 Riksdaler, och för jernväg från *Upsala öster om Wendelsjön till Gefle* med bibanor till Dannemora och Söderfors 500,000 Riksdaler; hvarjemte, vid fastställandet af planen för en del af jernvägen mellan Ludvika och Kihls station på nordvestra stambanan, åt det *s. k. Bergslagernes jernvägsaktiebolag*, på hvilket blifvit upplåten rättigheten att anlägga och trafikera denna jernväg, anvisats de för sagda jernvägsföretag eventuelt afsedda 5,000,000 Riksdaler.

36:o af den 19 Maj 1871, angående villkoren för tillverkning och försäljning af bränvin. (82.)

Sedan från Teknologiska Institutet inkommit infordradt utlåtande angående hvad Riksdagen i denna skrifvelse anfört i fråga om förändrade bestämmelser beträffande restitution af erlagda afgifter vid utförsel till utrikes ort af inom landet tillverkad bränvin, aflät Kongl. Maj:t den 2 Februari 1872 nådig Proposition i ämnet till Riksdagen. Med anledning af Riksdagens svar derå, är nådig kungörelse utfärdad den 24 sistlidne Maj, i sammanhang med kungörelse om ändringar i Förordningen rörande villkoren för bränvinstillverkning.

37:o af den 10 Maj 1871, i anledning af 1870 års revision af Statsverkets förvaltning år 1868, i hvad denna skrifvelse innefattar anmärkningar vid räkenskaperna öfver Statens jernvägsbyggnader. (32.)

Vid föredragningen häraf den 9 Februari 1872, fann Kongl. Maj:t, hvad angick anmärkningen i fråga om sättet för verkställande af liqviden angående byggnadsmateriel, som från färdigbygd bandel till annan stambana öfverlemnades, framställningen härom icke böra bifallas.

Beträffande Riksdagens framställning i öfrigt, föreskrefs, att, enär Styrelsens räkenskaper icke fördes så, att desamma för hvilken tidpunkt som helst på åskådligt sätt redogjorde för de af Styrelsen under förskottstitel utanordnade belopp, det skulle åligga Styrelsen öfver Statens jernvägsbyggnader att till Kongl. Maj:t inkomma med förslag till sådan ändring i räkenskapsföringen, att berörda ofullständighet kunde afhjelpas: men, sedan bemälda Styrelse uti förnyad underdänig

skrifvelse meddelat ytterligare upplysningar angående räkenskapsföringen hos Styrelsen och om de förteckningar, som öfver förskotten upprättades, har Kongl. Maj:t slutligen den 19 sistlidne April vid hvad af Styrelsen blifvit upplyst och anmaldt låtit bero.

Stockholm den 19 December 1872.

C. A. Sjöcrona.

6:o Kongl. Finans-departementet.

38:o Rikets Ständers underdåniga skrifvelse af den 20 Juni 1860, i fråga om antagande öfver hela riket af mantalet såsom enhet vid skatteberäkningen och reducerande af mantalsbråken till decimalbråk. (76.)

Detta mål, i hvilket på nådig befallning Kammar-kollegium och Landtmäteri-kontoret afgifvit särskilda underdåniga utlåtanden, är fortfarande beroende på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

39:o af den 5 Oktober 1860, i fråga om undersökning af de angående jord och skogar inom Norrbottens län utfärdade privilegier. (143.)

Sedan den af Kongl. Maj:t förordnade komité för afgifvande af förslag till ordnande af de Norrländska skogsförhållandena inkommit med särskildt betänkande rörande ifrågavarande privilegier i såväl Norrbottens som Westerbottens län, har Kongl. Maj:t vid föredragning af detta ärende den 19 April innevarande år ansett, att den af Riksdagen ifrågasatta pröfning af berörda privilegier icke borde omedelbart hos Kongl. Maj:t ega rum, utan att de af Kammar-kollegium och nämnda Komité derom afgifna betänkanden borde tagas under öfvervägande vid de i orterne förefallande afvittrings- och dylika förrättningar, der privilegiernas utsträckning och fortfarande bestånd kunde ifrågakomma; i hvilket afseende ock omförmälda betänkanden, enligt sistnämnde dag meddeladt förordnande, blifvit till trycket befordrade och i erforderligt antal exemplar öfversända till vederbörande Länsstyrelser, för att genom deras försorg utdelas till de personer, som vid nyssnämnde slags förrättningar kunde hafva att såsom krono-ombud bevaka Kronans rätt och bästa och tjena dem till ledning och upplysning i afseende å den talan, de i sådan egenskap hade att föra.

40:o af den 5 Oktober 1860, i fråga om den år 1859 verkställda revision af Statsverkets m. fl. allmänna fonders förvaltning. (136.)

Rikets Ständers genom denna skrifvelse gjorda underdåniga framställning om utfärdande af nytt reglemente för Mynt- och Kontrollverken, afvensom ny kontrollstadga, är, sedan vederbörandes underdåniga utlåtanden och förklaringar i ämnet inkommit, fortfarande på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning beroende.

41:o af den 26 Mars 1863, i anledning af de under åren 1860 och 1861

verkställda revisioner af Statsverkets m. fl. allmänna fonders förvaltning under åren 1858 och 1859. (61.)

Det i anledning af Rikets Ständers förevarande skrifvelse uppgjorda förslag till nytt Afskrifnings-reglemente är fortfarande på nådig pröfning beroende.

42:o af den 25 Juli 1863, i anledning af väckt fråga om närmare bestämmelser i afseende på erhållande af skatterätt å krononybyggen. (109.)

Sedan uti detta ärende Skogs-komitén afgifvit särskildt underdånigt betänkande, deröfver Kongl. Maj:t den 5 Juni 1871 infortrat Kammar-kollegii underdåniga utlåtande, har Kongl. Maj:t derefter under den 19:e April innevarande år anbefallt Kollegium att låta till trycket befordra såväl omförmälda betänkande, som äfven Kollegii den 30 December 1864 afgifna utlåtande med redogörelse för dittills utkomna författningar i fråga om nybyggesväsendet i de Norrländska länen och att i mån af behof hålla berörde handlingar vederbörande tillhanda vid förestående granskning af förslag till afvittringsstadga för Lappmarkerne inom Norrbottens och Westerbottens län.

43:o af den 21 November 1863, angående fribrefsrätt för Pastors-embetena i Riket. (171.)

Denna skrifvelse är på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning fortfarande beroende.

44:o af den 5 Juni 1866, angående upphörande af tionde för tillverkning af metaller m. m. (61.)

I anledning af Riksdagens i denna skrifvelse gjorda framställning, har Kongl. Maj:t, efter vederbörande embetsmyndigheters hörande, till innevarande års Riksdag aflåtit nådig Proposition om bergverks-tiondens upphörande, hvilken Proposition föranledt Riksdagens underdåniga skrifvelse den 15 nästlidne Maj.

45:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 2 Maj 1868, angående upphörande af arrendet utaf Sala silfververk m. m. (37.)

I detta mål äro Kammar- och Kommerce-kollegierna genom nådiga beslut den 22 Maj 1868 och den 2 Augusti nästlidna år anbefalldes att efter bergslags-intressenternes hörande inkomma med underdånigt utlåtande; hvilket ännu afvaktas.

46:o af den 9 Maj 1868, i fråga om förnyade stadganden rörande Sveriges och Noriges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden. (52.)

Sedan kungörelse i fråga om tullbehandlingen af varor, som på jernväg försändas från det ena af de förenade Rikena till det andra, blifvit den 12 Oktober sistlidit år utfärdad, samt den Kongl. Norska Regeringens utlåtande uti öfrige delar af förevarande ärende derefter inkommit och blifvit remitteradt till Kommerce-kollegium och General-tullstyrelsen, är, efter det bemälda embetsverks yttrande den 31 sistlidne Oktober inkommit, detta ärende på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning beroende.

47:o af den 3 April 1869, angående krono-brefbäringens skiljande från jordbruket m. m. (25.)

Sedan Kammar-kollegium, efter vederbörandes hörande, inkommit med underdånigt

förslag rörande såväl sättet för krono-brefbäringens skiljande från jordbruket, som den ersättning, hvilken billigtvis kunde böra tilläggas dem, som af dylik brefbäring egt att hittills sig begagna, så har, efter det General-poststyrelsen den 28 sistlidne Oktober afgifvit underdånigt yttrande i ämnet, detta ärende sedermera under den 1 påföljde November blifvit remitteradt till Statskontorets underdåniga utlåtande; hvilket ännu icke inkommit.

48:o af den 7 Maj 1869, i fråga om ett nytt myntsystem, grundadt på guld. (48.)

Sedan en af ledamöter från de 3 Nordiska Rikena bestående Komité, som sammanträd i Köpenhamn, den 20 nästlidne September afgifvit förslag till ett på guld grundadt för nämnda Riken gemensamt myntsystem, har Kongl. Maj:t den 20 påföljde November förordnat ombud för Sverige att deltaga i underhandlingar för afslutande, under förbehåll af vederbörande national-representationers samtycke, af en konvention emellan Sverige, Norge och Danmark om antagande af ett väsendtligen på berörda förslag grundadt gemensamt myntsystem.

49:o af den 11 Maj 1869, angående beskattningen och tillverkningen af hvitbetsocker inom landet. (58.)

Sedan den af Kongl. Maj:t för afgifvande af förslag rörande beskattningen af nämnda tillverkning den 12 Oktober sistlidet år tillsatta kommission inkommit med underdånigt betänkande, innefattande förslag till Förordning om hvitbetsocker-tillverkningens beskattning samt till ordningsstadga för hvitbetsocker-fabrikerne, har Kongl. Maj:t den 11 sistlidne Oktober dels förordnat om tryckning af berörda betänkande och förslag samt dels deröfver infordrat Kommerce-kollegii underdåniga utlåtande; hvilket ännu ej inkommit.

50:o af den 13 Maj 1869, angående regleringen af utgifterna under Rikstatsens Sjunde Hufvudtitel. (78.)

Det i anledning af denna skrifvelse från Öfverdirektören vid Mynt- och Kontrollverken infordrade utlåtande öfver Riksdagens förslag, att exemplar af vid Myntverket präglade mynt och medaljer skulle utlemnas till sådana större Institutioner, som vore för allmänheten tillgängliga, har den 15 sistlidne November till Kongl. Maj:t inkommit och är på Dess nådiga pröfning beroende.

51:o af den 10 Maj 1870, angående befrielse för Skillinge fiskeläges åboer från erläggande af nu utgående afgäld till Borgmästaren i Christianstad. (54.)

Sedan Kammar-kollegium i anledning häraf i underdånighet afgifvit infordradt utlåtande, samt Kongl. Maj:t vid anmälan af detta ärende den 14 Februari sistlidet år funnit godt att, innan detsamma till slutligt afgörande förekomme, anbefalla Sin Befallningshafvande i Christianstads län att till Kongl. Maj:t insända karta öfver ifrågavarande lägenheter jemte uppgift å lägenheternas innchafvares namn och åtkomst, äfvensom å skatternas nuvarande fördelning, så är, efter det sådan uppgift

den 11 April innevarande år inkommit, detta ärende på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning beroende.

52:o af den 12 Maj 1870, angående Postväsendet. (57.)

I anledning af denna Riksdagens skrifvelse, har Kongl. Maj:t den 12 November innevarande år låtit utfärda nådig Förordning angående Postverkets ansvarighet för försändelser, som till postbefordran aflemnats.

53:o af den 10 Maj 1871, angående år 1870 verkställd revision af Statsverkets m. fl. allmänna fonders förvaltning år 1868. (32.)

Beträffande Riksdagens i denna skrifvelse gjorda framställningar om vidtagande af sådana åtgärder, att dels allmänna medel icke af någon embetsmyndighet hädanefter finge, utom i fall af tvingande omständigheter, såsom förskott utanordnas och dels en tidigare afslutning och revision af allmänna räkenskaper måtte ega rum, har, sedan Förvaltningen af Sjöärendena inkommit med inforordadt yttrande öfver ett inom Finans-departementet på nya grunder utarbetadt förslag till formulär för Förvaltningens hufvudbok, Kongl. Maj:t den 18 sistlidne Oktober, jemte det Statskontoret anbefalts att öfver berörda formulärförslag afgifva underdånigt utlåtande, tillika inforordrat dylika utlåtanden dels från Statskontoret öfver Riksdagens i förstnämnda hänseende gjorda framställning jemte en i Departementet uppgjord promemoria angående sättet, hvarpå, till vinnande af Riksdagens önskan, i fråga om redovisning af förskotter, sådan redovisning ansåges, i enlighet med hvad i ofvanberörda formulärförslag blifvit iakttaget, böra vid bokföring ega rum, dels ock från Statskontoret och Kammar-rätten gemensamt öfver Riksdagens framställning i fråga om tidigare afslutning af allmänna räkenskaper, äfvensom öfver en i Finans-departementet uppgjord promemoria angående några åtgärder, som i afseende å bokföring syntes kunna vidtagas till befrämjande af berörda ändamål; hvilka utlåtanden ännu icke till Kongl. Maj:t inkommit.

54:o af den 10 Maj 1871, angående regleringen af utgifterna under Rikstatsens Sjunde Hufvudtitel. (43.)

Vidkommande Riksdagens i denna skrifvelse anmälda beslut om upphörande vid sistlidet års utgång af Statsverkets magasins- och brödbakningsrörelse i landsorterne med hvad dermed egde sammanhang, har, sedan Statskontoret och Öfver-intendents-embetet afgifvit inforordade underdåniga yttranden och förslag, det förra rörande de förändringar inom verket, som af nämnda bagerirörelsens upphörande kunde blifva en följd, samt det senare i fråga om försäljning eller disposition för framtiden af magasinsbyggnaderne, Kongl. Maj:t, meddelat nådiga beslut dels den 2 Februarj innevarande år om dispositionen tills vidare af en magasinsbokhållare-lön i Statskontoret, dels ock den 22 Mars och 1 Juni, angående försäljning af magasinsbyggnaderne i Norrköping och Malmö; och är, sedan beträffande öfriga bland berörda byggnader Statskontoret den 5 nästlidne November inkommit med underdå.

nigt utlåtande i anledning af Öfverintendents-embetets derom framställda förslag, ärendet i denna del på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning beroende.

55:o af den 17 Maj 1871, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Nionde Hufvudtitel. (50.)

I fråga om Riksdagens i denna skrifvelse gjorda framställning rörande all tjenstemanna-pensionerings öfverlemnande till Civil-statens Pensions-inrättning, har Kongl. Maj:t vid föredragning af detta ärende den 24 Augusti innevarande år förordnat om öfverlemnande af transsumt af berörda skrifvelse jemte utdrag af det i ärendet förda Statsråds-protokoll till Civil-statens Fullmäktige för afgifvande af underdånigt utlåtande i ämnet; och är, sedan detta utlåtande inkommit samt Pensions-inrättningens Direktion deröfver den 30 nästlidne November afgifvit infordradt yttrande, detta ärende nu beroende på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

56:o af den 24 Mars 1871, angående omarbetande af Kongl. Förordningen om mantals- och skattskrifningars förrättande. (6.)

Vid föredragning af denna skrifvelse den 21 December nästlidet år, har Kongl. Maj:t funnit godt tillsätta en Komité bland annat för att i den af Riksdagen angifna syftning omarbeta nu gällande Mantalsskrifnings-förordning; och har bemälda Komité, som den 7 innevarande December anmält, att dess betänkande dämera vore färdigt, erhållit befallning att draga försorg om dess befordrande till trycket.

57:o af den 18 Maj 1871, angående stämpelpappers-afgiften. (75.)

Med anledning af Riksdagens i denna skrifvelse framställda begäran om utredning af vissa stämpelpappers-afgifters belopp under de senaste åren, har Kongl. Maj:t den 18 Augusti sistlidet år anbefallt Rikets samtliga Hofrätter att, med ledning af underdomstolarnes protokoll, verkställa och till Kongl. Maj:t inkomma med dylik utredning för åren 1866—1870; och har sådan utredning hittills endast från Hofrätten öfver Skåne och Blekinge inkommit.

Stockholm den 17 December 1872.

Henric Lovén,

7:o Kongl. Ecclesiastik-departementet.

58:o Rikets Ständers underdåniga skrifvelse af den 26 April 1851, angående åtgärder för en förbättrad själavård inom hufvudstaden. (60.)

Kongl. Maj:t har den 13 December 1872 beslutat att till den nämnd, hvilken det tillkommer att enligt Förordningen den 1 November 1872 ordna presterskaps aflöning i hufvudstadens territoriella församlingar, låta öfverlemnna handlingarne i omförmälda ärende för att tagas i öfvervägande i sammanhang med de nämnden

i öfrigt uppdragna göromål och till den vidare åtgärd, hvartill förhållandena kunna föranleda.

59:o af den 12 Juli 1851, angående afskaffande af handeln med apoteksprivilegier. (94.)

Vid underdånig föredragning den 22 December 1851 remitterades ärendet till Sundhets-kollegium, som den 25 Januari 1853 deröfver afgifvit underdånigt utlåtande.

Sedan Apotekare-societetens direktion den 30 April 1863 inkommit med underdånig framställning i ämnet och Sundhets-kollegium den 29 påföljande December deröfver sig yttrat, har genom nådig remiss samma dag bemälda direktion blifvit hörd i anledning af Sundhets-kollegii sistnämnda utlåtande och med yttrande den 15 November 1864 inkommit, hvarefter Kongl. Maj:t, som funnit direktionsens underdåniga förslag i dess dåvarande skick icke kunna bifallas, den 12 November 1869 beslutat låta lemna direktionen tillfälle att, efter förnyad behörig behandling af detta ärende, till Kongl. Maj:t inkomma med ytterligare framställning i ämnet; till följd hvaraf direktionen den 20 September 1870 inkommit med nytt förslag i ämnet, hvaröfver Kongl. Maj:t samma dag infordrat Sundhets-kollegii underdåniga utlåtande, hvilket den 1 Juli 1871 inkommit.

60:o af den 9 Mars 1858, angående behof af allmänna helsovårdens ordnande. (262.)

Sedan en i nåder förordnad komité inkommit med förslag till Lag angående sundhetsförhållandenas ordnande och Sundhets-kollegium deröfver sig yttrat, fann Kongl. Maj:t vid underdånig föredragning deraf den 30 Juni 1860 med pröfningen af berörda förslag böra tills vidare anstå; Och har efter nådigt uppdrag Revisions-sekreteraren Alb. Lindhagen sedermera utarbetat förslag till författning angående allmänna helsovården i riket, hvilket förslag den 31 December 1870 inkommit.

61:o af den 16 Januari 1863, angående utarbetande af förslag till Ecclesiastik-Boställsordning. (17.)

Sedan Kongl. Maj:t den 13 Februari 1863 anbefallt Kammar-kollegium att utarbeta och till Kongl. Maj:t inkomma med förslag till Förordning i den syftning Rikets Ständers underdåniga skrifvelse angifver samt bemälda kollegium den 24 Maj 1865 sådant förslag afgifvit, så har Kongl. Maj:t den 9 påföljande Juni i nåder förordnat, att samtliga domkapitel i riket skulle, efter det vederbörande presterskap kontraktvis blifvit hördt, med dess och egna underdåniga utlåtanden i ämnet till Kongl. Maj:t inkomma: hvarefter och sedan omförmälda från domkapitlen infordrade yttranden inkommit och Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande, till följd af nådig befallning, jemväl i ämnet sig yttrat, Kammar-kollegium den 16 Juli 1867 afgifvit anbefaldt förnyadt utlåtande i frågan.

62:o af den 16 Maj 1863, angående ändring i afseende på anställande af
Me-

Medicine Kandidat- och Licentiatexamen af 1861 års stadgar för Karolinska Medico-Kirurgiska Institutet. (88.)

Kongl. Maj:t har den 11 September 1863 anbefallt Kanslers-embetet vid Upsala universitet att, efter vederbörandes hörande, i ämnet afgifva underdånigt utlåtande, hvilket den 4 April 1865 till Kongl. Maj:t inkommit.

63:o af den 12 Juni 1866, i fråga om indragning af de så kallade Prebendepastoraten. (72.)

Sedan Kongl. Maj:t den 2 November 1866 infortrat samtliga domkapitels underdåniga utlåtanden i ämnet samt dessa till Kongl. Maj:t inkommit och Kanslers-embetet vid universiteten, till följd af nådig befallning den 9 April 1867, underdånigt utlåtande af den 23 Juli 1868 afgifvit, har Kongl. Maj:t i denna fråga inhemtat allmänna Kyrkomötets yttrande, hvilket den 24 påföljande September inkommit.

64:o af den 18 Juni 1866, angående förändradt sätt för röstberäkning vid prestval, äfvensom vid tillsättande af Folkskolelärare, Organister och Klockare samt annan kyrkobetjening. (86.)

Kongl. Maj:t har den 6 Juli 1866 häröfver infortrat samtliga domkapitels, äfvensom Hof- och Stockholms stads Consistorii underdåniga utlåtanden, hvilka ock till Kongl. Maj:t inkommit; Och har detta ärende blifvit den 5 Januari 1869 öfverlemdt till behandling af den för revision af kyrkolagen förordnade komité.

65:o Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 24 April 1867, angående upphäfvande af stadgandet om hembjudande af till skatte försålda hospitalshemman, då de försäljas utom börd. (30.)

Kongl. Maj:t har den 2 Februari 1872 detta ärende afgjort.

66:o af den 14 Maj 1867, angående ändring i gällande stadganden om prest- och pastoralexamina samt om andra vilkor för presterlig befordran. (91.) Efter det denna underdåniga skrifvelse, jemte från vederbörande infortrade utlåtanden i ämnet, blifvit den 13 Augusti 1868 från Justitie-departementet till Ecclesiastik-departementet öfverlemdt, har Kongl. Maj:t den 21 i samma månad häröfver inhemtat underdånigt utlåtande från allmänna kyrkomötet, hvilket utlåtande den 12 påföljande Oktober inkommit; Och har Kongl. Maj:t den 5 Januari 1869 öfverlemdt detta ärende till behandling af den för revision af kyrkolagen förordnade komité.

67:o af den 7 Maj 1869, angående Teatercensurens upphörande. (50.)

Kongl. Maj:t har den 28 December 1872 detta ärende afgjort.

68:o af den 10 Maj 1870, angående afskaffande af åtskilliga från kyrkorna i de provinser, som fordom tillhört danska monarkien, utgående afgifter. (53.)

Den 17 Juni 1870 har Kongl. Maj:t i nåder anbefallt Kammar-kollegium att, efter vederbörandes hörande, häröfver afgifva underdånigt utlåtande, hvilket ännu icke till Kongl. Maj:t inkommit.

69:o af den 13 Maj 1870, angående revision af Stadgan för rikets elementarläroverk. (64.)

Kongl. Maj:t har den 21 Oktober 1870 i nåder förordnat en komité, som har att verkställa revision af nämnda stadga och de särskilda tid efter annan meddelade föreskrifter rörande denna stadgas tillämpning; Och har nämnda komité den 23 Juli 1872 inkommit med underdånigt betänkande.

70:o af den 18 Maj 1871, angående förändrade föreskrifter rörande skyldighet att deltaga i kostnaden för anskaffande och underhåll af rum för folkskolan. (73.)

Kongl. Maj:t har den 9 Juni 1871 i nåder anbefallt Kammar-kollegium att, efter vederbörandes hörande, i ämnet afgifva underdånigt utlåtande, hvilket ännu icke till Kongl. Maj:t inkommit.

71:o af den 19 Maj 1871, angående upphörande af blifvande Consistorii-Notariers rätt till uppbördsprovision af kollektmedel. (77.)

Den 9 Juni 1871 har Kongl. Maj:t i nåder anbefallt samtliga domkapitel samt Hof- och Stockholms stads Consistorium att häröfver afgifva underdåniga utlåtanden, hvilka ock till Kongl. Maj:t inkommit.

Stockholm af Kongl. Ecclesiastik-departementets Expeditions Registratorskontor den 2 Januari 1873.

Ex officio.

F. A. Westerling.

Tabell, utvisande, hvarest åtgärderna i anledning af de vid Riksdagen år 1872 aflåtna, i 10:de Samlingen af Bihanget till Kamrarnes protokoll för samma Riksdag införda skrivelser finnas upptagna i Stats-departementens afgifna förteckningar.

(Första siffertalet betecknar skrivelserns nummer i ofvanberörda samling, och det sednare talet nummern i förenämnda förteckningar.)

1	1	23	50	45	74	67	24
2	*)	24	*)	46	52	68	61
3	*)	25	*)	47	75	69	41
4	45	26	*)	48	76	70	63
5	2	27	*)	49	4	71	***)
6	68	28	*)	50	9	72	10
7	**)	29	*)	51	62	73	11
8	29	30	73	52	70	74	42
9	46	31	34	53	54	75	65
10	3	32	47	54	55	76	43
11	15	33	48	55	22	77	44
12	16	34	18	56	57	78	64
13	25	35	19	57	58	79	66
14	39	36	20	58	56	80	78
15	53	37	49	59	38	81	67
16	77	38	26	60	5	82	13
17	17, 28,	59	35	61	6	83	12
18	30	40	36	62	40	84	14
19	31	41	37	63	8	85	71
20	32	42	69	64	7		
21	33	43	72	65	60		
22	54	44	21	66	23, 27		

*) Urfärdade förordnanden.

***) Skrifvelse till Herrar Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

****) Skrifvelse till Herrar Fullmäktige i Riksbanken.

Till
Riksdagen.

Berättelse

af

**Kommitterade för Tryckfrihetens vård
år 1873.**

Under tiden från början af sistförflutna riksmöte har något annat ärende icke förekommit till Kommitterades handläggning, än en skriftligen gjord ansökning om Kommitterades yttrande, huruvida åtal efter Tryckfrihetslagen kunde ega rum å en vid ansökningen fogad skrift, med titel »Den religiösa friheten», i händelse densamma blefve till trycket befordrad; och hafva Kommitterade, efter granskning af berörda skrift, med afseende å, bland annat, äfven åtskilliga deri förekommande oriktiga och vilseledande uppgifter rörande den nu gällande lagstiftningen i ämnet, funnit den vara af beskaffenhet, att, om densamma blefve tryckt, Kommitterade icke ville åtaga sig det ansvar, som på grund af 108 § Regeringsformen kunde ifrågakomma; hvilket Kommitterade skolat hos Riksdagen anmäla.

Stockholm den 15 Januari 1873.

N. A. FRÖMAN.

BROR EM. HILDEBRAND. J. J. NORDSTRÖM. JOH. ER. RYDQVIST.
J. ARRHENIUS. CARL J. SCHÖNING. FRITH. GRAFSTRÖM.

O. R. Themptander.